

21.

Yüzyılda TÜRKİYE'nin Eğitim ve Bilim Politikaları Sempozyumu

10-11 Aralık 2011 / Ankara

EĞİTİM-BİR-SEN

21.

Yüzyılda TÜRKİYE'nin Eğitim ve Bilim Politikaları Sempozyumu

10-11 Aralık 2011 / Ankara / Başkent Öğretmenevi

Eğitim-Bir-Sen Adına Sahibi

Ahmet GÜNDOĞDU

Genel Başkan

Genel Yayın Yönetmeni

Ali YALÇIN

Genel Basın Yayın Sekreteri

Editör: Doç. Dr. Mustafa ORÇAN

Sempozyum Sekreteryası: Serkan YURDAKUL

Yayın Kurulu

Ahmet Özer

Esat Tektaş

Murat Bilgin

Ali Yalçın

Teyfik Yağcı

Ramazan Çakırcı

Grafik Tasarım

Selim Aytekin

ISBN: 978-975-6153-38-3

Yayın Türü: Süresiz Yayın

Baskı

Başak Matbaacılık ve Tan. Hiz. Ltd. Şti.

T: 0312 397 16 17 · F: 397 03 07 · www.basakmatbaa.com

Baskı Tarihi

Haziran 2012 / 2500 Adet

EĞİTİM-BİR-SEN
EĞİTİMCİLER BİRLİĞİ SENDİKASI

GMK Bulvarı Ş. Daniş Tunalgil Sk. No: 3/13 Maltepe/ANKARA

Tel: (0312) 231 23 06 - Faks: (0312) 230 65 28

e-posta: egitimbirsen@egitimbirsen.org.tr

www.egitimbirsen.org.tr

Genel Koordinatör

Doç. Dr. Mustafa ORÇAN

Bilim ve Danışma Kurulu

Prof. Dr. Abdullah ÇAVUŞOĞLU	<i>(Yıldırım Beyazıt Üniversitesi)</i>
Prof. Dr. Derya ÖRS	<i>(Yıldırım Beyazıt Üniversitesi)</i>
Prof. Dr. Halil EKŞİ	<i>(Marmara Üniversitesi)</i>
Prof. Dr. Mahmut ÖZER	<i>(Zonguldak Karaelmas Üniversitesi)</i>
Prof. Dr. Mehmet D. KARSLI	<i>(Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi)</i>
Prof. Dr. Mehmet KARAKAŞ	<i>(Afyon Kocatepe Üniversitesi)</i>
Prof. Dr. Mehmet ŞİŞMAN	<i>(Eskişehir Osmangazi Üniversitesi)</i>
Prof. Dr. Selahattin TURAN	<i>(Eskişehir Osmangazi Üniversitesi)</i>
Doç. Dr. Abdurrahman KILIÇ	<i>(Düzce Üniversitesi)</i>
Doç. Dr. Cevat ÖZYURT	<i>(Kırıkkale Üniversitesi)</i>
Doç. Dr. Ertan ÖZENSEL	<i>(Selçuk Üniversitesi)</i>
Doç. Dr. Erdinç YAZICI	<i>(Gazi Üniversitesi)</i>
Doç. Dr. İsmail AYDOĞAN	<i>(Erciyes Üniversitesi)</i>
Doç. Dr. Kenan ÇAĞAN	<i>(Afyon Kocatepe Üniversitesi)</i>
Doç. Dr. Mehmet EVKURAN	<i>(Hitit Üniversitesi)</i>
Doç. Dr. Muhammed HEKİMOĞLU	<i>(Kırıkkale Üniversitesi)</i>
Doç. Dr. Mehmet OKUTAN	<i>(Karadeniz Teknik Üniversitesi)</i>
Yrd. Doç. Dr. Şamil ÖÇAL	<i>(Kırıkkale Üniversitesi)</i>
Mehmet Fatih SERENLİ	<i>(Prof. Dr. Fuat Sezgin İslam Bilim Tarihi Araştırmaları Vakfı)</i>

Düzenleme Kurulu

Eğitim-Bir-Sen Adına Genel Başkan

Ahmet GÜNDOĞDU

Ahmet ÖZER

Esat TEKTAŞ

Murat BİLGİN

Ali YALÇIN

Teyfik YAĞCI

Ramazan ÇAKIRCI

Sunuş

Türkiye'nin bugüne kadar uyguladığı eğitim politikaları, uzun yıllardan beridir makro düzeyde devam eden tartışma konularının başında yer almaktadır. Eğitim sistemi çok tartışılmış olmasına karşın, bir takım gelişmeler yaşansa da, önceki dönemlerden kalma ve günümüzde ortaya çıkan yeni sorunlarla beraber halen ciddiyetini korumaktadır. Orta ve yükseköğretime geçiş sınavları, öğretmen yetiştirme ve atama politikası, planlama ve denetleme politikaları gibi sorunlar, 21. yüzyıl Türkiye'sine aktarılmış devam eden tartışma konularındadır. Eğitimde küresel ölçekte dünyayla rekabet edebilmek için Türkiye'de eğitim politikalarının yeniden ele alınması gerekmektedir. Bu tartışmalar çerçevesinde yeni bir yüzyıla başlarken "EĞİTİM POLİTİKALARI" NIN geniş çerçevede uzmanlarca tartışılması gerektiğinden, Eğitim Bir Sen "akademik sendikacılık" anlayışıyla sempozyumu düzenlemektedir.

Türkiye'nin bir başka önemli sorunu, bilim politikasıyla ilgilidir. Bilim politikası, uzun yıllar ihmal edilen bir alan olarak karşımıza çıkmaktadır. İlk kez 1963'te kurulan TÜBİTAK'la birlikte devletin bilim politikasına ilgisi başlamış olmasına rağmen, bu ilgi daha çok doğa bilimleri ile sınırlandırılmıştır. TÜBİTAK "Türk Bilim Politikası 1983-2003" ve "Türk Bilim ve Teknoloji Politikası 1993-2003" gibi rapor, plan ve dokümanlar hazırlanmıştır. Konunun devlet ve kurumları tarafından daha ciddiye alınması için 2000'li yıllara gelmemiz gerekmektedir. 2005 yılında ancak doğa bilimleri gibi sosyal bilimler de kurumların bilim politikasında yerini alabilmiştir. Yakın dönemde "Vizyon 2023" adı ile kapsamlı bir proje hazırlandı ve uygulamaya konuldu. Bunun yanısıra bilim politikasıyla ilgilenecek olan bazı yeni bakanlıklar kuruldu. Bütün bu ve buna benzer girişimlerin "BİLİM POLİTİKALARI" Nİ nasıl etkileyebileceğini tartışmak üzere, Eğitim Bir Sen konuyu sempozyum gündemine almıştır.

Sempozyum iki gün sürmüş olup davet yöntemiyle toplam 6 oturuma 22 bilim adamı ve uzman katılmışlardır. Sempozyuma katkı veren tüm bilim adamlarımıza ve uzmanlara daveti kabul edip zaman ayırmalarından ve bildirilerden dolayı; ayrıca Bilim ve Danışma Kurulu üyelerine de ayrı ayrı teşekkür ederiz.

"21. Yüzyılda Türkiye'nin Eğitim ve Bilim Politikaları Sempozyumu" nun önemli amaçlarından biri de, Türkiye'nin eğitim ve bilim politikasıyla ilgili yaşanan bir takım sorunları ve eksiklikleri tartışmaya açmak ve çözüm için konunun güncel tutulmasını sağlayıp ilgili kurumlara yardımcı olmaktır. Dileriz, bu sempozyumda yaşanan atmosfer gibi eğitimle ilgilenen sendikalar başta olmak üzere kamu/devlet ve özel ya da sivil kurumlar, ayrıca eğitim ve bilimle ilgili diğer Sivil Toplum Kuruluşlarının kendi aralarındaki yapacakları programlarla kuracakları verimli ilişki ve koordinasyon sayesinde Türkiye'nin gelecekteki eğitim ve bilim politikaları daha sağlıklı zeminde ilerlesin.

Teyfik YAĞCI
Eğitim-Bir-Sen
Genel Eğitim ve Sosyal İşler Sekreteri

SEMPOZYUM PROGRAMI / İÇİNDEKİLER

AÇILIŞ KONUŞMALARI 10:30-13:00 KONFERANS SALONU

Ahmet Gündoğdu	1
Memur-Sen ve Eğitim-Bir-Sen Genel Başkanı	
Prof. Dr. Emin Karip	6
MEB Talim ve Terbiye Kurulu Başkanı	
Prof. Dr. Ramazan Kaplan	8
Bartın Üniversitesi Rektörü	
Halil Etyemez	11
Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakan Yardımcısı	
Orhan Erdem	14
Milli Eğitim Bakanlığı Bakan Yardımcısı	

I. OTURUM / 14:30-16:00 HİTİT SALONU

PARALEL OTURUM I:

DÜNYADA VE TÜRKİYE'DE BİLİM POLİTİKALARI	21
Oturum Başkanı: Prof. Dr. Özer Bekaroğlu (İTÜ, TUBA Şeref Üyesi)	21
1. DÜNYADA UYGULANAN BİLİM POLİTİKALARI VE TÜRKİYE	23
Prof. Dr. İsmail Hakkı Demirel (Hacettepe Üniversitesi)	
2. TÜRKİYE'DE SOSYAL BİLİM ALANININ SORUNLARI	31
Prof. Dr. Kurtuluş Kayalı (Ankara Üniversitesi)	
3. TÜRKİYE'NİN BİLİM POLİTİKASI	39
Prof. Dr. Harun Parlar (Almanya Münih Üniversitesi, Bavyera Araştırma Kurumu Başkanı)	

PARALEL OTURUM II:

SINAV SİSTEMİ VE POLİTİKALARI	51
Oturum Başkanı: Prof. Dr. Mahmut Özer	51
(Zonguldak Karaelmas Üniversitesi Rektörü)	

1. **ORTA ÖĞRETİME GEÇİŞ SINAV SİSTEMİ VE POLİTİKALARI** 53
Zafer Çelik (SETA Danışmanı)
2. **YÜKSEK ÖĞRETİME GEÇİŞ SINAV SİSTEMİ VE POLİTİKALARI** 61
Prof. Dr. Abdullah Çavuşoğlu (Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Rektör Yardımcısı / Eski ÖSYM Yürütme Kurulu Üyesi)
3. **EĞİTİM, SINAVLAR VE İSTİHDAM** 71
Prof. Dr. Bahattin Acat (Eskişehir Osmangazi Üniversitesi)

II. OTURUM / 16:30-18:25 HİTİT SALONU

PARALEL OTURUM I:

TÜRKİYE'DE KURUMLAR VE KURULUŞLARIN BİLİM POLİTİKALARI 85

Oturum Başkanı: Prof. Dr. Harun Parlar (Almanya Münih Üniversitesi, ... 85
Bavyera Araştırma Kurumu Başkanı)

1. **TÜBİTAK'IN BİLİM POLİTİKASI** 87
Prof. Dr. M.Arif Adlı (TÜBİTAK Başkan Yardımcısı)
2. **TÜRK YÜKSEKÖĞRETİMİNİN BUGÜNKÜ DURUMU, SORUNLARI VE YENİDEN YAPILANDIRMA İÇİN ÖNERİLER**..... 111
Prof. Dr. Durmuş Günay (YÖK Yürütme Kurulu Üyesi)
3. **MİLLİ EĞİTİM BAKANLIĞI'NIN BİLİM POLİTİKALARI**..... 123
Prof. Dr. Emin Karip (Tali ve Terbiye Kurulu Başkanı)
4. **EĞİTİM POLİTİKALARINI BELİRLEMEDE KURUMLAR ARASI KOORDİNASYON** 127
Yılmaz TUNA (Kalkınma Bakanlığı / Sosyal Sektörler ve Koordinasyon Genel Müdürü)

II. OTURUM / 16:30-18:00 KONFERANS SALONU

PARALEL OTURUM II:

ÖĞRETMEN YETİŞTİRME VE ATAMA POLİTİKALARI 139

Oturum Başkanı: Prof. Dr. Mehmet Şişman 141
(Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dekanı)

1. **TÜRKİYE'NİN ÖĞRETMEN "YETİŞTİRME" POLİTİKASI** 143
Yrd. Doç. Dr. Murat Özoğlu (Yıldırım Beyazıt Üniversitesi)

2. **ÖĞRETMEN ATAMA POLİTİKALARI VE KPSS** 157
Prof. Dr. Selahattin Turan (Eskişehir Osmangazi Üniversitesi)
3. **ÖĞRETMENLERİN MESLEKİ GELİŞİM POLİTİKALARI** 167
Prof. Dr. Yüksel Kavak (Hacettepe Üniversitesi)

11 ARALIK PAZAR · BAŞKENT ÖĞRETMENEVİ

I. OTURUM / 10:00-11:45 HİTİT SALONU

PARALEL OTURUM I:

TÜRKİYE'DE ARAŞTIRMA VE TEKNOLOJİ POLİTİKALARI..... 181

Oturum Başkanı: Prof. Dr. Mustafa Acar..... 181
(Aksaray Üniversitesi Rektörü)

1. **BİLİM VE TEKNOLOJİ POLİTİKALARININ BELİRLENMESİNDE YÖNTEMLER VE YÖNETİM** 183
Prof. Dr. Özer Bekaroğlu (İstanbul Teknik Üniversitesi)
2. **YURT DIŞI EĞİTİMİ VE AKADEMİSYEN YETİŞTİRME POLİTİKASI**..... 191
Yrd. Doç. Dr. Şamil Öçal (Kırıkkale Üniversitesi,
Eski New York Eğitim Ataşesi)
3. **AKADEMİK YÜKSELME VE ATAMA POLİTİKALARI** 199
Doç. Dr. Mustafa Orçan (Kırıkkale Üniversitesi)

I. OTURUM / 10:0-11:45 KONFERANS SALONU

PARALEL OTURUM II:

EĞİTİM POLİTİKALARINI BELİRLEME SÜREÇLERİ 219

Oturum Başkanı: Prof. Dr. Ramazan Kaplan 221
(Bartın Üniversitesi Rektörü)

1. **EĞİTİM POLİTİKALARININ İZLENMESİ VE DEĞERLENDİRİLMESİ** 223
Yrd. Doç. Dr. Bekir Gür (Yıldırım Beyazıt Üniversitesi)
2. **POLİTİKA GELİŞTİRME SÜRECİNDE STK'LAR** 233
Ahmet Özer (Eğitim-Bir-Sen Genel Sekreteri)

KAPANIŞ KONUŞMASI

Ahmet Gündoğdu (Memur-Sen ve Eğitim-Bir-Sen Genel Başkanı) 246

Ahmet GÜNDOĞDU

Memur-Sen ve Eğitim-Bir-Sen Genel Başkanı

Sayın Bakan Yardımcılarım, Siyasi Partilerin Değerli Temsilcileri, Değerli Hocalarım, Sendikalarımızın Değerli Başkanları ve Üyeleri, Kıymetli Misafirler ve Değerli Basın Mensupları!

Sendikal mücadeleye başladığımız 1992'den itibaren hem eğitim emekçilerinin hakları hem de eğitimin ve toplumsal sorunların çözümü için mücadele ettik. Bu çerçevede *Uluslararası Eğitim Felsefesi Kongresi, AB Sürecinde Eğitimde Reform İhtiyacı Sempozyumu, Eğitim Çalışanlarının Sorunları ve Çözüm Önerileri Şurası ve Türk Eğitim Sisteminde Yeni Paradigma Arayışları Sempozyumu gibi bilimsel toplantılar organize ettik. Gelecek İçin Eğitim Raporu, Türkiye'de Ortak Bir Kimlik Olarak Ötekilik Araştırması, Türkiye'de Demokrasi Kültürü ve Siyasal Durum Analizi gibi kapsamlı çalışmalar yaptık. Eğitim ve İnsani Bilimler ile Eğitime Bakış* gibi hakemli - hakemsiz akademik dergilerimiz ve diğer yayınlarımızla çözümün ortağı olduk. Bütün bunları, eğitim ve bilime dair politikalar üretme çabalarına katkı sunmak, milli eğitim şuralarının içeriğine zenginlik katmak, bireylerin ve toplumun eğitim ve bilime dair farkındalıklarını artırmak amacıyla gerçekleştirdik.

Dünya, 21. yüzyılın ilk on yılı itibariyle "toprak ve asker kaynaklı fetih ekonomisini esas alan "tarım toplumu" ile mal ve hizmet üretimine dayanan "sanayi toplumunu" geride bırakıp, bilgiyi temel değer kabul eden "bilgi toplumu"na demir atmıştır. Bu durum, bizi tıpkı sanayi devrimi sürecinde olduğu gibi, bilgi toplumunda da, "olma ya da olmama" sorunuyla karşı karşıya bırakmıştır. İşte bu noktada en önemli sorumluluk alanı eğitim, bilim ve teknoloji olmuştur. Bu durumda bizim için yol haritası olabilecek, tutarlı bir eğitim ve bilim politikası gereklidir. Biz de Eğitim -Bir Sen olarak, bu hayati konuyu bir sempozyumla masaya yatırmaya karar verdik. İki gün sürecek bu çalışmada çözüm önerileri geliştirmeyi, kamuoyu oluşturmayı, eğitim, bilim ve özgürlük için uygun bir iklimin gelişmesine katkı sağlamayı ümit ediyoruz.

Değerli Misafirler!

Biz, insanı ilgilendiren her şeyin, görünen ya da görünmeyen bağlarla birbirine bağlı olduğunu biliyoruz. Bu yüzden eğitim, kültür, siyaset, ekonomi, bilim, teknoloji, uluslar arası ilişkiler gibi alanların birlikte düşünülmesi gerektiğine inanıyoruz. Bu durum hem birey hem örgüt hem de devletler için geçerlidir. Ancak bireylerin, örgütlerin ve daha büyük ölçekte devletlerin enerjilerinin ve becerilerinin bir sınırı vardır. Sahip oldukları donanım onları bir yere kadar götürür ve onları bir yere kadar korur. Bu yüzden insanların sınırları aynı zamanda örgütlerin ve devletlerin de sınırlarını belirler diyebiliriz. Bu gerçeği göz ardı ederek yaptığımız eylemlerde, etrafımızdaki her şey biz-

den intikam almaya kararlı bir düşman gibi hareket eder. Örneğin, Batılı ülkeler, Doğu karşısında geride oldukları dönemlerde dahi Şarklılaşmayı, Doğulu olmayı düşünmemiştir. Batı, Doğu'dan ders almış fakat Doğu'nun peşinden gitmemiştir. Aksine, aldığı değerleri, kendi sentezini yapmak için kullanmıştır. Oysa Osmanlı'da yenileşme hareketleri bir kısır döngüye girerek, Baticılık fetişizmine dönüşmüştür. Bu fetişizm, yanlış teşhis ve çözümlere, bizi biz yapan değerlerin haksız yere mahkum edilmesine ve nihayetinde büyük bir yıkıma yol açmıştır.

Bu konuda, Batının uzun tecrübeler sonucunda ortaya koymuş olduğu fikir ve nazariyelerin sosyal yapıyla uyumuna dikkat eden aydınların, bizim toplumumuz için de aynı sonucu doğuracağını umarak yanıldıkları, adeta vücudaya göre elbise yerine; elbiseye göre vücut arayışına girdikleri tespitini yapan Sait Halim Paşa, toplumun kendi iç dinamiklerinden beslenmeyen fikirlerin sosyal problemlere çözüm getirmesinin mümkün olamayacağına dikkat çekmiştir. Ünlü düşünür Bertrand Russell (Börtürd Rasıl): *"Batı'da teori tatbikatı izler, Doğu'da ise bütün tatbikatın teoriden çıkartılmasına çalışılır."* ifadeleriyle mevcut durumu tasvir ederken Sait Halim Paşa'yı da doğrulamış oluyor.

Buraya kadar söz etmeye çalıştığım tespitler, Sayın Davutoğlu'nun, " tarih, coğrafya, nüfus, kültür gibi sabit verilerle ekonomik, teknolojik ve askeri kapasitenin dahil olduğu potansiyel veriler toplamının stratejik zihniyet –stratejik planlama ve siyasi iradeyle çarpımı şeklinde formüleştirdiği "ülke gücü" müzö, dünyada söz sahibi ülke konumuna gelecek seviyeye niçin çıkaramadığımızı da açıklıyor. Yani mevcut gerçeklik, ideallerimiz ve iddialarımız arasındaki boşlukları gerçekçi bir şekilde analiz edip, meydan okuma- cevap verebilme gücümüzü zamanında geliştirebilirdik. Kendisine hami arayan, müttefiklerinden farklı düşünme ve hareket etmeyi göze alamayan kötürüm bir ülke olmayabilirdik. Dünya siyasetinde, son iki yüzyıldır sahip olamadığımız bir güce ve ağırlığa kavuşmak için bu kadar beklemez, onca acıya, aşığılanmaya maruz kalmazdık. Kendine özgü senaryolar geliştirmeye çalışan, dünyadaki dengeleri kendi çıkarları doğrultusunda değiştirmeye zorlayan, kendisiyle ve geçmişle gurur duymaktan öte, tarihsel mirasını ahlaki bir sorumluluk ve stratejik bir avantaja dönüştürmesini bilen bir ülke olmamız bu kadar ötelenmezdi.

Bugün aşmamız gereken başka bir sorun da bilgiye dair " bolluk paradoksu" dur. Her konuda olduğu gibi bilgi bolluğu da, seçenekleri çoğaltırken beraberinde dikkati de azaltır. İnsanlar, bilgi hacmi altında ezilince, neye odaklanacaklarını belirlemede, doğal olarak zorlanırlar. Bu durumda geçmişten farklı olarak bilgiye ulaşma hızı yüksek olanlardan ziyade değerli bilgiyi ayırıp kullanabilenler güç kazanmaktadır.

Değerli Konuklar!

Burada değinmeden geçsek sorunların ve çözüm önerilerinin eksik kalmasına neden olacak başka bir husus "tek adam" kültürüdür. Bu kültürün en

somut örneği, Birinci Dünya Savaşı'nda yenilen Almanya'nın başına Hitler'in geçmesi ve kurulmuş tek adam mekanizmasını herhangi bir zorlukla karşılaşmadan çalıştırabilmesidir.

Biraz daha geriye gidersek sivillerin askerleştirildiği Prusya'da da benzer durumları görebiliriz. Kendine özgü akı ve mantığı olan bir kurum olarak devlet kutsanırken ordu kutsanan devletin başlıca dayanağı haline getirilmiştir. Devleti çekip çevirmek için dizayn edilen sivil bürokrasi toplumun bütün gözenerlerine militarizm üflemekle görevlendirilmiştir. Kısaca askerleştirilmiştir. Bürokratik görevlere, her kademedede bir asker takviyesi yapılmıştır. Emekli olan veya herhangi bir sağlık nedeniyle askerlik yapamayacak hale gelen bütün subay ve astsubaylar sivil bürokratik görevlere atanmıştır. Köylü gençler için askerlik, bir şeref kaynağına dönüştürülmüş ve böylelikle itaat etmeyi öğrenmeleri sağlanmıştır. Kentlere taşınan kışlalar, başka türlü buraları görmeleri mümkün olmayan gençler için bir cazibe merkezi haline getirilmiştir.

Bu tabloda bulunan her şeyi, ufak tefek farklılıklarla millet olarak yüzyıldır yaşamak zorunda bırakıldık. Dünya bilgelik çağına doğru ilerlerken biz militarizme hizmet etmek dışında bir işe yaramayan milli güvenlik dersinin kaldırılmasını tartışıyoruz. Düşünün, kız ve erkek bütün öğrenciler hep birlikte, dikkat komutuyla öğretmeni pardon komutanı ayakta karşılıyor. Gençlik döneminde bu şekilde üniformalılarla tanışan bireyler, üst düzey bürokrat olmak istediklerinde ise Milli Güvenlik Akademisi'nde militarizme direnç gösterecek bütün unsurlardan arındırılıyor. Bu yapının dayandığı ideoloji her şeyi kapsadığını, herkesin kendisini kabule mecbur olduğunu iddia etmekle yetinmeyip, vatandaşın günlük hayatını da istediği gibi düzenleyecek emirleri sıralıyor. Bu faaliyetlerle, insanları ideolojik sloganların ruhsuz kopyaları haline getirmek dönem dönem de olsa başarılı. Özgür bireylerin ve özgün fikirlerin ortaya çıkmasına izin verilmedi. Sivil toplum alanı bütünüyle tahrif edildi, devletin mutlak iktidarı her alana yayıldı. Yasaklar, sürgünler, idamlar... Bu zihniyet, 27 Mayıs 1960 darbesinden sonra, tembel, yeteneksiz veya reform düşmanı oldukları iddiasıyla ya da başka gerekçelerle 147 öğretim üyesini üniversiteden atmıştır. Bunlar arasında Ord. Prof. Dr. Ali Fuat Başgil, Prof. Dr. Yavuz Abadan, Prof. Dr. Tarık Zafer Tunaya ve Doç. Dr. Haldun Taner gibi isimleri düşündüğümüzde, nasıl akla ziyan bir mantığın egemen olduğunu anlayabiliriz. Danıştay kararına rağmen İdris Küçükömer'in profesörlük unvanının on yıl boyunca verilmemesi, Sorbon'da felsefe doktorası yapan ilk öğrencimiz olan Nurettin Topçu'ya yetişmiş elemana en çok ihtiyaç duyduğumuz 1930'lu yıllarda üniversitelerde kadro verilmemesi bu çarpık anlayışın kayda değer örnekleridir.

Bize yaşatılan bu gerçeği Cemil Meriç: *"Tabular tabular.. Her adımda şura dur emrini veren bir jandarma neferi. Her kapının arkasında, elinde bıçak, bekleyen bir harem ağası. Düşünme! Düşüneni iftiranın ve sefaletin lağımında boğduktan sonra ellerimizi yıkayıp, 'efendim, bizde filozof yetişmiyor' diye ah-u vahlar."* ifadeleriyle çarpıcı bir şekilde özetliyor. Birey ve toplum çakma ha-

kikat pazarından aldıklarıyla bir dünya algısı ve kimlik geliştirmeye mecbur bırakılmıştır. Esasen bu, tam bir hak ve hakikat kalpazanlığıdır. Vesayetçi zihniyetin eğitim üzerindeki yabancılaştırıcı, yozlaştırıcı; erdemli, özgün insanın yetişmesine izin vermeyen yapısına dönük bu tespit, eğitimin piyasa malı haline getirilmesine dayanak yapılmamalıdır. Çünkü kamu yararı, eşitlik, adalet, yoksullukla mücadele ve ahlak gibi sorumluluk ve hedefleri olması gereken devletin öncelikli alanlarından birisi eğitim hizmeti sunmak olmalıdır.

Bu politikada, devlet, "demokratik niteliğine bağlı olarak erdemli ve özgür bireyler yetiştirmek bakımından kamu eğitimini üstlenerek eğitimin beşeri boyutunu ortaya koymalıdır. Eğitim-öğretim yoluyla aklın ve bilginin evrenine adım atan her çocuk, toplumsal değerlerini ve bu değerlerin insanlık ailesindeki yerini öğrenmeli, daha üst değerlere ulaşacak yolla tanışmalıdır. Aksi halde bütün törenleri, resmi organizasyonları, yeminleri, antları, protokolleri, müfredatları yeni neslin hâkim düşünceyle uyumlu olması ve aynı zihinsel üniforma içine sokulması, herkesi aynı düşünce etrafında etkisizleştirme ve bütünleştirme stratejisinin bir parçası gibi kullanılan oligarşik bürokrasi devam ederse üzülmeliyim ki birkaç kuşağı daha kaybedebiliriz.

Saygıdeğer Misafirler!

Yeni kayıp kuşaklar oluşturmamak, eğitim ve bilim alanında gelişmiş ülkelere yetişmek için millet olarak koşmak zorundayız. Bu amaçla ham bilgiyle sorunların "icabına bakan" toplum olmaktan çıkıp eldeki bilgiyi yenileyerek, dönüştürerek "icatlar" yapan toplum olmak durumundayız. Eğitim, bilim ve teknolojiye yapılan harcamaları gider olarak değil yatırım olarak gördüğümüzde eğitim ve bilim konuşmak için gereken ön şartı sağlamış oluruz. Bilim ve teknolojiye çok büyük yatırımlar yapmadan bağımsız bir devlet olarak yaşamak bile gün geçtikçe zorlaşacaktır. Bunun için Eğitim ve Bilim politikaları ideolojiler ve partiler üstü bir konu olarak ele alınmalıdır. Bu çerçevede Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, Türkiye Bilimler Akademisi, TÜBİTAK, Üniversiteler, Milli Eğitim Bakanlığı, Kalkınma Bakanlığı, özel sektör temsilcileri, sivil toplum örgütleri ve siyasi partiler sıkı bir işbirliği halinde hareket etmelidir.

Geçmişte sermaye ve işgücüne dayanan kalkınmanın temel unsurlarını, bugün beşeri, entelektüel ve sosyal sermaye ile teknolojiye ilerlemeler oluşturuyor. 21. Yüzyılın bu gerçeğinden hareketle eğitim ve bilimi; beşeri, entelektüel ve sosyal sermayemizi artıracak bir alan olarak görmeli ve politik unsurlarını da bu çerçeveye uygun olarak hep birlikte oluşturmalıyız. Teknolojik ilerlemeleri takip etme mahareti yanında teknoloji üretme cesaretine de sahip olmalıyız.

Milli Eğitim Politikası, etik ve ahlaki değerleri öncelemelidir. Aksi takdirde, etik ve ahlaki değerlerden yoksun eğitilmiş bireylerin elinde bilgi ve teknoloji çok tehlikeli birer silaha dönüşebilir. Tarih, bu gerçeğin örnekleriyle doludur.

Değerli konuklar!

Doksan yıllık eğitim ve bilim politikası yoksunluğumuzun sonucu olan başarısızlık, ikna odaları ve katsayı ayıplarını ortadan kaldırmak yukarıda sayılanları yapabilme irademizin olduğunu gösteriyor. Özgür bireyden özerk üniversiteye, demokratik devletten hukuk devletine birçok alanda ihtiyacımız olan başarı, eğitim ve bilim politikalarıyla doğrudan bağlantılıdır. Bu gerçeği unutmadan ideolojilerimizi, siyasi tercihlerimizi ve beklentilerimizi öncelemeden ortak bir kaygıyla masaya oturduğumuzda hem eğitim hem de bilim politikalarını insanı önceleyerek ve insanlık için üretecek bir yapıyı oluşturacak şekilde dizayn edebiliriz. Tarih, insanı merkeze alan, insan onurunu esas alan ve değerler eğitimiyle çerçevelenen bütün girişimlerin sonucunda başarı olduğunu hatırlatıyor.

Sonuç olarak Türkiye'nin dünyayla rekabet edebilmesi için, eğitim, bilim, ekonomi, sanayi, teknoloji alanlarında, insani duyarlılığı ve hasletleri koruyarak çevre bilinciyle yeni politikaların geliştirilmesi gerekmektedir. Bu amaç doğrultusunda yaptığımız sempozyuma katılımınızdan ve katkılarınızdan dolayı hepinize teşekkür ediyor, saygılar sunuyorum.

Prof. Dr. Emin KARİP

MEB Talim ve Terbiye Kurulu Başkanı

Evet öncelikle "21. Yüzyılda Türkiye'nin Eğitim ve Bilim Politikaları Sempozyumu"nu düzenleyen, bunda emeği geçen herkese teşekkür ediyorum ve çok çok değerli yöneticilerimiz çok değerli konuklarımız hepimize hoş geldiniz diyorum, saygıyla selamlıyorum.

Görüldüğü gibi bu sempozyumun iki temel unsuru var biri eğitim politikaları, biri bilim politikaları ve bunları birbirinden ayrı ele alabilmemiz mümkün değil. Eğitim kısmı ile ilgili olarak baktığımız zaman burada hem fen bilimlerin, hem sosyal bilimlerin birlikte ele alınmış olması son derece önemli. Çünkü biz bilim dediğimiz zaman,- genellikle bu toplumsal bir yanlıgı ve sanırım - daha çok pozitif bilimleri öne çıkarmanın bir sonucu olarak fen bilimleri ve matematiği kastediyoruz. Ve bir sosyal bilimci olarak burada sosyal bilimlerinde gündemin bu sempozyumun bir parçası olarak ele alınmış olmasından duyduğum mutluluğu ifade etmek istiyorum.

Eğitimle ilgili olarak orta öğretime geçiş sistemi ve sınavlar, yüksek öğretime geçiş ve sınavlar, öğretmen yetiştirme öğretmen seçme öğretmen istihdamı yurt dışı eğitim akademisyen yetiştirme gibi konuların ele alınması kuşkusuz ki son derece önemli. Fakat ben bir şeye dikkatinizi çekmek istiyorum. Eğitim politikaları dediğimiz zaman ülkelerin kalkınması açısından, ülkelerin geleceklere açısından aslında özellikle kriz dönemlerinde, özellikle toplumların ekonomik açıdan sosyal açıdan krizlere girdiği dönemlerde, öncelikli olarak tartışılan yüksek öğretim bilimsel teknoloji yada yenilik değildir. 1950'li yıllarda Sovyetler Birliği uzaya araç gönderme "sputnik projesi"ni başlattığı zaman, öncelikli olarak batılılar yüksek öğretime ya da teknoloji ile ilgilenediler. İlk öncelikli ilgilendikleri şey, ilköğretimde ve orta öğretime temel bilimleri nasıl öğrettikleri ve bunlarla ilgili temel standartları yükseltmeye odaklandılar. 1980'li yıllarda ve yine 1970'li yıllarda ki petrol krizi ve enerji krizi, 1980'li yıllarda ki mali krizlerde yine dönölüp bakılan bir yer vardı. Bu da temelde ilköğretimde ve orta öğretime temel bilimleri, temel bilgilerin temel becerilerin, bununda ötesinde değerlerin ve tutumların nasıl öğretilmişti idi. Bununla ilgilendiler. Ben bugün öğleden sonra oturumda daha çok bu konular üzerinde duracağım, ama eğer *Türkiye'nin geleceği açısından biz insan sermayemizi, sosyal sermayemizi yükseltmek istiyorsak, iki şeye eş zamanlı olarak odaklanmak zorundayız. Birincisi, okul öncesi eğitimden başlayarak, temel bilgi beceri değer ve tutumların her bir bireye mesleğinden yaptığı işten bağımsız olarak çok iyi kazandırılması. Çünkü bunu vermediğiniz zaman iyi bilim insanı da yetiştiremezsiniz, yenilikçi de teknoloji geliştiren de yetiştiremezsiniz. Bir tarafta toplumun bütün kesimlerinin, toplumdaki her bir bireyin temel bilgilere becerilere değerlere sahip olması. Diğer tarafta ise daha üst düzeyde bu sempozyumda ele alınacak olan, bilim ve teknolojiyi üretecek olan, kullanacak olan değil; bilim ve teknolojiyi üretecek olan.*

Bakınız bugün birinci sınıfta olan çocuk 2023 yılında liseden mezun olacak. 2028-2027-2029 yılında üniversiteden mezun olacak. Bugün burada politikaları tartışırken bizim ilköğretime başlayan çocuklarımız dahil olmak üzere, bunları yetiştirmek için nasıl bir bilim politikası nasıl bir eğitim politikasına odaklanmamız gerekiyor. Sınavlar önemli geçişlerdir, önemli hem de çok önemli. Bunlarla ilgili çok sıkıntılarımız var, ama şunu unutmamamız gerekiyor ki, sınavlar orta öğretimin ve yüksek öğretimin yapısı ile ilgili bir konu. Nasıl yapıldığı ve nasıl puanlandığı ile ilgili değil. Orta öğretimi konuşacaksak, orta öğretimde nasıl bir insan yetiştireceğimizi konuşuyoruz demektir. Orta öğretimde meslek eğitimi dahil olmak üzere, bunu nasıl yapılandıracağımızı ve 21. Yüzyılın insanını bundan 15, 20 yıl sonrasının insanını 2050 yılında 2060 yılında bu ülkenin yetişkin bir bireyi olan insanı, nasıl yetiştireceğimizi konuşuyoruz demektir.

Türkiye Cumhuriyeti bugün devlet olarak millet olarak biz artık değişime ayak uydurmaktan söz etmiyoruz. Biz yıllarca değişime ayak uydurmayı ko-nuştuk. Bugün önümüzde ki on yıllara doğru okumak, o geleceğe göre kendimizi konumlamak ve değişimin bize ayak uydurmasını konuşuyoruz. Ve bilim politikasını eğitim politikasını konuşurken de bu konuları bu çerçevede ele almamız gerektiğini düşünüyorum. 2005 yılındaki müfredat değişikliği belki bir başlangıçtı bu anlamda. Çünkü biz düşünen insandan biz sorgulayan insandan, araştıran insandan söz ediyoruz. Temel becerilere temel değerlere sahip insandan söz ediyoruz. Bir yerden başladık ama bugün burada sanırım bunu nasıl sürdüreceğimizi ve gelecekte ne yapacağımızın ayrıntılarını konuşacağız.

Ben tekrar bu toplantıyı düzenleyen bu toplantıda emeği gecen Türkiye'nin eğitim ve bilim politikaları adına burada fikir üreterek katkıda bulunan ve bulunacak herkese teşekkür ediyorum ve saygılarımı sunuyorum.

Prof. Dr. Ramazan KAPLAN

Bartın Üniversitesi Rektörü

Sayın Bakan Yardımcılarım, Bakanlığımızın değerli çalışanları çok değerli katılımcılar, meslektaşlarım. Takdim eden arkadaşımız eğer söz etmemiş olsa idi, ben ayrıntı üzerinde durmayacaktım, ama madem konu açılmış bulunuyor evet ben bu sendikanın kuruluşunda ve gelişmesinde, zerre miktar katkısı olan bir arkadaşınızım. Doğrusu o günleri hatırladığımız zaman sendikamızın geldiği noktayı iftiharla karşılıyoruz, sevinçle karşılıyoruz. Bu bir kuruluşa duyduğumuz sevgi ya da muhabbet değil, böyle bir sendikanın ülkemize geleceğe yaptığı ya da yapacağı hizmetlerden dolayı duyduğumuz ya da duyacağımız sevinçtir. Sendikaların temel görevleri, mensuplarının menfaatlerini korumaktır ve bu tabidir de, zaten bu ölçülerde bile olmasa bir menfaat birliği ve bir çıkar birliği olmasa hiçbir kuruluş ayakta kalamaz. Bu siyasette de böyledir, sivil toplum örgütlerinin çeşitli biçimlerinde de böyledir, hepsinde böyledir. Ama bu temel amaç değil, sadece belki daha evrensel çapta gerçekleştireceğimiz faaliyetlere ve bu bağlamda göreceğimiz hizmetlere bir basamak olmalıdır ve memnuniyetle görüyoruz ki gerçekten Memur-Sen Konfederasyonumuz ve onun bütün sendikaları ile birlikte önemli parçalarından birisi olan Eğitim Bir Sen sendikamız bunu bugüne kadar hakkı ile yapmıştır ve bundan sonrada yapacaktır.

Bu sendika kavgacı olmadı. Bu sendika ayrımcı olmadı, bu sendika kırıcı olmadı. Gücendirici olmadı, tam tersine ülkenin menfaatleri bağlamında insanımızın gücünü toplama, birleştirme ve bunu gelecek adına çok ciddi bir yatırım olarak gördü ve bütün faaliyetlerini bu bağlamda sürdürdü.

Sempozyumumuzun iki temel kavramı var, biraz önce de konuşmacılarımız tarafından ifade edildi. Eğitim ve bilim politikaları. Gerçekten her işte olduğu gibi özellikle eğitimde ve bilimde de bu iki kavramın dayanacağı mantığı sağlıklı seçmezsek ya da bunun oturacağı zemini bilimsel ölçülere çağın gereklerine göre seçmez ya da ayarlamazsak, hakikaten tökezleme kaçınılmazdır. Arzu ediyoruz ki artık siyasi bir güç olarak ta devletler arasında sadece bugüne kadar emir alan ya da yönetilen değil, ama aynı zamanda gündemi belirler bir ülke olmaya başladığımız bu günlerde, eğitim ve bilim politikalarımızla sadece bize dikte edileni değil, ama aynı zamanda biz de bir şeyleri dikte eden konuma gelmeliyiz. Aslında bunu somut bir gücün devreye girmesi olarak anlamıyorum. Ortadoğu coğrafyasında Türkiye'nin tarihsel süreçten gelen birikimi ile dünya politikasında ve biliminde oynayacağı çok ciddi roller var. Bunun için bunu arzu ediyorum. Bu güç adalet demektir, bu güç insanoglunu cinsine, coğrafi bölgesine, ırkına göre ayırım yapmaksızın onlara insan gözüyle bakabilmenin gücü olmak demektir. Onun için bu gücün evrensel planda daha da büyümesine şiddetle ihtiyacımız var. Çünkü biz millet olarak bugüne kadar olduğu gibi, bundan sonra hep bu tarihten gelen bu misyonumuzu ve rolümüzü oynayacağız.

Bilim alanında eğitim alanında yetişmiş insan gücünün büyük bir sermaye, büyük bir güç olduğunu söylemeye gerek yok. Bu hepimiz tarafından bilinen bir şey ve artık bugün insanlar yetişmiş insan gücü ile alınıyor, toplumların gücü bu bağlamda ortaya çıkıyor. Ne kadar düşünen üreten insanınız varsa, sizin gücünüzde o ölçüde. Artık elbette tarım ülkesi olarak da sorumluluklarımız var, onu asla ihmal edemeyiz. Fakat diyelim ki bir kamyon buğday satacaksınız üreteceksiniz, efendim bilgisayarın küçük bir parçasına karşılık gelen bir üretim yapmış olacaksınız. Dolayısıyla biz her anlamda bilgi önceleyen ve bunu bilim hayatımızda uygulama yolunu seçen bir bilim politikasını benimsemeliyiz ya da bunu daha canlı, diri tutmalıyız.

Burada bir kavramın üzerinde özellikle durmak istiyorum. Bilim üretmekle bilim çoğaltmak arasında çok ciddi bir fark var. Biz bugün ülke olarak bütün alanlarda bilim mi üretiyoruz, yoksa bilim mi çoğaltıyoruz? Hakikaten bunun hesabını iyi yapmak zorundayız. Bilim üretmek bilgiyi bilinmeyen bir şeyi olmayan bir şey ortaya koymak demektir; bilim çoğaltmakta bilinen şeyleri on defa yüz defa yapmak demektir. Evet buda bir kardır, ama bunun çok fazla bir getirisi yoktur. O bakımdan program değişiklikleri ile beraber, yeni bir neslin gelmesini beklediğimiz bir süreçte ki bu süreç, önceki programda yetişmiş insan gücümüze göre daha sorgulayıcı, daha özgür düşünen ve bu bağlamda fikirlerini rahatça ifade edebilen bir nesil olacaktır. Bu süreci çok daha ileri boyutlara taşımak zorundayız. Öğretmen politikamızı değiştirmedikçe, ya da iyileştirme noktasındaki çabalarımızı çok daha ileri boyutlara getirmediğimiz, çok ciddi bir yol alacağımız kanaatinde değilim.

Aşağı yukarı 1970'den beri bu işin içerisindeyim. İlkokul öğretmeni olarak hayatıma başladım, ve eğitimin bütün süreçlerini felsefesi ile de birlikte de bildiğimi zannediyorum. İşin uygulaması içinde de bulundum. Öğretmenlerimiz 24 Kasımlarda kendilerinin sırtlarının sıvazlanmasıyla geçiştirilecek bir topluluk asla değildir. Her yıl aynı nakaratları tekrar tekrar dinliyoruz ve öyle zannediyorum ki, bu toplumun bu nakaratlara çoktan karınları doymuş olmalıdır. "Eli öpülesi öğretmenler", ben bunu daha öncede yine bu kürsüden bir kaç defa daha söylemişim. Elini öpmeyelim yada elini öpeceksek karnı tok olduğu için sırtı pek olduğu için, bunların dışında bilimin dışında, eğitimin dışında bir şey düşünmeyeceği ve bunlardan dolayı işini iyi yaptığı için onun elini öpelim.

Aynı şey üniversiteler için de geçerlidir. Benim rahmetli hocam cumhuriyetin ilk profesörlerinden birisi Kenan Akyüz, kendisini saygıyla rahmetle minnetle anıyorum. Bana kendilerinin göreve başladığı günlerde ya da öncesi olabilir daha sonrası olabilir, bir profesörün maaşının generale eşit olduğunu söylemişti. Yine cumhuriyetin ilk yıllarında da öğretmenlerimizin ilkökul öğretmenlerimizin ben 30 altın maaş aldığını biliyorum. Hatırımında yanlış kalmış olmasın ama 30 altın aldığını bir kaynakta okumuştum. Yani 30 olmaz 15 olur yirmi olur, ama hatırı sayılır ve öğretmenlik mesleğinin haysiyetine yaraşır bir ücretten bahsediyoruz. Mevcut yapı devam ederse, üniversiteler temel kay-

nakları durumunda olan asistanları alamama ve giderek üniversitenin kısır-laşması gibi bir döngünün içerisine girdiler ve bu çorak bir iklimde yürüme gibide devam ediyor. Böyle giderse de devam edecek ama gönlümüz arzu ediyor ki böyle olmasın. Çünkü üniversite dediğimiz yapı; yüksek bilginin üretildiği, üretilmesi gereken ideal anlamda bunun yapılması gereken ve bunu toplumun hizmetine sunan yüksek bir bilgi kurumudur. Siz üniversiteye insan çekemezseniz, üniversiteye gelen insan dışarıda çok daha fazla maaş alacağını biliyorsa niçin gelsin? Oysa hepimizin ortaklaşa paylaşacağı bir kanaattir. Üniversite rastgele insanları bulacağı - tenzih ediyorum- bir mekan olmak yerine, yüksek zekaların seçkin zekaların özellikle çekileceği bir alan olmalı. Yine öğretmenlerimiz aynı vasıflarla donatılmış insanlardan müteşekkil olmalı. Biz onlara bu imkanları sağlayalım ondan sonra da onlardan hizmet isteyelim.

Bugün öğretmenlerimizin alacağı maaşı hakikaten telaffuz etmek bile bazen insanlara uçucu rakamlar gelebilir, ama bizim aklımızdan geçen fikrimizden geçen, eğer söz konusu olan bir milletin bekası ise, öğretmenlerimizin bu konudaki sıkıntılarını duymalı ve onlara çok acil çözümler aramalıyız. Ve maalesef bugüne kadar bunlar çok konuşuldu, konuşulmaya da devam ediyor, belki çokta konuşulacak ama hiç arzu etmeyiz, eğer sıkıntılarımız çözülemez noktaya geldiği an, dönülemez noktaya geldiği an, bunları düşünmeye başlarsak ya da pratik hayatta çözümler aramaya başlarsak vakit çok geçmiş olabilir.

Üniversiteler sıkıntılı, eğitim camiası sıkıntılı biliyorsunuz son düzenlemeler içerisinde şahsım adına söylemiyorum, inanın hayatımda maaşım ne kadardır bunların hiçbir zaman hesabını yapmadım, ama yapmayacak mıyız? Emek sarf ediyorsak bunun karşılığında herkes gibi herkes hakkını almalı, son düzenlemelerde eğitim camiamız biraz göz ardı edildi gibi. Biz yine iyimser tavrımızı sürdürüyoruz, zannediyoruz ki öğretmenlere eğitim camiasına farklı bir düzenleme yapılacaktır da onun için ayrı tutulmuştur diye düşünüyoruz. Bu konuda söylenecek çok şey vardır, hepimiz buradayız, bunlar şahsi meseleler olma ötesinde milletimizin ortak meselesidir.

Çocuklarımız ne kadar iyi yetişirse, o kadar güçlü olacağız. Gelecek konusunda bilim üretme konusunda ne kadar bilime katkı yaparsak, o kadar karlı çıkacağız. Artık aşağı yukarı kırk yıldır çalışan bir arkadaşınızım. Bir meslektaş olarak konuşuyorum. Nakil yapmaktan uzak duralımda, bizde kendisinden nakledilen bilgi nakledilen bir toplum haline gelelim. Sosyoloji den bahsediyoruz, yine bahsedelim tabi, dünya bilimine aykırı kalmak uzak kalmak mümkün değil, ama yani hepimiz Batılı düşünüyor? Biz düşünmüyor muyuz? Kaldı ki aramızda yine bir hocamız var, dış ülkelerde kendilerine imkan yaratıldığı zaman harikalar yaratıyorlar. Bizde bunu yapalım. Aç kalalım, ama bunu yapalım. Bilgi üretelim çünkü bilgi artık çağımızın çok büyük bir silahı çok büyük bir gücü.

Söylenilecek çok şey vardır bu duygularla hepimizi saygıyla selamlıyorum.

Halil ETYEMEZ

Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakan Yardımcısı

Değerli Genel Başkanım, Bakan Yardımcım, eğitime ve bilime gönül vermiş kıymetli misafirler, böylesine seçkin bir platformda bulunan siz değerli katılımcıları sevgi ve saygı ile selamlıyorum.

Sözlerime eğitim ve içtimai hayattaki tespitleri ile hepimizin tanıdığı, gönlünde taht kurduğu, Nurettin TOPÇU'dan bir alıntıyla başlamak istiyorum: *"Hakikat aşkına sahip insanlar, cemiyetin içinde çoğalmadıkça, hakikat aşkı cemiyet içinde en yüksek ve muhterem yeri tutmadıkça ve hakikatin ihtirası cemaat içerisinde bir umumi cereyan, büyük bir hareket haline gelmedikçe, milli mektep gerçekten var olmayacaktır."*

Bugün burada, hakikat aşkına, eğitime ve bilime gönül vermiş sizlerle birlikte olmaktan duyduğum onuru belirtmek isterim.

Milletimizin son asırdan beridir geçirmiş olduğu krizlerin, sıkıntıların sebebi eğitim ve bilim sahasında aranmalıdır. Son yıllardaki medeniyetler seviyesindeki itibarımız ve yükselişimizin sebebi de eğitim ve bilimde aranmalıdır.

Bilim ve eğitim politikaları deyince sadece sonuçları üzerinden bir değerlendirme yapmak konuyu eksik incelemek olacaktır. Bu politikanın taşıyıcı ve belirleyici unsuru olan insanı yok sayamayız. Eğitim ve bilim politikalarını belirlerken tarihten ders alınması gerektiğini düşünüyorum.

İlk olarak Padişah Yavuz'un pelerinine alimin atının çamuru sıçrayınca, çamurdan dahi şeref payı çıkartan bir anlayıştan bugünlere gelmişiz. Alim ve ariflerini her dönem el üstünde tutan bir medeniyetin mensupları olarak akademisyenlerimize, öğretmenlerimize ve araştırmacılarımıza özel ve önemli görevler düşüyor. Ancak onların bu büyük sorumluluğun altından kalkması içinde hem ülke hem toplum olarak özel olduklarını her fırsatta ifade etme sorumluluğumuz da vardır.

Öğretmenlerimiz,

Öğretmen, gençlere bilmediklerini öğreten bir nakledici değildir.

Öğretmen, tüccar değildir, maaşı yeterli olmasa da özveriyle görevini yapmaktadır.

Öğretmen, sadece bir memur değildir.

Öğretmen, sanatkardır, eğitmendir.

Öğrenciye, bilim peşinde koşmayı meslek edindiren insandır.

Değerli Konuklar,

Tarihi süreçte eğitim adına farklı uygulamalar denedik, nasıl daha iyi eğitim ve bilim yuvaları oluşturabiliriz aradık. ABD'nin, Fransa'nın, İngiltere'nin, Almanya'nın eğitimini her yönüyle ülkemize kanalize etmenin bizi hatalara

götürdüğünü zaman içerisinde hepimiz gördük ve yaşadık. Eğitim, **zihniyeti, örfleri, metodları, terbiye prensibi ve hatta fiziki şartları** itibariyle milletler arasında farklılıklar arzeder.

İdeali ve gayesi olmayan, sadece egosunu tatmin ve şahsi hayatını devam üzerine kurulu bir hayat ve bu hayatı ideal halinde yaşayan bir gençlik değil, ahlakla ilimle donanımlı yetişen gençler milletimizin istikbali olacaktır.

Değerli Katılımcılar!

Anadolu coğrafyası yakın tarihe kadar eğitim ve bilim merkezi konumundaydı. Anadolu'yu tekrar eski pozisyonuyla buluşturmak bizim boynumuzun borcudur. Ülkemiz uluslar arası düzeyde öğrenci kabul eden, beyin göçünü içe doğru gerçekleştiren ve dışarıdaki bilim insanlarımızı rol model haline getiren bir ülke olduğumuzda bunu başaracağız.

Türkiye genç nüfusa sahip bir ülke değil aynı zamanda müteşebbis, girişimci ruha sahip bir toplumdur. Eğitim ve bilim adına gençlerimize engel teşkil edecek engelleri aşmakta elbette ki bizim görevimizdir.

Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı olarak, bilim insanı olmak noktasında bütün gençlerimize fırsat kanallarının açılmasını sağlayan katsayı farkının kaldırılması nedeniyle hükümetimize ve YÖK'e teşekkürlerimi sunmaktayım.

Bakanlığımızın görev alanı olan çalışma hayatına doğrudan olumlu sonuçlar doğuracak bu karar mesleki ve teknik eğitimin ve bu eğitimi sunan kurumların yeniden gözde olmasını sağlayacak, ülkemizin en çok ihtiyaç duyduğu ara eleman gurubunda teknik düzeyi yüksek personel istihdamı sorunu büyük oranda çözülecektir.

Ayrıca Bakanlık olarak, ülkemizde işsizlik sorunu aynı zamanda bir mesleksizlik sorunu olduğundan hareketle, işsizlerimize beceri kazandırmak amacıyla uzmanlaşmış meslek edindirme merkezleri projesini sürdürdüğümüzü belirtmek istiyorum.

Kamu-özel sektör ve üniversite işbirliğinin başarılı bir örneği olan bu projenin paydaşları Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, Türkiye İş Kurumu, Milli Eğitim Bakanlığı, Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği, TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesidir.

Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı olarak istihdam ile mesleki eğitim arasındaki ilişkinin güçlendirilmesi amacıyla eylem planını hazırladık ve uygulamaya koyduk. Bu eylem planı ile eğitim sisteminin çıktıları ile işgücü piyasasının ihtiyaçları arasında uyum sağlanmasını, istihdam ile mesleki eğitim ilişkisinin güçlendirilmesini hedefliyoruz. Bu eylem planı kapsamında işgücünün niteliğini arttırmak amacıyla 6111 sayılı Kanun ile mesleki ve teknik eğitim mezunu olanlar ile İŞKUR'dan mesleki eğitim kursu alan işsiz istihdam eden işverenlerimizi 42 ay süreyle teşvik ediyoruz.

Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı olarak bu sempozyuma çok önem veriyor ve bu sempozyumun neticesinde üzerimize düşen her türlü görevi yerine getirmeye kararlı olduğumuzu belirtmek istiyorum. Sempozyumda yapılacak fikir teatileri neticesinde ortaya çıkacak bilim politikalarını uygulayacak gerekli çalışmalar da yapılmış, hükümetimiz tarafından Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı kurulmuştur. Kurulan bu yapı ülkemizin bakış açısını da göstermektedir.

Bilim kurumlarının koordinesi ve herkese açık AR-GE birimlerinin yaygınlaştırılması son derece önemlidir. Bu konuda üniversitelerimize büyük iş düşmektedir. Üniversitelerimizin idari özerkliği konusunda gösterilen çaba taktire şayandır.

Ancak Üniversitelerimiz bilimsel önderlik heyecanlarını da ortaya koymak zorundadırlar. Artık dünyada en iyi 100 üniversite içerisinde üniversitelerimizi görmek istiyoruz.

Ben bugün burada yapılan organizasyonun ülkemizin yükselen ivmesine ivme katacağı, değerli eğitim ve bilim gönüllülerinin de umumi bir cereyan yaratmak için eğitim ve bilim hareketini ateşleyeceği kanaatini taşımayıım.

Daha dün denilecek kadar yakın zamanlarda ekonomik krizleri, ülkeler arasındaki kompleks duruşumuzu tartışırken bugün gelinen noktada, eğitim ve bilim politikalarını tartışıyor olmamız ülkem adına beni gerçekten gururlandırıyor.

Ülkemizin eğitim ve bilim hayatına önemli katkılarda bulunan **Eğitim-Bir-Sen**'in "21. Yüzyılda Türkiye'nin Eğitim ve Bilim Politikaları" konulu, böylesine geniş katılımlı ve kapsamlı bir Sempozyumun düzenlenmesini takdirle karşılıyorum.

Ülkemizin çeşitli üniversitelerinden ve seçkin kurumlarından çok değerli eğitimcileri buluşturan sempozyum kapsamında, eğitim ve bilim alanındaki temel sorunlar, çözüm önerileri tartışılacak ve değerlendirilecektir. Eğitim Bir Sen'in ev sahipliğinde iki gün boyunca sürecek oturumlarda dile getirilecek görüşlerin, eğitim ve bilim politikalarına ışık tutacağına inanıyorum.

Bu duygu ve düşüncelerle sempozyumun, ülkemiz açısından hayırlı olmasını diliyorum, hepinize saygılar sunuyorum.

Orhan ERDEM

Milli Eğitim Bakanlığı Bakan Yardımcısı

Saygıdeğer Bakan Yardımcılarım, değerli Eğitim-Bir-Sen ve Memur-Sen başkanı ve yöneticileri sempozyuma katılan değerli öğretim görevlileri, Katılımcılar, Değerli Konuklar ve Basın Mensupları;

Eğitim-Bir-Sen Ve Memur-Sen'in düzenlediği "21. Yüzyılda Türkiye'nin Eğitim ve Bilim Politikaları Sempozyumu"na katkı sağlamak için bir araya gelen tüm değerli katılımcılarımıza Millî Eğitim Bakanlığı adına bu önemli sempozyuma katkılarından dolayı teşekkür ediyor ve aranızda bulunmaktan onur duyduğumu belirtmek istiyorum. Böyle önemli bir sempozyuma Sayın Bakanımız Ömer Dinçer'de katılmak istiyordu fakat Sayın Başbakanımızın rahatsızlığı nedeniyle (Bu arada Sayın Başbakanımıza acil şifalar diliyoruz.) İlim Yayma Cemiyeti'nin 60. Yıl Etkinliğine Başbakanımızın adına katılacaklarından dolayı gelemediler. Sizlere Sayın Bakanımızın selamlarını iletmek istiyorum.

21. yüzyılda Türkiye'nin eğitim ve bilim politikalarına ilişkin paylaşımında bulunmadan önce günümüzde eğitimde nereden nereye geldiğimizin bir resmini çizmeye çalışacağım.

Bakanlık olarak hep insan odaklı düşündük ve stratejik planlarımızı insanımıza katacağımız değerlere göre planladık. Bu anlayışla 2002 den 2011 sonuna kadar önemli bulduğumuz gelişmeleri kısaca sizinle paylaşmak isterim.

2003 yılından 2011 yılı sonuna kadar 1 milyar 329 milyon 658 bin adet ücretsiz ders kitabı dağıtılmıştır.

Üniversite AR-GE bütçesi 2002 yılında 86,6 milyon TL iken 2011 yılında 547 milyon TL'ye yükseltilmiştir. Artış oranı ise % 531'dir. 2012 yılında ise 586 milyon TL olmasıyla artış oranı % 576'ya yükselecektir.

Bu noktada şunu belirtmek isterim, yüksek öğretim için yapılan yatırımlar nitelikli ve donanımlı bireylerin toplumda sayısını artıracak ve ekonomik anlamda ülkeye katkı sağlayacaktır. Üniversite AR-GE bütçesinin artması daha çok bilimsel ve teknolojik, yenilik ve icatların ortaya çıkmasını sağlayacaktır. Seçtiğiniz konunun önemini yani eğitim ve bilim politikalarını destekleyecek bir anlayışla AR-GE bütçeleri önümüzdeki yıllarda da arttırılacaktır.

Milli Eğitim Bakanlığı bütçesi, 2002 yılında 7,5 milyar TL iken, 2011 yılında yaklaşık % 355 artışla 34 milyar TL olmuş ve 2012 yılında 39 milyar 169 milyon TL olarak öngörülmesiyle, artış oranı 2002 yılına göre % 423 olmuştur.

Yükseköğretim bütçesi 2002 yılında 2 milyar 495 milyon TL iken 2011 yılında 11 milyar 503 milyon TL'ye yükseltilmiş ve 2002'ye göre % 361'lik artış sağlanmıştır. 2012 yılında 12 milyar 743 milyon TL olarak gerçekleşmesiyle artış oranı % 410 olacaktır.

Aynı zamanda 2003 ve 2011 yılları arasında genel bütçeden Milli Eğitim

Bakanlığı bütçesine ayrılan 188 milyar 989 milyon TL'nin 25 milyar 639 milyon TL'si *mesleki ve teknik ortaöğretime* ayrılmıştır. Bu da Bakanlığımızın bütçesinin %13,57'sine karşılık gelmektedir.

Değerli Katılımcılar!

Bakanlığımızca, 60-72 ay çocukların tamamının okul öncesi eğitime alınması amacıyla 2009-2010 eğitim-öğretim yılında 32 ilde başlatılan zorunlu eğitim pilot uygulaması başarıyla sürdürülmektedir. Kademeli olarak diğer illerde de çalışmalar yapılmaktadır. 2012-2013 eğitim-öğretim yılında 60-72 ay grubunun tamamının Türkiye genelinde kademeli olarak zorunlu eğitime başlatılması sağlanmış olacaktır.

Bakanlığımız engellilerin eğitiminde öncelikle bütünleştirmeyi amaçlayan kaynaştırma yoluyla eğitim uygulamalarını bir ilke olarak kabul etmektedir. Son yıllarda kaynaştırma yoluyla eğitime alınan öğrenci sayılarında önemli artışlar olmuştur. Bu artışlarda ailelerin ve toplumun engelliye gizlemek yerine bilinçlenerek eğitime göndermesinin önemi büyüktür.

Yenilenen öğretim programları ile sınav odaklı değerlendirme yerine, süreç odaklı değerlendirme temeline dayalı bir sistem oluşturulmuştur. Bu sistem ile öğretim programlarının başarılı bir şekilde uygulanması, programların temel felsefesinin yerleşmesinin sağlanması ve okulda sunulan eğitim ve öğretim faaliyetlerinin güçlendirilip daha anlamlı kılınması amaçlanmıştır.

Bu süreçte öğretmen atamalarına yönelik çalışmalarda gerçekleştirilmiştir. Öğretmenler eğitimin temel unsurudur. Eğitimin geleceği öğretmenlerimizin ellerindedir.

2003 yılından 2011 yılı sonuna kadar 300.924 kadrolu öğretmen alımı sağlanmıştır. Ayrıca kısmi zamanlı geçici öğretici, İngilizce dil öğreticisi, bilgisayar dil öğreticisi, vekil öğretmen, Okulöncesi Eğitimi Genel Müdürlüğü ücretli usta öğreticisi, Çıraklık ve Yaygın Eğitim Genel Müdürlüğü ücretli usta öğreticisi olmak üzere 256.491 personel görevlendirilmiştir. 02.11.2011 tarihinde Van iline 800 kadrolu öğretmen ataması yapılmıştır.

Elbette geçmişten günümüze kadar öğretmenlerimizin maddi imkânlarını artırmak içinde çalışmalar yaptık. Gerçi öğretmenlerimizin emeklerinin karşılığı para ile ölçülemez ama bizde imkânlarımız ölçüsünde katkı sağladık.

9. Derecenin 1. kademesinde olan bir öğretmenimizin 2002 yılında 470 TL olan maaşının ve 165 TL olan ders ücreti toplamı yaklaşık 385 dolara karşılık gelmekte iken 2011 yılında ise öğretmenimizin maaşı 1.592 TL ders ücreti (ek ders alan öğretmenlerimiz) ise 456 TL olmuş. Bu da dolar bazında 1.249 dolara karşılık gelmektedir. 2002 yılına göre (maaş+ders ücreti) dolar bazında artış miktarı 862 dolardır. Gerçekleştirilen ücret artışlarının kesinlikle yeterli olmadığını biliyoruz. Ülkemizin ekonomik büyümesi devam ettiği sürece değerli öğretmenlerimize daha fazla maddi imkânlar sağlanacaktır.

Tabii ki öğretmenlerimizin çözüm bekleyen pek çok sorunu bulunuyor. Ancak bir sorunu çözümlerken yeni sorunlara yol açmamak için; öğretmenlik mesleğine aday öğrencilerin seçiminden öğretmen yeterliklerine, öğretmenlerin seçim sürecinden sürekli mesleki gelişimlerine ve kariyer basamaklarına kadar her adımı titizlikle ve bütün boyutlarıyla düşünerek çözümler üretmeliyiz.

21. yüzyılda Türkiye'de görev sadece Bakanlığımıza değil bütün kurumlara düşmektedir. Eğitim ve bilim politikalarının belirlenmesinde kurumlar arası koordinasyonun sağlanması, medya, aile, siyasal partiler ve sivil toplum kurumlarının desteklerinin alınması gerekmektedir.

Bakanlığımızın ulusal ve uluslararası alanlarda gerçekleştirdiği projelerden bir kaçı hakkında kısa bilgiler vereceğim.

MEB, Avrupa Birliği (AB) ve UNICEF'in desteğiyle "Ailem Eğitimde, Geleceğim Güvende" sloganıyla "Aile Eğitimi Kampanyası" başlatıldı. Bu kampanya ile Türkiye'de 1993 yılından bu yana uygulanan aile eğitimlerine yeni bir ivme kazandırmak amacıyla, aile eğitiminin 0-18 yaş grubundaki çocuklara nasıl yaklaşılması gerektiği konusunu kapsamaktadır.

Geleceğimizin teminatı olan gençlerimize ülkemizin doğal ve tarihi güzelliklerinin/ zenginliklerinin tanıtılması, insan ilişkilerinin geliştirilmesi ve kuvvetlendirilmesi ile yurdumuzun diğer yerlerini tanımalarına imkân vermek düşüncesiyle "Gönül Köprüsü Projesi " 2007-2008 Eğitim ve Öğretim yılında uygulamaya konulmuştur.

Projenin amacı; genç nesillerin yaşadıkları yere göre coğrafi ve ekonomik farklılıkları olan diğer yerleri görerek ülkemizi daha yakından tanımalarına imkân hazırlamak; değişik illerde yaşayanlar arasında sevgi, arkadaşlık, paylaşma, yardımlaşma, birlik ve beraberlik duygularını güçlendirecek, kalıcı gönül köprülerinin kurulmasını sağlamaktır. Proje kapsamında düzenlenen gezilere 4 yıl boyunca 140 bine yakın öğrenci katılmıştır.

Türkiye'nin AB Müktesebatına Uyum Programı (2007-2013) kapsamında Eğitim Kültür başlıklı müzakere faslı çerçevesinde Hayat Boyu Öğrenme Strateji Belgesi'nin hazırlanması taahhüt edilmiş ve belgenin hazırlanması görevi Bakanlığımıza verilmiştir. Bakanlığımızca yapılan çalışmalar sonucunda söz konusu strateji belgesi hazırlanarak DPT Müsteşarlığı aracılığı ile onaylanmak üzere Yüksek Planlama Kuruluna sunulmuş olup Türkiye Hayat Boyu Öğrenme Strateji Belgesi ve eki Türkiye Hayat Boyu Öğrenme Stratejisi Eylem Planı, Yüksek Planlama Kurulunca onaylanarak yürürlüğe girmiştir.

Değerli Katılımcılar!

Eğitim, toplumun geleceğine yatırım yapma işidir. Bu anlayıştan hareket ederek, eğitime nasıl yatırım yapmalı, 21. yüzyıl için nasıl bir insan tipi yetiş-

tirmeliyiz? Bu insanın niteliği ne olmalıdır? Asıl şu soruyu yanıtlamalıyız: Nasıl bir Türkiye'de yaşamak istiyoruz?

Türkiye, küreselleşen dünyanın bir parçası olduğuna göre; bu soruları yanıtlamadan, dünya toplumlarının bilimde, sanatta ve uygarlıktaki yönünü bilmemiz gerekmektedir. Dünya nereye gidiyor? Bizim kültürel dinamiklerimiz nelerdir? Üstünlük yaratan yönlerimiz ve kazanmamız gerekenleri bilmek durumundayız.

21. yüzyılda, değişim bahsedildiğinde iki unsur öne çıkmaktadır. Birincisi insan, ikincisi de teknolojidir. En önemlisi insandır. Çünkü insan değişimin bizzat kendisidir. İnsanın düşünsel fiziksel psikolojik alanlardaki değişimi sayesinde teknoloji de değişmektedir. Teknolojiyi bulan ve kullanan da insanın kendisidir. İnsan; eğitim, bilim ve teknoloji iç içe kavramlardır. Her şeyin bu kadar hızla değiştiği bilgiye ulaşmanın hızının ve maliyetinin çok azaldığı bunun sonucu olarak sürekli değişen bir dünya karşımıza çıkmıştır. Öyle ki konuyla ilgilenen bilim adamlarına göre 1940'larda 500 yıla inen bilgi yenilenmesi, 1980'de 2,5 yıla, 1999'da altı aya, 2002'de 39 güne, 2007'de 5 güne, 2010'da 2 güne inmiştir. Örneğin teknik alanda eğitim gören bir üniversite öğrencisinin öğrendiklerini yüzde 20'si 3 yılda güncelliğini yitirmektedir. Günümüzde en çok rağbet gören birçok meslek dalı 10 yıl öncesinde yoktu.

Millî Eğitim Bakanlığı olarak 2023 Türkiye vizyonu için eğitim politikalarımızı geliştiriyoruz. Ve aşamalı olarak hayata geçiyoruz. Bilginin kısa bir sürede değiştiği, bilgiye ulaşımın artık zaman ve mekândan bağımsız ortamlarda gerçekleştiği bir değişim ve dönüşüm sürecini yaşıyoruz. Bu süreçte bilgiyi elde etmek, üretmek ve bilgiyi kullanılabilir hale getirmek değişim ve dönüşümü gerçekleştirme sürecinde olan her toplumun hedefidir.

Bütün bu hızlı bilimsel ve teknolojik gelişmeler hükümetimizi ve bakanlığımızı da harekete geçirmiş, bu amaçla Bakanlık olarak 21. yüzyılda bilişim teknolojilerinde dünyada tek uygulaması olan bir projeye imza attık. "Bilişim Teknoloji Destekli Eğitim" çalışmaları doğrultusunda hazırlanan Fırsatları Artırma Teknolojiyi İyileştirme Hareketi (FATİH) Projesi kapsamında her öğrenci ve öğretmenimizde tablet bilgisayar, her okulda çok fonksiyonlu yazıcı ve doküman kamera; her derslikte bilgisayarlı etkileşimli tahta ve kablolu internet bağlantısı olacaktır. İlgili protokol, Başbakan Recep Tayyip Erdoğan, Millî Eğitim Bakanı ve Ulaştırma Bakanı'nın katılımıyla gerçekleştirilen törenle 22.11.2010 tarihinde imzalanmıştır.

Bilgi bir güçtür. Mevlâna şöyle der:

"Bilgi, sınırı ve kıyası olmayan bir denizdir; bilgi dileyense, denizlere dalan bir dalgıçtır." Evet, bizde bilgiye ulaşmak ve bilgiyi kullanılabilir hale getirmek için bilginin peşinden koşmalı ve bilgiye bir işlevsellik kazandırmalıyız.

Toplumsal kalkınmanın gerçekleşmesi için, toplumda nedenselliği ve bilimsel düşünce sürecini esas alan yenilik ve yaratıcılığı teşvik eden bir eğitim ve kültür politikasının uygulanmasını gerçekleştirmeliyiz.

Burada en önemli etken insan odaklı düşünmektir. İnsana yatırım geleceğe yatırımdır. İnsanı insan yapan değerlerimizi koruyarak bilgi toplumunda yerimizi almalıyız.

Bireylerin güçlü yönlerini keşfederek kapasitelerini sonuna kadar kullanmalıyız. Bilgi toplumunda anahtar ifade “öğrenmeyi öğrenmektir.” bu bilinçle yetişen bireylere ihtiyaç duyulmaktadır. İnanıyorum ki, bu sempozyum da eğitim ve bilime çok büyük katkı sağlayacaktır. Milli Eğitim Bakanlığımız tarafından geçtiğimiz günlerde Antalya’da “Ulusal Öğretmen Stratejisi Çalıştayı”nda eğitim ve bilim politikaları adına önemli bir çalışma gerçekleştirilmiştir. Önümüzdeki günlerde bu ve önceki çalışmaların raporları gelecek adına eğitime ve bilime büyük katkılar sağlayacaktır.

Değerli Konuklar!

Konuşmamı eğitimin öneminden bahseden bir anekdotla bitirmek istiyorum.

Rus-Japon savaşının meşhur komutanlarından Amiral Togo, kanlı savaş sonrası ülkesine döndüğünde, bir kahramana yakışır şekilde karşılanmış. Tüm ülke yönetiminin katıldığı karşılama sonrasında, Amiral Togo'nun şerefine verilen yemek programının ardından Başbakan ayağa kalkmış ve “Sayın Amiralim! Sizin bu ülke için yapmış olduğunuz kahramanlıkları, savaş meydanlarındaki emeğinizi bu topraklarda yaşayan hiç kimse unutmayacak. Millet olarak size çok şey borçluyuz. Kanlı savaş meydanlarında göstermiş olduğunuz fedakârlıkların karşılığını size ödememiz mümkün değil. Şu andan itibaren isterseniz emekli olup aileniz ve sevdiğinizlerle birlikte, kalan zamanınızı değerlendirin. İsterseniz kaymakamlık, valilik, milletvekilliği, bakanlık veya herhangi bir mevkide talip olacağınız her kapıyı size açmaya hazırız” demiş.

Başbakan konuşmasını bitirince herkes Amiral Togo'ya yönelmiş. Oturduğu yerden ayağa kalkan Amiral, tüm misafirleri süzdükten sonra ağır ağır konuşmaya başlamış. “Sayın Başbakanım, sevgili konuklar! Tarafıma göstermiş olduğunuz ilgi için hepinize teşekkür ediyorum. Evet, çok yoğun ve yorucu savaş meydanlarında askerlerimle beraber büyük zaferler elde etmiş olmanın mutluluğunu ben de yaşıyorum. Bana layık gördüğünüz tüm makam ve mevki için hepinize teşekkür ediyorum. Ancak ben bu makamların hiçbirisine talip olmayacağım.

O kanlı savaş meydanlarında fark ettiğim bir gerçek var. Hiçbir savaş ‘İnsan yetiştirme’ savaşından daha önemli değil. Meydanlardaki savaşları kazanmak isteyen milletler önce ‘İnsan yetiştirme savaşını’ kazanmak zorundalar. İnsan yetiştirme savaşının komutanları ‘öğretmenlerdir’. Bana bir ödül vermek istiyorsanız, beni ülkemizin herhangi bir köşesinde, herhangi bir okuluna öğretmen olarak görevlendirin. Ömrümün kalan yıllarını o şekilde geçirmek benim sizden tek isteğim olacak.”

Bu bağlamda beşeri unsurların nitelik yönünden geliştirilmesi, ülkemizin ekonomi ve yönetim anlayışında da değişikliklere sebebiyet verecektir. Bu yüzden ülkemizin eğitim ve bilim yönünden gelişimine katkı sağlayacak sempozyumun hayırlı ve uğurlu olmasını temenni ediyor, sempozyumu hazırlayan Eğitim-Bir-Sen Ve Memur-Sen yetkililerine ve bütün katılımcılara teşekkür ediyorum.

Hepinizi en içten duygularıyla selamlarım.

21.

Yüzyılda TÜRKİYE'nin

Eğitim ve Bilim Politikaları Sempozyumu

10-11 Aralık 2011 / Başkent Öğretmenevi

---

10 Aralık 2011

I. OTURUM 14:30-16:00

HİTİT SALONU

Paralel Oturum I:

DÜNYADA VE TÜRKİYE'DE BİLİM POLİTİKALARI

Oturum Başkanı

Prof. Dr. Özer Bekaroğlu

- 1. Dünyada Uygulanan Bilim Politikaları ve Türkiye**
Prof. Dr. İsmail Hakkı Demirel (Hacettepe Üniversitesi)
- 2. Türkiye'de Sosyal Bilim Alanının Sorunları**
Prof. Dr. Kurtuluş Kayalı (Ankara Üniversitesi)
- 3. Türkiye'nin Bilim Politikası**
Prof. Dr. Harun Parlar (Almanya Münih Üniversitesi,
Bavyera Araştırma Kurumu Başkanı)

DÜNYADA VE TÜRKİYE'DE BİLİM POLİTİKALARI

Prof.Dr. İsmail Hakkı Demirel*

Özet

Bilimsel araştırmaların sonuçlarının yayın haline getirilmesi küresel alanda yaygınlaşan aktiviteler haline gelince, yayın standartlarının ve bilimsel kalitenin ulusal ve uluslararası karşılaştırmasına yönelik olarak ta artan bir ilgi yoğunluğu vardır. Bu amaca yönelik olarak ve dünya çapındaki mükemmel bilim merkezlerinin belirlenmesinde yeni metotlar geliştirilmektedir. Bu metotların kullanıldığı kaynakların ilk iki tanesi ISI-WOS (Thomson Reuters) ve SCOPUS (Elsevier) verileridir. Bu tür veri tabanları kullanılarak elde edilen bibliyometri parametreleri değerlendirilerek çıkan sonuçlar ülkelerin bilim politikalarının belirlenmesinde önemli yer tutarlar.

Tek başına ülkelerin toplam yayın sayılarına göre değerlendirme yapmak, hatta ülkelerin sadece toplam atıf sayılarına göre sıralamalar yaparak ayrıntılı ve doğru sonuçları çıkarmak yanıltıcı olabilmektedir. Ülkelerin bilimsel performanslarını tüm bilim dallarını kapsayacak şekilde 252 ayrı bilim dalındaki bibliyometrik verilere bakarak yapmak çok daha gerçeği olmaktadır. Seçilen yıl aralığında (son 5 yıl, 10 yıl, 20 yıl gibi) Dünya'da en çok yayın yapılan, en çok atıf alan veya yıllara göre popüler olan bilim dallarını belirlemek mümkündür. Aynı zamanda ülkelerin 252 adet farklı bilim dalında önecikleri ve düzeyleri görülebilmektedir.

Dünya'nın toplam yayın sayısı 1981 yılında 450.000 civarında iken 1990 yılında 580.000'e, 2000 yılında 777.000'e ulaşmıştır. Dünya'nın yayın sayısı 2009 yılı sonu itibari ile 1.200.000'e yaklaşmıştır. Dünya ölçeğinde bütün bilim dallarında yapılan yayınlar, atıf sayıları, etki değerleri, atıf alan yayın sayısı oranları ile toplam yayın sayısı incelendiğinde en çok yayın yapılmış konu kategorisi Biyokimya ve Moleküler Biyoloji'dir. Kimya, Ortak Disiplinler ikinci, Malzeme Bilimleri, Ortak Disiplinler üçüncüdür. Fizik, Uygulamalı ile Farmakoloji ve Eczacılık ilk beş içerisinde yer alan konu başlıklarıdır. Tıbbi Bilimlerden Nörolojik Bilimler ve Cerrahi sırasıyla yedinci ve dokuzuncudur. Elektrik ve Elektronik Mhendisliği sekizinci sırada yer almaktadır.

Anahtar Kelimeler: Bilim Politikası, Dünyada Bilim Politikası, Türkiye'de Bilim Politikası

1.GİRİş

Bibliyometrik analiz yöntemleri kütüphanecilik ve bilgi-belge yönetimi bilim dallarında yaygın bir şekilde kullanılmaktadır. Bu teknikler basılmış bilimsel yayınların yapısını tarif etmekte yararlı olan bir kantitatif analiz yapma olanağı sağlamaktadır. Bu analizlerden elde edilen sonuçlar kullanılarak istenen bilim dalında, bir üniversite veya araştırma enstitüsünün veya bir ülkenin bilimsel performansının belirlenmesi mümkün olmaktadır. Bibliyometrik analizlerde kullanılan parametreler; belirli bir zaman aralığında üretilmiş yayın sayısı, doküman tipi (orijinal araştırma makalesi, derleme/inceleme, edisoryal malzeme v.b.), yayının basıldığı dergi, yazarların adresi (ülke, üniversite, enstitü gibi), yayına yapılan atıf sayısı ve varsa işbirlikleri ile araştırmayı destekleyen kurumdur (kamu kuruluşu, özel sektör, kar amacı gütmeyen vakıflar gibi). Bunlara ek olarak, yayının basıldığı derginin etki faktörünün belirlenmesi de önemli bir bibliyometrik parametredir. Bu parametreler kullanılarak yapılan sistematik değerlendirme çalışmaları bilim politikalarını belirleyen karar makamlarına yeni görüşler kazandırır. şöyleki; bilim politikalarını yapıcılar,

*Hacettepe Üniversitesi, Mhendislik Fakültesi, Öğretim Üyesi, Beytepe/Ankara

bu değerlendirmelerin ışığında, hükümetlerin bilimsel faaliyetler için ayırdığı kaynakların optimum şekilde kullanılmasını ve günün koşullarına göre öne çıkan yeni bilim dallarında öncelikli altyapıların kurulmasını ve araştırmaların yapılmasını sağlarlar.

2.YÖNTEM

Bu çalışma kapsamında ilk olarak, Dünya, ABD Amerika Birleşik Devletleri, AB-27 (Avrupa Birliği'ne üye 27 ülke toplamı) ve BRICS (Brezilya, Rusya, Hindistan, Çin ve Güney Afrika ülkeleri toplamı), Japonya, Kanada, Avustralya, İsviçre, İsrail, Güney Kore, Tayvan ve Türkiye gibi 12 farklı grup ve ülkeye ait 1981-2007 dönemindeki bilimsel yayın sayıları ve atıf sayılarındaki yıllık değişimler incelenmiştir. İkinci olarak, Fen Bilimleri ve Sosyal Bilimler kategorisinde en çok yayın üretilen bilim dallarında, anılan dönemde, içinde Dünya ve Türkiye'nin de yer aldığı 12 farklı ülke ve grupların yayın ve atıf sayıları değerlendirilmiştir.

Bu çalışmada kullanılan veriler TÜBİTAK (Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu) ULAKBİM (Ulusal Akademik Ağ ve Bilgi Merkezi) Müdürlüğü tarafından basılmış "*Türkiye Bilimsel Yayın Göstergeleri (II) 1981-2007: Türkiye, Ülkeler ve Gruplar*" başlıklı kitaptan alınmıştır (Akıllı ve diğ., 2009).

3.YILLARA GÖRE YAYIN SAYILARI DEĞİŞİMİ

Bu başlık altında 1981-2007 döneminde Dünya, ABD, AB-27 ve BRICS ülkelerinin yıllık yayın sayılarındaki değişime bağlı olarak katkı payları incelenmiştir. Buna göre;

1-1981 yılında Dünyanın toplam yayın sayısı yaklaşık 600.000 dir. Bu toplam içinde ABD'nin payı % 41, AB-27'nin payı % 32 ve BRICS ülkelerinin payı ise sadece % 9'dur.

2-1990'lı yılların başında Dünya yayın toplamı 860.000 adet olup, ABD'nin payı % 39,4. AB-27'nin payı % 33,7 ve BRICS'in payı % 9'dur.

3-1981-1990 arasında Dünya yayın sayısındaki artış oranı % 38 iken, 1990-1999 dönemindeki artış oranı % 41'dir.

4-2000 yılında Dünya toplamı (1.200.000) içerisinde ABD'nin payı % 34'e gerilerken, AB-27'nin payı % 39'a, BRICS'in payı da % 11'e yükselmiştir. 2007 yılında 1.500.000 dünya toplam yayın sayısı içinde ABD'nin payı % 31'e, AB-27'nin payı da % 2 azalarak % 37'e düşerken, BRICS'in payı % 6 aratarak % 17'e ulaşmıştır. Diğer deyişle, son yıllarda yeni ülkeler de yayın havuzuna katkıda bulunurlarken, ABD'nin yıllık yayın sayısındaki durağanlık veya doyumluk altında ABD adına yıllık yayın üretiminde bir gerileme olarak algılanmamalıdır. Sadece yayın yapan aktör sayısı artmış ve dolayısıyla da Dünya'nın yayın sayısı da artmıştır.

5-1981 yılında üretilen yayınlara yapılan atıf sayısında (yaklaşık 6.400.000) ABD adresli yayınların payı % 55; AB-27 adresli yayınlara yapılan atıf oranı %

30 iken BRICS ülkeleri adresli yayınların toplam atıf içindeki payı sadece % 3'tür.

6-1990 yılında Dünya toplamı olan 9.000.000 atıf sayısının yaklaşık % 55'i ABD adresli yayınlara, % 32'si AB-27 adresli yayınlara, % 3'ü ise BRICS ülkelerinin adreslerini taşıyan yayınlardır.

7-2007 yılı itibari ile toplam 558.000 atıf sayısının % 45'i ABD, % 42'si AB-27 ve % 11'i BRICS ülkeleri adresli yayınlara aittir. Yani son 10 yılda toplam atıf sayıları içinde ABD'nin payı % 10 azalmış, BRICS ülkelerinin payı da % 8 artmış görünmektedir.

4.SONUÇLAR

1981-2007 döneminde Dünya'da Fen Bilimleri kategorisinde en çok yayın üretilen ilk 10 sıradaki bilim dalları *Biyokimya ve Moleküler Biyoloji*; *Malzeme Bilimleri*, *Ortak Disiplinler*; *Uygulamalı Fizik*; *Fizikokimya*; *Elektrik ve Elektronik Mühendisliği*; *Kimya*, *Ortak Disiplinler*; *Nörobilimler*; *Farmakoloji ve Eczacılık*; *Cerrahi ve Katıhal Fiziği*dir. *Halk ve Çevre Sağlığı*; *İktisat*; *Beslenme ve Diyetetik*; *Spor Bilimleri*; *Psikoloji*, *Ortak Disiplinler*; *Eğitim ve Eğitim Araştırmaları*; *Tarih*; *Yönetim*; *Siyasi Bilimler ve Sosyoloji* Sosyal Bilimler kategorisinde en çok yayın üretilen ilk 10 bilim dalıdır.

4.1.Fen Bilimleri Kategorisi

Amerika birleşik Devletleri yayın sayısı bakımından *Biyokimya ve Moleküler Biyoloji* (% 42 pay); *Elektrik ve Elektronik Mühendisliği* (% 37 pay); *Nörobilimlerde* (% 44 pay); *Cerrahi* (% 39 pay) bilim dallarında ilk sıradadır. AB-27 *Malzeme Bilimleri*, *Ortak Disiplinler* (% 37 pay); *Uygulamalı Fizik* (% 31 pay); *Fizikokimya* (% 43 pay); *Kimya*, *Ortak Disiplinler* (% 33 pay); *Farmakoloji ve Eczacılık* (% 38 pay) ve *Katıhal Fiziği* (% 49 pay) bilim dallarında ilk sıradadır. BRICS ülkeleri, Japonya, Kanada adı geçen bilim dallarında yayın sayısı bakımından ilk sırada yer alan ülkelerdir.

Türkiye'nin katkısı *Biyoloji ve Moleküler Biyoloji*'de % 0,27; *Malzeme Bilimleri*, *Ortak Disiplinler*'de % 0,61; *Uygulamalı Fizik*'te % 0,32; *Fizikokimya*'da % 0,51; *Elektrik ve Elektronik Mühendisliği*'nde % 0,57; *Kimya*, *Ortak Disiplinler*'de % 0,54; *Nörobilimler*'de % 0,48; *Farmakoloji ve Eczacılık*'ta % 0,8; *Cerrahi*'de % 1,95 ve *Katıhal Fiziği*'nde % 0,46'dır.

Yayın başına düşen ortalama atıf sayısı değerlerine (etki/impakt) göre ülke ve grupların sıra değerlendirmeleri farklılık göstermektedir. İsviçre *Biyokimya ve Moleküler Biyoloji*'de 45,43'lük etki değeri ile ABD'nin (etki değeri:45,39) önünde yer almaktadır. İsrail bu bilim dalında üçüncü sıradadır (etki değeri:34,99). Benzer şekilde *Malzeme Bilimleri*, *Ortak Disiplinler*; *Fizikokimya*; *Elektrik ve Elektronik Mühendisliği*; *Kimya*, *Ortak Disiplinler* bilim dallarında ilk üç sırada ABD, İsviçre ve İsrail yer almaktadır. *Uygulamalı Fizik*'te ABD ve İsviçre'den sonra üçüncü sıradaki ülke Avustralya'dır. *Nörobilimler*'de ve *Katıhal Fiziği*'nde Kanada; ABD ve İsviçre'den sonra üçüncü sıradadır. *Farmakoloji ve Eczacılık*

bilim dalında ilk sırada İsviçre, ikinci sırada ABD ve üçüncü sırada Kanada yer almaktadır. *Cerrahi*'de ilk üç sıra ABD, Kanada ve Dünya şeklindedir.

Yayın başına düşen ortalama atıf sayısında Türkiye *Biyokimya ve Moleküller Biyoloji*; *Nörobilimler*; *Farmakoloji ve Eczacılık*; *Cerrahi* bilim dallarında 12. sırada; *Uygulamalı Fizik*, *Katıhal Fiziği*, *Fizikokimya*, *Kimya*, *Ortak Disiplinler*'de 11. sırada; *Elektrik ve Elektronik Mühendisliği*'nde 10. sırada; *Malzeme Bilimleri*, *Ortak Disiplinler*'de ise 9. sıradadır.

4.2.Sosyal Bilimler Kategorisi

İlk 10 sırada yer alan Sosyal Bilimler bilim dallarının tümünde yayın sayısı katkı oranı olarak ABD ilk sıradadır (*Halk ve Çevre Sağlığı* (% 47 pay); *Ekonomi* (% 53 pay); *Beslenme ve Diyetetik* (% 38 pay); *Spor Bilimleri* (% 53 pay); *Psikoloji*, *Ortak Disiplinler* (% 56 pay); *Eğitim ve Eğitim Araştırmaları* (% 66 pay); *Tarih* (% 43 pay); *Yönetim* (% 54 pay); *Siyasi Bilimler* (% 55 pay) ve *Sosyoloji* (% 53 pay). AB-27 ülkeleri de grup olarak ikinci sıradadır. *Halk ve Çevre Sağlığı*'nda BRICS ülkeleri (% 7,5 pay) üçüncü, Kanada (% 5,8 pay) dördüncü sıradadır. *Ekonomi*'de üçüncü sırada Kanada (% 6,5 pay) ve dördüncü sırada Avustralya (% 3,9 pay) yer almaktadır. *Beslenme ve Diyetetik*'te Japonya üçüncü sıradadır (% 7 pay). Kanada *Spor Bilimleri*'nde (% 9,5 pay), *Psikoloji*, *Ortak Disiplinler*'de (% 7,5 pay), *Eğitim ve Eğitim Araştırmaları*'nda (% 5,2 pay), *İşletme Yönetimi*'nde (% 6,6 pay) üçüncü sırada yer almaktadır. *Siyasi Bilimler*'de Avustralya (% 3,7 pay), *Sosyoloji* bilim dalında BRICS ülkeleri (%6,4 pay) üçüncü sırada yer almaktadırlar.

Sosyal Bilimlerde Türkiye'nin dünya toplamına katkısının en fazla olduğu bilim dalları *Yönetim* (% 0,67 pay) ve *Beslenme ve Diyetetik* (% 0,63 pay)'tir. Türkiye'nin katkısının bağıl olarak en az olduğu bilim dalları ise *Eğitim ve Eğitim Araştırmaları* (%0,2 pay)ve *Sosyoloji* (% 0,18 pay)'dir. *Siyasi Bilimler*'de katkı oranı % 0,21'dir.

Yayın başına düşen ortalama atıf değerleri açısından bakıldığında ABD; *Spor Bilimleri* hariç diğer dokuz bilim dalında en yüksek etki değerine (yayın başına düşen atıf sayısı) sahiptir. *Spor Bilimleri*'nde ilk sırada Kanada yer almaktadır (etki değeri: 15,89).

AB-27 ülkeleri *Halk ve Çevre Sağlığı*'nda beşinci sırada; *Ekonomi*, *Eğitim ve Eğitim Araştırmaları*, *Beslenme ve Diyetetik*, *Spor Bilimleri*, *Psikoloji*, *Ortak Disiplinler*, *Tarih* ve *Siyasi Bilimler*de 6. Sırada; *Sosyoloji* ve *Yönetim* bilim dallarında ise yedinci sıradadır.

İsviçre *Halk ve Çevre Sağlığı*'nda dördüncü; *Ekonomi*'de beşinci sırada; *Beslenme ve Diyetetik*'te ikinci sırada; *Spor Bilimleri*'nde dördüncü sırada; *Psikoloji*, *Ortak Disiplinler*'de yedinci; *Eğitim ve Eğitim Araştırmaları*'nda 11.; *Tarih*'te yedinci; *Yönetim*'de altıncı; *Spor Bilimleri*'nde beşinci ve *Sosyoloji* bilim dalında sekizinci sıradadır. Sosyal Bilimlerde İsviçre'nin ürettiği yayınlara karşılık aldığı ortalama atıf sayıları bu ülkenin Fen Bilimleri'ndeki yüksek ortalama atıf de-

ğerlerinin oldukça gerisindedir.

Türkiye'nin *Halk ve Çevre Sağlığı* (etki değeri:4,6); *Ekonomi* (etki değeri:2,63); *Beslenme ve Diyetetik* (etki değeri:4,42); *Spor Bilimleri*'nde (etki değeri:3,12) ve *Eğitim ve Eğitim Araştırmaları* bilim dallarında yayın başına düşen ortalama atıf değerleri açısından en sondadır (12. sıra). *Psikoloji*, *Ortak Disiplinler*'de (etki değeri:3,0) 11. sıradadır. *Yöneti*(etki değeri:4,4) ve *Siyaset Bilimi*'nde(etki değeri:2,1 ve *Sosyoloji* (etki değeri:4,0) bilim dalında) dokuzuncu sıradadır.

4.3.Dünya ve Türkiye'nin 2000-2007döneminde en çok yayın yaptıkları ilk 10 bilim dalları

Bu başlık altında 2000-2007 döneminde Dünya ve Türkiye'nin yıllık bazda en çok yayın ürettiği bilim dalları incelenmiştir. Dünya toplamında 2000-2007 yılında en çok yayın üretilen bilim dalları sırasıyla *Biyokimya ve Moleküler Biyoloji*, *Fizikokimya*, *Malzeme Bilimleri*, *Ortak Disiplinler*, *Nörobilimler*, *Uygulamalı Fizik*, *Elektrik ve Elektronik mühendisliği*, *Farmakoloji ve Eczacılık*, *Katı Hal Fiziği*, *Cerrahi* (9. Sırada) ve *Kimya*, *Ortak Disiplinler*'dir. Türkiye'nin en çok yayın ürettiği ilk on sıradaki bilim dalları *Cerrahi* (1. sırada), *Pediyatri* (2. sırada), *Kimya Mühendisliği* (3. sırada), *Klinik Nöroloji* (4. sırada), *Farmakoloji ve Eczacılık* (5. sırada), *Veterinerlik* (6. sırada), *Radyoloji*, *Nükleer Tıp ve Tıbbi Görüntüleme* (7. sırada), *Kardiyoloji ve Kardiyovasküler Sistem* (8. sırada), *Çevre Bilimleri* (9. sırada) ve *Malzeme Bilimleri*, *Ortak Disiplinler*(10. sırada)'dir.

Bu dönemde Dünya toplamı ile Türkiye'nin öncelikli yayın yaptığı bilim dalları oldukça farklılık göstermektedir. Dünya toplamında *Uygulamalı Fizik*, *Kimya*, *Ortak Disiplinler*, *Katı Hal Fiziği*, *Elektrik ve Elektronik Mühendisliği* ve en başta da *Biyokimya ve Moleküler Biyoloji* bilim dalları öncelikli iken, Türkiye'nin en çok yayın yaptığı bilim dalları *Cerrahi*, *Pediyatri*, *Klinik Nöroloji* gibi Tıbbi Bilimler ile *Kimya Mühendisliği*'dir. *Pediyatri*, *Kardiyoloji* ve *Kardiyovasküler sistem*, *Veterinerlik* ve *Çevre Bilimleri* Dünyanın en çok yayın yaptığı ilk 10 sıradaki bilim dalları içerisinde yer almamaktadır.

5.TARTIŞMA ve SONUÇ

Unesco Bilim Raporu'na (USR, 2010) göre 2002 ve 2007 yıllarında bölgelerin ve ülkelerin Gayri Safi Milli Hasıllarından Araştırma ve Geliştirmeye ayırdıkları paylar aşağıda sunulmuştur:

Bölgeler/Gruplar	2002 (% pay)	2007 (% pay)
Kuzey Amerika	34,7	37,8
Latin Amerika ve Karayipler	2,9	2,6
Kıta Avrupası	27,3	30,3
AB ülkeleri	22,9	26,1
Arap ülkeleri	0,4	0,5
Sahra güneyi Afrika ülkeleri	0,6	0,5
Asya Bağımsız Devletler Topluluğu	0,1	0,1
Japonya	13,0	13,7
Yeni Sanayileşmiş Asya Ekonomileri	6,4	5,1
Okyanusya-Avustralya Kıta bölgesi	1,6	1,4

Ülkeler bazında yıllık Gayri Safi Milli Hasıladan Araştırma ve Geliştirme çalışmalarına ayrılan paylar aşağıda sunulmuştur (veriler Unesco Bilim Raporu, 2010'dan aynen alınmıştır).

Ülkeler	2002 (% pay)	2007 (% pay)
ABD	32,4	35,18
Meksika	0,6	0,5
Brezilya	1,6	1,5
Arjantin	0,2	0,1
Birleşik Krallık (UK)	3,3	3,9
Fransa	3,8	4,8
Almanya	6,1	7,2
Mısır	0,1	0,1
Rusya Federasyonu	2,1	2,0
Japonya	13,0	13,7
İsrail	0,8	0,8
Çin	9,2	5,0
Hindistan	2,2	1,6
TÜRKİYE	0,53	0,72

Türkiye'nin GSMH'dan yıllık ayırdığı paylar 2002 için % 0,53 olup, bu tutar yukarıda sunulan verilere göre sadece Arjantin ve Mısır'ın üzerinde, Meksika'nın ise (2002 için % 0,6) az altındadır. Türkiye'nin 2007 yılında Araştırma ve Geliştirmeye pay yaklaşık % 50 artarak % 0,72'ye çıkmıştır. Bu pay 2007 yılında İsrail'in ayırdığı paya (% 0,8) yakındır.

ABD'nin 2007 GSMH'nda Araştırma-Geliştirme harcamalarının % 60'ı (222,5 milyar \$) *geliştirme* ile ilgili, % 22'si (81,2 milyar \$) *uygulamalı bilimler araştırmalarına* ve % 17'si de (64.1 milyar \$) *temel bilimler araştırmalarına* ayrılmıştır. Araştırma-Geliştirme'ye ayrılan bu masrafların % 67'si (245 milyar \$) özel sanayi kuruluşları tarafından, % 27'si (98,3 milyar \$) Federal hükümet tarafından, % 7'si de (24,7 milyar \$) eyaletlere bağlı kuruluşlar, yüksekokullar, üniversiteler ve vakıflar tarafından finanse edilmiştir.

Türkiye adresli bilimsel yayınları üreten kuruluşların en başında % 94-95 paya sahip üniversiteler yer almaktadır. Sağlık Bakanlığı'na bağlı Eğitim Araştırma Hastaneleri ve Araştırma Enstitüleri (Hıfzısıhha gibi) toplamda yıllara göre % 3-4, diğer kamu kuruluşlarının (TÜBİTAK ve bağlı araştırma enstitüleri, MTA, TPAO ve DSİ v.b.) yaklaşık % 1-1,5 katkı oranına sahiptir. Özel sektörün Türkiye adresli yayınlardaki payı % 1'in altındadır (Demirel ve diğ., 2008). Türkiye'nin 1981-2007 döneminde ürettiği yayınların yaklaşık % 39-40'ı Tıbbi Bilimler kategorisinde, % 17-18'i Temel bilimlerde ve % 23-25'i de Mühendislik Bilimleri kategorisinde yer almaktadır. Geriye kalan % 17-21'lik dilim içerisinde Farmakoloji ve Eczacılık, Diş Hekimliği, Zirai Bilimler, Veterinerlik ve Sosyal Bilimlerde üretilen yayınlar yer almaktadır.

Değınilen Belgeler

- Demirel, İ.H., Saraç, C., Akıllı, E., Büyükçınar, Ö., Yetgin, S., Gürses, E.A. (2008). Türkiye'nin Bilimsel Yayın Haritası. TÜBİTAK ULAKBİM, Ankara.
- Akıllı, E., Büyükçınar, Ö., Latif, V., Yetgin, S., Gürses, E.A., Saraç, C., Demirel, İ.H. (2009). Türkiye Bilimsel Yayın Göstergeleri (II) 1981-2007: Türkiye, Ülkeler ve Gruplar. TÜBİTAK ULAKBİM, Ankara.
- Unesco Science Report. (2010). The Current Status of Science around the World. Published in 2010 by the United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization, Paris, France.

TÜRKİYE'DE SOSYAL BİLİM ALANININ SORUNLARI

Prof. Dr. Kurtuluş KAYALI*

En öncelikle söylenmesi gereken husus Türkiye'de sosyal bilimler politikasının Türkiye'de fen bilimleri politikasının gerisinde kaldığıdır. Türkiye'de sosyal bilimler üzerinde düşünülürken fen bilimleri nasıl anlaşılıyorsa sosyal bilimler de aynı şekilde algılanmaktadır. Aslında bunun bir dönemlerin sosyal bilimcilerin sosyal bilim algısıyla da bir uyumu bulunmaktadır.

Türkiye'de sosyal bilimin değişik alt dallarının anlaşılış biçiminin ortak ve farklı yanları vardır. Bir zaman kesitine kadar değişik alanlarda aşırı uzmanlaşma zihniyeti – ki şimdiye kadar ve halen devam etmektedir – ortak bir anlayış olarak tezahür etmektedir. Bu durum disiplinler arası yaklaşımın önünü tıkamaktadır. Bir de bazı bilim dallarında tabiri caizse aşırı mikro tahliller yapılırken bazı bilim dallarında çok daha bariz biçimde ileri derecede evrensel kategoriler çerçevesinde meseleler tartışılmaktadır. Bu da bir alanda yorumların ertelenmesine, neredeyse muhayyel bir geleceğe ertelenmesine yol açmakta, diğer alanda da yapılan çalışmalar ülke gerçeğine teğet geçmektedir. Bu durum da 2000'ler dünyasında bilim yapılmasının unutulmasına ya da Türkiye'de bilim yapılmasının unutulmasına sebep olmaktadır. Böylesi bir ortamda tarihsel yorumların sosyolojik olarak temellendirilmesine ve de sosyolojik tahlillerin tarihsel boyutunun ıskalanmasına yol açmaktadır.

Aslında sosyal bilim alanında çalışmalar genellikle ders kitapları üzerinde yoğunlaşmaktadır. Türkiye'de tarihçilik üzerine yapılan sempozyumlarda durum böyle olduğu gibi yakın zamanda gerçekleştirilen bir sosyal bilimler kongresinde de aynı zihniyet gündemde olmuştur.

Türkiye'de sosyal bilimler alanında gelişmenin en başta gelen şartı sosyal bilimcilerin düşünce belirtirken kendilerini özgür hissetmeleri ve memlekette siyasetle tam örtüşmeyen sosyal bilim tartışmalarının canlı ve sürekli olmasıdır. Bir de Türkiye'de sosyal bilimlerin dünyaya açıklık ve Türkiye'de sosyal bilim anlayışının dinamik sosyal bilim geleneğine yaslanmak konularındaki eksikliklerin aşılmalıdır.

Anahtar Kelimeler: Sosyal Bilimler, Sosyoloji, Tarih, Sosyal Bilim Politikaları

Sayın başkan, değerli meslektaşlarım, sevgili arkadaşlar. Benim önümde şimdi bu kadar parlak bir tablo yok. Bir de konuşulardan biraz tedirgin olmaya başladım, sorular da biraz eleştirel mahiyetteydi. Bir de sosyal bilimler alanını benden önceki arkadaş anlattı, buradan kalkarak belki bir şeyler söylemek mümkün olabilir. Sosyal bilimler alanı Türkiye'de daha az ciddiye alınmış bir alan. Türkiye'de fen bilimlerine, doğa bilimlerine daha fazla önem verilmiş ve sosyal bilimler de bir anlamda bir biçimde sanki fen bilimleri gibi algılanmış. Bunun belirtilerini nerede görüyoruz? Bunun belirtilerini bir sürü yerde görüyoruz yani çok erken dönemde Türkiye'de fen liseleri kurulmuş ve fakat sosyal bilim liseleri, edebiyat liseleri, bu tür şeyler çok geç gündeme gelmiş. TÜBİTAK belli bir dönemde gelmiş, TÜBA geç bir dönemde gelmiş. O konular biraz daha birlikte anlaşılabilir, birlikte konuşulabilir, birlikte ortak noktalara varılabilir bir konu, daha matematiksel konular biraz, ama sosyal bilimler

*Ankara Üniversitesi DTCF / k_kayali@yahoo.com

konuları biraz daha insanların birbiriyle anlaşması açısından, yani Türkiye'de sosyal bilimlerin gelişmesi nokta-i nazarından, ne bulunduğu konusunun anlaşılması nazarından belli konular üzerinde anlaşmak açısından çok da sorunlu alanlar.

Mesela bir dönemde Türkiye'de gündeme geldi yani milli fizik, milli kimya dendiği zaman bu ... nitelenmelere yol açabilir, doğaldır bu ama yani milli tarih, milli sosyoloji dediğimiz zaman en azından bu tür konuların tartışılabilir olduğu da malum. Dolayısıyla benim anlatmaya çalışacağım hikaye, olay biraz daha ele avuca gelen, biraz daha çok somut bir şey değil ve üzerinde rahatlıkla anlaşılacak bir konu değil, dolayısıyla ben bir kaç temel nokta üzerinde durmaya çalışacağım.

Sosyal bilimlerin gelişimi dediğimiz zaman bunun fen bilimleri ile ilgisi, doğa bilimleri ile ilgisi açısından baktığımız zaman, sosyal bilimlerin içinde de böyle dar sayılabilecek bir bakış açısı var. İnsanlar ne kadar şikayet etse de, sosyal bilimciler bunu diğerlerinden ayrıştıralım bunu diğerlerinden ayırılım deseler de, onlar daha önceki dönemlerde bunu diğerlerinden ayrıştırmak ve ayırmak gibi bir derterli yok. Sosyal bilimlerin de böyle net açık seçik şeyler olduğunu düşünürler.

Bu hikaye tabii yaşadığımız tarihsel gerçekliklerle de ilgili, mesela 1930'larda 1940'larda sosyal bilimleri tartıştığımız zaman sosyal bilimler üzerine her dönemdeki politik müdahalelerden belki biraz daha fazla politik müdahale var. Mesela ne bileyim tarih kongrelerinde yapılan tartışmalar; tarih o dönemde ... gelen bir şey o kadar yani rahat bir ortamda yapılan bir şeyler değil. Niye? 1930'larda işte Türk tarihinin ana hatları bölümlenmiş. Ne gündeme gelmiş? Tarih 1, Tarih 2, Tarih 3, Tarih 4 diye tarihin en eski çağından itibaren gelişim dinamiği gelişim şekilleri anlatılmış. Ne zamana kadar gelmiş? Bugünlere kadar gelmiş. Şimdi, daha sonra gelişen dönemler içinde mesela 1960'lı yılları ele aldığımız ve değerlendirdiğimiz zaman Türkiye'de o dönemin sosyal kültürel şartları çerçevesinde de öne çıkan bilimlerin iktisat, siyaset bilimi ve anayasa hukuku gibi bilimler olduğu görülüyor. Hatta o dönemlerde mesela devrin Cumhurbaşkanı da söylüyor, "öyle bir anayasa yapın ki, bu anayasa öyle bir şekilde oluşsun ki memlekette din istismarı olmasın" diyor. Yani anayasa her bir şeyin istenilen bir biçime şekillenebileceği düşünülüyor, yani sosyal bilim toplumu belli bir düzen içine belli bir nizam içine sokabilecek bir unsur olarak görülüyor. Hakeza iktisat çok matematiksel bir tarzda anlaşılıyor, doğa bilimlerine yakın bir tarzda anlaşılıyor.

O dönemi yaşayanlar bilir, o dönemdeki insanların kafasındaki temel mesele ne? İnsanların kafasındaki temel mesele, Sovyetler Birliği mi çok gelişmiş, yoksa ABD mi çok gelişmiş? Yani bunu tartışırken neyi tartışıyorlar? Biz kapitalist kalkınma yolunu mu seçelim, komünist kalkınma yolunu mu seçelim? Bütün hikaye de ne? Bunların matematiksel gelişkinliği, bir sistemin diğer sistemden üstünlüğünü ortaya çıkaracak mahiyette diye eğilim gösteriyorlar.

Bir başka önemli şey siyaset bilimi. Türkiye'nin o dönemde en parlak akademisyenleri siyaset bilimciler, iktisatçılar ve anayasa hukukçularıdır. Ama bu döneme geldiğiniz zaman, zaman içinde sosyal bilimlerin anlayışı çerçevesinde belirgin bir gelişmişlik söz konusu. Bugün öne çıkmış entelektüeller Türkiye'de ne üzerinde dururlar? Tarih üzerinde dururlar, sosyoloji üzerinde dururlar. Sosyologlar ve bir biçimde tarihçiler, Niye? Dünyayı anlamının toplumu anlama açısından daha gelişkin bilim dalları olarak bu iki bilim dalı bir biçimde tezahür ediyor.

Benden önceki arkadaşın anlattığı bir şeyde, ne dedi? Bu sosyal bilimlere bakarken o çerçevede de bakmak lazım. Ve genel olarak mesela olumluya gidiş tarzında mücadele edilecek. Gelişmeler var, ne var? Bu 1980'li yıllardan itibaren de var, on yıl önce de var, elli yıl önce de var. Ne var? Şöyle bir nosyon vardır: Sosyal bilimler açısından önemli; diğer bilimler açısından. Böyle bir olgu var; yani eski dönemde yapılan, Türkiye'de sosyal bilimlerin dünya çerçevesinde yapıldığı, dünyaya açık bir tarzda yapıldığı şeklinde bir eğilim var. Bu karşılaştırmalar falan filan oradan çıkıyor. Yani dünyada bu skalada Türkiye nerede sorusunu bir otuz yıl önce Türkiye'deki sosyal bilim politikalarını konuşmaya başladığımız zaman göremezdik ve çok da anlamlı değildi, yoktu böyle bir şey. Böyle bir şey insanların derdi değildi. Ama bugün derdi. Dolayısıyla bu önemli bir şey, bu kadar yılın bir gelişme dinamiği içinde bize gelen bir şey. Yani biz sosyal bilimi de dünyada yapıyoruz, Türkiye'den soyutlanmış bir dünyada yapmıyoruz. Ama bir başka gerçeği de var, bu gerçek ne? Bu gerçek de şu: Biz sosyolojiyi, biz sosyal bilimi Türkiye'de yapıyoruz, dolayısıyla Türkiye'nin şartlarını da nazar-ı dikkate almak durumundayız. *Sosyal bilim nasıl dünyadan soyutlanamazsa, sosyal bilim aynı zamanda bu ülkenin gerçeklerini de teğet geçemez...* Ama bu süreç az geliyor, güç geliyor, geç geliyor. Ve bütün hikaye de nereden kaynaklanıyor?

Bir sosyolojiye ya da tarihe yöneldiğiniz zaman, buradaki tarih rakamlarına sosyoloji rakamlarına arkadaşım gösterdiği rakamlara o çerçevede bakmak lazım, biz bunları da ilk dönemde biraz matematik gibi algılıyoruz. Niye matematik gibi algılıyoruz? Çünkü matematik gibi algılıyoruz. Sosyolojiye baktığınız zaman biz daha çok matematiksel kesinlikte bir şey anlamaya çalışıyoruz, istatistiklerle her şeyi ispat ettiğimizi zannediyoruz. Tarihe baktığımız zaman da sadece belgeye dayanarak bunu anlatabildiğimizi zannediyoruz. Yani bir anlamda 1980'li yıllardaki gelişmenin bu anlamda geç ve güç olmasının nedenlerinden biri de biz tarihi de sosyolojiyi de tıpkı 1960'lı yıllarda olduğu gibi iktisat gibi, siyaset bilim gibi mekanik bir tarzda anlıyoruz.

Bir anekdot anlatayım. Ben de bu arkadaşın gösterdiği tablo gibi bir tabloyu çok dinledim. Yani arkadaş özenmiş hazırlanmış ben bunu şey yapacak durumda değilim, ben bunları üniversitelerde dinledim çok fazla. Neyi gösteriyor, işte şunu gösteriyor; dünyada biz neredeyiz sosyal bilimlerde. Ankara Üniversitesinde sosyal bilimlerin gelişmişliğiyle ilgili değişik rektörler sırala-

mayı gösteriyor. Mesela gösterdi işte, şu alanda şuradayız buradayız, biraz zıplamamız lazım, Türkiye'den şu kadar üniversite şu sıraya girmiş bu sıraya girememiş, bu tür şeyler söylüyor. Ben de sonra sordum, yani baktığınız zaman sosyoloji ile çok net tablo çerçevesinde istatistik çerçevesinde anladığınız zaman, yeni dönem gelişmesinin çok da fazla olmadığını bile düşünebilirsiniz. İşte anlattığı, Antalya Üniversitesi rektörüne ben de dedim ki, ben başka şeyleri fazla bilmem, fakat dedim, tarih ve sosyoloji alanındaki çalışmaları biraz bilirim siz bir tablo gösteriyorsunuz, Türklerin dünyadaki yerini gösteriyorsunuz, benim soracağım soru şu dedim, "bu sosyoloji metinleri, bu tarihsel araştırma metinleri tahlili metinler mi tasviri metinler mi?" Sorunun *biri bu*.

İkincisi, bu sosyoloji ve bu tarihi metinler, hangi konular üzerine odaklanmış metinlerdir? O dönemde YÖK Başkanı Kemal Gürüz'dü ve ben şöyle bir şey söyledim, "ben bu sosyoloji metinlerinin çoğunun mahiyetini, içeriğini, savunulduğu şeyleri gördüğüm zaman YÖK Başkanı havaya sıçradı dedim. Niye dedim, çünkü ben bunu bilakis bildiğim için değil, bu konularda dünyadaki açılım açısından meselenin İslam ülkelerine odaklanmış olabileceğini ve etnik sorunlar üzerine odaklanmış olabileceğini düşündüm. Yani dışarıya açılmaya baktığınız zaman, bu açılma insanın kendi ürününü üretmesiyle mi bağlantılı, yoksa dışarıdaki sosyal bilim zihniyetinin arkasına takılmakla mı bağlantılı? Bunun diğer bilimlerde fazla bir sorun olmamasına mukabil, sosyal bilimlerde ciddi bir sorun olarak kendini gösterebilir. Ve baktığımız zaman da, sorgulamamız gereken hikaye burada noktalıyor. Sosyal bilim alanında Türkiye'de gelişme var, bunun belirtilerini görüyoruz, işte dünyaya açılma budur diye, ama bunu bir şekilde sorgulamamız lazım ve bunu anlamaya çalışırken de biraz daha kendi içimizdeki duruma bakmamız lazım.

Mesela Türkiye'de sosyal bilim alanındaki çalışmaları, en son dönemde gelişim ve araştırma açısından bu çalışmaların makro tahlil alanlarından biraz daha mikro tahlil alanlarına doğru yöneliyor. Bunu görmek mümkün. Ve bir takım sosyal bilimciler Türkiye'de şunu söylüyor: "bu sosyal bilimlerin interdisipliner bir biçimde gelişmesi lazım" diyor. Yani disiplinlerarası bir anlayışın oluşması lazım diyor. Biz yakın dönem tarihimize bakıyoruz, yakın dönem tarihinde bu alanlarda disiplinlerarası anlayış dediğimiz şeyin çok fazla gelişkin olduğunu görmüyoruz. Neyi görüyoruz, mesela tarihin daha erken devirlerine baktığımız zaman, Cumhuriyetin başına baktığımız zaman, biraz öncesine baktığımız zaman, M. Fuat Köprülü gibi bir entelektüel görüyoruz Köprülü gibi bir tarihçi görürüz. Ha tabii "bunun tarihçi olarak önemi nereden" in cevabında diyor, sadece tarihçi olmasının değil aynı zamanda edebiyat alanının uzmanı olmasından kaynaklanıyor ve aynı zamanda farklılığı, sosyolojik tahliller yapmasından kaynaklanıyor.

Hatta 1973 yılında, Cumhuriyetin 50. Yılında, Erol Güngör sosyal bilimler üzerine yazı yazarken şöyle bir cümle kullanıyor. Ben bunların hakikatten hala

önemli gerçeklik taşıdığını düşünüyorum, tabii sosyolojik mahiyette tarihsel çalışma yapan sosyal bilimcilerimiz var; diyor ki “Türkiye’de sosyolojik tahlil yapabilen tek ve yegane tarihçi Fuat Köprülü’dür”. Yani şimdi önemine baktığımız zaman, *işin tahlili mi tasviri mi nokta-i nazarından ayrışmasına baktığımız zaman, bir problem ortaya çıkıyor ve böyle bir hal gündeme geliyor.*

Dünyaya açılmanın olağanüstü olumlu yanının yanında bir başka unsura da bakmamız gerekiyor. Çünkü yine Köprülü’ye baktığımız zaman bir başka husus gündeme geliyor. O husus nerede tezahür ediyor? Şurada tezahür ediyor: Köprülü’nün bütün eserlerinin başında belli bir konu üzerindeki değişik düşüncelere yer veriyor ve tahliller yapıyor, sonra da kendine göre ben bu görüşlere karşı şunu savunuyorum diyor. Ve baktığımız zaman burada bir Batı-Doğu ayrışması, Türkiye-dış dünya ayrışması var. Bu daha sonraki çalışmalarda gündeme gelmiyor. Yani ben şunu söylemek istemiyorum; her alanda gündemdeki genel gelişim dinamiğine meydan okumanın mantığı yok. Bir sürü şey rasyonel bir biçimde formüle edilmiş olabilir, doğa bilimlerinde fen bilimlerinde tepki vermenin anlamı yok, çünkü bunlar daha evrensel kategoriler içinde mücadele edebilir, ama sosyal bilim alanında insan çalışma yaptığı zaman ve özellikle çalışmalar tahlili düzeyde olduğu zaman, bu konuda bir eleştirel bakış açısının kendini gösterme ihtimali, imkanı, olanağı ve gerekliliği vardır. Çünkü ne böyle bir direnç söz konusu sosyal bilimler alanında. Niye böyle bir tepki biçiminde bir şey gelişmiyor? Sen çalışmaları daha mikro alanlara kanalize ettirirsen böyle bir tepkinin oluşması çok daha problemli olabilir. Dolayısıyla sosyal bilim alanlarının özellikle daha özenli bir biçimde düzenlenmesi gerekiyor.

Türk sosyal bilimcilerinin yabancı dillerde metinler yazması olumlu bir gelişme. Buna aykırı bir şey yapmanın anlamı yok. Ama bu olumlu gelişme, Türkiye’de sosyal bilimcilerin Türkçe yazma eğiliminden, Türkçe yazma yöneliminden, Türkçe yazma gerekliliğinden ayrılmalarını beraberinde getirmek durumunda. Yani hikaye ileri noktaya gittiği takdirde olay ne olacak? Bu fen bilimlerinde, doğa bilimlerinde belki böyle olmak durumunda değil, ama sosyal bilimlerde insanın İngilizce olarak düşünmesi bir başka yabancı dilde düşünmesi problemli bir sorun. Yabancı bir dilde düşündüğünüz zaman problem ortaya çıkıyor.

Şimdi baktığımız zaman dünyada ilginç bir şey var. 1950’li yıllarda, 1960’lı yıllarda Türkiye’nin dış dünyada bir sürü sosyal bilimcisi var, bu sosyal bilimciler dış dünyada yaşamalarına Amerika’da, Kanada’da yaşamalarına rağmen, Türkçe metin üretmeye çalışıyorlar. Ama Türkiye öyle bir noktaya geldi ki Türkiye’deki adam Türkiye’de İngilizce metin yazmaya çalışıyor. Dolayısıyla sosyal bilimler konusuna biraz daha farklı bir biçimde biraz daha Türkçe üretimi önemseyerek, Türkçe üretimi gündeme getirerek anlamak lazım. Hiç birimiz dünyadan soyutlanmış değiliz, Türkiye’nin çok değişik üniversitelerinde insanlar Türkçe ciddi

tahlili mahiyette metinler yazdıkça önemsenmemekte, yabancı dilde tasviri mahiyette metinler yazdıkça çok fazla önemsenmektedir. Yani hikaye şu, şunu yapabilirsin bunu yapabilirsin ama bu ülkede, bu ülkenin içinde Türkçe dilin olacaksa, ki olması gerekir, bu konuda özen gösterilmesi ve sosyal bilim politikalarının bir şekilde buna yönelik olarak gerçekleştirilmesi gerekir. Çünkü bakıyorsunuz ortada politik kavga var, her dönemin siyasetleri olağanüstü değişik ama bakıyorsunuz zaman zaman bu yanlış bir durum olabilir, yani bunu yaparken bu politikalara nizam verecek olanların bu politikaları şekillendirecek olanların konuya dikkat etmeleri ve üniversitede bu tür araştırmaların bu biçimde şekillenmesi konusunda önem göstermeleri gerekir.

Şimdi çok daha somut ayrıntı gibi görünen bir husus üzerinde durarak meseleyi toparlamak belki mümkün olabilir. Günümüzde ne oluyor Türkiye'de, üniversitelerde ne oluyor? Bu on yılın ürünü değil, çok daha uzun bir dönemin süreci olarak tezahür ediyor. *Bugün üniversite öğretim üyesi ister doğa bilimlerinden gelsin, fen bilimlerinden gelsin ister sosyal bilimlerden gelsin sürekli olarak proje yapmak peşinde. Bu ilke olarak kötü bir şey değil, ama bütün çabasını projeye bağlantılandırıyor. Eski dönemde olan bugün hasbi akademik çalışmalar bir şekilde gündemden çıkıyor.* Türkiye'de sosyal bilimin gelişmesi açısından Türkiye'nin son dönemdeki üniversitenin durumu bir takım hususların altının çizilmesini gerektirir. Şöyle bir durum var, üniversitede bir hocanın on saat ders vermesi makul bir şey. Türkiye'de üniversitelere baktığınız zaman bu sürecin çok fazla aşıldığını görürsünüz, Türkiye'nin her yerinde üniversite var ve hoca sanki ders makinesine dönmüş vaziyette.

İkinci husus, Türkiye'de tarihinin her döneminden çok daha fazla yüksek lisans ve doktora mevcut. Bunun belli bir ölçüde belli bir sınırdan tutulması lazım. Hoca kısmının kaldırabileceğinden fazla yüksek lisans ve doktora yaptırmaması lazım. Mesela Bachelor çok güzel bir şey, çok hoş bir şey. Türkiye'de sanki yüksek lisans ve doktora fabrikasına, makinasına döndü. Sayı olarak nicelik olarak çok fazla gelişme, çünkü bir şeyin niceliğine mi bakacağız niteliğine mi bakacağız ve fakat bu sayının artmasıyla niteliğin bir şekilde bariz bir biçimde düştüğü görülmektedir. Bir de olanın yorumlanması açısından üniversitelerde tahlili metinleri ve tasviri metinleri ayırmak lazım.

Türkiye'de üniversitede nicel olarak, sayı olarak meselelerin üzerinde durulmasından ziyade, meselenin nitel mahiyetinin üzerinde durulması lazım. Yani arkadaşın çok net bir biçimde gösterdiği o rakamların biraz daha içine girip biraz daha derinine girip o tür çalışmaların ne tarz bir etkisi olması lazım diye düşünmek gerekir. Zaten bu YÖK sistemi geldiği zaman da Türkiye'de şimdi olduğu gibi o dönemde de salonlar/derslikler çok fazla artmıştı. Sosyal bilim alanındaki eğitimde öğrenci sayısı acıip fazlalaşmıştı. İnsanlar ne düşünüyorlardı? İnsanlar muhtemelen şunu düşünüyorlardı, ya geniş bir salonda bir mikrofon verirsin o mikrofonla konuşur, karşısına yirmi kişi de çıkarsan,

iki yüz yirmi kişi de çıkarsan konuşur diye düşünüyorlardı. Ve o dönemden itibaren Türkiye'de tarihi, sosyolojiydi şuydu buydu sosyal bilim alanlarında öğrenci sayısı çok fazla arttı. Mesela tıp alanında o kadar artmadı. Tıp alanında adamın kadavrayı görmeden tabip olması mümkün değil. Şimdi baktığımız zaman bir tıp doktorunun doğru düzgün yetişmemesi halinde kendi pratiğinden görülmesi mümkün. Ama bir insanın tarih öğrenmemesinin, sosyoloji öğrenmemesinin pratiğini bulmak, sosyal bilim alanındaki gelişmelerin iyi olup olmaması bir çok konuda çok daha uzun vadede görülebilecek bir şey. Belki elle tutulup gözle görülebilecek bir şey değil, bu nedenle insanlar bu konuda çok daha rahat davranıyorlar. Dolayısıyla sosyal bilimler alanındaki politikaların her dönemde yeni baştan elden geçirilmesi ve bu alandaki tarihsel olarak geri kalmışlığın atılması – çünkü bu son on yılın, on beş yılın, yirmi yılın sorunu değil, çok daha önceki dönemin sorunu – ve bu olayda çokca özen gösterilmesi ve bu alandaki çalışmaların da nicel alandan çıkarılıp nitel alanla karşılaştırılması ve çalışmaların tasviri değil, tahlili tarzda yapılması gerekir. Teşekkür ederim.

TÜRKİYE'NİN BİLİM POLİTİKASI

Prof. Dr. Harun PARLAR*

Türkiye'nin bilim politikası ilk önce TÜBİTAK tarafından organize edilmektedir. Bu gelişmeler 2023 senesine dek düzenlenmektedir. En iyi niyetlerle ve Türkiye'nin geleceğine dönüktür. Buna rağmen pratik olarak zorlukları bulunmaktadır. Bu konuşmamda bu problemlerin nerden ileri geldiğini, nasıl çözülebileceğini ve pratikte nasıl foküse edilebileceğini göstereceğim. Bilhassa sistem organizasyonundaki zorluklar, proje geliştirmesindeki pürüzler ve destek bulunmasındaki zorluklar örnek verilerek takdim edilecektir.

Avrupa, NATO, OECD ve UNEP projelerinde Türkiye'nin daha başarılı olması için neler yapılması lazım geldiğini, bu aktivitelerin hızlandırılmasını ve başarıya ulaşmak için mühim faktörleri gene örnek vererek sunacağım. Endüstri, Üniversiteler ve araştırma merkezlerinin ne şekilde beraber çalışabilmeleri ve burada meydana gelen problemin nasıl giderileceğini konuşmanın ana hatlarından biridir.

Mühim olan Türkiye'de bir FORUM yaratmak olacaktır. Bu forumda BİLİM, Endüstri ve Politika bir araya getirilerek çözümleri bulmak için çalışmaları ve hangi yönde araştırma yapmamızın en başarılı olabileceğini göstermek lazımdır. Her yönde araştırma yapmak, hem maddi hem de kapasite bakımından Türkiye için zor olacaktır. Bu bakımdan araştırmaların iyi bir şekilde foküse olması zorunludur. Ancak bu şekilde başarıya ulaşmamız mümkün olacaktır.

Diğer bir konuda yapılan araştırmaların, sosyal olarak cemiyetimize tesirlerini, ne faydalar getireceğini konuşmak, milletimiz için en mühim konulardan biridir.

Anahtar Kelimeler: Sistem Organizasyonu, Proje Geliştirilmesi, Destek Bulunması

Konumuz çok enteresan. Çünkü Türkiye'deki fen bilim politikası üzerine konuşacağız. Ben dışarıda yaşadığım için Türkiye ile ilgili analiz etmem çok zor...

Şimdi ben dışarıda yaşadığım için görüş ... biraz değişiyor. Fakat benim içim, yani kalbim Türkiye için çarpıyor, ben Türküm. Ben herhangi bir şeyi kritize edecek durumda değilim, çünkü burada yaşamıyorum. Zannediyorum bunu anlayabiliyorsunuz. Ben ancak durumdan bahsedebilirim, neler yapılması lazım geldiğini, ancak sizinle beraber, ... İsmail Beyi ben kritize ettim, kendisini değil kullanılan verileri kritize ettim.

Efendim, bir kere ilk defa bilim nedir, ilim nedir, fen nedir, bunların ... bilinmesi ve yapılması lazım.

Türkiye de günümüzde artık iyi işleyen bir bilim politikası yapmak zorunda. Ancak bu şekilde dünya pazarlarında uzun vadeli olarak yerimizi alabiliriz... Biz şu anda mevcut olan araştırmalar üzerinde durmamamız lazım. Önümüzdeki dönemde, 21. yüzyıldaki teknolojilerde bunların üzerine çıkmak lazım. Türkiye olarak genelde kopya çekiyoruz, tamamen teknolojiyi dışarıdan almış oluyoruz. Kendimizin teknolojiyi geliştirmemiz lazım. Mühim olan, benim görüşüme göre bu.

Ben Türkiye'de böyle bir suali sorduğum zaman ne yapıyorum hakikaten, iyi çalışıyor mu, sistemimiz iyi mi? Bana yok diyorlar, o kadar iyi çalışmıyor diyorlar. Peki diyorum, bunu nasıl düzeltebiliriz. O zaman duyduğum ce-

*Münih Üniversitesi / Almanya Bavyera Araştırma Birliği Başkanı / parlar@byfor.de

vaplar memnun edici değil, yok. Bakın iki tane konuşmacımız geçti, ikisi de çok kıymetli arkadaşlarımız, durum budur diyorlar, durum bu. Eee, ne yapacağız, nasıl düzeltereçiz? Konseptlerimiz var mı, yeni konseptlerimiz çıkıyor mu? Bunların üzerine durarak bir şeyler yapılıyor mu, yapılmıyor mu? Bilim adamlarımızın, araştırma yapan kişilerin, politikacılarımızın, kamunun, hepsinin beraber geldiğı bir yer var mı? Var var, fakat böyle bir sistem maalesef Türkiye'mizde çok iyi çalışılmıyor.

Türkiye'de Bilim Organizasyon Problemleri

- Bilim ve teknoloji politikası
- Koordinasyon zorlukları
- İş birliklerinin optime edilme problemi

Çalışma Yapması Gereken Kurumlar

- Üniversiteler
- Kamu
- Özel kuruluşlar
- Endüstri

Şimdi Türkiye'de bu işler ne şekilde organize ediliyor? Diğer devletlerde dışarıda bir sistem var. Türkiye'de ne durumda? Neler öğrenebiliriz, kendimize uygun bir sistemi ne şekilde geliştirebiliriz? Bunlara cevap verecek olursak, o zaman hakikaten ileri bir adım atmış oluruz, yoksa istenilen bir değişmeden söz edilemeyecektir.

Ben (Almanya'da) Bavyera'da çalışıyorum, bu nedenle benim en iyi bildiğim ve benim çalıştığım yer Bavyera'dır. Aramızda bilen arkadaşlarımız vardır, bu kurum Türkiye'nin TÜBİTAK'ı gibi bir kurumdur ve bir Türk olarak çalışıyorum. Şimdi bir karşılaştırma yapalım, her iki kurum arasında bilim politikası konusunda farklar var. Türkiye'de ilk olarak bilime ve bilim yapanlarla ilgili cemiyetlere ihtiyaç var, ilk olarak bilim politikası üretecek kurumlara ihtiyaç var, Türkiye'mizde. Örneğın bilim ve araştırma bakanlığımız yok, şu anda yok, bir misyon olarak yok, var, adı var.

Türkiye'de nerede ne aktiviteler var; üniversiteler, araştırma merkezleri, endüstri ne şekilde beraber aktivite gösterebiliyorlar? Bu aktivitelerin koordinasyonu ne düzende oluyor? Verilen maddi imkânlar ne şekilde organize ediliyor ve bu imkanlar yeterli mi? Bütün bunların cevaplandırılması lazım. Bu hazırladığım yazıya ilaveten ... sizden bir şeyler bekliyorlar.

Türkiye'de araştırma merkezleri var, üniversiteler var, kamu organizasyonları var, sanayi geliştirme girişimleri var. Bu böyle yapılıyor ve yapılmaya çalışılıyor. Bilim yapan kurumlar, sistemin iyi çalışmadığını biliyorlar. Kime sorsanız, "hayır iyi çalışmıyor" diyor. Herhangi bir konseptimiz var mı? Hayır, yok. ... cevaplarken ... politikaya bağlı değil. Misyonumuz var, vizyonlarımız

çok, Türkiye'de çok kıymetli kafalı arkadaşlarımız var. Ama bunlar maalesef bu platformların olmamasından dolayı kendi aktivitelerini iyi bir şekilde gösteremiyorlar... Bilim, hiçbir zaman yalnız başına bürokratların veya ... onların yapacağı bir iş değil, bilim organizasyonu da yapamazlar. Fakat bizim Türkiye'mizde çalışanların veya çalışabilecek kimselerin böyle platformlara girmesi, kendilerinin de çekingenlikleri yüzünden de çok nadir olarak görülüyor. Yani, bilimden anlayan, bilim yapan bir kimsenin yüksek hedeflerde yürümesi kolay değil Türkiye'de. Dediğim gibi, bunlar bilim adamlarının kendi çekingenliklerinden dolayı oluyor. Bakın bizim Bilim ve Teknoloji Yüksek Kurulu, benim görebildiğim kadarıyla bir iddiası var, fakat bu iddiaları maalesef hayatta sürdüremiyoruz, meselemiz bu.

Üniversite Sanayi İlişkisi

Buna ilaveten bugün Türkiye'de sanayi hangi tür çalışmalar yapıyor, daha doğrusu yapmalı? Bugün üniversitelerimiz hangi konularda araştırma yapmalıdır, hangi branşlarda ne tip bilim adamları yetiştirmeliyiz? Bunların sayısı, kalitesi az-çok, iyi-kötü olabilir, fakat yapılan çalışmaların çoğuna baktığınız zaman genelde ne sanayide, ne ekonomide, ne de kültür ve sanat hayatımızda, sosyal hayatımızda işimize yarar değiller. Yani, bunu acı bir durum olarak söylemek istiyorum, politik olarak değil; yani boşu boşuna yapılmış, genelde hiçbir özelliği olmayan çalışmalar. YÖK sistemi aslında çökmüş. Bakın YÖK sisteminde de frenleme kavramı var, yani YÖK sistemi frenleyebiliyor. Çünkü diyor ki; ... kariyer yapmak isteyen ne olursa olsun yayın yapacak. Bazısında doğru, hiçbir ressam ben iyi ressamım diyemez, eğer resimleri yoksa. Fakat, bu yalnız başına bir kriter olamaz. Ama bu yayınların içinde teknolojiye çok iyi dönebilecek, çok iyi kullanılacak buluşlar olabilir. Bunları korumak, bunların gelişmesini sağlamak lazım. Bu teknolojiyi korumak değil, dışarıda bu durum yok. İlk defa patent yapıp yapmayacağımızı bile düşünüyoruz. O kadar iyi bir buluş olabilir ki, ben şimdi patent yaparsam 10 sene sonra benim elimden gidecek, niye bunu yapayım? Bütün bu değerlendirmeler şu anda Türkiye'de biraz geride kalmış, çünkü ilk defa ... kariyer yapmak isteyen arkadaşlarımız var. Yapsınlar, istedikleri gibi yapsınlar. Binlerce profesörümüz olacak, dünya kadar üniversitemiz olacak, ilerleyeceğiz. Birileri ilerliyor, işte gösterdik, Türkiye çok ileri gidiyor, fakat bu koşuyla mı? Ne şekilde koşacağız, ne hızla koşacağız ve ne şekilde hedefe ulaşacağız; bu çok mühim.

Bavyera'da bilime ve bilim yapanlara cemiyette verilen değer çok yüksek. Hem Federal Hükümet, hem de Bavyera'nın Araştırma ve Bilim Bakanlığı. Bavyera'nın hangi organizasyonları ne durumda ... hangi konular üzerinde ve ne şekilde beraber aktivite gösterecekleri bilim politikasının da bellidir. Bu koordinasyonu Bilim ve Endüstri Bakanlıkları yüklenmişler. İlk defa neye ihtiyaç var, nedir, ne şekilde araştırma yapılacak, neticeler ne, ne getirebilir; bu sualleri cevaplayıp bunun üzerinden maddi imkanların buna focuse (yoğunlaşmasından) edilmesinden bir sistem ortaya çıkıyor.

TÜRKİYE BAVYERA FEN BİLİMLERİ POLİTİKASINI KARŞILAŞTIRMA

TÜRKİYE

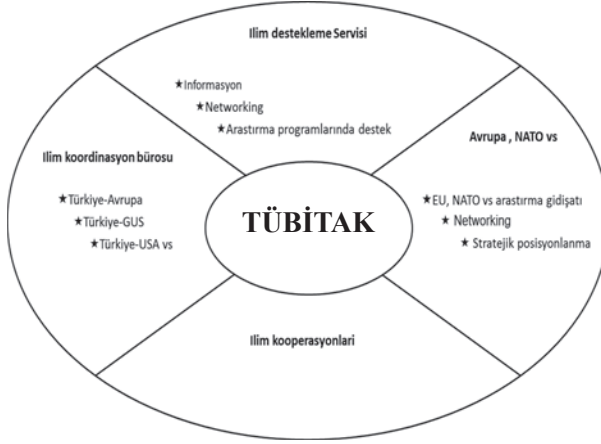
- Türkiye'de bilime ve ilim yapanlara cemiyette verilen değer düşük
- Bunun nedeni ilk olarak bilim politikası. Türkiye'mizde , definisyon olarak Bilim ve Araştırma Bakanlığımız yok (Ancak şimdi 2011'de kurulabildi).
- Türkiye'de nerede ne aktiviteler var? Üniversiteler, Araştırma merkezleri, Endüstri ne şekilde beraber aktivite gösteriyorlar?
- Bu aktivitelerin koordinasyonu ne düzende oluyor?
- Verilen maddi imkanlar ne şekilde organize ediliyor? Bu imkanlar yeterlimi?

BAVYERA

- Bavyera'da bilime ve ilim yapanlara cemiyette verilen değer yüksek
- Hem federal hükümetin, hem de Bavyera'nın Araştırma ve Bilim Bakanlığı mevcut.
- Bavyera'da, hangi organizasyonların, ne derecede mesuliyetle, hangi konular üzerinde ve ne şekilde beraber aktivite gösterecekleri, bilim politikasında köklenmiş.
- Bu aktivitelerin koordinasyonunu, bilim ve endüstri bakanlıkları yüklenmişler.
- İlk defa neye ihtiyac var? Nerede ve ne şekilde araştırma yürütülecek ve neticeler getirilebilir? Sualleri cevaplayıp, proje meneğerliği ve maddi imkanları buna göre foküse edebiliyorlar.

Ben size bu sistemi anlatmayacağım, başınızı ağrıtmak istemiyorum. Ama Türkiye'deki bilim organizasyonları problemleri ilk defa bilim ve teknoloji politikamızın iyi çalışmamasından ileri geliyor. Çünkü, koordinasyon sorunu var. Çünkü, işbirlikleri optimize edilmemiş, çünkü üniversiteler, kamular, özel kuruluşlar, endüstri, hepsi kendi yollarında gidiyor. Beraber bir çatıda değiller, bir çatının altında değiller. Bazen Türkiye'ye baktığınız zaman, bu ünitelerin hakikaten bir çatı altında beraber çalıştıklarını zannediyorsunuz. Hayır, bunlar göstermelik olarak böyle. Bir ev yapıyorsunuz, bunun içinde 5 tane, 6 tane kiracı sokuyorsunuz ve zannediyorsunuz ki bu 5 tane, 6 tane kiracı birbirleriyle çok iyi anlaşılıyorlar. Olmuyor. En çok ve daha fazla kavga onlar arasında çıkıyor. Onun için böyle bir organizasyonu kurmak istediğimiz zaman hakikaten insana ihtiyacınız var. Bu proje ve koordinasyon menajerliği konusunda insanlara ihtiyacımız var, mali sorumluluklarımız var. ... organizasyonda kim var? Araştırma, çalışma düzeni, proje düzeni, üniversitelerimizin kuruluşundaki yanlışlar; bunları siz biliyorsunuz. Genel bilim projeleri, nasyonel, enternasyonal teşvikler. TÜBİTAK'ın çok büyük bir rolü var. DPT ne yapıyor, Vakıflar ne yapıyorlar? İdealist insanlarımız var Türkiye'de, bunlar neler yapıyorlar, bilim için ne yapıyorlar, uygulamalı çalışmaları nedir onların. Nasyonel, enternasyonal teşvikler nasıl? Avrupa, NATO, OECD, bunların imkanları nasıl, bunları nasıl kullanıyoruz. Bunları yapmadıktan sonra zannetmiyorum, doğru bir yolda olduğumuzu zannetmiyorum.

Arastırma evi-House of Research-Tübitak, Bilim Akademileri, TOBB, DTP vs temsilcileri Koordinasyonu

Patent sisteminde Türkiye'deki teknoparkların yeri ile ilgili bir şey bu. Bu teknoparkların bir bölümünde Türkiye'de bilim koordinasyonunun nasıl yapıldığını anlatıyor. Şuraya bakın, birinci derece, ikinci derece, üçüncü derece, dördüncü derece, bütün bunların hepsi bir aradalar. Bunların hepsini harmonize etmek gerekir... bir çok aktörümüz var, çok aktörümüz var, karar verecek çok aktörümüz var. Türkiye'nin bu aktör sayısını biraz aşağıya indirip toplaması lazım. Yani, biraz bir yüzbaşı olması lazım, general olmasın da en azından bir yüzbaşı olsun yani...

İşte bu ödenen miktarlar var, onları ben hiç konuşmak istemiyorum. 2005'den 2010 senesine kadar tabii artmış. Çeşitli bölgelerde çeşitli yatırımlarımız var. Bunlar Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumundan geliyor, TÜBİTAK'tan geliyor. Tabii çok değişik, aynı zamanda bizim teknolojik araştırma sektörü yatırımları var. Bunlar da bakın görüyorsunuz 2011 senesinde bu 1,6 milyar Türk Lirası, aşağı yukarı 800 milyon eder. Sadece Bavyera'da 26 milyar yatırıldı. Siz burada 0,8'le konuşuyorsunuz. Demek ki aynı zamanda, madem araştırma yapmak istiyoruz, o zaman para yatırmanız lazım. Para yatırmadığınız zaman araştırmayı yapamazsınız. Biz araştırma yapamıyoruz; imkanlarınız yok, imkanlarınızca yapmanız lazım. Bu, politik bir karardır. Ben diğer kısımlardan kesip Türkiye'nin ilerlemesi için bu yatırımları yapmalıyız diyorum. Bu, parayı nereden bulacaksınız? Bu hem eleştiriden, hem de tabii kamu sistemlerindeki planlamalardan ve üniversitelerimizin biraz gelişmesinden ortaya çıkabilir. Fakat, altyapı araştırma yatırımları var, bunları da çıkardım 2011 senesinde. Bunlara baktığınız zaman, görüyorsunuz ki hakikaten ne vakıf üniversitelerinde, ne TÜBİTAK tarafında, ne diğer kamu taraflarında, ne üniversitelerde böyle çok gelişmiş bir durum yok, yani fazla bir yatırıma dayanan bir gelişme yok. Bu gelişme çok normal bir gelişme, yani benim için bir mucize değil.

2003 ile 2011 yılları arasında yatırım programlarınız var, tematik ileri araştırma merkezleri biliyorsunuz; kamu kurumları var, devlet üniversitelerinde var, vakıf üniversitelerinde var, bunlara baktığınız zaman, planlarına ben baktım; 3 milyon, 2 milyon, 2,5 milyon, 22 milyon, 10 milyon; böyle olmaz, bu şekilde araştırma merkezi bence kurulmaz. Onun için bunların hepsini doğru dürüst bir focuse etmek (yoğunlaşmak) lazım.

Bana kızmayın, ben düşündüklerimi söylüyorum. Çünkü, bilim adamı var, bilim adamımız var mı? Var. Bu bilim adamları bilim yapacaktır, tamam yapınlar. Şimdi onların da kabahati var... Problemi kendi uyduruyor, aslında böyle bir problemi yok. Şimdi bunları yapabilmek için, bunları yapacak, ama kendisini tatmin etmek için yapıyor; yani problemleri diğer bilimcilerden alıyor, kendisini tatmin etmek için yapıyor. Kendini göstermek istiyor, ben buyum diyor. Bu bilim adamı karakterine uymaz. Bilim adamı hatayı gördüğü zaman hemen söylemesi lazım. Hiçbir zaman çekinmeyeceksiniz, herhangi bir şeyde yanlış olduğu zaman söyleyeceksiniz. Ama yalnız problem analizi yapmak için çalışma yapmak doğru değil. Akademik kariyer için mecburen yapıyorlar. Ben diyor, 2 tane, 3 tane yayın yapmam lazım, çünkü diyor profesör olacağım. İngilizcem diyor, onun için bir ay gidiyor, 2-3 tane yayın yaptım oldu. İhtiyaçtan doğan sorunlar cevaplandırılırsa ve bu problemler yaşamdan gelirse, onlar Türkiye için tabii çok hayırlılar.

Şimdi publication'(yayın)larımıza geliyor. Bütün publication'larımız şimdiye kadar 155 binin üzerinde, atıf sayısı 782 bin.

Toplam yayın sayısı	155.276	Atıf sayısı
Klinik-Tıp	55.488 (12)	272.683 (99)
Mühendislik	16.328 (15)	83.635 (32)
Kimya	15.054 (20)	101.634 (57)
Bitki	11.355 (15)	30.510 (101)
Fizik	7.265 (28)	46.623 (55)
Materiyal	7.156 (17)	32.161 (58)
Bioloji	5.933 (24)	43.099 (73)
Ziraat	5.790 (14)	34.488 (44)
Çevre	4.622 (18)	24.358 (90)
Mol.biyol.	1.611 (28)	19.798 (69)
Pharma	2.530 (20)	22.300 (51)

2011 senesinde 20.342 bunların ancak 9 tanesi IP si 10 üzerinde

Dünyada 32 ile 101. durumdayız
çıkardığımız dergilerin IP leri 1.0 ile 0.11 arasında

Bunun üzerinde konuşulur. Burada görüyorsunuz, branşları görüyorsunuz, mühendislik, kimya, fizik, materyal biyoloji, bunları alabilirsiniz, çıkartabilirsiniz. 2011 senesinde 20 binin üzerinde publication'larımız var., bakın 12. sıradayız, mühendislikte 15. sıradayız, bitkide 15. sıradayız, materyalde 17. sıradayız, ziraatte 14. sıradayız. ...Yayın sayısına bakacak olursanız, dünyada 32 ile 101. durumdayız. Burada görebiliyorsunuz. Klinik tıpta 99. sıradayız, 55 bin tane profesör var. Mühendislikte 32. sıradayız. Bitkide falan 101. sıradayız. İlk 10'un içinde, ilk 20'nin içinde ... böyle değil. İçimizde çok iyi insanlarımız var, çok iyi publication yapanlarımız var, fakat bunlar nadir, hakikat bu. Bu, Avrupa Birliği'nden alınmış, dosyadan alınmış sayılar. Bizim dosyamızdan alınmış sayılar. Biz dünyada 32 ile 101. durumdayız.

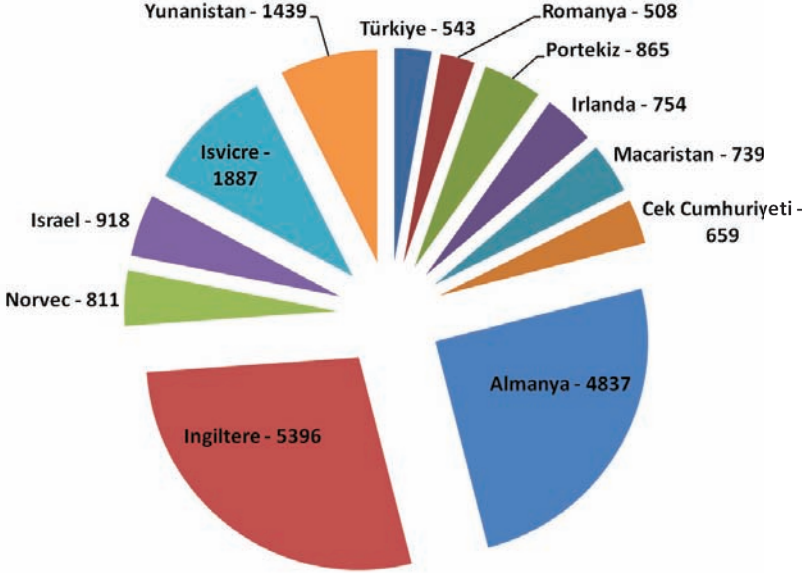

Şimdi 2011 yılında yapılan yayınlarımıza bakalım, bunlar nereden geliyor?

Kurumlar	Yayın Sayısı
ODTÜ	754
İTÜ	628
Bogaziçi	354
Bilkent	300
Yeditepe	253
Koç	172
Sabancı	123
MAM	83

Bu da Avrupa dosyasından alındı. Orta Doğu Teknik Üniversitesi 2011 senesinde 754 tane publication (yayın) yapmış, İstanbul Teknik Üniversitesi 628, Boğaziçi 254, Bilkent 300, Yeditepe 253, Koç 172, Sabancı 123, MAM Araştırma Merkezimiz. Bir tek araştırma merkezimiz var Türkiye'de MAM, Marmara Araştırma Merkezi. O 450-500 tane çok iyi yetiştirilmiş insanlarımız çalışıyor, çok iyi yetiştirilmiş. Bunların bir senede yaptığı publication'ların sayısı 83. Yani, çalışan herkes bir tane yapmış olsa 400-447 tane olacak; hayır, 83 tane yapıyor. En iyi durumda olan yine Koç, çünkü onların çalışan sayısı az. 172 tane publication yapıyor, onların durumları kötü değil, Sabancı da kötü değil. Fakat, yani bu kurumlara bakacak olursanız 754 tane publication... Bakın ben size Münih Teknik Üniversitesini söyleyeyim; 2011 senesinde 4800 tane yaptık. 4800 tane publication'umuz var aynı sene içinde. Siz bana Türkiye'de yapılanların hepsini toplayın yine bu sayıya ulaşmıyor. Bunun sebeplerini ara-mak lazım. ... bakacağız ... üzerinde. Burada arkadaşlarımız var, ... üzerinde çalışanlarımız var. 50 tane bilim adamımız var, bunların 14 tanesi Amerika'da çalışıyor, 5 tanesi Almanya'da, 3'ü İsviçre'de, 2'si Fransa'da, 2'si Kanada'da, yani yarısı dışarıda çalışıyor. Bunlar hakikaten 50 tane bilim adamı, ilk 20 bilim adamımızdan yalnız 6 tanesi Türkiye'de, 14 tanesi dışarıda. Onun için bana gelip de biz Türkiye'de çok araştırma yapıyoruz, çok iyi ilerliyoruz, her şeyimiz iyi, vallaha bizim durumumuz çok iyi demek doğru değil. Ama ne yapacağız, nasıl düzeltebileceğiz, mesele o. Bakalım...

Avrupa projelerine bakalım. Avrupa projelerine biz dosyamız açıldı girdik, istediğimiz gibi götürüp proje verebiliriz. Fakat görüyorsunuz ki Türkiye ancak Romanya ile karşılaştırılacak durumda, diğerleri dominant olarak çalışıyorlar.

Türkiye'den toplam 1044 proje verilmiş. 580'i kabul edilmiş. Yürüyen projeler 543'tür.

En fazla proje İnsan-MC de kabul edilmiş. Bunlar küçük çapta projeler. Diğer büyük projelerde çok az sayıda Koordinatörümüz var.

Avrupa FP 7 Aktiviteleri – Proje

Sabancı Üniv.	2
İTÜ	1
ODTÜ	2
Bilkent	1
MAM	1
Özel Firmalar	7
Tübitak	2

Özel firmalar 7 tane, Sabancı 2 tane, TÜBİTAK 2 tane, burada görüyorsunuz bazı aktivitelerimizin ne durumda olduğunu.

FP7 Koordinasyon	4(0)
FP7 Enerji	9(0)
FP7 Ökoloji	35(0)
FP7 Euroatom	0(0)
FP7 Sağlık	19(0)
FP7 İTT	44(4)
FP7 İdeen	1(1)
FP7.3.Dünya-INCO	15(1)
FP7 İnfrastruktur	30(2)
FP/ Tekn.İnisyativleri	3(1)
FP7 KBBE	40(0)
FP7 NMP-otomatif	28(0)
FP7 Potensial	0(0)
FP7 Regiyonal	0(0)
FP7 Emniyet	11(0)
FP7 Bilim –Cemiyet	12(1)
FP7 SME	62(5)
FP7 Uzay	8(0)
FP7 Sosyal-Ekonomi	18(1)
FP7 Transport	23(0)
FP7 İnsan-MC	164(98)

Neler yapmamız lazım? İlk olarak bir öncelikler listesi yapmamız lazım. Hangi bilim dallarında daha çabuk netice alabiliriz. Her dalda kaliteli araştırmacı yetiştirmek ve bu araştırmacılar için verimliliğini düzeltmemiz benim görüşüme göre mümkün değil. Türkiye'nin bunu bir bütün olarak tamamını yapacağı mümkün değil. Onun için bu öncelikler listesi çok mühim. Türkiye'de aktif olarak çalışan kurumlar tarafından oturulup yapılabilir, böyle gelip de tek tek sulamak olmuyor. Bazı çiçeklere çok daha fazla su vereceksiniz ki o çiçekler size meyve versin.

Türkiye'nin çok iyi bir araştırma, database dediğimiz şeye ihtiyacı var. Bu database'e bütün araştırmacılar, üniversite, araştırma merkezleri, endüstri, ... imkanları ve neler yaptıklarını, hangi programlara katıldıklarını ve neyi

yapmak istediklerini görmemiz lazım. Her birinin iç değerlendirme yapması lazım; ... ben bunu yapamıyorum, ben bu durumda kötüyüm, fakat bunu yapabilirim diyebilmesi lazım. Buradan hem avantajları, hem de dezavantajları görebilirsiniz.

Yapılacak tek şey, Türkiye'de benim görüşüme göre gerçek anlamda bir bilim politikası yok. Türkiye'de teknoloji ve bilimin gelişmesini sağlayacak politikanın yapılacağı güçlü kurumlar yok. Türkiye'mizde çok büyük bir araştırma yapacak insanlarımız var, yani kapasitemiz var, fakat ekonomik zorluklardan ... iyi çalışılmamasından sıkıntılar doğuyor, çok zorluklarımız oluyor.

Çok zamanınızı aldım, çok teşekkür ediyorum.

Durumu düzeltmek için yapılacak tek şey, bütün bu araştırma yapan veya bunu organize eden kimselerin toplanıp koordine filan yapması lazım, bir ev gibi vurgu yapılması lazım. Eğer böyle yapılacak olursa Türkiye'nin daha çabuk ilerleyeceğine ve katkı yapacağına inanıyorum. Konsantre olun, ne yapmak istediğinizi söyleyin. Bugün istediğiniz gibi, mühendislik dalında istediğiniz gibi araştırma yapabilirsiniz, diğerlerini yakalayamayacaksınız, çok zor yakalayacaksınız. Gidin gen teknolojide yapın, yakalayamayacaksınız, onlar çok ilerdeler, 5-6 tur atmışlar. Yapmayacak mıyız? Yapacağız, fakat öyle bölümler var ki o bölümlerde çok daha çabuk ilerleyip çok büyük başarıya ulaşılabilir. Altın madalyayı boksta mı alacaksınız, altın madalyayı teniste mi alacaksınız; buna karar vereceksiniz, mühim olan bu.

Çok çok teşekkür ederim.

SORULAR VE CEVAPLAR

ÖZER BEKAROĞLU (Oturum Başkanı)- Profesör Harun Beye çok teşekkür ediyoruz, var mı bir iki soru alalım.

DİNLEYİCİ - Hacettepe'yi acaba unutmüş olabilir mi araştırmayı yapanlar, Türkiye'de bilimsel çalışmalar olduğunda İstanbul Üniversitesi, Orta Doğu ile birlikte Hacettepe'yi ya birde, ya ikide, ya da üçte gördük, burada hiç yer verilmemiş, bir şey olabilir mi?

HARUN PARLAR - Olabilir, unutmüş olabilirim.

DİNLEYİCİ - Siz değil de araştırmayı yapanlar Hacettepe'yi...

HARUN PARLAR - Benim size vermek istediğim, kaç tane publication nereden geliyor.

DİNLEYİCİ - Yani, unutulmuş...

HARUN PARLAR - Ben şimdi gelip Hacettepe'nin ne kadar yayını yaptığına bakmadım, bütün üniversiteleri de yapmadım burada. Ben size gösteriyorum, yani kurumlardan ne kadar çıkıyor. Fakat en fazla yapanlar bunlar; Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Boğaziçi...

OTURUM BAŞKANI - Teşekkür ederiz.

Buyurun.

DİNLEYİCİ - Hocam, öncelikle hoş geldiniz. Gebze Yüksek Teknoloji Enstitüsünden... Türkiye'deki iki enstitüden birinde çalışmaktayım. Çok güzel bize bilgiler, doneler sundunuz, çok teşekkür ederiz.

Ben bir bilgi olarak sizinle paylaşmak istediğim bir şey; Türkiye'de yürütülen projelerin, yani üretilen projelerin yüzde 90'ı savunma sektörü üzerine, yani Türkiye'de asker olmasa, asker desteklemese Türkiye'de şu görmüş olduğumuz projelerin yüzde 90'ı da olmayacak.

HARUN PARLAR - Marmara Araştırma Merkezi olarak mı?

SORU - Marmara Araştırma Merkezi olarak değil, Türkiye'de Milli Savunma Bakanlığı'nın Savunma Sanayi Müsteşarlığı üzerinden açtığı projeler 600 milyon ABD doları. Şu an az önce dediğiniz Türkiye'de projelere verilen 800 milyon doların 600 milyonunu bu kurum karşılıyor, fazlasıyla karşılıyor. Türkiye'de bütün projeler ya vakıf şirketleri tarafından yapılmakta, listede ASELSAN'ı, TAİ'si ve bilumum HAVELSAN, ROKETSAN gibi hem askeriye, hem devlet, hem de kamu firmaları bulunmakta. Kamu şirketleri üzerinden çoğu projeler daha donanımlı laboratuvarlara sahip oldukları için zaten ihaleler yoluyla TÜBİTAK üzerinden yapılıyor. Bunlar TÜBİTAK'ın kendi öz evlatları gibi... Bu durumda bir üniversitede bir profesör ekibini hazırlayıp yanına 2 profesör, 2 doçent, diğer araştırmacıları alıp, bu tip bir projeye başvurduğu zaman ihaleyi alması çok zor oluyor. Üniversite buralara yetişemiyor, yani üniversitelerin o zaman burada projelere katkıları çok zor ve ilerleyemeyen seviyede.

HARUN PARLAR - Teşekkür ederim. Bu çok mühim bir konu. Bu NATO'da da böyle. Şimdi Avrupa Birliği bir dönemde aşağı yukarı 58-59 milyar veriyor

bakın, 58-59 milyar euro veriyor. Benzer şekilde NATO 25,1 milyar veriyor, o da çok iyi. Fakat NATO'dan parayı kim alıyor? NATO, savunma bakanlıklarıyla beraber çalışıyorlar. Şimdi bunların güvendiği firmalara veriyor. Savunma bakanlıkları da öyle, herkesle çalışmıyor, çalışamaz, çünkü enformasyon gidebilir. Onun için çok iyi tanıdıkları, senelerden beri beraber çalıştıkları ve onlara karşı hakikaten büyük bir güven yarattıkları firmalarla çalışıyorlar. Böyle herkes gelip de yani Savunma Bakanlığından alayım, proje onu yapayım; yaparsınız, belli bazı projeleri alırsınız, ama esas savunma projelerini alamazsınız.

Bu inanış, görüş meselesi. Savunma, hakikaten çok mühim. Savunma yalnız silah değil... Bugün çok büyük terör girişimleri olabilir, birisi gelip bir bakteri verebilir, sizi zehirleyebilir, şunu yapabilir, bunu yapabilir. Bununla ilgili çok büyük projeler var. NATO üzerinden Türkiye'yi, bakın ben eksik olabilirim, tam olarak bilmeyebilirim. Doğru dürüst bir tane NATO projemiz yok. Yok, gösterin, çıkartın gösterin. Bana deyin ki, Türkiye NATO'nun içinde bu kadar senedir, göstere bana bilim projesi? Yok yok. Partner olarak var, ama koordinatör olarak falan yok. Bunun sebebi ne? Niye bu 25,1 milyarın diyelim ki 8 milyarını küçük bir memleket alabiliyor, bunun sebebi ne? Bizim araştırmacı olarak birinci olarak lobimiz de yok, dışarıda da lobimiz yok. İyi insanlarımız var, ama onların bilgilerini satamıyorsunuz ve tanıtamıyorsunuz. Brüksel'de büro kursak, insanları bir akşam yemeğine davet etsek, öyleyiz böyleyiz diye konferans vereceğiz, şunu yapacağız, bunu yapacağız demiyoruz, ... gidemiyoruz, konuşmuyoruz. Bütün bunların yapılması lazım, ötekiler böyle yapıyorlar, onun için projeleri alıyorlar.

OTURUM BAŞKANI - Sayın Harun Parlar'a çok teşekkür ederiz bu konuşması için.

21.

Yüzyılda TÜRKİYE'nin

Eğitim ve Bilim Politikaları Sempozyumu

10-11 Aralık 2011 / Başkent Öğretmenevi

10 Aralık 2011

I. OTURUM 14:30-16:00
KONFERANS SALONU

Paralel Oturum II:

SINAV SİSTEMİ VE POLİTİKALARI

Oturum Başkanı

Prof. Dr. Mahmut Özer

Zonguldak Karaelmas Üniversitesi Rektörü

- 1. Orta Öğretime Geçiş Sınav Sistemi ve Politikaları**
Zafer Çelik (SETA Danışmanı)
- 2. Yüksek Öğretime Geçiş Sınav Sistemi ve Politikaları**
Prof. Dr. Abdullah Çavuşoğlu
(Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Rektör Yardımcısı
Eski ÖSYM Yürütme Kurulu Üyesi)
- 3. Eğitim, Sınavlar ve İstihdam**
Prof. Dr. Bahattin Acat
(Eskişehir Osmangazi Üniversitesi)

ORTAÖĞRETİME GEÇİŞ SINAV SİSTEMİ VE POLİTİKALARI

Zafer ÇELİK*

Özet

Son on yılda ortaöğretim kurumlarına öğrenci seçmek için OKS, üç aşamalı Seviye Belirleme Sınavı (SBS) ve tek aşamalı SBS uygulanmıştır. Türkiye’de sıklıkla merkezi olarak düzenlenen sınavların pedagojik, psikolojik ve sosyal birçok sorunlara neden olduğu ifade edilmekte ve bu sorunları aşmak için sınavın yapısı ve içeriğinde değişikliğe gidilmektedir. Fakat sınav sisteminde yapılan her değişiklikte, aynı gerekçeler ifade edilmiş; hâlâ sınavların çok önemli sorunlara neden olduğu görülmektedir. Bu bildiri, pedagojik, psikolojik ve sosyal olarak son derece sorunlu ortaöğretime geçiş sınavlarının çok ciddi bir toplumsal karşılığı ve meşruiyeti olduğundan, tüm bu sorunlara rağmen merkezi olarak düzenlenen sınavların kaldırılmasının eğitim sisteminin mevcut yapısı devam ettiği sürece mümkün olmadığını ifade etmektedir. Çünkü sınavların aşırı önem kazanması ve çok ciddi sorunlara neden olması sınavların kendisine içkin bir sorun olmaktan ziyade, aşırı hiyerarşik ve eşitsiz olarak kurgulanmış ortaöğretim sisteminden kaynaklanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Ortaöğretime Geçiş Sınavları, OKS, SBS

Ortaöğretime Geçiş Sistemi ve Meşruiyet Kaynakları

Giriş

Dünyada, ilkokuldan ortaokula (lower secondary school), ortaokuldan liseye (upper secondary school) geçişte farklı uygulamalar vardır. İlkokuldan ortaokula, ortaokuldan liseye geçişi belirleyen en temel unsur, ortaokul ya da liselerin farklı okul türlerine ayrışmasıdır. Ortaokul ya da lise türlerinin farklılaştığı eğitim sistemlerinde, kimin, hangi tür okula gideceği çeşitli kriterlere bağlıdır. Bazı eğitim sistemlerinde ortaokuldan sonra hangi tür liseye gidileceği, öğrencinin ilgisi, okuldaki akademik başarısı ve okulun önerileri ile gerçekleşirken, bazılarında ise ortaokul sonrasında bitirme sınavı uygulanmaktadır. Türkiye’de ise her ne kadar kimin hangi tür liseye gideceği konusunda farklı seçme ve yerleştirme sistemleri takip edilse de (genel liselere doğrudan başvuru, güzel sanatlar ve spor liselerine yetenek sınavı gibi) öğrencilerin ortaöğretime seçme ve yerleştirmesi temelde, merkezi olarak ortaöğretim geçiş sınavlarıdır. Türkiye’de merkezi olarak düzenlenen öğrenci seçme ve yerleştirme sınavlarının eğitim sistemini oldukça olumsuz etkilediği, öğrencilerde ciddi stres ve kaygıya neden olduğu, buna ilaveten öğrencileri okul dışı kaynaklara yönelttiği ve aile bütçesine ciddi bir yük oluşturduğu eleştirileri kamuoyu ve eğitimciler tarafından sıklıkla dile getirilmektedir. Buna ilaveten, merkezi seçme ve yerleştirme sınavlarının eğitim sistemi, öğrenci ve ailelerde oluşturduğu sorunlar nedeniyle, sıklıkla politikacılar ve politika yapıcılar, sınav sisteminde değişime giderek sorunları çözmeye çalışmakta, zaman zamanda sınavları kaldırmayı vaat etmektedirler. Bu bağlamda, bu çalışmada,

*SETA / zafer77@gmail.com

ortaöğretime geçiş sınavlarının neden olduğu sorunlar ekseninde, dünyadaki eğitim sistemlerine referansla, Türkiye'deki ortaöğretime geçiş sistemi tartışılmaktadır. Bunun için ilk olarak dünya eğitim sistemlerinde takip edilen ortaöğretime geçiş sistemleri incelenecektir. Ardından, Türkiye'de son on yılda takip edilen ortaöğretime öğrenci seçme ve yerleştirme yöntemleri ele alınacaktır. Son olarak da sınavların toplumsal meşruiyet kaynakları tartışılacak ve ortaöğretime geçiş sistemindeki sorunları aşmak için öneriler sunulacaktır.

Dünyada Ortaöğretime Geçiş Sistemleri

Liselerin akademik ve mesleki olarak ayrışmadığı eğitim sistemlerinde ortaokuldan liseye geçişlerde, herhangi bir sınırlama uygulanmamaktadır. Örneğin, Amerika Birleşik Devletleri (ABD) ve Kanada gibi lise düzeyinde okul türlerini farklılaştırmayan ülkelerde, lise öğrenimi için herhangi bir seçme ve yerleştirme sistemi uygulanmamaktadır. Akademik ve mesleki eğitimin birlikte verildiği bu yapı içinde öğrenci kendi ilgi, beceri ve isteği çerçevesinde dersler almaktadır (UNESCO, 2006a; UNESCO, 2006b).

Kıta Avrupa'sında akademik ya da mesleki eğitime öğrencileri seçme ve yerleştirme, ABD ve Kanada örneklerine göre çok daha erken bir yaşta, ya ilkokuldan ortaokula, ya da ortaokuldan liseye geçişte gerçekleşmektedir. Kimi ülkeler öğrencilerin hangi tür liseye gideceğinin seçme ve yerleştirme işlemlerini daha merkezi sınav (eğitim bölgesi ve belediye sınırları içinde) sonuçlarına göre, kimi ülkeler ise öğrencinin diploma notu, ailenin görüşü, öğrencinin ilgisi gibi faktörleri dikkate alarak yapmaktadır. Mesela, Fransa ve İtalya'da lise düzeyinde mesleki ve akademik eğitim ayrışmaktadır. Fransa'da ortaöğretim ortaokul ve lise düzeyi olmak üzere ikiye ayrılır. Ortaokul beş yıllık ilköğretimden sonra başlar ve öğrenciler ilkokuldan sonra doğrudan ortaokula geçerler. Dört yıllık ortaokul eğitiminden sonra okul tarafından öğrenci velisine, öğrencinin akademik başarısı ve ilgileri çerçevesinde gideceği okul türü önerilir (European Encyclopedia of National Education Systems, 2011).

İtalya'da, ilkokul (6-11 yaşlar için) ve ortaokuldan (11-14 yaşlar için) oluşan sekiz yıllık eğitim ilk döngü olarak tanımlanır. İtalya'da ortaokul zorunlu ve bu düzeyde okul türleri arasında herhangi bir ayrışma yoktur. İtalya'da lise eğitimi alabilmek için (ikinci döngü) ilk döngü eğitimin sonunda merkezi olarak düzenlenen okul bitirme sınavını başarı ile tamamlamak gerekmektedir. İtalya'da lise düzeyinde mesleki ve akademik eğitim ayrışmakta, dahası akademik eğitimde kendi içinde ayrışmaktadır: fen bilimlerinde uzmanlaşmış liseler, dil alanında uzmanlaşmış liseler gibi. Fakat ikinci döngü olarak tanımlanan lise düzeyinde ise İtalya'da okullar akademik ve mesleki eğitim olarak ayrışmaktadır. Buna ilaveten akademik liselerde kendi aralarında Türkiye'dekine benzer şekilde bilim eğitimine, dil eğitiminde uzmanlaşmış liseler olarak ayrışmaktadır. (EURYDICE, 2011).

Almanya'da ise –eyaletler düzeyinde eğitim sistemleri farklılaşır- bir sonraki düzeye öğrenci seçme ve yerleştirme işlemleri çok daha erken yaşlarda ya-

pılmaktadır. Eyaletlerin çoğunda dördüncü sınıftan sonra, bazılarında ise altıncı sınıftan sonra, öğrenciler akademik ve mesleki eğitime yönlendirilmektedir. Farklı ortaokul ve lise türlerine öğrencilerin seçim ve yerleştirilmesinde genel olarak merkezi sınavlar kullanılmamaktadır. Fakat bazı eyaletlerde öğrenciler, Realschule ya da Gymnasium'a geçişte bir teste tabi tutulabilmektedir. Almanya'da bir sonraki düzeye öğrenci seçme ve yerleştirmesi genel olarak, öğrencinin ilkokuldaki başarı durumu, öğretmenlerin yönlendirmeleri ve ailenin isteğine göre belirlenmektedir (UNESCO, 2007a).

Rusya'da ise ortaokuldan liseye geçiş süreci daha geç bir yaşta (16 yaş) gerçekleşmektedir. Lise genel eğitimi olarak tanımlanan sürecin sonunda, öğrenciler lise genel eğitimini tamamlama sınavına alınırlar. Bu sınav okullar tarafından değil daha bölgesel düzeyde uygulanmaktadır. Öğrenciler, dokuz farklı alandan sınava katılmaktadırlar. Bu sınavı başaranlar belge almaya hak kazanırlar. Bu düzeyden sonra Rusya'da okul türleri mesleki eğitim, akademik eğitim ve hem mesleki hem de akademik eğitimin verildiği okullar olarak farklılaşmaktadır. Bu sınav sonuçları dikkate alınarak gidilecek okul belirlenir (UNESCO, 2011).

Finlandiya'da bütünlük dokuz yıllık temel eğitimden sonra öğrenciler mesleki ve akademik eğitime yönlendirilir. Öğrenci seçimindeki temel kriter, öğrencilerin akademik başarılarıdır. Fakat mesleki eğitime gitmek isteyenlerden ilgili alana yönelik yetenek sınavları uygulanabilmektedir (UNESCO, 2007b). Kısacası, farklı eğitim sistemlerinde, ortaöğretime öğrenci seçme ve yerleştirme süreci, ülkeden ülkeye farklılaşmaktadır. İncelenen örneklerde görüldüğü üzere, Türkiye'de olduğu gibi, merkezi olarak düzenlenen sınav uygulamaları genel bir eğilim olarak lise öğrenimine başlarken kullanılmaktadır.

Türkiye'de Ortaöğretime Geçiş Sistemi

Türkiye'de genel ve mesleki eğitim olarak ayrışan ortaöğretim sistemine öğrencilerin seçme ve yerleştirilme sürecinde, üç farklı yol takip edilmektedir: doğrudan başvuru, yetenek sınavı ve merkezi sınavlar. Genel liseler, meslek liselerine ve imam-hatip liseleri, çok programlı liseler, mesleki ve teknik eğitim merkezleri, doğrudan başvuru yoluyla öğrenci kabul etmektedirler. Her okulun tanımlanmış belirli bir hizmet alanı (bölgesi) vardır. Tanımlı hizmet bölgesinde ilköğretimi bitiren öğrenciler, ilgili ortaöğretim kurumuna doğrudan başvuruda bulunup, ilgili kurumda öğrenim görebilir. Güzel sanatlar ve spor liselerine, meslek liselerinin bazı programlarına ise yetenek sınavı ile öğrenci kabul edilmektedir. Fen lisesi, sosyal bilimler lisesi, Anadolu öğretmen lisesi ve Anadolu lisesi ve Anadolu ön adlı teknik ve meslek lisesine öğrencilerin seçme ve yerleştirme işlemleri merkezi olarak düzenlenen SBS sonucu, ilköğretim başarı puanı ve öğrencinin tercihleri ekseninde puan üstünlüğüne göre gerçekleşmektedir (Çelik, 2011).

Sınavla öğrenci alan fen, sosyal bilimler, Anadolu ve Anadolu öğretmen liseleri hayli rekabetçi liselerdir. Bu tür liselerde öğrenciler öğrenim görmek için çok erken yaşta oldukça zorlu bir yarış içine girerler. Çünkü bu tür liselerde daha seçkin ve rekabetçi öğrenciler öğrenim görmektedirler. Daha somut ifade etmek gerekirse, 2011 LYS sonuçlarına göre fen puan ortalaması fen lisesi mezunlarının 415, Anadolu öğretmen lisesi mezunlarının 358 Anadolu lisesi mezunlarının 331, lise mezunlarının ise 229, endüstri meslek lisesi mezunlarının ise 157'dir. Türkçe-Matematik puan ortalaması ise, fen lisesi mezunlarının 392, sosyal bilimler lisesi mezunlarının 381, Anadolu öğretmen lisesi mezunlarının 345, Anadolu lisesi mezunlarının 321, lise mezunlarının ise 239, endüstri meslek lisesi mezunlarının ise 183'dür. Türkçe-Sosyal puan ortalaması fen lisesi mezunlarının 382, sosyal bilimler lisesi mezunlarının 392, Anadolu öğretmen lisesi mezunlarının 337, Anadolu lisesi mezunlarının 324, lise mezunlarının ise 261, endüstri meslek lisesi mezunlarının ise 214'dür (ÖSYM, 2011). Görüldüğü üzere, farklı okul türlerinin LYS puan ortalaması, okullar arasındaki nitelik farkını açık olarak göstermektedir.

Türkiye'de ortaöğretime öğrenci seçme ve yerleştirme sürecinde temel belirleyici merkezi sınavlar olmasına rağmen, sınavların, yapısı, içeriği, puan hesaplama yöntemi gibi konularda bir istikrar sağlanamamış ve son on yılda üç farklı sınav sistemi uygulanmıştır. Sınav sistemindeki değişimler, merkezi sınavların eğitim sistemi, öğrenci ve veliler üzerindeki olumsuz etkilerini azaltmak hatta yok etmek gerekçesi ile gerçekleştirilmiştir. Türkiye'de ortaöğretime öğrenci seçiminde, 2000'li yılların başından 2008 yılına kadar Ortaöğretim Kurumları Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Sınavı (OKS) uygulanmıştır. Sekizinci sınıfın sonunda tek oturumla gerçekleştirilen OKS'nin puan hesaplama yönteminde öğrencilerin okul başarıları hesaba katılmamaktaydı. Dahası, OKS ile ilköğretim müfredatı birebir paralel değildi (Çelik, 2011). OKS'nin son kez uygulandığı 2008 yılında ilk kez öğrencilerin okul başarıları yerleştirme puanı hesaplanırken kullanılmıştır (MEB, 2008c).

Millî Eğitim Bakanlığı (MEB), 2007 yılında aldığı bir kararla ortaöğretime geçiş sisteminde bir değişikliğe gidileceğini ve OKS'nin kaldırılıp yerine ilköğretim altıncı, yedinci ve sekizinci sınıfın sonunda üç farklı Seviye Belirleme Sınavının (SBS) yapılacağını ilan etmiştir. Bu yeni ortaöğretime geçiş sisteminde altıncı sınıftan itibaren her yıl sonunda sınavın yapılmasına ilaveten öğrencilerin okul başarıları ve okuldaki davranışları da bir üst öğrenime yerleşirken dikkate alınması öngörülmüştür (MEB, 2007). Fakat Danıştay kararı ile davranış puanının yerleştirme puanı olarak kullanılması iptal edilmiş ve öğrencilerin yerleştirme puanı hesaplanırken SBS puanı ve karne notları kullanılmıştır (Danıştay, 2008).

MEB, yeni ortaöğretime öğrenci seçme ve yerleştirme sistemini tanıtan metinde, eğitim sisteminin sınav merkezli olduğunu ve eğitim sistemindeki birçok yapısal sorunun OKS'den kaynaklandığını belirtmiştir. Bu metin, OKS'nin öğrencileri sadece sınava hazırladığını, hayata hazırladığını, sı-

navda sorulmayan dersleri önemsizleştirdiğini, tek oturumda gerçekleştirilmesi dolayısıyla öğrenci ve veli için ciddi bir stres kaynağı olduğunu ve okul disiplini olumsuz etkilediğini, öğrencileri okul dışı kaynaklara (dershane) yönlendirdiğini ve bundan dolayı ailelere ek mali yüklerle neden olduğunu ifade etmiştir. Dahası, OKS öğrenci merkezli eğitim ve yapılandırmacı anlayışa göre yeniden düzenlenen eğitim sistemi ile tamamen uyumsuz olduğu için kaldırılması gerektiğini belirtmiştir. OKS'nin kaldırılıp yeni ortaöğretime geçiş sisteminin uygulanmaya konulması ile birlikte eğitim sistemde yukarıda bahsedilen sorunların çözüleceği vaat edilmiştir (MEB, 2007).

Eğitim sisteminin birçok sorununu çözeceği vaadi ile uygulamaya konan üç aşamalı SBS sisteminin, daha ilk döngüsü tamamlanmadan iki yıl uygulandıktan sonra 28 Haziran 2010 tarihinde Millî Eğitim Bakanı tarafından yapılan açıklama ile uygulamadan kademeli olarak kaldırılacağı ilan edilmiştir. Bu yeni ortaöğretime geçiş sisteminde, sadece sekizinci sınıfın sonunda ve sekizinci sınıfın müfredatının yer aldığı bir SBS'nin uygulanacağı, yerleştirme puanı hesaplanırken SBS puanının %70'i ve altıncı, yedinci ve sekizinci sınıf müfredatının ise %30 oranında etkili olacağı öngörülmüştür.

Asıl ilginç ise, üç aşamalı SBS sisteminin kaldırılma gerekçesi ile iki yıl önce getirilme gerekçesinin aynı olmasıdır. Yeni sistem ile birlikte eğitim sisteminin sınav odaklı sistemden kurtulacağı, ailelerin ve çocukların aşırı stres ve kaygıdan uzaklaşacağı, okul dışı kaynaklara yönelmenin azalacağı ifade edilmiştir (MEB, 2010). Açıkçası, üç aşamalı SBS sistemi vaat ettiği eğitim sistemindeki dershanecilik ve okul dışı kaynaklara yönelme, öğrenci ve velilerin sınav stresi ve kaygısı gibi sorunları çözememiştir. Hatta bu sorunları çok daha derinleştirmiştir. Öğrenciler çok daha erken yaşta sınav stresi yaşamaya ve dershaneye gitmeye başlamıştır (Gür ve Çelik, 2009).

Merkezi sınavların meşruiyet kaynakları

Türk eğitim sisteminde bir üst öğretime düzeyine geçişte merkezi sınavların belirleyici olması, buna ilaveten öğrencilerin ve ailelerin uzun yıllar boyunca bu sınavlar için hazırlık yapmaları, öğrencilerin birçok sosyal, kültürel ve sportif etkinliklere katılmayıp, sınavlara hazırlanmaları gibi nedenler dolayısıyla eğitim sistemi, sınav merkezli sistem olarak tanımlanır. Eğitim sistemini sınav merkezli olarak tanımlayan bu yaklaşımlar, bahsedilen tüm sorunların temel kaynağının sınavlar olduğunu belirtir. Aslında bu yaklaşım eğitim sisteminde var olan sorunların neden sonuç ilişkilerini yanlış/tersten kurmaktadır (Özoğlu, 2011). Eğitim sisteminin yapılanmasının ve toplumsal kültürün sonucu olarak ortaya çıkan, merkezi sınavların önemi meselesi, sorunların temel kaynağı olarak sunulmakta ve sınavların kaldırılmasıyla eğitim sistemindeki sorunların çözülmesi beklenmektedir. Yukarıda da tartışıldığı üzere sınavların yapısında meydana gelen değişimler, tüm vaatlere rağmen, eğitim sistemindeki sorunları çözememiş hatta bazen daha da derinleştirmiştir. Çünkü sınavları önemli ve anlamlı kılan unsurlar sınavların kendisinden ziyade, eğitim sisteminin yapılanması ve toplumsal kültürdür.

Ortaöğretime geçiş sınavlarını bu derece önemli kılan en temel unsur, ortaöğretim sisteminin aşırı hiyerarşik olarak yapılanması ve okullar arası eşitsizliğin yaygınlığıdır. Türkiye eğitim sisteminin en büyük sorunu, kaliteli/nitelikli eğitimi, sisteme dâhil olan herkese değil, sadece küçük bir azınlığa sunması olduğu birçok çalışmada tespit edilmiştir (Çelik, 2012; Gür ve Çelik 2009; OECD 2007; World Bank 2005). Diğer yandan sınırlı sayıda kişi için sunulan kaliteli eğitimi talep eden oldukça geniş bir kitle vardır. Başka bir ifade ile eğitim sisteminin herkese kaliteli ve nitelikli eğitim sunmaması, kaliteli ve nitelikli eğitime yönelik talebin oldukça fazla olması nedeniyle sınavlar aşırı önem kazanmakta; öğrenci ve aileler birçok maddi ve manevi sıkıntıya girmektedir (Çelik, 2011).

2000'li yıllar boyunca ortaöğretim sınavlarında takip edilen yanlış politikalar sınavları oldukça anlamlı hale getirmiştir. Sınavların içeriği ile müfredatın uyumsuz olması, yerleştirme puanları hesaplanırken okul başarılarının dikkate alınmayıp sadece sınav puanlarının dikkate alınması ve yükseköğretime giriş sınavında Ağırlıklandırılmış Orta Öğretim Başarı Puanı (AOBP) uygulaması sınavların önemini daha da artırmıştır. Örneğin, AOBP uygulaması nedeniyle, -belirli bir okula giden öğrencinin başka bir okula giden öğrenciden üniversiteye girerken daha avantajlı olması, bireysel başarı kadar okuldaki diğer öğrencilerin başarısının etkili olması- ortaöğretim sistemini çok katlı bir şekilde katmanlaştırmış ve öğrenciler yükseköğretimde daha başarılı olmak için daha ilköğretimden daha iyi liseye gitmenin peşinde koşmuştur (Çelik, 2011).

Mesleklerin toplumsal saygınlığı ve statüsünün, yüksek eğitimlilerin düşük eğitimlilere göre gelirinin aşırı farklılaşması, merkezi sınavları ve bu sınavlar sonrası öğrenim görülecek kurumların önemini artırmaktadır. Örneğin, Japonya, Tayvan, Hong Kong, Kore gibi ülkelerde rekabete dayalı merkezi sınavlar hayli önemlidir. Çünkü eğitim sistemleri hiyerarşik bir şekilde yapılanmış ve eğitimin her kademesinde okullar arasında kalite farklılaşmaktadır. Dahası eğitim düzeyi ve gelir düzeyleri arasında doğrudan bir ilişki vardır. Hong Kong ve Singapur'da üniversite mezunlarının lise mezunlarından altı kat daha fazla gelir elde ettiğinden nitelikli eğitim almak için geçiş sınavları oldukça rekabetçidir (Bray, 2003). Türkiye'de ise lise mezunları üniversite mezunlarının ortalama kazançlarının %60'ını elde etmektedir (World Bank, 2005).

Merkezi sınavlarının önemini artıran ve meşrulaştıran bir diğer neden ise sosyal-siyasal kültürde var olan nepotizm ve klientalizmdir. Başa bir ifade ile kayırmacılığın varlığı ve kayırmacılık korkusu nedeni ile "nesnel", yani, insani unsurların en aza indirildiği, bir seçme ve yerleştirme uygulaması toplumsal meşruiyeti hayli fazladır. Kayırmacılık korkusu nedeniyle, tüm sorunlarına rağmen, merkezi sınavlar, güvenilir ve adil bir sistem olarak algılanmaktadır. Daha somut ifade etmek gerekirse; "kayırmacılık", "torpil", "adaminın olması" olgusu, nesnel, insani unsurun en aza indirildiği bir sınav sisteminde kayırmacılığı en aza indireceği varsayılmaktadır. Merkezi sınavların varlığı, öğrenci seçimindeki olası spekülasyonları engellemektedir. Örneğin, 2007 yılın-

da gerçekleştirilen ortaöğretim geçiş yerleştirme puanı hesaplanırken, %5 oranında etkili olacak olan öğrenci davranış puanı uygulaması kamuoyunda yoğun tartışılmıştır. Davranış puanının objektif değerlendirilmesinin zorluğu, çocuğun davranışlarını gözlemlenip, puanlanmasının ve bu noktada öğretmenlerin objektif olmasının sağlanmasının zor olduğu şeklinde kamuoyunca eleştirilmiştir. Öğretmenlerin nesnel bir değerlendirme yapamayacağı dile getirilmiştir. Bunun sonucunda Danıştay'a dava açılmış ve Danıştay:

Sınava katılacak olan 11-14 yaş grubundaki yetiştirme çağındaki çocukların kişiliklerini oturtmaya çalıştıkları ve bu aşamada pek çok faktörden etkiledikleri davranışlarının, başarılı ya da başarısızlık olarak değerlendirilmesi ölçme/değerlendirme kriterlerine uygun bulunmadığı... 'Bakanlıkça ilan edilecek ölçütlere göre değerlendirilip/ denilmek suretiyle soyut bir şekilde ifade edilen davranış puanının, bu puanı verecek öğretmenlerle çocuklar arasındaki olumlu yada olumsuz iletişime göre subjektif değerlendirmeyi içerebileceği" (Danıştay, 2008) gerekçesiyle davranış puanını iptal edilmiştir. Danıştay'ın iptal gerekçesinde açıkça belirttiği "subjektif" değerlendirme durumu başka birçok kararda da görülür. Danıştay'ın belirttiği üzere nesnel kriterlerin tanımlanmadığı, bireylerin gözlemine dayalı bir yapıda öznel kanaate göre değerlendirme yapılacağı "kuşkusuz" olarak tanımlanmıştır. Bundan dolayı insanı unsurun en aza indirildiği merkezi olarak seçme ve yerleştirmenin yapıldığı sistemi yargı yolu ile de pekiştirilmiştir.

Sonuç Yerine

Pedagojik çerçeveden bakıldığında hâlihazırda uygulanan ortaöğretime geçiş sınavlarının hem bilgi ve becerilerine, hem de ilgi ve yeteneklerine göre öğrencileri seçme ve yerleştirmede birçok soruna neden olduğu konusunda eğitimciler, aileler ve kamuoyu hemfikirdir. Bundan dolayı zaman zaman, toplumun çok farklı kesimlerinden hatta seçim beyannamelerinde dahi merkezi sınavların kaldırılması gerektiği ifade edilmektedir. Fakat pedagojik açıdan oldukça sorunlu olan ortaöğretime geçiş sınavları, eğitim sisteminin yapılanmasındaki eşitsizlik ve kaliteli eğitimi herkese sunamaması ve toplumsal kültürdeki kayırmacılık ve nepotizm nedeniyle merkezi sınavların çok güçlü bir toplumsal meşruiyeti vardır. Dahası bahsedilen eğitimsel ve toplumsal yapı nedeni ile sınavların kaldırılması, sınavlara atfedilen sorunları çözmesi beklenmemektedir. Dahası, çok daha farklı sorunlara neden olması muhtemeldir. Yakın tarihi, merkezi sınavları ve merkezi sınavların sonucu olarak ortaya çıkan, özel derslere ve dershanecilikle savaşıla geçen Güney Kore örneğinde olduğu gibi sınavların ya da dershanelerin kaldırılması çok daha farklı sorunlara neden olabilmektedir. Örneğin Güney Kore'de merkezi sınavların neden olduğu, okullar arası kalite farkını, ailelerin dersane ve özel derslere yönelmesini ve stresini ortadan kaldırmak için 1968 yılında ortaokula giriş, 1973 yılında da liseye giriş sınavlarını kaldırmış ve öğrenciler rastgele okullara yerleştirmiştir. Dahası 1980 yılında da dershaneler yasaklanmıştır. Fakat bu

uygulamalar sonucunda eğitim sisteminde çok farklı sorunlar ortaya çıkmış; özel okullara yönelim artmış, özel ders ve dershanecilik enformel bir sektöre dönüşmüş ve ders ücretleri oldukça artmıştır. Dahası tüm bu mücadelelere rağmen bugün Güney Kore'de dershanecilik çok yaygın bir uygulama olarak var olmaya devam etmektedir (Özoğlu, 2011).

Kaynakça

- Bray, M. (1999). The shadow education system: Private tutoring and its implications for planners. *Fundamentals of Educational Planning* (No. 61). Paris: UNESCO International Institute for Educational Planning.
- Çelik, Z. (2011). 2000'li yıllarda Türk eğitim sisteminin genel görünümü. B. S. Gür (Ed.), 2000'li Yıllar: Türkiye'de Eğitim içinde (ss. 17-76). İstanbul: Meydan.
- Çelik, Z. (2012). Politika ve uygulama bağlamında Türk eğitim sisteminde yaşanan dönüşümler: 2004 ilköğretim müfredat reformu örneği. Yayımlanmamış doktora tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara
- Danıştay (2008). Esas no: 2008/10469. http://www.danistay.gov.tr/e2008_10469.htm
- European Encyclopedia of National Education Systems. (2011). France. <https://webgate.ec.europa.eu/fpfis/mwikis/eurydice/index.php/France:Overview>
- EURYDICE (2011). Italy: National system overview on education systems in Europe. http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/eurybase/national_summary_sheets/047_IT_EN.pdf
- Gür, B. S. ve Çelik, Z. (2009). Türkiye'de milli eğitim sistemi: Yapısal sorunlar ve öneriler. (Rapor no. 1). Ankara: Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı.
- MEB. (2007). 64 soruda ortaöğretime geçiş sistemi. Ankara: MEB. http://oges.meb.gov.tr/docs/64_soru.pdf
- MEB. (2008). Ortaöğrenim kurumları öğrenci seçme ve yerleştirme sınavı e-başvuru kılavuzu. Ankara: MEB http://www.google.com/url?sa=D&q=http://yalvac.meb.gov.tr/haber_resim/dosyalar/2008_oks_kilavuz.doc&usq=AFQjCNGsdhJ3iHioX_4RLrzlfVl6uUUSQ
- MEB. (2010). Ortaöğretime Geçiş Sistemi ve Seviye Belirleme Sınavı'na İlişkin Basın Toplantısı. <http://www.meb.gov.tr/haberler/haberayrinti.asp?ID=7912>
- OECD. (2007). Basic education: Turkey. Paris: OECD.
- ÖSYM. (2011). 2011-Lisans Yerleştirme Sınavları (2011-LYS) sonuçları. <http://www.osym.gov.tr/dosya/1-57958/h/2011-lyssayisabilgiler21072011.pdf>
- Özoğlu, M. (2011). Dershaneler: Gölge eğitim sistemi ile yüzleşmek. Ankara: Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı.
- UNESCO (2006a). World data on education 6th editon 2006/2007: Canada. http://www.ibe.unesco.org/fileadmin/user_upload/archive/Countries/WDE/2006/NORTH_AMERICA/Canada/Canada.pdf
- UNESCO (2006b). World data on education 6th editon 2006/2007: United State of America. http://www.ibe.unesco.org/fileadmin/user_upload/archive/Countries/WDE/2006/NORTH_AMERICA/United_States_of_America/United_States_of_America.pdf
- UNESCO (2007a). World data on education 6th editon 2006/2007: Germany. http://www.ibe.unesco.org/fileadmin/user_upload/archive/Countries/WDE/2006/WESTERN_EUROPE/Germany/Germany.pdf
- UNESCO (2007b). World data on education 6th editon 2006/2007: Finland. http://www.ibe.unesco.org/fileadmin/user_upload/archive/Countries/WDE/2006/WESTERN_EUROPE/Finland/Finland.pdf
- UNESCO. (2011). World data on education vii ed. 2010/2011: Russian Federation. http://www.ibe.unesco.org/fileadmin/user_upload/Publications/WDE/2010/pdf-versions/Russian_Federation.pdf
- World Bank. (2005). Turkey: Education sector study. (Report no 32450-TU). Washington, DC: The World Bank.

YÜKSEK ÖĞRETİME GEÇİŞ SINAV SİSTEMİ VE POLİTİKALARI*

Prof. Dr. Abdullah ÇAVUŞOĞLU**

Yükseköğretime geçiş pek çok ülkede paydaşların tartışmalarına sebep olan önemli konulardan bir tanesidir. Özellikle yükseköğretimde sağlanan arz ile talep arasındaki farkın büyük olduğu ülkelerde bu tartışmalar daha da ciddi boyutlarda olabilmektedir ve ülkemizde bu ülkeler arasındadır. Türkiye'de yükseköğretim oldukça uzun bir zaman diliminde bir taraftan elitizm simgesi olmuş, diğer taraftan bu durum siyasi aktörlerin de ilgisini çekerek bu alanda eğitim tabanlı olmayan kaygıların ön plana çıkması ile aktif olmalarına sebep olmuştur. Özellikle 1998 post modern darbesine paralel siyasi girişimler arasında üniversiteye geçiş sistemine de müdahale yer almıştır. Bu dönemi takip eden 12 yıllık zaman zarfında eğitim sistemi üzerinde derin izler bırakacak ve bazı alanlarda onarılmaz yaralar açacak bir dizi kararlar zamanın Yükseköğretim Kurulu yöneticileri tarafından alınmıştır. Bu süreç durağan bir süreç olmayıp aynı zamanda kısa zaman aralıklı müdahaleler ile akademisyen ve ortaöğretim camiası da dahil olmak üzere toplumun büyük kesimlerinin sistemin detaylarına vakıf olmadan yeni değişikliklerin yapılması ile devam etmiştir. Yükseköğretim kurulunun 2010 yılında başlattığı ve en son Aralık 2011 de aldığı karar ile sona erdirmeyi hedeflediği bu dönemin öncesi ve sonrası da dahil olmak üzere, muhasebesi bu çalışmada ortaya konacaktır.

Anahtar Kelimeler: Yükseköğretime Geçiş Sınav Sistemi

1.Giriş

Üniversiteye giriş sistemi bilindiği gibi sık sık değişikliklere uğratılmaktadır. Öğrencilerin şikayetçi olduğu ve beklentilerin buna bağlı olarak sürekli değiştiği bu durum esasında ülkemizde eğitimde fırsat eşitliği meselesiyle temelden ilgilidir. Üniversiteye giriş sistemimiz ülkemizin en çok değişiklik yapılan eğitim ögesi olarak ortaya çıkmaktadır. Üniversiteye girişte sınav uygulaması yapan pek çok ülkede, ancak sınav içeriği ve nesnelliği bağlamında ufak tefek düzenlemeler yapılırken ülkemizde üniversiteye girişte olağanüstü düzeyde farklılaşan, birbirine tamamiyle zıt uygulamaların yıllar içerisinde birbirini takip edecek şekilde uygulamaya başlandığını görmekteyiz.

Bilindiği üzere Türkiye'de üniversite eğitimi sürekli bir elitizmin göstergesi olmuştur. Üniversite mezunu olmak uzun yıllar boyunca sadece kısıtlı bir zümrenin imkan bulabildiği bir imtiyaz olurken son yıllarda özellikle YÖK yönetiminde meydana gelen değişikliklerin pozitif bir yansıması olarak üniversite lisans ve ön-lisans kontenjanları ikiye katlanarak yüksek öğretimdeki okullaşmanın büyük oranlarda artışına sebep olmuştur. Bu değişikliklerin gerçekleştiği tarihe kadar, MEB ve YÖK arasında en düşük düzeyde dahi bir eşgüdüm olmadığı gerçeği göz ardı edilmemelidir. Devlet kurumları arasında bu tarz diyalogdan uzak bir ortamın varlığı, eğitim sistemimizde –son günlerde gerçekleştirilen bütün iyi niyetli girişimlere rağmen- onarılması çok güç ve zaman alacak derin yaralar açmıştır.

*Bu makale 4+4+4 kesintili eğitime geçişten sonra yeniden gözden geçirilerek tekrar yazılmıştır.

**Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Rektör Yardımcısı / Eski ÖSYM Yönetim Kurulu Üyesi
abdullah.cavusoglu@gmail.com

Eğitim ne yazık ki uzun yıllar boyunca devam edegelen bir süreçte siyasi ve ideolojik tartışmaların odağı ve ideolojik dayatmaların topluma empoze edildiği bir platform olmuştur. Bu çerçevede en kolay ve en hızlı müdahale biçimi üniversite giriş sınavlarına müdahil olma şeklinde gerçekleşmiştir. Geçtiğimiz 10 yıl dünyanın hiç bir yerinde örneği görülmeyen yaklaşımların kullanılarak belli okul türlerinin üniversiteye girişte önlerine engeller konulmaya çalışılmıştır. Mart 2012 tarihli kamuoyunda 4+4+4 yasası olarak da bilinen yasanın 2547 sayılı yasadaki üniversiteye girişi düzenleyen 45. Maddesinin değiştirilmesi ile bu tarz engellemelerin yasal olarak önüne geçilmiştir.

Meclisten geçen yasal düzenlemenin kamuoyunda tartışılmayan ve çok önemli bir hususta daha değişiklik getirdiği de göze çarpmaktadır. Kısaca AOBP olarak adlandırılan, normalleştirilmiş Ortaöğretim Başarı Puanlarına (OBP) okul başarılarının da bir parametre olarak eklendiği (Ağırlıklandırıldığı) bir yaklaşımdır. Burada, birtakım doğru argümanlar da kullanılarak 'başarılı okul' öğrencilerine ilave puanlar verilmekteydi. Söz konusu yasal düzenleme bu imtiyazı da ortadan kaldırmıştır.

Yasal düzenlemenin getirdiği, pozitif olarak değerlendirilebilecek yeniliklerden bir tanesi de meslek lisesi mezunlarına verilen ek puan uygulamasına kademeli olarak son verilmesidir. Bir taraftan ülke mesleki eğitimi teşvik etmeye çalışırken, diğer taraftan çeşitli ideolojik yaklaşım ve iktidar unsurlarını kullanarak bu tür okullardan mezun olanların önüne engeller konulması elbette nesnel olmayan ve haksızlık içeren bir uygulama olarak vicdan sahiplerini rahatsız ediyordu. Ama tüm engellerin ortadan kaldırıldığı bir platformda, meslek liselilerin dahi kendi aralarında dahi eşit olmama sonucunu doğuracak olan ek puan uygulaması da böylelikle sona ermiş olacaktır. Ek puan uygulaması mevcut öğrenciler bakımından önümüzdeki ÖSYS sınavlarında bir süre daha mesleki ortaöğretim öğrencilerinin kendi alanlarındaki programları tercih etmeleri durumunda, pozitif olarak etkileneceği bu uygulama olarak bir süre daha devam edecek ve ardından bu tarz uygulamaların hepsi sonlandırılmış olacaktır.

Söz konusu yasanın üniversiteye girişi düzenleyen kısmı ile ilgili olarak pozitif olarak değerlendirilebilecek unsurların yanı sıra, toplum nezdinde itibar görmeyen ve mesleki eğitim mezunlarının alanlarındaki ön-lisans programlarına sınavsız yerleştirilmelerini öngören eski uygulama yeni yasada aynen korunmuştur. Günümüzde mesleki teknik eğitime pozitif hiçbir katkısı olmayan ve öğrenciler tarafından talep noktasında sürekli düşüş gösteren bu uygulama devam ettirildiği takdirde, ileride profili daha yüksek öğrencilerin mesleki ortaöğretime teveccühlerinin yükselmesi ile pozitif sonuçlar doğurabilecek bir uygulama olabilir.

Gerek yasa ile gerçekleştirilen düzenlemeler veya gerekse son yasadan önceki 1998-2012 yılına kadar geçen süreçteki gelişmeler değerlendirilecek ve sürecin anlaşılması yönünde katkı sağlanmaya çalışılacaktır.

2. 1998 Öncesi ve 2009'a Kadar Yapılan Uygulamalar

İki binli yılların hemen öncesine kadar (1998) üniversiteye girişte meslek liseli veya diğer lise mezunlarına negative olarak değerlendirilebilecek bir uygulama bulunmuyordu. Fakat o zamanın yöneticilerinin 28 Şubat'ın da etkisi ile, İmam Hatip Liselerinde (İHL) okuyan öğrenci sayısındaki artıştan da rahatsız olarak yeni bir düzenlemeye gittiler. Bu okullar ve bunlarla aynı kategoride değerlendirilen diğer meslek liselerini üniversiteye girişte negatif olarak etkileyecek uygulamanın başlatılması o zamanki YÖK yönetiminin gündemine böylece gelmiş oldu. Amanın YÖK'ü Temmuz 1998 de bir karar alarak 1999 ÖSYS'de ilk defa uygulanacak bir sisteme kapı açmış oldular. Buna göre, liseyi o yıl tamamlayan öğrencilerin OBP' larının ağırlıklandırılarak AOBP'lere dönüştürülmesi ve bu puanların çeşitli katsayılarla çarpılarak sınav ham puanlarına eklenmesi ve yine 1999 yılında uygulanacak şekilde bu katsayıların (alanında 0.5, alan dışı 0.2) olarak belirlenmesine karar verdi. Takiben, 2002 yılında daha da derinleştirilen bu katsayıların (alanında 0.8 alan dışı 0.3) olarak uygulamasından sonra mühendislik, tıp, hukuk vb. bölümlere meslek lisesi çıkışlıların gitmeleri imkansız hale getirilmişti.

Söz konusu tarihe kadar 2 aşamalı ve 2 oturumlu olarak gerçekleştirilen ÖSYS sınavı 1999 yılından başlamak üzere tek oturumlu hale getirildi. Bu tarihe kadar ilk sınavda liselerin 1. Sınıfa kadar olan genel yetenek ağırlıklı müfredatları sınava konu olurken 2. Aşamada bilgi ağırlıklı bir sınav yapılıyordu. Yeni uygulama ile sınav tek oturumlu (tek oturumda 2 aşamalı) hale getirildi. Bu yolla YÖK yerleştirmedeki 100-300 arası alınan ham puanlara en yükseği 50 olacak ve en düşüğü de 20 puan olacak şekilde ortaöğretim başarı puanını belirlenen katsayılar ile çarparak söz konusu ilave puanları ham puanlara ekleme yoluna gitti. Baraj puanının 185 olduğu dikkate alınır ise, en yüksek 50 puan olan katkının toplamda 115 puanlık (300-185) değerlendirme ham puanına olan etkisi oldukça önemlidir. Diğer bir deyişle, okul başarısından en fazla 20 puan alabilecek olan meslek lisesi mezunları diğer liselerden gelenlere oranla 30 puan geriden başlayacaklardı ki bu oldukça önemli bir baraj idi. Fakat, ilginç bir şekilde tamamen keyfi bir yaklaşımla 2 yıllık uygulamadan sonra bu değerler 0.3-0,8 katsayıları kullanarak en düşük ve en yüksek 30-80 puan olarak yeniden güncellenmiştir. Bu sayede, yerleştirmede dikkate alınan, okul türünden dolayı ortaya çıkan fark 50 puana ulaşmış ve yerleştirmede dikkate alınan 115 puana oranla okul puanları çok daha etkin bir seviyeye getirilmiştir. İstatistiklere bakılarak söylenebilecek değerlendirme ise, bu fark okul türü bağlamında öğrencilerin gidebilecekleri programları keskin çizgilerle sınırlamıştır. Bu çerçevede 1999 sonrası uygulamada dikkate çeken hususlar şunlardır:

- Daha önceden 2 aşamalı ve 2 oturumlu olarak yapılan sınav tek oturumda 2 aşama içerecek şekilde tek sınava dönüştürülmüştür.
- Ortaöğretim Başarı Puanı puanı kullanımı terk edilerek AOBP ihdas edilmiştir. Buna gerekçe olarak da son sınıflarda okuyan seçkin okul mezunlarının

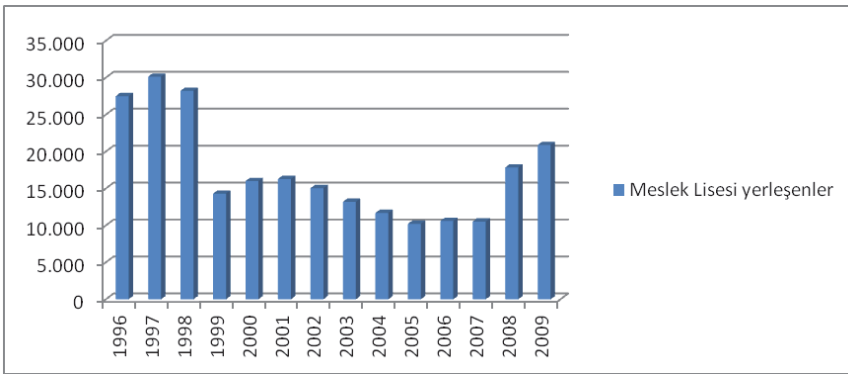
(fen liseleri gibi) son sınıfta okul birinciliği kontenjanlarından faydalanmak için diğer liselere geçmelerinin engellenmesi öne sürülmüştür.

• Sınava giren öğrenciler bakımından sınav tek görünümlü fakat gerçekte çok kanallı ve bir kanala yönlendirilen öğrencilerin diğer kanala geçemeyeceği bir sistem ihdas edilmiştir. Bu yolla belli bir kanalın hedeflediği kontenjan sayısı kısılarak bu öğrencilerin bir yüksek öğretim programına giriş şansı son derece düşürülebilmiş ve bu yolla görünürde objektif, başarıya dayalı ÖSYS sınavının içine belli kesimler için aşılmaz barajlar konmuştur.

Burada dikkatlerden kaçan en büyük husus, yükseköğretimdeki tüm programların kabul ettikleri öğrencilerden daha iyilerini almaktan mahrum bırakılmalarıdır. Çünkü katsayı kategorik olarak sadece meslek lisesi mezunlarına değil, başarı düzeyleri ne olursa olsun diğer tüm lise mezunlarının hapsedildikleri kategorilerin sınırları içerisinde tercih yapabilmelerine ve yerleşmelerine imkan sağlıyor idi.

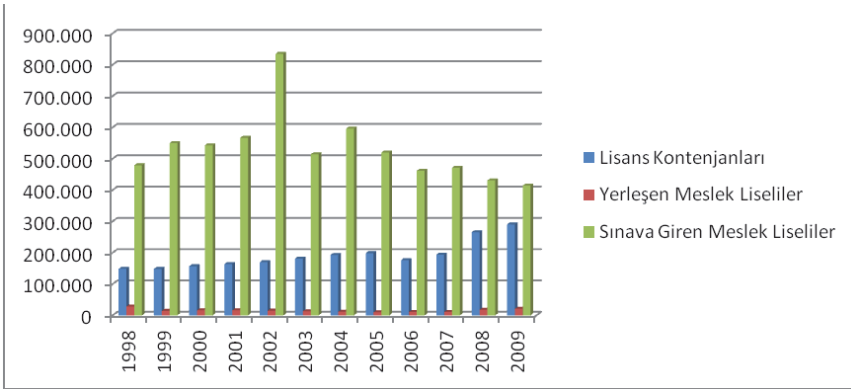
Diğer taraftan sınava giren meslek lisesi mezunu sayısı ne olursa olsun, bunların gidebilecekleri kontenjan sayılarının kısılması ile bunların üniversiteye yerleşmeleri son derece sınırlı bir düzeye getirilmişti. Örneğin diğer tüm lise mezunlarının yaklaşık 1 milyon olduğu bir sınavda bunların yerleşebileceği program kontenjanları 250.000 iken, aynı yıl sınava giren meslek liseli sayısı 800.000 üzerinde ve bunlara ayrılan toplam lisans kontenjanlarının 15.000 ile sınırlı bırakılması olayın ne kadar dramatik olduğunu ortaya koymaktadır.

Bu uygulamanın meslek liselilerin lisans programlarına yerleşme bağlamındaki etkileri, uygulamanın başlamasından önceki yıllarda ve uygulandığı zaman aralığındaki tüm yıllar için, aşağıda grafikte verilmiştir.

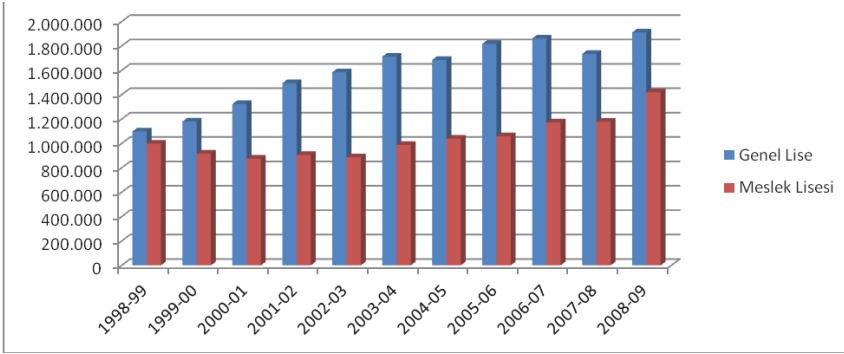

Şekil 1. Yıllara göre meslek lisesi mezunlarından lisans programlarına yerleşen sayıları

Şekil 1 den de görülebileceği üzere 1999 yılına kadar 25-30 binler civarında seyreden meslek liselilerin lisans programlarına yerleşme sayıları 1999 yılında birdenbire 13 bin sevilerine gerilemiş ve 2003 yılında uygulamaya başlanan yeni kısıtlamalar ile 10 bin rakamının altına gerilemiştir. Şekil 2 incelendiğinde lisans kontenjanlarındaki artışlar da dikkate alındığında meslek lisesi mezunlarının üniversite sınavlarına girişte ne kadar yüksek bir birikime ulaştığı görülmektedir. Hele 2002 yılında ulaşılan rakam 830 binin üzeridir. Başka bir deyişle aynı yıl bu alanda tahsis edilen kontenjan 14 bin civarında olduğundan potansiyel yerleşme oranı 60 kişiden bir kişidir. Lisans kontenjanlarının yaklaşık 200 binler civarında olduğu ve sınava yine yaklaşık 1.6 milyon kişinin girdiği ve buna göre ortalama her 8 kişiden 1 tanesinin o yıllarda lisans programlarına yerleşebildiği göz önüne alınırsa katsayı uygulamasının dramatik etkileri daha net olarak görülebilir.

Şekil 2. Yıllara göre lisans kontenjanları, sınava giren meslek liseliler ve yerleşen meslek liseli sayıları.

Şekil 3. 1998-2009 Yıllarında Ortaöğretimdeki Genel ve Meslek Lisesi Öğrenci Sayıları

Mesleki ve teknik ortaöğretim ülkemizde orta sınıfın çocuklarının ağırlıklı olarak devam ettiği bir eğitim patikası olarak 1999 yılına kadar bu çerçevedeki varlığını sürdürmüştür. O tarihe kadar vatandaşlar çocuklarını hem ileride üniversiteye gidebileceği umudunu yitirmeden lise mezunu olmalarını sağlamaya çalışmış ve hem de üniversiteye giremediği takdirde (üniversite örgün lisans programlarına yerleşme oranlarının 1/8 olduğu da dikkate alınır) en azından bir mesleki becerisinin kazanımını hedeflemiştir. İHL mezunları için ise durum biraz daha farklıdır: burada aileler çocuklarına yeterli dini eğitimi veremedikleri kaygısıyla en azından devlet eliyle güvenli olarak çocuklarının lise eğitimlerinin yanı sıra bir temel dini eğitim almalarını hedeflemişlerdir. İHL ders müfredatları incelendiği zaman bunların normal lise müfredatlarına ilaveten temel dini eğitim müfredatlarını aldıkları açıkça görülebilir.

Yine yıllar bazında irdelendiği vakit açık olan bir husus, 1999 öncesi dönemde dahi meslek liselilerin üniversitelere girişte ulaşabildikleri oran diğer tüm lise mezunlarının daha altında gerçekleşmekte idi. Ama önlerinde üniversite için herhangi bir engel olmadığı algısı, özellikle ailelerin nispeten yüksek profilli öğrencileri de bu okullara göndermelerine sebep oluyordu. Bu sayede de gerek KOBİ'ler veya gerekse büyük sanayi işletmeleri istedikleri yetişmiş mesleki eleman ihtiyaçlarını temin edebiliyorlardı. Şekil 3 den de görülebileceği üzere 1999 yılına kadar yaklaşık başa baş olan mesleki ve teknik ortaöğretimdeki öğrenci sayıları ile genel liselerdeki öğrenci sayılarının takip eden yıllarda mesleki eğitim aleyhine yaklaşık 1/2 oranına gerilemesi ülkenin sanayicisi açısından da katsayı konusunun derinden hissedilmesi sonucunu doğurmuştur.

Tüm bu olumsuz etkiler aşağıya özetlenmiştir:

- Farklı katsayı uygulaması yalnızca meslek lisesi, İHL mezunlarının değil tüm öğrencilerin öğrenme özgürlüklerine kısıtlama getirmiştir.
- Meslek liseleri cazip bir alternatif olmaktan çıkmış ve nispeten düşük profilli öğrencilerin gittiği okullar haline gelmiştir.
- Tek aşamalı sınav ile okullardaki üst sınıf müfredatları sınav kapsamı dışında bırakılmış (2002, 2006 düzenlemeleri ile nispeten bu durum düzeltilmiştir) ve okul müfredatlarının önemsizleşmesi ile dershanelerin etki alanlarının artmasına sebep olunmuştur. Tüm bunlardan daha da kötüsü okullara öğrenciler daha da hazırlıksız gelmeye başlamıştır (YÖK,2007)
- AOBP uygulaması sonucunda bireysel başarının yerini grup başarısı almıştır. Bu yolla iyi liselerde okumanın avantajını yakalamak isteyen öğrenciler bu kez o liselere geçiş sınavlarına hazırlanma daha fazla ağırlık vermeye başlamışlar ve sınav stresi daha erken yaşlara taşınmıştır (Gür ve Çelik, 2009)
- İş dünyası istedikleri yetişmiş insan gücünden mahrum bırakılmış ve ülke ekonomisi bu olaydan olumsuz etkilenmiştir. Bu çerçevede meslek liselerinden meslek yüksekokullarına sınavsız geçiş uygulaması başlatılmış fakat bu da hem ortaöğretim ve hem de ön-lisans düzeyinde eğitimin kalitesizleşmesine sebep olmuştur. İlk etapta mesleki ve teknik ortaöğretim mezunlarında heyecan oluşturan bu yeni uygulama tablo 1 den de görülebileceği üzere takip eden yıllarda itibarını kaybederek öğrencilerin tercihlerinde giderek azalan bir grafik oluşturmuştur.

Tablo 1. MTO öğrencilerin yıllar bazında MYO'lara sınavsız yerleşen sayıları.

Yıl	Sınavsız Yerleşenler (x1000)	Toplam Meslek Lisesi Mezunu (x1000)	Tercih Yüzdesi
2002	158	207	76
2003	119	183	65
2004	120	232	51
2005	118	211	56
2006	113	235	48
2007	118	263	45
2008	98	108	91
2009	101	182	55
2010	75	263	28
2011	55	-	-

Kaynak: ÖSYM verilerinden derlenmiştir.

3. 2010 Yeni ÖSYS Düzenlemesi ve Sonrası

21 Temmuz 2009'da Yükseköğretim Kurulu'nun almış olduğu bir kararla 2010 yılı ÖSYS'den başlamak üzere yükseköğretime geçiş tekrar 2 aşamalı sınavla dönüştürülmüştür. YÖK'ün 2009 kararları, AOBP'nin hesaplama yönteminde h,ç bir değişiklik yapılmamasına rağmen puan hesaplama sisteminin her sınavda ayrı ayrı olması, puan referans aralıklarının genişlemesi ve her bir sorunun puan bağlamında katkısının artmasına neden olmuştur. Bu arada AOBP'nin katkısının yerleşme puanları bağlamında önemi azalmıştır. Yeni sistem de pek çok rehberlik öğretmeni de dahil olmak üzere tam olarak anlaşılamamış ve tercihler bağlamında hatalar yapılmasına sebep olmuştur (Çelik 2011).

YÖK'ün kararından sonra Danıştay'a yürütmenin durdurulması için bir dizi davalar açılmış ve YÖK nihayetinde 17 aralık 2009 tarihinde katsayı ile ilgili olarak yeni bir düzenleme yaparak AOBP'nin alan içi tercihlerde 0.15, alan dışı tercihlerde ise 0,13 ile çarpılarak alınan sınav ham puanlarına eklenmesine karar vermiştir. Bu karar da Danıştay'dan dönünce YÖK 17 mart 2010 tarihinde yeni bir karar alarak bu katsayıları 0,15-0,12 olarak belirlemiştir. YÖK'ün bu kararı da 2 öğrenci velisi tarafından Danıştay'a götürülmüş fakat Danıştay bu kez 21 Nisan 2010 tarihinde aldığı karar ile YÖK'ü haklı bulmuştur.

Etkisi oldukça azaltılmış AOBP ile 2010 yılında ve ardından 2011 yılında ÖSYS sınavları yapılmış ve yerleştirme işlemleri gerçekleştirilmiştir. YÖK 2012 ÖSYS sınavında uygulanmak üzere 2011 yılı sonuna doğru katsayıları eşitleyen yeni bir düzenleme yapmıştır. Bu karar da tahmin edilebileceği üzere Danıştaya götürülmüş ve katsayı eşitlemesi tekrar dava konusu olmuştur. Dava ile ilgili olarak Danıştay henüz bir karar vermemişken Ak Parti hükümeti kamuoyunda 4+4+4 yasası olarak bilinen ve daha ziyade İHL'lerinin orta kırsımlarının tekrar açılmasına imkan tanınması ve ikinci 4 yıllık dilimde Kuran dersi ile Hz. Muhammed'in Hayatının ders olarak okutulmasına imkan sağladığı için, daha ziyade bu başlıklarla tartışılan yasa ile katsayı eşitlemesi yasaya girmiştir.

4. Son Düzenlemenin Avantaj ve Dezavantajları

Yeni düzenleme gittikçe karmaşıklaşan ve anlamsız bir polemik malzemesi haline gelen katsayı sorununu temelden çözmüştür. Söz konusu düzenleme gerek pedagojik veya gerekse eşitlikçilik bağlamında faydalı sonuçlar sağlayabilecek potansiyele sahiptir. Fakat, bununla beraber uygulamada dikkat edilmesi gereken tarafları da bulunmaktadır. Yeni yasa ile:

- AOBP uygulamasında vaz geçilerek tekrar OBP puanlarının sınavlardan alınacak ham puanlara katılması yönünde bir düzenleme gerçekleşmiştir ki, bu başarısız okullardan gelen öğrencileri cezalandıran bir uygulama olduğundan daha eşitlikçi ve adil bir düzenleme olmuştur.

- OBP ile çarpılarak ham puanlara eklenecek olan katsayı 0,12 olarak belirlenmiştir. Bu değer sınavdan alınan ve toplamı 500 olan ham puana oranla oldukça düşük bir değerdir. Bu haliyle sistem dersane eksenli olmaya devam edecektir. Fakat, Milli Eğitim Bakanının son yaptığı açıklamalarda YGS sınavının okul eksenli mekanizmalarla değiştirilmesinin gündemde olduğu anlaşılmaktadır. Genel sınava katkısı %40 olan bu sınavın bahsedildiği gibi ortaöğretim odaklı bir hale getirilmesi dersane-okul-sınav üçgeninde sıkışan öğrenciler açısından pozitif yansımaları olan bir yaklaşım olacağı açıktır.

- Yasal düzenleme ek puan uygulamasına da son vermiştir. Bu sayede daha eşitlikçi bir sistem öngörülmüştür. Fakat mevcut mesleki ve teknik ortaöğretim öğrencileri açısından bu uygulamanın devam ettirilmesi yönünde bir geçici madde eklenmiştir.

- 4+4+4 sistemi özellikle ilkökul düzeyindeki çocukların kendilerine göre daha yetişkin öğrenciler ile bir arada olmaması bağlamında pedagojik olarak daha sağlıklı eğitim ortamları sağlayacaktır. İkinci 4 yıllık dilimde öğrencilerden gelecek istekler doğrultusunda seçmeli dersler konulacak olması ve bu eğitimler ile gerek sosyal veya gerekse teknik toplumsal sorunların çözümlerine katkı sağlanmış olacaktır.

- Mesleki ve teknik ortaöğretim önceden olduğu gibi son 4 yıllık dönemde verilecektir (İHL'lerin orta kısımları istisna tutulursa). Burada dikkat edilmesi gereken temel husus, önceden yapılan hataların farklı bir şekilde tekrarı olan 'yönlendirme' adı altında bazı öğrencilerin meslek okullarına gitmeye zorlanmasıdır ki, bu mesleki eğitimde bir türlü orta yolu bulamayan ülkemiz açısından en büyük şanssızlık olacaktır. Gerek mesleki eğitim veya gerekse genel ortaöğretim arz-talep dengesi ile oluşan bir ortamda tüm öğrencilerin eşit olduğu ve herhangi bir kanala zorlanmadığı bir platformda gerçekleşmelidir.

Kaynaklar

- YÖK. (2007). Türkiye'nin Yükseköğretim Stratejisi. Ankara: T.C. Yükseköğretim Kurulu.
- Gür, B. S. ve Çelik, Z. (2009) Türkiyede Milli Eğitim Sistemi:Yapısal Sorunlar ve Öneriler (Rapor no: 1) Ankara: Siyaset Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı.
- Çelik, Z. (2011)2000'li Yıllarda Türk eğitim sisteminin genel Görünümü. B.S. Gür (Ed.), 2000'li Yıllar: Türkiyede Eğitim İçinde (ss17-76). İstanbul: Meydan.

EĞİTİM, SINAVLAR VE İSTİHDAM

Prof. Dr. Bahattin ACAT*

Bilginin ışık hızı ile yayıldığı ve çoğaldığı çağda bütün kurumlar ve süreçler kendini yeniden tanımlama ve düzenleme ihtiyacı içine girmiştir. Modernitenin oluşturduğu düzenli ve lineer bütün tanımlamalar ve kabuller tartışmalı hale gelmiş, genel geçer kuram ve çözümlere şüpheyile yaklaşılmaktadır. Karmaşık ve çok doğrulu bilim ve bilgi anlayışı yeni politika ve tanımlamaların oluşturulmasını zorunlu kılmıştır. Bu bağlamda eğitim kurumu ve eğitsel süreçler içinde benzer durumlardan söz edilebilir.

19. 20. yüzyılda sanayi devrimi ile oluşan bilginin aktarımı ve insanlara genel geçer kabul edilen kural ve çözümlerin öğretilmesi eğitim denilen kurumun temel işlevi haline gelmiştir. Bu işlev fabrika okul modeli doğmuştur. Temel hedefi bilimsel aktivitelerle oluşan ve o günün yaşam kalitesine olumlu katkı sağlayan ve evrensel kabul edilen bilgilerin bireylere aktarılmasıdır. Eğitimli insanlar için tanımlanmış standart görevler söz konusudur. Standartlara uygun yetişmiş bütün bireylere fabrikalarda (standardize edilmiş kurumlar, işletmeler, süreçler...) yer bulunabilir. Önemli olan bu standartları yakalanmasıdır. Standartların temelini de genel geçer ve evrensel kabul edilen bilgilere hakimiyet düzeyi oluşturmaktadır. 20. yüzyıl sonlarına kadar bu genel görüş eğitim sürecine yön vermiştir. Söz konusu durma uygun bireylerin belirlenmesi için uygulanan en iyi seçme biçimi standardize edilmiş sınavlar olmuştur.

Standardize edilmiş testler ve sınavlar pozitivist bilim anlayışına göre insan hakkında bilgi toplamak üzere insani hatadan arındırılma hedefiyle hazırlanan ölçme ve değerlendirme araçlarıdır. Ölçenle ölçülen arasına konan bu araçlar sayesinde hakkında bilgi toplanan varlığın daha iyi tanınabileceği varsayımına dayalıdır.

Günümüzdeki hızlı gelişme ve değişim, bilgi yapısındaki dönüşüm, yaşamda karşılaşılan sorunlar, insanların gereksinimi, teknolojik gelişmeler ve sektörel ihtiyaçları büyük oranda farklılaştırmıştır. Dolayısıyla eski varsayımlarla yürütülecek bir eğitim sürecinin artık işlevsileşeceği ve eğitime yöne veren mevcut ölçme araçları ve sınavların yetersiz kalacağı görülmektedir. Dolayısıyla sektörün ihtiyaç duyduğu bireyi yetiştirme işlevi sorunlu hale gelen eğitimin çıktılarını seçmek üzere kullanılan ve söz konusu varsayımlara dayalı sınav sistemleri sorunlu hale gelmiştir.

Bu çalışmada yukarıda ifade edilen özet görüşler çerçevesinde günümüz eğitim sürecinin sorunları, buna yön vermek üzere olarak oluşturulan sınav sistemleri ve bunların sonuçlarına bağlı tanımlanan istihdam politikaların karşı karşıya kaldığı açmaz tartışılacak, sürece dönük öneri ve olası modeller üzerinde durulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Eğitim, Ölçme Ve Değerlendirme, Standart Sınavlar, İstihdam, Eğitim Programı

Modernitenin Mabetleri: Fabrika Okullar

Giriş

Bilgi insanoğlunun gelişme ve dönüşümünde önemli bir yer tutmuştur. 18. yüz yıldan günümüze insanoğlunun yaşamında önemli değişimlerin temelinde bilginin saklanması, taşınması ve bilgiye erişim hızındaki farklılaşma yatmaktadır. Tarım toplumunda bilginin yayılım hızı atın hızı kadardı. Tarım toplumundan sanayi toplumuna geçişte bilginin yayılım hızındaki dönüşümün önemli rolü olduğu söylenebilir. Buhar makinesi ile bilgi tren hızıyla farklı yerleşim birimlerine ve büyük gemilerle okyanus ötesine ulaşabilme

*Eskişehir Osmangazi Üniversitesi - Eğitim Fakültesi / bacat@ogu.edu.tr

şansı yakalaması insan oğlunun yaşamında büyük dönüşümlere zemin oluşturmuştur. Bilginin bu dönüştürme gücü onu çok değerli konuma taşımış ve bilgi sahibi olmak bireyin yaşamının dönüşümü için en önemli ölçütlerden birisi olarak kabul edilemeye başlanmıştır. Pozitivist paradigmanın hakim olduğu bu dönemde nesnel dünyaya ait, gözlem ve deneylere dayalı üretilmiş önermeler doğrunun ve gerçeğin tek temsilcisi olarak kabul edilmiştir. Bu yolla üretilen bilginin insan yaşamını dönüştürme gücü onu vazgeçilmez kılmıştır.

Nesnel dünyaya ilişkin üretilmiş bilginin sonraki kuşaklara aktarılması modern zamanların en önemli hedefi olup bu bilgiye sahip olma en önemli bireysel özellik olarak kabul edilmektedir. Bu hedefin gerçekleşmesi için toplumsal dönüşüme zemin hazırlayacak eğitim kurumları hızla yaygınlaşmıştır. Okullar üretilmiş bilimsel bilginin aktarım görevini üstlenerek gelecek kuşakları bunlarla donatma rolünü yerine getirmektedir. Okullar bireyleri bilgi yüklenmesi işlevini yerine getirmek üzere tasarlanmıştır. Bu tasarımda okul kutsanmış, okul tek bilgi kaynağı olarak kabul edilmiştir.

Okulların yukarıda sözü edilen tasarımında bilgi aktarıcısı rolü üstlenen öğretmenin mutlak otoriteleriyle çocukların yaşamına yön vermesi beklenmektedir. Öğrencilerin kendilerine aktarılan bilgilerin aynen almaları ve bunları gerektiğinde çıkarmaları sürecin en önemli parçası olarak kabul edilmektedir. Pozitivist paradigmanın genel ve evrensel doğrular ve büyük teoriler söylemine dayanan sistem fen bilimlerinin bilgi üretme sistematiği temeline dayanmaktadır. Sanayi toplumun ihtiyacı olan standardize edilmiş işleri gerçekleştirebilecek standart özelliklere sahip iş gücünü yetiştiren kurumlara olarak kurgulan okullar mekanik fabrikalar olarak tasarlanmaktadır. Girdi, işlem ve çıktı olarak sistematize edilen süreçte istenen standardı yakalayamayan bireyler elenmekte ve sistem dışına atılmaktadır. Okulun beklediği tanımlanmış ve standart bilgileri istenen şekilde dile getirmemek önemli bir yetersizlik olarak kabul edilmekte ve eğitim alma hakkından mahrum olmak anlamına gelmektedir. Sanayi toplumu ile gündeme gelen uzmanlaşma, iş bölümü ve standartizasyon gibi kavramlar ile yürüyen bant sisteminde seri üretim mantığı, fabrika okul modelinin kurulmasında temel teşkil etmiştir. Modernite ile şekillenen modern zamanların okullarının temel özellikleri şöyle sıralanabilir:

- Büyük söylemler, kuramları hedefleme,
- Evrensel yasalar, ideolojileri aktarma,
- Yargılayıcı biçimsel ve akılcı bir perspektif,
- Tek bir doğruyu aramaya yönelmenin kabul gördüğü anlayış
- Ürünlerde standartlaşma.
- Mekanize görevler.
- Yürüyen bant ile üretim

Bilginin yayılım hızında artış, bilginin değişim hızını da kendisiyle getirmiş ve modernite sonrası dönemin şekillenmesini sağlamıştır. Bu dönemde Post modern söylemler bilginin yapısı, bilginin kaynağı ve doğasıyla ilgili yeni bazı kabuller sunmaktadır. Bilginin evrenselliği sorgulanmakta, genel geçer doğrular yerine bilginin yerelliği ve değişkenliği ön plana çıkmaktadır. Okulların bilgi aktarıcılık rolü tartışmalı hale gelmiş yeni bazı okul tanımlamaları yapılması gerektiği ve okulun bilgi aktarıcılık rolünün:

- Gereksiz olduğu,
- Bunu yapmanın mümkün olmadığı,
- Statik bilginin aktarılmasının doğru olmadığı vurgulanmaktadır.

Bilişim teknolojilerindeki hızlı gelişme, bilgi erişimi ve paylaşımı önündeki engellerin kalkması ile bilgi aktarıcılık rolü anlamsızlaşmıştır. Bilişim teknolojileri gerekli bilgiyi çok hızlı bir şekilde sunabilme gücüne erişmiş olması ile bu statik bilgiye sınırlı sahip olmak önemini yitirmiştir. Çağımızın en bilgisi Google, Yahoo gibi programlar olmuştur.

Statik bilginin aktarılmasının bir diğer eleştirilen yönü bilgi miktarındaki artıştır. Zorunlu eğitim çağının sınırlarının yükseltilmesi, lise eğitiminin dört yıla çıkarılması, dört yıllık lisans eğitiminin alan hakimiyeti için yeterli olmaması, yüksek lisans, doktora eğitiminin artık neredeyse zorunlu görülmesi bilgi alanındaki bu büyük artış ile açıklanması mümkündür. Bütün bunlara rağmen statik bilgi aktarıcılığı için gerekli olana yeterli zaman oluşturulamamıştır. Dolayısıyla bu gün ulaşılan bilgi yığının aktarılması artık neredeyse insan yaşamı için imkansızlaşmıştır denebilir.

Bütün bunların yanında bilgilerin yapısı, doğruluk değeri konusunda da hızlı bir değişim söz konusudur. Bilgilerin doğruluk değeri ve işe yararlılık ömrü çok kısalmış, birkaç yıl içinde yenilenmeyen bilgi yapısı artık gereksiz hale gelmiştir. Son dönem söylemlerden bir de diplomaların ömrünün kaç yıl ile sınırlı olduğudur. Dolayısıyla birkaç yıl içinde işlevsizleşecek statik bilgi aktarıcılığı anlamsızlaşmıştır. Sayılan nedenlerden dolayı pozitivist paradigmaya dayalı fabrika okul modelinin çöktüğü söylenebilir.

Yeni eğitim paradigması tek doğru bilim paradigması yerine çok doğru ve durumsal bilgi paradigmasına dayandırılmaktadır. Yeni eğitim paradigmasının temel parametreleri şöyle sıralanmaktadır:

- Düzenli, liner bütün tanımlamalar ve kabuller yerine, karmaşık ve çok doğru bilim ve bilgi anlayışı
- Genel geçer kuram ve çözümler, durumsal çözümler ve uygulamalar
- Holistik bakış açısı
- Esnek üretim, faklılaşma.

Eğitim paradigmasına dayalı bütün eğitsel süreçler yeniden tanımlanmıştır. Bu modelden beklentiler farklılaşmış, eğitim hedefleri de değişmiştir. Yeni eğitim anlayışının temel özellikleri şöyle sıralanmaktadır:

- Bütüncül öğrenme
- Öğrenci merkezli ve kendi kendine öğrenme
- Kendini gerçekleştirme
- İnsan odaklılık
- Toplumu inşa etme
- Beceri odaklılık
- Üyelerin ahlâkı
- Karar sürecine katılma
- Sürdürülebilir eğitim
- Özgürlük verme
- Sürdürülebilirlik
- İşbirliği
- Öğrenci merkezli eğitim
- Demokratik eğitim
- Akıl/beden/ruh uyumu
- Sosyalleşmeye hazırlama
- İşbirlikçi
- Herkes için bazı şeyler aynı
- Üst düzey benlik algısına sahip öğrenci
- Demokratik eğitim

Eğitim ve okulun yapısındaki bu dönüşüm eğitsel eski bütün uygulamaları tartışmalı hale getirmiştir. Ders kitapları, içerik, öğretme- öğrenme etkinlikleri, ölçme ve değerlendirme sistemleri bu anlamda yeniden organize edilmesi gereken yapılar olarak tanımlanmaktadır.

Standardize Edilmiş Sınavlar Yada Modernitenin El Fenerleri

18. 19. Yüz yılda fen bilimleri alanındaki büyük bilimsel gelişmeler bilgi toplama metodolojisi ile açıklanmakta ve bu metodolojiyi kullanarak üretilen önermelerin doğruluk değerinin konuşulabileceği bunun dışındakilerin bilimsel bilgi olamayacağı varsayımını güçlendirmiştir. Bilgi toplama metodolojisi nesneyle inceleyen arasına konulan bir açtan alınacak bilgilerin daha objektif olacağına dayanmaktadır. İnsan oğlu sınırlı algı gücü ve birtakım öznel yargıları nedeniyle gerçeği tam olarak tanımla yetisine sahip değildir. Kullanılacak bir takım araçlar ile varlık daha net görülebilecek ve elde edilen sonuçlar öznel yarıdan bağımsız olacaktır. Bu kabule göre bilgi üretmek için standardize edilmiş ölçüm araçları büyük önem taşımaktadır. Ortaçağın dogmatik, ön yargılı bakış açısının doğurduğu karanlık bu sayede bir miktar aydınlatılmış ve insan oğlunun önünü daha iyi görmesi mümkün olmuştur. Ay-

dınlama dönemi olarak kabul edilecek bu dönemde fen bilimlerinin kullandığı bu yöntemler önemli başarıların elde edilmesine zemin oluşturmuştur. Bu başarı diğer alanlara da sirayet etmiş, sosyal ve beşeri bilimler de (Ki bilim olarak kabulleri ancak bununla mümkün olur) benzer metodolojiler kullanarak gerçeği tanımlama çabasına girmişlerdir.

Eğim alanı da bu gelişmeden nasibini almış ve birey hakkında bilgi toplama metodolojileri geliştirmeye başlamıştır. Birey hakkında en doğru bilginin standardize edilmiş testler ve ölçme araçları ile mümkün olacağı kabul edilerek bütün eğitsel süreçler bu çerçevede şekillenmeye başlamıştır. Önceleri eğitimin sonuçlarını belirlemeye dönük çalışmalar için işe koşulan bu araçlar gittikçe önemlerini daha da artırmış ve eğitimciler modernitenin önünü aydınlatmak için kullandığı bu el fenerlerini gözlerine tutmaya başladılar. Bu testler dışında hiçbir gerçekliliğin olmayacağına ilişkin bir iklimin doğması yeni eğitim paradigmasının çözmekte en çok zorlandıkları husus haline gelmiştir. Standardize testler sürecin sonuçları için bir takım bilgiler sunarken süreç bu sonuçları üretebilmek için dizayn edilmeye başlamıştır. Liselerdeki eğitim buna örnek verilebilir. Bu gün liselerimizde her şey merkezi sınavlara hazırlanmak için yapılıyor olmasının temel nedeni de budur. Yani bir yerde at arabanın önünden alınmış arabanın arkasına koşulmuştur.

Standardize edilmiş test ve ölçme araçların insanoğlu hakkında önemli veriler sunduğu elbette yadsınamaz. Ancak sunduğu bu veriler genel anlamda bilişsel yeterliliğin ilk basamaklarına ilişkin veri olup bireyin bir çok özelliğini göz ardı etmektedir. Üst düzey düşünme becerileri, yaratıcılık, bazı temel beceriler, değerler ve tutumlar bu kapsamda sayılabilir. Standart testlerden oluşan merkezi sınavların en önemli sorunlu noktası burasıdır. Bu tür sınavların en önemli gücü güvenilir bilgi sunmaları ve kapsam geçerliliği en yüksek araçlar olarak tanımlanmalarıdır. Bu bağlamda güvenilirlik sorunları için büyük emek sarf ettiğimiz merkezi sınavların geçerliliği göz ardı edilmektedir. Ancak amaca hizmet etmeyen yani geçerli olmayan veya geçerliliği sorunlu araçların güvenilirliği için sarf edilen çabaların bir anlamı kalmayabilmektedir.

Hali hazırda yapılan bütün ölçme çalışmalarının çağın gerektirdiği özellikler açısından önemli geçerlik sorunları söz konusu olup elde edilen sonuçların işe yararlığı tartışmalı hale gelmiştir. Bu nedenle merkezi sınavların bu amaç sorunu eğitim kurumlarını içeriğinde düşünülen değişimlerinin önünde engel teşkil etmektedir. Bu sınavlar çözüm üretmekten çok çözülmesi gereken en önemli sorun olmaya başlamıştır. Yapılması gereken bu sınavların olması gereken konuma taşınmaları alternatif bilgi toplama metodolojileri üzerinde odaklanması ve birey için bunların önem düzeyini azaltıcı tedbirler almak olmalıdır.

Söz konusu sınavların sonuçlarına dayalı olarak oluşturulan istihdam politikaları son dönemde çok revaçta olması adil bir işe yerleştirme ve istihdamda olan özlemden kaynaklandığı söylenebilir. Geçen 50-60 yıllık süreçte neredeyse maccartyci yaklaşımlarla yandaş ve ideolojik işe yerleştirme uygu-

lamaları yüzünden toplumun uygulamalara ilişkin güven bunalımı yaşamasına neden olmuştur. Bu güven bunalımının aşılmasında standardize edilmiş testlerden oluşan merkezi sınavlar önemli bir rol üstlenmiş, toplumsal güven sorunu ortadan kalkmıştır. Ancak yapılan sınavlardan elde edilen sonuçların bireyin hangi işi en iyi yapacağına ilişkin bilgi sunma sorunu olduğu bilinmektedir. Bu sınavlardan en yüksek puanı almak neredeyse o alan ait, hatta farklı alanlarda dahi işi en iyi yapacak eleman haline getirmektedir. KPSS sınav sonuçlarına göre yapılan işe yerleştirmelerde bu gözlenebilir sonuçtur.

Geçerlilik problemi göz ardı edildiğinde uygulamanın önemli artlarından söz edilebilir. Ancak çağın gerektirdiği yetkinliklerin kağıt kalem testleriyle ölçülmemesi sorunu ile birlikte her iş için aynı sonuçların kullanılması bir başka sorun olarak karşımızda durmaktadır. Sınav sonuçlarının bu denli önemli hale gelmesi bütün süreçlerin onlara kilitlenmesine yol açması sistemi kitleme noktasına getirmektedir. Sorunun çözümü için yeterlilik temelli okul modüllerin tartışılması ve birey hakkında bilgi toplama tekniklerinin bu yeterlilikleri temel alan bir anlayışla düzenlenmesi çözüm olarak sunulabilecek öneriler arasındadır.

Bu bağlamda üzerinde düşünülmesi gereken bir diğer husus 21. Yüzyılın beklentilerin ne olduğudur. Bu yüzyılda eski tip insan modelinin iş görmeceği artık bilinmektedir. Bunun yanında pozitivist paradigmatı değer bağımsız yetişmiş bireylerin yaşadığı olumsuzluklarda göz ardı edilmemelidir. 21. Yüz yıl insanından beklentiler şöyle sıralanmaktadır:

- Bilişim teknolojilerine hakimiyet
- Farklı çözümler üretme
- İnsan yaşam süresi ve kalitesine odaklanma
- Farklı yaşam formları üzerinde çalışmalara yönelim
- Yaratıcı, sezgisel ve eleştirel düşünme
- İşbirliği – takım halinde çalışabilme
- Üretilen bilgiyi teknolojiye dönüştürebilme,
- inisiyatif alabilme,
- sözlü ve yazılı iletişim becerilerine sahip,
- yaratıcı, esnek, araştırmacı,
- problem çözebilen kişiler.

Eğitim sistemine dönük üretilecek politikaların yukarıda sayılan özellikleri göz ardı etmeden tasarlanması gerekmektedir. Eğitim sisteminde yapılacak düzenlemeler bu sayılan özellikleri kazandırmaya dönük olmalıdır. Sınavlar ve değerlendirme sistemleri de özellikle yeni çağın insanından beklenen temel özellikleri tanımlayıp buradaki yetkinlik düzeyini ortaya koyacak nitelikte olmalıdır. Var olan merkezi sınavların güvenilirlik düzeyleri daha da artırılmalı, ancak 21. Yüzyılda hedeflenecek temel özellikler için geçerliliği olan araçlarla donatılmaları soruna çözüm için büyük katkı sağlayacaktır.

SORULAR ve CEVAPLAR

MEHMET ÖZTÜRK, eğitim müfettişi affedersiniz düzeltiyorum eğitim denetmeni. Çünkü sık sık değiştiriyorlar bakanlığımız biz de sık sık değiştirmek zorunda kalıyoruz. Öncelikle hepinize ayrı ayrı teşekkür ediyorum, saygılar sunuyorum. Benim sorum Z. Çelik Beyefendiye. Güzel yararlandım şahsen, ama Güney Kore'de ki özel eğitime harcanan velilerin harcadığı paranın yaklaşık % 57 olduğu verileri söylediniz. Keşke buna Türkiye'de ki ödemeleri de verse idi daha güzel olacaktı diye düşünüyorum. Ama onun anlattığı şeylerin özünde sorunları dile getirdi, yapısal sorunlara müdahale edilmedikçe bunlar çözülmez dendi. İzniniz olursa iki örnek arz etmek istiyorum. Bizde sorunlar nasıl çözülür bilemiyorum, ama bakanlarımızın iki dudağı arasındadır her şey. Örnek 5. 6. 7. 8. sınıflara SBS sınavın gelince, Özel Dershaneler Birliği (Özde Bir) Başkanı şöyle bir cümle kullandı: "On sene düşünse idik böyle kar getirecek sistemi bulamazdık. Sağ olsun Bakan bize bu sistemi buldu dedi.' Neden dedi çünkü bakanın iki dudağının arasında. Bir başka örnek Avni Akyol'un bakanlığı sırasında Doçent Nihat Bilgen Beyefendinin şöyle bir sözü var. O zamanda yeni kredili sistem çıkınca fiyasko ile sonuçlanınca Nihat Bey şu cümleyi söyledi tabi, dedi ki ' hayatta bakana kayıtsız şartsız uyup ta, engel olmadığım diremediğim, bakanın isteğine uyduğum bu şeyden dolayı, ülkeme kaybettirdiğim çok şeyden dolayı çok pişmanım.' Arz etmek istediğim şey şu, bizde üniversite ile siyasal yapı çok kötü. Hiç iletişim yok demeyeyim, ama tamamen ideolojik yani siyasal iktidarların bilim üreten üniversitelerle yan yana gelipte ortak bir şey üretmeleri hemen hemen mümkün değil, eğer varsa bir miktarı o da yandaş bilim adamları şeklinde yürüyor. Bu ne kadar doğru bilmiyorum.

BAŞKAN MAHMUT ÖZER: Yandaş medyayı duymuştuk, ama yandaş bilim adamlarını ilk defa duyuyoruz.

M. ÖZTÜRK, Evet yandaş bilim adamları... Çok özür dileyerek arz etmek istiyorum. Şu anda hepiniz üniversitede bilim üreten insanlarsınız. Bizim şu andaki ilköğretim sekizinci pardon yedinci sınıftaki çocuklarımız birinci sınıftan itibaren bitişik eğik el yazısı ile yetiştirdi doğru mu?

BAŞKAN M. ÖZER: Hocam sorunuzu alabilirsek, çünkü başka arkadaşlara da söz hakkı vereceğiz.

M. ÖZTÜRK: Özür dilerim, son cümle. Simdi bakanlık genelge gönderiyor. Altıncı sınıfa gelince çocuklar dik temel harfe geçiyor. Ne eğik yazıyı güzel yazıyor, ne dik yazıyı. Kesinlikle biz sizi el yazıdan vazgeçirmeyeceğiz. Ben Türkçe derslerine giriyorum. Türkçe öğretmeni, okullarda yani sizlerin ellerinde okurken bitişik eğik yazı almamış. Nasıl deriz ki, bitişik eğik yazıyı öğreteceksin. Üniversite uygulaması farklı bakanlık farklı, bu yapısal değişiklikler bakanlarımızın iki dudağı arasından çıkıp bir bilim otoritesinin görüşleri doğrultusunda olursa düzeldi diye düşünüyorum. Teşekkür ederim.

ZAFER ÇELİK: Ben sadece şunu söyleyebilirim. Neden Türkiye'de ki istatistiki sistemi vermedik. Çünkü benzer bir rakam % 50 ye yakın bir rakam Türkiye'de de vardır. Denetim kurulunun çalışması vardı. Orda zaten ifade edildi. Ben hani burada dershanecilik boyutu olmadığı için hiç değinmedim. Güney Kore'ye değinme nedenim şu idi. Güney Kore zorunlu sınav sistemini kaldırmaya çalışıyor, çünkü sınav sisteminden kaynaklanan işte maddi manevi bir çok sorunun olduğunu belirtmişti. Fakat sınav sistemi kaldırıldıktan sonra hiçbir şey değişmemişti. Ben sadece bunun için örnek vermişim. Şunu belirtmek isterim hani Güney Kore'de ki istatistiklerde ailelerin cebindeki % 30'u özel derslere gidiyor. Ama kamu kaynaklarından ayrılan bütçenin toplamının % 56'sı kadarı bütün ailelerden çıkarılıyor, ona denk düşüyor. Söyleyeceğim şey bu.

ABDÜLVAHAP ÖZPOLAT, Talim ve Terbiye Kurulu Başkan Yardımcısı. Dairede ki arkadaşlarımızın ellerinde bir şey gördüm, çok güzel yararlandım ve özellikle tercih ettim bu sorumu. Çünkü gerçekten bakanlık olarak uykularımızı kaçırtan ve rahatsız eden temel program havalarından biri bir tespitime dayalı olarak bir soru soracağım izninizle. Tespitim şu ki biraz sorgulayıcı yaklaşıyorum. Bizde okulun ailesel edebiyatın kuruluşu, toplumsal bağımsız olarak tasarlanmış dolayısıyla hayattan kopuk bir okulun yine okuldan kopuk bir sınav sistemi ile doğal bir sonuç oluştuğunu görüyorum ve bu birbirinden kopukluğun topluma, ülkeye ve insanlara getirdiği maliyetinin de, çok ama çok büyük olduğunu düşünüyorum. Ama içimde bir yara olduğu için bu şekilde ifade ediyorum. Sorum, Zafer Beye. Zafer Bey şöyle dedi hatırladığım kadarı ile "sınavların sosyal uygulama biçimi ile sınavların sosyal meşruiyeti var" dediler. Oysa ben şunu biliyorum bizdeki sınavlar ne ölçüyor sadece ve sadece bilgiyi ölçüyor. Oysa biz okullarda çocukların fiziksel gelişimini sosyal...

BAŞKAN M. ÖZER: Hocam orda güvenle ilgili meşruiyet var. Zafer Bey "sınavın meşruiyeti var" derken, o yapılan sınavın tüm kamuoyu tarafından güvenilirliğe ile ilgili bir meşruiyeti var anlamında kullandı. Yoksa nasıl ölçme yapılıp gibi bir meşruiyet yok.

ZAFER ÇELİK: Özür dileyerek hocam araya giriyorum. Hatta şunu belirttim pedagojik açıdan birçok sıkıntısı olmasına rağmen.

A. ÖZPOLAT... Ama gerçekten de bu tür uygulamaların bu tür sınavların sosyal geçerliliği tartışılmalı, vicdani geçerliliği tartışılmalı. Pedagojik geçerliliği tartışılmalı. Çünkü çocuklarımıza okullarda öğrettiğimiz değerlerin, becerilerin sınav gözü ile ölçmesini yapamıyoruz. Ölçemediğimiz içinde öğretmen-öğrenci veli-okul müfettiş herkesin elinde bakanlık topyekün çocuklardan, çocuklar sınavlarda kaç puan aldılar hangi üniversiteye yerleştiler herkes bu kaygıda. Bunun için de bizden sınavlar, daha doğrusu bilgiyi ölçen sınavlar sonuçlarına bakılıyor ve buda eğitimden beklediğimiz riayetleri görmememize neden oluyor. O yüzden diyecektim ki doğru olabilir miydi? Yanlış anlamışım teşekkür ediyorum.

ZAFER ÇELİK: Kabataslak yazı metnimde şu ifadeyi tasvir ediyorum. Pedagojik çerçeveden bakıldığında, halı hazırda uygulanan kademeler arası geçiş sınavlarında, öğrencilerin hem bilgi ve becerilerini hem de ilgi ve yeteneklerine göre yerleştirilmesinde ki kamuoyu hem fikir. Yani eğitimciler öğretmenler herkes hem fikir. Buna rağmen tüm bu sorunlarına rağmen sınavların bir meşruiyeti var. O meşruiyeti ise en temelde bahsettiğimiz, hani o geçerlilik tehlikesi. Nesnellik kriteri. Bizim Danıştay kararlarımıza da ....

A. ÖZPOLAT, Özür dilerim bir şey daha sorabilir miyim? İşte sorunlarımızdan birisi de nesnellik kriteri. Çünkü bu SBS ile ilgili tartışmalarda ben kurul üyesi olarak yoğun bir şekilde katılmıştım. Ve arkadaşlar üye arkadaşlarımıza söylediğimi hatırlıyorum. Biz karnenin sağ tarafını eğitim sistemi içinde değerli hale getirmedikçe okullardan beklediğimiz amacı gerçekleştiremeyeceğiz. Karnenin sağ tarafında ne vardır. Büyüklere saygı vardır, dürüst olmak vardır, ahlaklı olmak vardır. Karnenin sağ tarafında değerler vardır. Sol tarafında ise akademik başarı vardır. Mevcut ölçme ve değerlendirme, akademik başarıyı ölçüyor. Değer kısmı göz ardı ediliyor. Bir karnenin sağ tarafındaki davranış bandını, SBS sonucunu etki edecek şekilde yönetmeliğe koymuştuk, ancak Danıştay bunun netle ölçülebilirliği mümkün değildir diyerek ret etti. Burada pedagojik bir gerçeğin işlevliğinin ihmal edilmesinin Danıştay'ın ciddi bir hatası olduğu kanaatindeyim. Yani bunun doğru olduğunu düşünmüyorum. Çünkü böyle bir şey olamaz. Yani bir sınıftan on öğretmen derse giriyor, yirmi öğrenciyi değerlendiriyor. Ve on öğretmen bir öğrencinin dürüstlüğü üzerinde hem fikir ediyorsa ve bir genel önerme olarak ta ortak aklın OLDUĞU üzerinde kabulü ile de hareket edersek Danıştay'ın davranış puanını yaptırmaması, asla kabul edilebilir bir şey değil. Ve biz onu tekrar söylüyoruz ve hatta % 5'lerle değil % 15'lerle tekrar sisteme girmesi gerektiğini söylüyorum. Teşekkür ederim.

BAŞKAN M. ÖZER: Çok teşekkür ederiz. Başka soru. Buyurun.

LATİF SELVİ, Eğitim Bir Sen Konya İl Şube Başkanı. Sorum Abdullah Beye. Tüm lise öğrencilerinin aynı eğitimden geçirilmesini ve mesleki eğitim modu çerçevesinde verilebileceğini söylediler. Bununla ilgili teknik donanımlarda dikkate alınırsa, uygulamada nasıl bir önerisi var? Onu kendisinden duymak istiyorum. Ayrıca dil eğitimini de mesleki eğitim kapsamında değerlendiriyor mu? Teşekkür ederim.

ABDULLAH ÇAVUŞOĞLU: Şimdi benim önerim şu: Meslek liseleri ve genel liselerin müfredatlarına baktığımız vakit, genel liselerin ortalama haftada 33 saat ders aldıklarını, meslek liselerinin ise, 45 saate varan ders yüklerinin olduğunu görüyoruz. Şimdi mesleki ve teknik orta öğretimde son yıllarda pek çok çalışmalar yapıldı. Modüler eğitimle ilgili çalışmalar yapıldı ve mesleki liselerin mesleki eğitim verildiği seviyeyi biz dördüncü seviye olarak adlandırıyoruz. Yeterlilikler çerçevesi bağlamında. Yani çıraklıktan başlayıp gelinen 4. seviye, meslek liselerinde verilen seviye oluyor. Beşinci seviye, ön lisans, altıncı seviyede lisansa tekabül ediyor. Son yıllarda böyle bir, modüler, o seviyelere

paralel modüler bir çalışma yapıldı. Benim önerim şu. Konya Endüstri Meslek Lisesi, Konya Lisesi olacak fakat Endüstri Meslek Lisesi olmasından dolayı daha önceden orada var olan teşkilat alt yapı her şey orada duracak. Mesela diyelim ki, orda elektrik teknisyenliği ile ilgili bir eğitim varsa. Ben okuduğum lisede, lise bir de babamın yanında çalışmak için bir de teknisyen sertifikası alsam diye düşünen öğrenci Konya Lisesine gidecek. Orada normal lise eğitimini alacak, bir taratanda o ilave on on beş saatlik almış olduğu derslerle o modülleri tamamlamaya çalışacak. O modülleri iki yılda mı tamamlar, üç yılda mı tamamlar, liseyi bitirdikten sonra biraz daha takılıp sonramı tamamlar, o tamamen kendi bileceği bir iş. Bunu tamamladıktan sonra da herkese verilen standart lise diplomasının yanında bir tanede elektrik teknisyeni 4. seviye 3. seviye diye sertifika alacak. Zaten bu sertifikasyonla ilgili gerek AB'ye uyum çerçevesinde gerekse ülkemizin son zamanlarda içerisine dâhil olduğu mekanizmalar açısından baktığımız vakit, artık diplomalar değil, bu sertifikaların ön plana çıkacağı yöntemler gelişecek gibi görülüyor. Önerdiğim şey bu. Buna dil eğitimi de dahil mi dersiniz aynen öyle. Yani diyelim ki Konya İmam Hatip Lisesi merkez imam hatip lisesi, merkez Konya lisesine dönüşecek orada dille ilgili, imam hatiple ilgili verilen ilave dersleri almak isteyen öğrenciler, yine oraya gidecek ve oradaki o almış oldukları altyapıya paralel olarak bir sertifika alacaklar, normal lise mezununun yanında. Hatta benim önerim şu: Yani devlet imkânları nispetinde buradaki verilen sertifikasyon eğitimlerini yayabildiği kadar yaymalı. Bu şekilde artık liselerde bu sayısal sözelci eşit ağırlıkçı; Türkçe, matematikçi, fen bilimleri tartışmaları tamamen ortadan kalacak ve herkes aynı eğitimi almış olacak, ama bunun yanında bazılarının sertifikası olmuş olacak. İşte teknisyenlikle ilgili bazılarının olmayacak diye düşündüğü, ama bu şekilde olabileceğini söylediğim şey bu. Teşekkür ediyorum.

BİR BAŞKA İZLEYİCİ: Bahattin Hocama ben istihdamla ilgili bir soru sormak istiyorum. Biraz önce Zafer Bey konuşmalarının arasında nitelikli kaliteli öğrencileri seçmenin bir yolunun sınav olduğunu söyledi. Biz nitelikli, kaliteli öğrenciyi sınavlarla kalkıp üniversiteye getirdik. Buna nitelikli kaliteli eğitim verdik. Nitelikli kaliteli eğitimden sonra bir sınav daha yaptık. Ondan sonra dedik ki siz öğretmen olabilirsiniz ya da farklı alanlara yönelebilirsiniz. Fakat Eğitim Fakültesinden mezun ettiğimiz öğrencinin de başka bir alana yönelme ihtimali yok. Şu anda piyasaya baktığınız zaman Eğitim Fakültesinden mezun öğretmenlik vasfından başkada bir vasfı olmayan yüz binlerimiz var. Şimdi sayın Milli Eğitim Bakanının açıklamasında da dedi ki. Benim 60.000 tane öğretmene ihtiyacım var, 60.000'nin dışındakiler kendisine iş bulsun dedi Sayın Bakan. Şimdi nasıl bir iş bulacağız? Ben öğretmenlikten başka bir iş bilmiyorum. Öğretmenliğin dışında da başka bir şey öğrenmedim. Sanki Abdullah Hocamın biraz önce söylediği sözler, biraz kafamdaki sorulara hafiften cevap olmaya başladı. Daha önce öyle bir şey düşünmemiştim ama. Ne dersiniz hocam nasıl istihdam edeceğimiz bu kadar Eğitim Fakültesinden mezun ettiğimiz öğrencilerimizi ne yapacağız?

BAHATTİN ACAT: Sayın Bakana iletmiştim. Burada da tekrar dile getirmenin bir mahzuru yok sanırım. Bizim şu anda evet imkânlarımız bunu öngörüyor, 60.000 öğretmene ihtiyacımız var. Bizim şu anda 700.000 tane öğretmene ihtiyacımız var. Dünya standartları üzerinde bir eğitim hedefliyorsak, 700.000 tane öğretmene ihtiyacımız var. Artık birçok alanda tek bir öğretmenle söylediğimiz tarzda eğitim yapabilmemiz yani 21. Yüzyıl bireyini yetiştirmemiz imkânsız hale geliyor. Onun için şöyle öneriler düşünülebilir. Bunlar ütöpik gibi düşünülebilir, ama eğitimimiz için insanlarımız için bir şeyler mi yapacağız. Farklı şeyler mi düşüneceğiz, o zaman yeni modeller düşünmemiz gerekiyor. Belirli bir takım alanlarda birden fazla öğretmenle eğitim verilmesi gerektiği yâda verileceği konuşulabilir. Geri dönelim verilen eğitime, tabi sorunun kaynağı verilen eğitim. Nitelikli çocukları Eğitim Fakültesine alıyoruz ne yapıyoruz? 3 yılda bitiriyorlar. Benim öğrencilerimin % 10 'undan fazlası 3 yılda bitiriyor, çünkü çok yetenekli çocuklar olağanüstü çocuklar. Bilgisayar mühendisliği de dâhil olmak üzere bütün mühendislikleri tutabilecek çocuklar. Ve onlara önlerine koymuş olduğum ve öğrenmeleri için öngördüğüm içerik, 1980'lerin bilgi tekrarları ile oluşmuş bir içerik. Dolayısıyla çocuklar çokta fazla şey yapmıyor. Bilgiyi alma, doldurma noktasında yeterlilikler dolayısıyla çokta fazla zorlanmıyorlar. Bunun yerine Eğitim Fakülteleri Fen Edebiyat Fakülteleri ve benzeri fakülteler eğer öğretmenlik için bir öneri düşünsekse daha modüler bir yapı öngörebilirdik. Abdullah Hocamın biraz önce söylediği, yani sizin de düşündüğünüz Eğitim Fakülteleri ve diğer fakülteler içinde düşünülebilir. Hayat boyu öğrenme diye bir şeyden bahsediyoruz. Yani 350 000 tane insan mezun etmişiz üniversiteden, sonra bekliyorlar iş yok, bakanlık çözsün Milli Eğitim Bakanlığı çözsün. Bakan yeni bir şey dediği zaman ayağa kalkıyor, ne yapabiliriz ki? Yapacak hiçbir şey yok. Çünkü yapacak hakikaten bir şeyleri yok. Onlara dönüştürebilme gücü kendilerini dönüştürebilme gücü katamamışız. Hayat boyu öğrenme dediğimiz şey lafta kalmış. Üniversite mezunumuz bile bunu yapamıyor. Yani yeni bir şey yeni bir alana kayayım, işte efendim bunun önünü de açmamışız sistemde, bunu engelliyor. Yani ben kimya öğretmeniyim. Alanda hakikaten büyük bir daralma var, ben farklı bir şey yapabilir miyim? Eğer modüler anlamda yetişmiş olsa idim, bunun için farklı bir alana koyabilmem çok daha kolay olurdu. Sınıf öğretmenliği daralması mı var, öbür tarafta ihtiyaç duyulan çok farklı alanlar var, ama dediğim gibi *entegre edilebilir bir modüler yaklaşım* benimsense idi bunlar çözülebilirdi. Ama gecikmiş bir şey yok. Yine benzer tasarımlar yapılabilir. Ben bu 250 000 tane öğretmene "gidin kendinize başka bir iş bulun demek" yerine, üniversitelerin bu sorumluluğu alıp öğrencilerini geri çağırıp efendim bizim matematik öğretmenine mi ihtiyacımız var, fen bilimcilerine mi? Belirli bir düzeyde zaten çocuk, ben sizin sorumluluğunuzu geri alıyorum arkadaş sizi tekrar eğitime tabi tutma sorumluluğunu alıyorum diyebilecek bir takım çözümler üretilebilirdi.

Bir ara Türkiye'de uygulandı, yan dal olarak çocuklara verildi. Sonra ihtiyaçları olmaz deyip bir kenara itildi. Bizim bazı modellerimiz böyle maalesef. Öğretmenleri bu yan dal tarzı programlarda iyi yetiştirirsek, bu tür geçişler Sayın Bakanın ifade ettiği gibi, çok daha fazla uygulanabilir pratiğe dönebilir. Ama 300 000 tane insanı bir tarafa ittik "hadi gidin işinize bakın" diyemeyiz. Eğer bu sorumluluğu alacaksa üniversiteler de biraz almalı yol göstermeli çocuklara. Eğer illa da çözüm buysa Milli Eğitim Bakanlığında oturup istihdam politikalarını düşünerek hangi alanda neye ihtiyaç var bunu belirleyip, bu yetmiş gençlerimizi çok büyük bir potansiyel yani 300 000 tane insan yetmiş, hakikaten hani taşı sıksan suyunu çıkaracak kadar güçlü insanlar. Bilgi-beceri sahibi çocuklar bunları heba edemeyiz, bunları düşünmemiz lazım. Bunlar bizim insanımız, yanlış tercih yapmış diye bir kenara itmemiz mümkün değil. Öyle diye düşünüyorum.

BAŞKAN M. ÖZER: Teşekkür ederim Hocam, ama burada ilave etmemiz gereken bir şey var: artık biz yükseköğretimden beklentilerimizi değiştirmemiz lazım. Yani yükseköğretimle istihdam edebilirlik arasında bir ilişki var, ama birebir ilişki yok. Yani yükseköğretimden mezun olan herkesin iş bulma veya devletin böyle bir sorumluluğu da yok. Yani yükseköğretimde talep eden ve yükseköğretim sürecinden geçen insanların da sorumlulukları var. Yani 300 000 tane Eğitim Fakültesinden mezun olan kişinin illa 300 000'inde istihdam edilebilirliği ile ilgili veya geriye dönüp aldıkları eğitimin sorgulanması gibi bir sürecin olmasını çok fazla sağlıklı bulmuyorum. Yükseköğretimle piyasa arasında bir ilişki vardır. Ama yükseköğretimin piyasaya göre şekillendirilmesi hala tartışılan canlı konulardan birisidir diye düşünüyorum. Buda benim kişisel görüşüm.

BAHATTİN ACAT: Bir şey daha ilave edebilir miyim? Tabi ki biz istihdam grubu değiliz, ama göz ardı ettiğimizde yaşamdan kopukluk meselesi yani yaşamla ilişki olmalı.

BAŞKAN M. ÖZER: Evet bende buna katılıyorum Hocam bir bölümden mezun olan insanın, illa sonsuza kadar o bölümle ilgili istihdamı beklemesi saçma bir şey. Ara segmentler olup geçişlerde olması bazı esnekliklerin sağlanması ve sistemin çok dinamik bir hale getirilmesi yeniden dizayn edilmesi belki gerekebilir. Ama bizdeki şey, o istihdam olana kadar sonsuza kadar beklemek süreci var. O belki aşılabilir evet teşekkür ediyorum. Buyurun. Aslında süremiz bitti, ama canlı güzel diyaloglar olduğu için süreci biraz daha uzatıyor. Buyurun.

ÖNDER GÜVEN, öğretmen. Sempozyumun gerçekleşmesinde emeği gecen herkese teşekkür ediyorum. Benim sorum Abdullah Hocama olacak. Abdullah Hocam bu üniversiteye giriş sınavlarında verilen ek puanı doğru buluyor musunuz? Bu üniversite sınavlarının daha adaletli yapılabilmesi için önerileriniz var mı? Teşekkür ediyorum.

A. ÇAVUŞOĞLU: Şimdi esasında söylemek istediklerimi sunumumun sonunda özetlemeye çalışmıştım. Ek puan uygulaması ile ilgili şunu söyleye-

bilirim. Ek puan uygulaması meslek lisesi mezunlarına kendi alanları ile ilgili bölümlere giderken spor lisesi mezunlarına aynı şekilde ve imam hatip lisesi mezunlarına ilahiyat fakültelerine giderken ve son olarak ta öğretmen okulu mezunlarına eğitimle ilgili öğretmenlikle ilgili bölümlere giderken yapılan bir uygulamaydı. Şimdi bunun doğru olmadığını kaldırılması gerektiğini söyledim, ama şu anda bu yasal bir şey gereklilik yasal bir zorunluluk. Fakat bu yasal zorunluluğu bununda etkisi azaltılarak giderebilirdik, henüz gidermedik öyle duruyor. (Sempozyumdan sonra 30 Mart 2012 tarihinde katsayı ve ek puan uygulaması kaldırıldı.) Şimdi esasında şöyle bir gelişme oldu, oda göz ardı ediliyor: Şu anda meslek lisesi mezunlarına ek puan verilmiyor. Meslek lisesi mezunları kendi alanları ile ilgili gittikleri bölümler ağırlıklı olarak kapatıldığı için yeni açılan teknoloji fakültelerinde kendi aralarında yarışabilecekleri mesleki teknik orta öğretim bölgeleri METÖB diye bir kontenjan ayrıldı. O kontenjan çerçevesinde kendi aralarında yarışıyorlar ve o bölümlere gitmeye hak kazanıyorlar. Şu anda meslek lisesi mezunları ağırlıklı olarak ek puan almıyorlar. Geriye ek puan alan kim kaldı diye soracak olursanız, imam hatip lisesi mezunları ve spor lisesi mezunları, antrenörlüklere giderken (yani yetenek sınavı ile yapılmayan) o bölümlere giderken o ek puanı alıyorlar. İmam hatip mezunları alıyor. Fakat orda da artık çok böyle anlamı kalmadı. Niçin dersiniz bunlar işte ilahiyat fakültelerine giderken bu puanı alabiliyorlar. İlahiyat fakültelerine zaten tercih noktasında da ağırlıklı olarak imam hatipliler gidiyor veya tercih ediyor. Ama diğer taraftan, bence imam hatip liselilere bu ek puan verilmemeli, diğer liselerden gelenlerde ilahiyata eşit şartlarda yarışıp girebilmeliler. Son kategori şu anda hala ek puan uygulaması devam eden kategori öğretmen lisesi mezunları. Biz burada orta öğretimde verilenleri ve sınavları tartışıyoruz. Diyoruz ki öğretmen okulundan mezun oluyor çocuk, ondan sonra KPSS sınavına giriyor. Bu süreçlerin hepsini başarılı bir şekilde geçtiği zaman öğretmen olarak atıyoruz. Hatta şunu göz ardı ediyoruz: bu öğrencinin öğretmenlikle ilgili kabiliyetlerini göz ardı ediyoruz. Şimdi sorarım size lisedeki bir öğrenciye verdiğimiz eğitim, öğretmenlik eğitimi olabilir mi? Bunlar çok eski okullar. Buralarda eskiden (biliyorsunuz) lise mezunları öğretmen yapılmış, bir dönem. Bu öğretmen liselerinde verilen eğitim, hiçbir zaman kişiyi öğretmen etmeye yetmez. Bu bağlamda da bu çocuklar giderken bu okullara gidip te öğretmen olacak diye zaten gönderilmiyorlar. Bunlara bu verilen ilave puanları yani benim tabirimle "bonus puanlar"ı kullanarak üniversiteye yerleşmeleri hakkında size kısa bir şey söyleyeyim. İki yıl önce öğretmen lisesi mezunu olan çocukların üniversiteye yerleşme oranı % 81'di, fen lisesi mezunlarının % 79'du. Geçen yıl katsayının azaltılması ile birazcık değiştirilince bu oran / öğretmen okullarının başarısı biraz düştü. Yani söylemeye çalıştığım şey şu. Bu da hak edilen bir şey değil. Bu da kaldırılmalıdır. Bütün imtiyazlar, bütün "bonus puanlar", fazla puanlar kaldırılıp herkesin eşit yarıştığı bir sınav sistemi şu anda nesnel olarak hepimizin işine gelecektir. Teşekkür ediyorum.

BAŞKAN M. ÖZER: Çok teşekkür ederim. Maalesef artık oturumumuzu kapatmak durumundayız. Son bir soru alalım ve kapatalım.

BİR DİNLEYİCİ, Zafer Beye soracağım. Biraz geç kaldık Zafer Beyin sunumuna, ancak merak ettiğim şey şu. Güney Kore 1960'larda kalkınmaya başlayan bir ülke. Türkiye'nin de durumu malum. Sınav adına benzer sistemlerin uygulandığını duydum ben. Peki onların ekonomik kalkınmışlığı ile ilgili ne düşünüyorsunuz. Yani bizde benzer bir sistem uyguluyoruz, ama sonuçlarımız onlar gibi olmuyor. Bu konuda ne düşündüğünüzü merak ettim.

ZAFER ÇELİK: Spesifik olarak Güney Kore'nin tam olarak gelişmişliğine bakmadım, ama yani Güney Kore uluslar arası sınavlarda ki en başarılı ülkelerden bir tanesidir. Hong Kong, Finlandiya gibi ülkeler gibi en başarılılarından bir tanesidir. Bu tür varyasyonlardan bir tanesini şu mesela. Çocukların çalışmasını, sürekli eğitim almasını, en son yanılmıyorsam iki yıl önce Eğitim Bakanları da gelmişti Türkiye'ye ve teknik çalışmalara katılmıştı. Ben orda bir konuşma metnini okumuştum. Bunu artık sorun olarak kabul etmiyor. Dershanecilik bizim bir gerçeğimizdir, *dershaneler eğitim olgumuzu daha ileriye götüren bir olgudur*. Tespit ettiğim tercümelere bir tanesi bu. Diğer taraftan şu var, hani uzak doğu ülkelerinde yani Tayvan Hong Kong gibi ülkelerin başarısının arkasındaki motivasyon, eğitimsel başarısı ise ki ben hani böyle olduğunu düşünüyorum, eğitim sistemlerinin zannedildiği gibi yani öğrenci merkezli yada bu şekilde yürüyen bir sistemde değildir. TİS çalışmalarına ayrıntılı olarak bakılacak olursa, orda TİS'in yani 1999 yılında yapmış olduğu çalışmalarıdır. Orada benzer sistem olarak şey görebilirsiniz: kendilerine özgü sistemleri vardır. Yani mesela bilginin daha yoğun bir şekilde sunulduğu, soyutlanmanın çok daha fazla etkin olduğu bir yapıya sahipler. Ama bu konuda şunu söylerler: yine Uzakdoğu Asya ülkelerinde ki başarının arkasında Konfüçyüs yaklaşımının sosyo-kültürel arka planında onları çok motive ettiğini söylerler, yani sürekli çalışmak daha başarılı olmak gibi. Yani genel itibari ile eğitim sistemleriyle ilgili daha çok şey söylenebilir, ama temel itibari ile eğitime önem veriyorlar ve sürekli olarak bu ek eğitim almaları sadece bir üst öğrenime geçişle ilişkilendirip tanımlamıyorlar. Çocukların daha fazla bilgi ve birikime sahip olmasını onaylıyorlar ve bununda arkasında çeşitli dinsel ya da kültürel referansları açıklıyorlar.

BAŞKAN M. ÖZER: Evet teşekkür ederiz, oturumumuzu kapatıyoruz. Zafer Beye, Abdullah Beye ve Bahattin Beye çok teşekkür ediyorum. Değerli görüşlerini bizlerle paylaştıkları için sizlere çok teşekkür ediyorum, zaman ayırıp burada paneli izlediğiniz için. Eğitim Bir Sen'e ve yöneticilerine çok teşekkür ediyorum. Türkiye'nin eğitim ve bilim politikaları sempozyumunu gerçekleştirdikleri için. Bu sempozyumdan ortaya çıkan sonuçların ve yaklaşımların ülkemize, eğitim sistemimize hayırlı olması temennisi ile hepinize saygılarımı sunuyorum.

21.

Yüzyılda TÜRKİYE'nin
Eğitim ve Bilim Politikaları Sempozyumu
10-11 Aralık 2011 / Başkent Öğretmenevi

10 Aralık 2011

II. OTURUM 16:30-18:25
HİTİT SALONU

Paralel Oturum I:

TÜRKİYE'DE KURUMLAR VE KURULUŞLARIN BİLİM POLİTİKALARI

Oturum Başkanı

Prof. Dr. Harun Parlar

Münih Üniversitesi / Almanya Bavyera Araştırmalar Merkezi Birliği Başkanı

- 1. TÜBİTAK'ın Bilim Politikası**
Prof. Dr. M.Arif Adlı
(TÜBİTAK Başkan Yardımcısı)
- 2. Türk Yükseköğretiminin Bugünkü Durumu,
Sorunları ve Yeniden Yapılandırma İçin Öneriler**
Prof. Dr. Durmuş Günay
(YÖK Yürütme Kurulu Üyesi)
- 3. Milli Eğitim Bakanlığı'nın Bilim Politikaları**
Prof. Dr. Emin Karip
(MEB / Talim ve Terbiye Kurulu Başkanı)
- 4. Politika Belirlemede Kurumlar Arası Koordinasyon**
Yılmaz TUNA (Kalkınma Bakanlığı/Sosyal Sektörler
ve Koordinasyon Genel Müdürü)

TÜBİTAK'IN BİLİM POLİTİKASI

Prof. Dr. M.Arif ADLI*

Türkiye'de bilim ve teknoloji ve yenilik (BTY) politikaları oluşturulmasında en üst düzeydeki yapı Bilim ve Teknoloji Yüksek Kurulu'dur (BTYK). TÜBİTAK'ın sekretaryasını yürüttüğü BTYK, Başbakan başkanlığında toplanmaktadır ve üyelerinin yanında ilgili kurum ve kuruluş temsilcileri de BTYK'da davetli sıfatıyla yer almaktadır.

BTYK'nın 2004 yılında gerçekleştirilen 10. toplantısında Türkiye Araştırma Alanı (TARAL) tanımlanmıştır. TARAL'ın tanımlanması ile başlayan süreçte ulusal BTY strateji ve uygulama planları hazırlama çalışmaları sistemli bir şekilde yürütülmektedir. Bu kapsamda başta Bilim ve Teknoloji Politikaları Uygulama Planı 2005-2010 olmak üzere önemli stratejiler uygulanmıştır.

Bu süreçte ulusal mutabakat ve stratejik yaklaşımla gerçekleştirilen atılım sonucunda Ar-Ge faaliyetleri ivme kazanmış ve Türkiye, son yıllarda Ar-Ge ve yenilik göstergelerinde en hızlı gelişmeyi sağlayan ülkelerden biri olmuştur.

Önümüzdeki dönemde ülkemizin "ürettiği bilgi ve geliştirdiği teknolojileri, ülke ve insanlığın yararına yenilikçi ürün, süreç ve hizmetlere dönüştürebilen Türkiye" vizyonu doğrultusunda Ulusal Bilim, Teknoloji ve Yenilik Stratejisi (UBTYS) 2011-2016 TÜBİTAK'ın koordinasyonunda hazırlanmış ve BTYK'nın 22. toplantısında onaylanmıştır.

BTY sisteminin en önemli unsurlarından biri olan bilim ve teknoloji insan kaynaklarının (BT-İK) geliştirilmesi UBTYS 2011-2016'nın yatay eksenlerinden biri olarak tanımlanmıştır. 2007 yılında alınan BTYK kararı ile TÜBİTAK tarafından yaklaşık 500 bilim insanının katılımıyla çalıştaylar gerçekleştirilmiştir. Devamında, araştırmacıların sorunlarının çözümüne yönelik olarak ilgili kurum ve kuruluşların katılımı ile TÜBİTAK koordinasyonunda "Uluslararası Araştırmacılar Koordinasyon Komitesi" ve "Bilim ve Teknoloji İnsan Kaynakları Koordinasyon Komitesi" kurulmuştur.

İlgili kurumlar ve komitelerin katkıları ile hazırlanan 2011-2016 Bilim ve Teknoloji İnsan Kaynağı Strateji ve Eylem Planı, BTYK'nın 22. toplantısında kabul edilmiştir. Strateji ve Eylem Planı, BT-İK sayısının artırılması ve sektörel dağılımın iyileştirilmesi, araştırmacıların yetenek ve deneyimlerinin geliştirilmesi, BT-İK personelinin çalışma ortamlarının iyileştirilmesi, araştırmacıların dolaşımının artırılması ve Ar-Ge personeli istihdam kapasitesinin geliştirilmesi olarak belirlenen stratejik amaçlar etrafındaki eylemleri içermektedir.

Ülkemizin 2023 yılında dünyanın en büyük on ekonomisi arasına girme hedefi doğrultusunda, Ar-Ge ve yenilik kapasitesinin önemli düzeyde geliştirilmesine yönelik yakalanan başarının, 2011-2016 döneminde de ivmelenecek sürdürülebilirliğinin sağlanması hedeflenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Bilim, Teknoloji, Yenilik, Strateji, İK

1963 yılında kurulan TÜBİTAK, Türkiye'nin eğitim ve bilim politikasının geliştirilmesinde etkin bir rol üstlenmektedir. TÜBİTAK bünyesinde oluşturulan Bilim ve Teknoloji Kurulu (BTYK) uzun ve kısa vadede ulusal bilimin geliştirilmesine yönelik politika oluşturmakta, kararlar almakta ve gelişmeleri izlemektedir.

BTYK Başkanında içinde bulunduğu 21 üyeden oluşmaktadır.

Bilim ve Teknoloji Yüksek Kurulu (BTYK)¹

BTYK Üyeleri

1. Başkan	12. YÖK Başkanı
2. Millî Savunma Bakanı	13. Kalkınma Bakanlığı Müsteşarı
3. Millî Eğitim Bakanı	14. Hazine Müsteşarı
4. Maliye Bakanı	15. Ekonomi Bakanlığı Müsteşarı
5. Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanı	16. TÜBİTAK Başkanı
6. Gümrük ve Ticaret Bakanı	17. TÜBİTAK Başkan Yardımcısı
7. Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanı	18. TAEK Başkanı
8. Orman ve Su İşleri Bakanı	19. TRT Genel Müdürü
9. Çevre ve Şehircilik Bakanı	20. TOBB Başkanı
10. Sağlık Bakanı	21. YÖK'ün belirleyeceği konu ile ilgili gelişmiş bir üniversitenin seçeceği bir üye
11. Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı	

¹ 4/10/1983 tarih ve 18181 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanmıştır.

6

BTYK'nın görevleri:

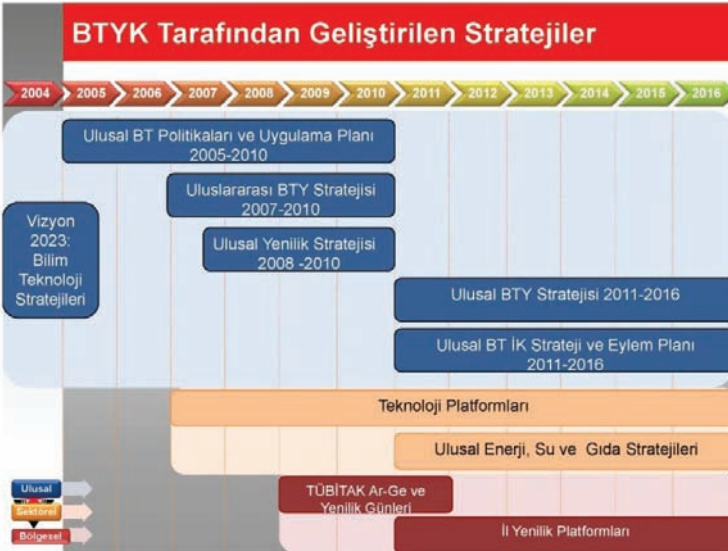
BTYK'nın Görevleri*

1. BT politikalarını ve Ar-Ge hedeflerini tespit etmek,
2. Öncelikli Ar-Ge alanlarını belirlemek, bu konuda gerekli plan ve programları hazırlamak,
3. Kamu araştırma kuruluşlarını görevlendirmek, özel sektörle işbirliği ve özel sektörle ilgili teşvik edici ve düzenleyici tedbirleri saptamak,
4. BT alanındaki yasa tasarılarını ve mevzuatı hazırlamak,
5. Araştırmacı insan gücünün yetiştirilmesini sağlamak,
6. Sektörler ve kuruluşlar arasında koordinasyon sağlamak,
7. Özel sektör Ar-Ge merkezlerinin faaliyetlerinin yönlendirilmesini sağlamak.

 *77 sayılı KHK gereği

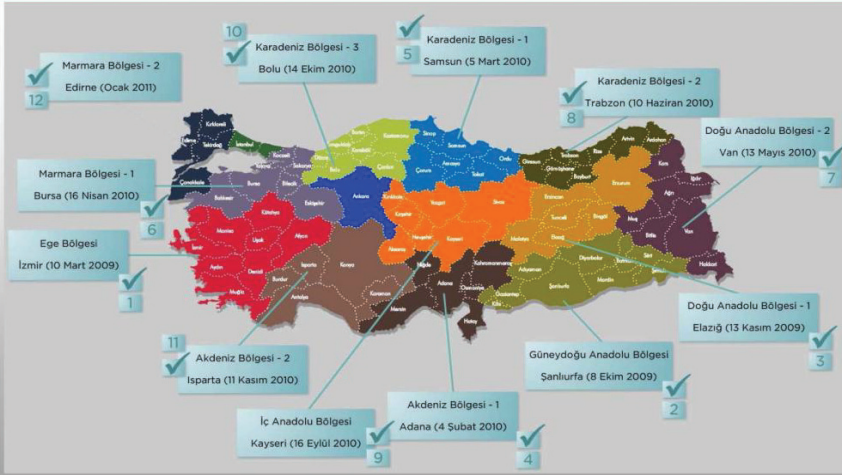
7

BTYK tarafından gelecek yıllarda geliştirilen stratejiler:

TÜBİTAK Ar-Ge birimi tüm Türkiye çapında belli aralıklarda bölgesel yenilik günleri yapmaktadır.

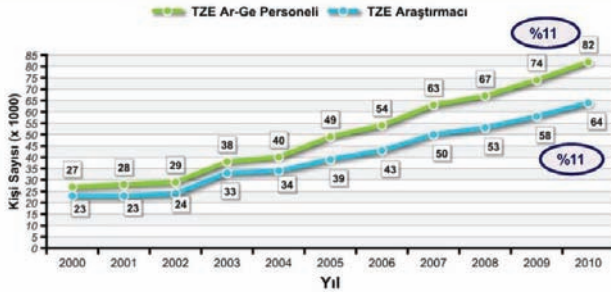
TÜBİTAK Ar-Ge ve Yenilik Günleri

Bilim, Teknoloji ve Yenilik Faaliyetlerinin Bölgesel Düzeyde Yaygınlaştırılması

TÜBİTAK ilgili kurumlarla her zaman diyalog halinde çalışmaya başlamıştır.

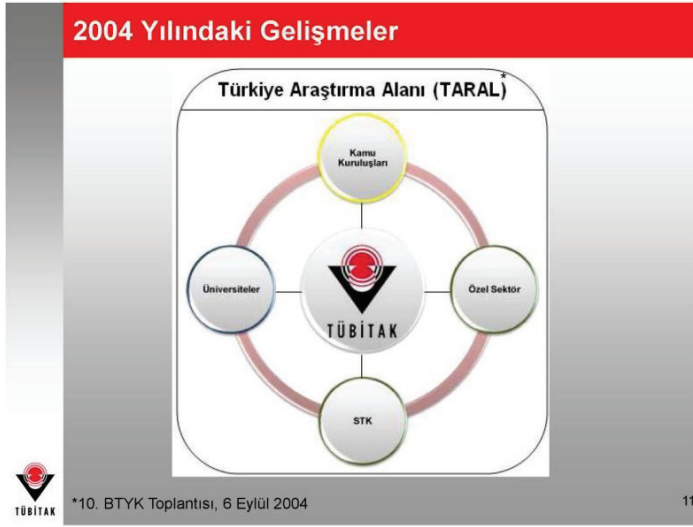
TZE Ar-Ge İnsan Gücü

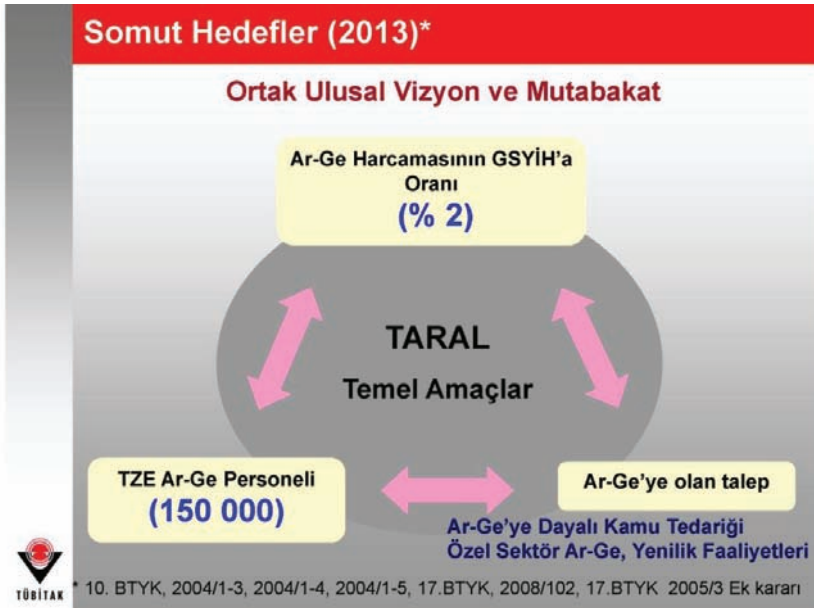
2000-2010 arasında
TZE Ar-Ge personeli ve TZE Araştırmacı
sayısı 3 katına çıktı.

AR-Ge insan gücü açısından bakıldığında daha önce 2010 için konulan 40.000 sayısı 2006 da aşıldığı için bu da revize edilerek 2013'te 150.000 olarak bir insan gücü hedeflenmektedir.

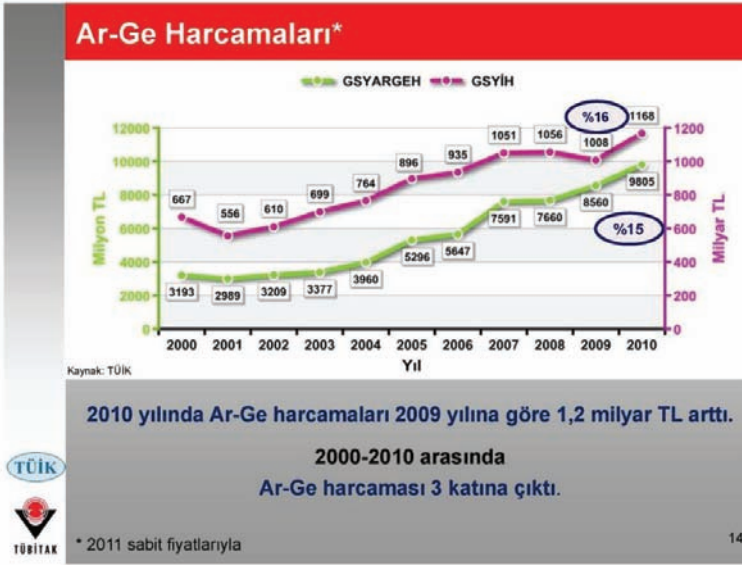
Tabi ki sadece personelinizin ve paranızın olması yetmiyor, AR-GE'ye olan talebi de arttırmak gerekiyor. Bunun için AR-GE'ye dayalı kamu tedariki ve özel sektör AR-GE yenilik faaliyetlerini de yapmak TARAL'ın hedeflerinden bir tanesi.

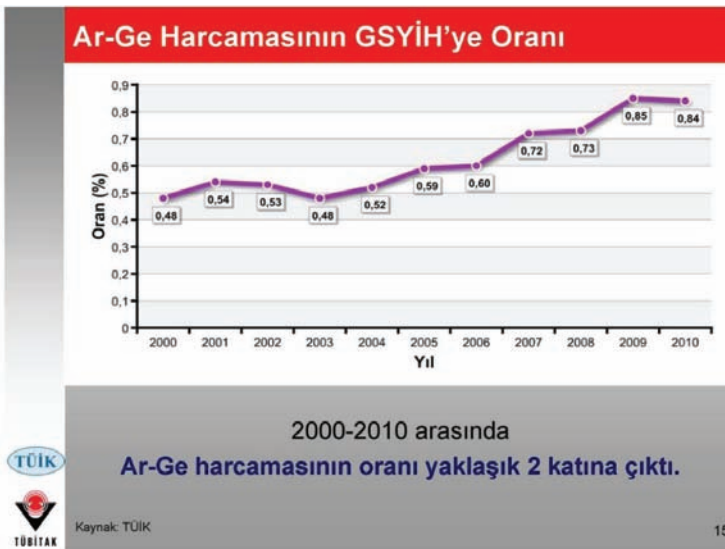
2004'ten bu yana alınan bu stratejik kararlardan sonra ne oldu peki? Bu göstergelerden biraz kısaca bahsetmek istiyorum.

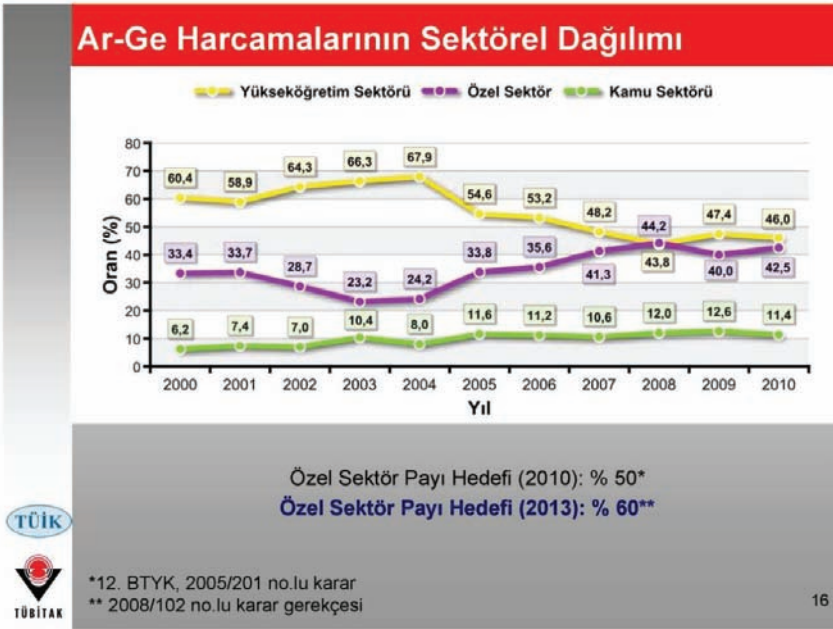
Öncelikle AR-GE harcamalarının GSYH oranının değişimini bu grafik gösteriyor. Gördüğünüz gibi 2000-2010 arasında AR-GE harcamamız üç katına çıktı. 2011 sabit fiyatlarıyla şuandaki ya geçen yıl TÜİK değerlerine göre 9 milyar 800 bin civarında AR-GE harcaması yapmışız. Şimdi hedef sadece 2009-2010 arasındaki artışa 1. 2.000.000 lira bir yıldaki artış.

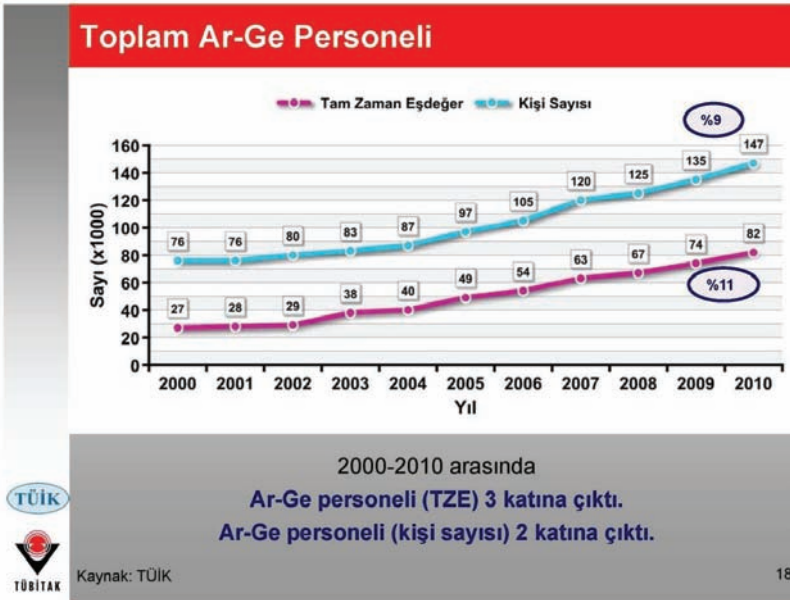

Ancak Türkiye'nin GSMH'sı çok hızlı arttığı için o hedeflediğimiz %2 ye gitmede biraz sıkıntı yaşanıyor. Normalde geçen yıl %0,85 ken yani binde 8,5 ken bu yıl daha fazla 1.200.000 daha fazla AR-GE'ye harcama yapılmasına rağmen, bu oran 0,84'e düşmüştür.

Aslında Türkiye artış bakımından Çin'den sonra yanılmıyorsa ikinci sırada. Yani çok hızlı arttırıyor, ancak GSMH daha hızlı artıyor. Daha fazla AR-GE'ye yatırım yapmak gerekiyor. AR-GE harcamaları sektörel dağılımı aslında bu ilginç bir seyir izliyor, çünkü normalde her zaman özel sektörün daha önde olması lazım. Arzu edilen % 60 dünyadaki gelişmiş ülkelerde özel sektörün payı AR-GE'ye harcamalarında % 60'dır. Ancak Türkiye'de bu maalesef aslan payını maalesef akademik kurumlar alıyor. İlk defa 2008'de özel sektör başa geçti fakat krizden sonra tekrar 2009'da alta düştü şuanda yine üstte diyebilirim evet. % 46 ile özel sektör AR-GE harcamalarında daha üstte. Kamu kurumları genelde %11 civarında seyretmekte.

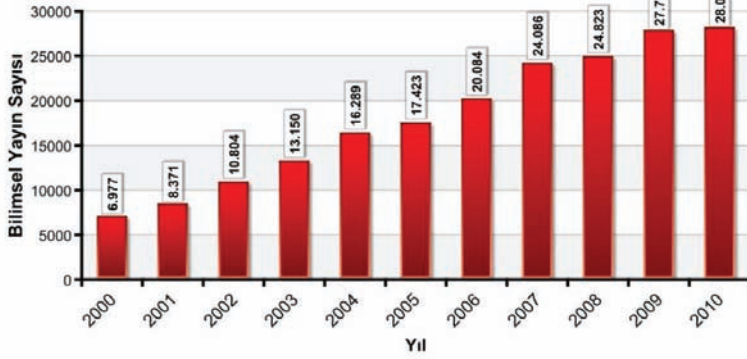

Tam zaman eş değer AR-GE insan gücüne bakacak olursak, dediğim gibi 2010 için 40.000 hedefi konulmuştu fakat 2006'da o aşıldığı için revize edilerek 2013'te 150.000 olarak değiştirildi. Şuanda tam zamanlı eş değer araştırmacı sayısı 2010 TÜİK verilerine göre 64.000, personel sayısında 82.000'dir.

Personelle araştırmacının farkı; araştırmacı sadece araştırma yapan personelse yardımcı araştırmacıyı da içine alıyor. Tabii "tam zaman eş değer" demek zamanın tamamını da oraya koyan tek kişi de olabilir bu üç kişi 1/3 oranında da olabilir. Dolayısıyla aslında personel sayımız yani araştırma yapan kişi sayımız 147.000, tam zamanlı 82.000'dir. 2000 yani on yıl içinde AR-GE personelimiz tam zaman eş değer üç katına çıkmış, kişi sayısında iki katına çıkmış oluyor. Sektörel dağılıma baktığımızda yine özel sektörün hızlı bir şekilde ivme kazandığını görüyoruz. 2010 verilerine göre bu 82.000'in 38.000'i özel sektörde çalışan kişiler oluşturuyor.

Bilimselyayınları hızlı geçiyorum, çünkü çok tartışıldı bilimselyayınlarımızda dünya 18.siyiz, ama kalite yani nitelik bakımından sıkıntılarımız var. Niceliği iyileştirmeden niteliği iyileştirmek çok falza mümkün değil. Şuanda sayılarla uğraşıyoruz, ancak şuanda niteliği tartışır duruma geldik. Bundan sonra herhalde niteliğin artırılması için neler yapılması gerektiği konusunda bütün kuruluşlar oturup düşünmek zorunda.

Bilimsel Yayınlar

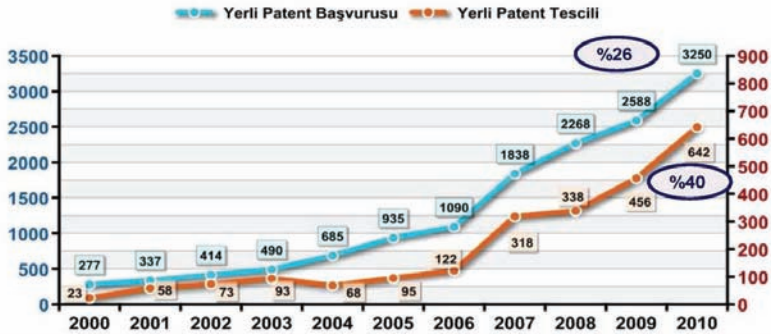

2000-2010 arasında
Bilimsel yayın sayıları 4 katına çıktı.

Yerli patent başvurularımızda yine önemli bir artış var. Özellikle 2006 yılında TÜBİTAK bir yerli patent başvurusu teşvik programı açtı. Yerli patente başvurunun tüm masraflarını TÜBİTAK karşılıyor.

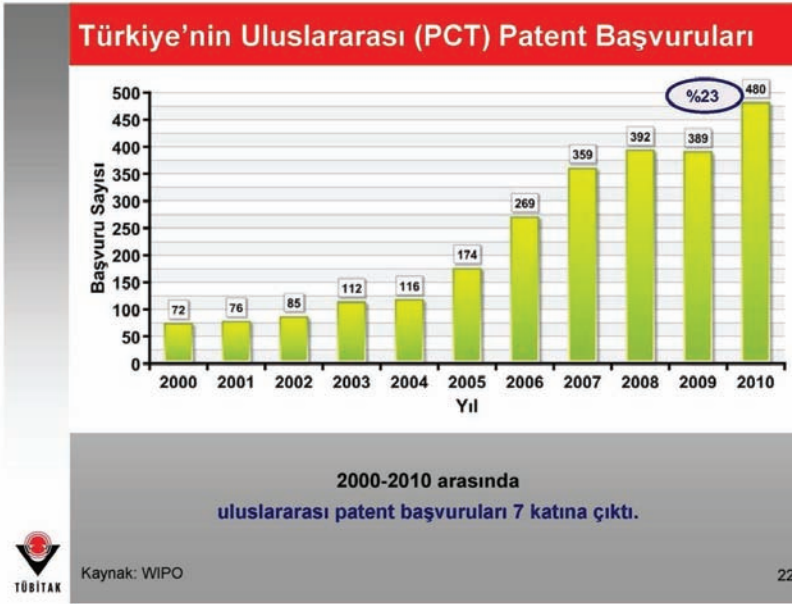
Uluslararası patent başvurularında başvuru ücretini karşılıyor. Eğer "triya-tik patent" alırsa yani hem Pasifikte hem Amerikada hem Avrupada aynı anda patent alırsa, 100.000 liraya kadar hibe veriyor. Dolayısıyla şuanda 3200 geldi patent başvurumuz yapılmış 642'si tescil edilmiş durumda. Uluslararası Patent Cooperation Treaty başvurularında da yine önemli bir artış var. Bunlar

Yerli Patent Başvuru ve Tescilleri

2000-2010 arasında
Patent başvuruları 12 katına, patent tescilleri 28 katına çıktı.

çok uzun süre aldıkları için tesciller ne kadar tescil edildiği konusunda henüz net bir bilgi yok, TÜİK'ten aldığımız bilgilere göre.

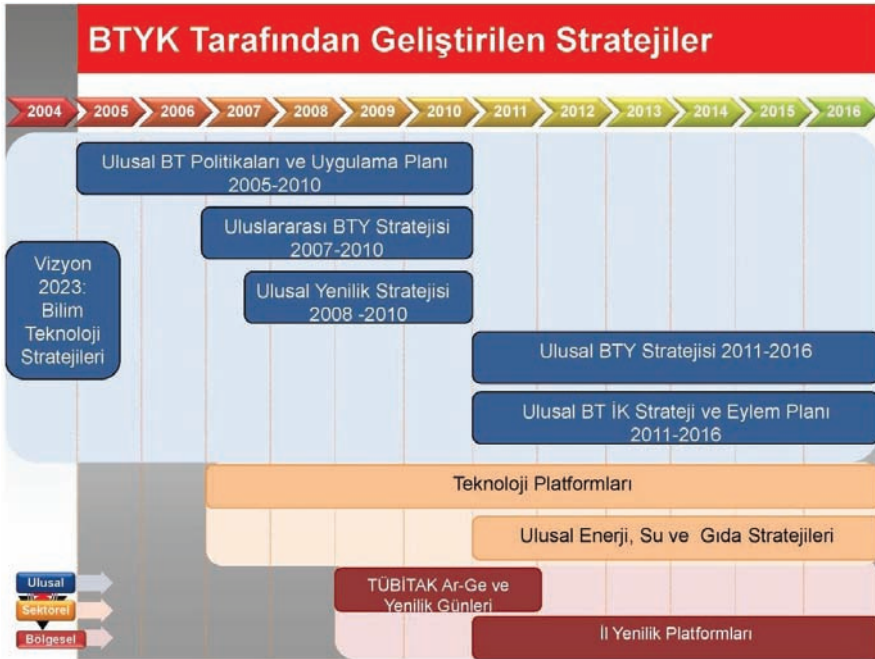

Şimdi de birazda "bilim teknoloji ve yenilik sistemi"mizden bahsedeceğim. Bu tablo biraz küçük ve karışık olabilir, ama aslında çok bilgi içeren bir tablo. Şimdi bilim, teknoloji ve yenilik sistemimizde işlevsel dinamikler olarak düzey alanlarda girişimciliğin teşvik edilmesi, bilginin üretimi, bilginin yayılımı, AR-GE ve yeniliğe yön verilmesi, piyasa oluşumu, kaynakların geliştirilmesi ve harekete geçirilmesi şeklinde değişik alanlara ayırdığımızda fon sağlayan kuruluşlar bu şekilde dağılıyor. Yani girişimciliğin teşvik edilmesine, kaynakların geliştirilmesine ve harekete geçirilmesinde fon sağlayıcılar önemli rol oynuyor. Örneğin girişimcilikte TÜBİTAK, KOSGEP TTGV, teknoloji yatırım a.ş, Maliye Bakanlığı, TOBB, KOBİ ve bankalar gibi kurum ve kuruluşları görebiliyorsunuz. Yine kaynaklar geliştirilmesinde de Sanayi Bakanlığı, Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, TÜBİTAK, Kalkınma Bakanlığı çok önemli rol oynuyor. YÖK, TUBA ve MEB gibi çok fazla aktör var.

Politika yapıcılara baktığımızda yine girişimciliğin teşvik edilmesinde girişim programıyla Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı yer alıyor. AR-Ge ve yeniliğe yön verilmesi konusunda baya bir aktör var. TÜBİTAK var, Bakanlıklar var, Kalkınma Bakanlığı var, Ekonomi bakanlığı var ve kaynakların geliştirilmesinde Maliye Bakanlığı ve Hazine Müsteşarlığı rol alıyor. AR-GE faaliyetlerini yürütenler de baktığımızda bilginin üretimi ve yayılımı konusunda TÜBİTAK'ın enstitüleri var. Yarıca yenilikçi firmalar var. Mesela, KOÇ ve Çin'in bir iletişim firması gibi. SIEMENS, VESTEL gibi değişik AR-GE merkezleri firmalar var. Yükseköğretim kurumlarının kendi içinde merkezleri var. Yine

hizmetlerine dönüştürebilen bir Türkiye, bu BTYK'nın aldığı bir karar. Şimdi bu stratejide bu üç düzey alan tespit edildi. Birincisi, AR-GE ve yenilik kapasitemizin güçlü olduğu alanlarda artık hedef odaklı yaklaşımlara gitmemiz gerekiyor. Mesela otomotiv, makine, imalat ve bilişim teknolojilerinde Türkiye iyi durumda. Artık burada somut ürünlere yönelmemiz gerekiyor. Yani temel araştırmadan ziyade hedef odaklı yaklaşımları benimsememiz lazım.

Birde ivme kazanmamız gereken alanlar var. Mesela savunma alanı, uzay alanı. Henüz iyiyiz diyemiyoruz, ama çalışmalarımız var. İvme kazanmamız gerekiyor. Yine BTYK'nın aldığı enerji, su, gıda alanları ivme kazanmamız gereken bir diğer öncelikli alanlardan. Burada nerelerde iyi olmamız gerektiği konusunda bir belirlemeden sonra, orada ihtiyaç odaklı yaklaşımlar yani şu alanda bizim proje desteği vermemiz lazım, insan kaynağı yetiştirmemiz lazım şeklinde yaklaşımlar sergilemesi lazım. Birde tabandan yukarı "bottom up" dediğimiz, şuanda da zaten Türkiye'de var olan hocaların merak dayalı araştırmaları, bunu da serbest bırakmamız lazım. Çünkü bir sürü araştırma, bir sürü yenilik, aslında merak dayalı bu tabandan yukarı yaklaşımlardan kaynaklanıyor. Bunları sağlamak için ne yapmak gerekiyor? Bir kere bilim, teknoloji, yeniliğin insan kaynaklarını geliştirmesi lazım. Bu bütün alanlar için söz konusu. Araştırma sonuçlarının ticari ürün ve hizmete dönüştürülmesinin teşvik edilmesi lazım. Çok ortaklı ve çok disiplinli AR-GE iş birliği kültürünün yaygınlaştırılması lazım. Burada Türkiye'nin çok eksikliği var. Bu tür disiplinli alanda maalesef henüz önemli bir boşluk durmaktadır.

Ulusal yenilik sistemi içerisinde KOBİ'lerin rolünün güçlendirilmesi lazım. Malumunuz tüm dünyada KOBİ'lerin firmalar içindeki payı % 99 civarında,

yani hemen hemen hepsi KOBİ. Türkiye’de malesef KOBİ’ler genellikle taklide dayalı üretim yapıyorlar. AR-GE’ye fazla önemiyet vermiyorlar. Bu kadar yüksek orana sahip KOBİ’lerin bir şekilde AR-GE’ye teşvik edilmesi, AR-GE yapmaya yönlendirilmesi konusunda tedbirler alınması lazım. Ayrıca bunların araştırma altyapılarının TARAL’ın bilgi üretme gücüne katkısının araştırılması lazım.

Biraz önce bahsi geçti yine bir sürü yerde araştırma altyapılarımız var, araştırma merkezlerimiz var. Bunlar belki kurulduğunda çok fazla düşünülmeden kurulmuş olabilir. Talepler üzerine kurulmuş olabilir, ama bundan sonra bu hedeflere yönelik çalıştırılması için önlemler alınması lazım. Ülkemizin çıkarları doğrultusunda uluslararası bilim, teknoloji, yenilik işbirliklerinin etkinleştirilmesi lazım.

Yine bizim bir sürü ülke ile ikili veya çoklu işbirliği anlaşmamız var. Ama bunlar araştırmacılarımızın kendi çabalarıyla kurdukları işbirlikler. Halbuki burada artık bizim bu stratejilere dayalı olarak yani bir ülkeyle eğer biz işbirliği kuracaksak bizim stratejilerimize paralel faaliyetler gösteren alanlar olması lazım.

Burada bilim, teknoloji, insan kaynaklarının geliştirilmesine biraz değineyim sadece birincisine diğerini geçeceğim. Malumunuz Sayın Başbakanın himayelerinde 2005-2010 stratejisinde, insan kaynağını geliştirmesi birinci alan olarak yer alıyordu. O yüzden hedefimiz 40.000’den o aşılıarak şuanda 150.000’e çıkarıldı. Şimdi bu alanda Türkiye’nin destekleri ne? Yani insan kaynağı yetiştirmesinde ne tür desteklerimiz var? Yine biraz karışık bir şey olsa da baya faydalı bilgiler içeriyor. Bizim ilköğretimden, olgun kariyere kadar hemen hemen her alanda farklı mekanizmalarla destek programlarımız var. Bunun içinde MEB’in programları var, Merkez Bankası’nın destekleri var, Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı’nın destekleri var, Kalkınma Bakanlığı’nın, YÖK’ün ve TÜBİTAK’ın var, ama temel olarak genellikle TÜBİTAK’ın.

Şu rengi bilmiyorum fark etme imkanınız var mı? Bunlar, şu renge sahip olanlar TÜBİTAK’ın programları. Yani ilköğretimden tutun, kariyerinin doruk noktalarına ulaşmış hocalarımıza kadar bir sürü işte post-doc programı, konuk bilim insanı programı, doktora programı şuanda Türkiye’de doktora yapan öğrencilerin neredeyse % 5’i TÜBİTAK’tan burs alıyor. O seviyede programlarımız var. Bilim insanı yetiştirme ve geliştirme bu strateji çerçevesinde 2000 öncesi neler yapılmış; birde var olan programların iyileştirilmesi sonucu 2005’ten sonra nasıl farklı programlar olmuş. Örneğin, TÜBİTAK tarafından doktora sonrası geri dönüş programı diye bir program oluşturuldu. Bu programın amacı, yurt dışında doktorasını bitirmiş ama dönmek istiyor, bir türlü ülkeyi de bilmiyor. Yani gelip ben ne yapacağım, bağlantıda kuramadığı için ama kafasında dönme fikri var, ayrıca döndüğünde acaba doğru mu yaptım şüphesi de var. O tür insanlara biz diyoruz ki, gelin iki yıl biz sizi buradan anlaşma halinde olduğumuz (özel firmada ya da kamu kurumundan veya üniversiteden) herhangi bir yerle orada iki yıla kadar biz

size destek verelim. Ayda 3 bin 250 lira neredeyse bir doçent maaşı kadar, kararını verirsiniz burada kalın. Kadronuzuda alın, hem üniversiteyi tanımış olur, hem üniversite sizi. Baya rağbet gören bir programımız, bir yılı geçmedi şuanda 30'a yakın bu türden insanımız bu program kapsamında Türkiye'ye gelmiş durumda.

Bunun dışında da bir sürü program var, işte en son çıkan 5746 sayılı yasa ile özel sektöre araştırmacı istihdam teşviği biliyorsunuz. Belli bir sayıda AR-GE personeli olanlara vergiden indirim teşviği var. O yüzden özel sektörün araştırmacı sayısı hızlı bir şekilde artmaya başladı. Eylem planı için bir sürü çalışmalar yapıldı. BTYK kararları kapsamında onlarda hızlı bir şekilde.

Bilim ve Teknoloji İnsan Kaynakları Çalıştayları (2)

No	Çalıştayın Adı	Katılımcı Profili	Çalıştayın Yapıldığı Tarih
1	Konuk Araştırmacılar Gözüyle Türkiye -1	Konuk Araştırmacılar	Nisan 2008
2	Konuk Araştırmacılar Gözüyle Türkiye -2	Konuk Araştırmacılar	Nisan 2008
3	Bilim ve Teknoloji İnsan Kaynakları Stratejisi Birinci Çalıştay	TÜBİTAK-ARDEB Tarafından Desteklenen Ulusal Genç Araştırmacı Kariyer Geliştirme Programı Yürütücülere	Eylül 2008
4	Bilim ve Teknoloji İnsan Kaynakları Stratejisi İkinci Çalıştay	TÜBİTAK-ARDEB Tarafından Desteklenen 1001 Programı Yürütücülere	Eylül 2008
5	Bilim ve Teknoloji İnsan Kaynakları Stratejisi Üçüncü Çalıştay	Uluslararası Projelerin Yürütücülere	Eylül 2008
6	Bilim ve Teknoloji İnsan Kaynakları Stratejisi Dördüncü Çalıştay	TÜBİTAK-TEYDEB Tarafından Desteklenen Özel Sektör Proje Yürütücülere	Ekim 2008
7	Bilim ve Teknoloji İnsan Kaynakları Stratejisi Beşinci Çalıştay	TÜBİTAK-TEYDEB Tarafından Desteklenen Özel Sektör Ar-Ge Yöneticilere	Ekim 2008
8	Bilim ve Teknoloji İnsan Kaynakları Stratejisi Altıncı Çalıştay	TÜBİTAK Enstitülerinde Çalışan Araştırmacılar	Kasım 2008
9	Bilim ve Teknoloji İnsan Kaynakları Stratejisi Yedinci Çalıştay	TÜBİTAK-SAVTAG, TÜBİTAK-KAMAG Tarafından Desteklenen Projelerin Yürütücülere	Kasım 2008
10	Bilim ve Teknoloji İnsan Kaynakları Stratejisi Sekizinci Çalıştay	TÜBİTAK-BİDEB tarafından desteklenen doktora bursiyerleri ve TÜBİTAK projelerinde görev alan doktora öğrencilere	Kasım 2008
11	Bilim ve Teknoloji İnsan Kaynakları Stratejisi Dokuzuncu Çalıştay	Rektör Yardımcıları	Kasım 2008
12	Bilim ve Teknoloji İnsan Kaynakları Stratejisi Onuncu Çalıştay	Rektörler, YÖK Başkanı ve Yürütme Kurulu Üyeleri, TÜBİTAK Bilim Kurulu Üyeleri	Şubat 2009

On iki tane çalıştay yapıldı: Örnek, Türkiye'de bulunan yabancı araştırmacıların sorunları nedir? Onları ne yapmak lazım? Yani sorunlarını çözmek için ne yapmamız lazım? TÜBİTAK tarafından desteklenen uluslararası proje yürütücülerinin sorunları neler? Yine TÜBİTAK tarafından desteklenen ulusal projelerin yürütücülerıyla toplantılar yapıldı. Sanayi projelerinin yürütücülerıyla toplantı, enstitülerde çalışan araştırmacıların sorunları tartışıldı. Kamu projelerinin sorunları tartışıldı.

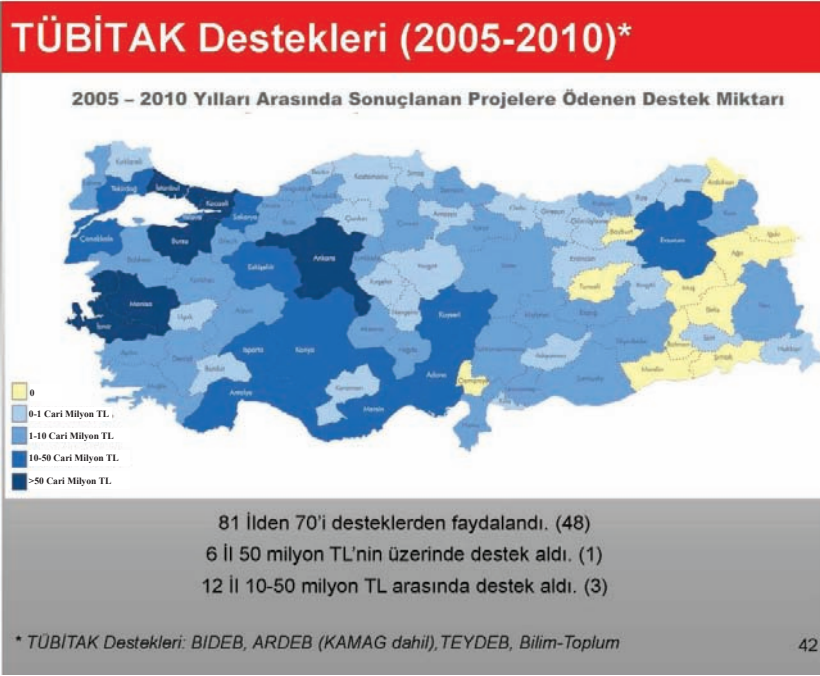
Üniversitelerin araştırmadan sorumlu direktör yardımcılılarıyla toplantılar yapıldı. Ve en son Durmuş Günay Hocamın da sanıyorum hatırlayacaktır katıldığı rektörler, YÖK Başkanının katıldığı 13 tane çalıştay yapıldı. Türkiye'deki araştırmacıların sorunlarını nasıl çözeriz diye. 501 bilim insanının katılımıyla bunları gerçekleştirdik.

Şimdi bunun çıktıları yani Bilim, Teknoloji, İnsan Kaynakları Koordinasyon Komitesi BTYK'nın kurduğu bir alt komite. Bu komitenin çıktıları nelerdir? Bir kere 2547 sayılı kanunun 58. maddesinde bunu tüm hocalarımız bilir döner sermaye ile ilgili, 30 Ocak 2011 tarihi itibarıyla artık döner sermaye gelirlerinden kaynaklanan denge tazminatı kesilmeyecek. Yani bu Maliye Bakanlığı'nın aldığı bir karar. Yine stajyer birçok üniversite stajyer öğrencileri araştırma asistanları olarak çalıştırıyor, ancak sigortaları falan yok. Bunların sorunları oluyordu. Bunlar Çalışma, Sosyal Güvenlik Bakanlığı halletti. Komite çalışmaları sonucuyla. Bilim insanların Türkiye vatandaşlığına geçişini kolaylaştırması için kanun çıkarıldı. Çok çarpıcı bir örnek vereceğim, zamanımız yok ama Marmara Üniversitesi'nde bir Koreli CAL-TECH'ten mezun Amerikan vatandaşı hocamız vardı. Ya her sene uzatılıyordu. En son ya ben Türk vatandaşlığına geçeyim rahat edeyim diye on seneden sonra başvurdu. CAL-TECH 'ten lisansı var, yüksek lisansı var doktora var. Bunların hepsini sunuyor, fakat ilköğretim diplomasının denkliğini istiyorlar bizimkiler vatandaş yapabilmek için. Şimdi bu tür yasa varolan sıkıntılar şuanda giderilmiş durumda. Yani bunlar tabi belki komik gelebilir ama bunlar Türkiye'nin gerçekleridir. Yine Çalışma, Sosyal Güvenlik Bakanlığı tarafından çalışma izinleriyle ilgili bir web sayfası oluşturuldu. Araştırmacılar bu portaldan yararlanarak hızlı bir şekilde başvurularını sağlamak için.

Uluslararası araştırmacılara araştırma ortamı, burs ve proje imkanı, sosyal yaşam, vize gibi konularda bilgi sağlayan EURO ACCESS diye bir portal oluşturduk. Bu portalde Türkiye'de iş imkanları arayan yabancılara bilgi sağlanıyor. Bunun dışında çıktılardan hızlı bir şekilde bahsedeyim. Diploma denklik süreci YÖK'ün hallettiği bir sorun kolaylaştırıldı. Meslek hizmetler kapsamında çalışacak yabancılara ilk bir yıl burada herhangi bir evrağı tamamlamadan çünkü evrağı tamamlayana kadar iki yıl geçiyor. Kişide vazgeçiyordu gelmekten. Onlar halledildi. Usulüne uygun olarak yapılan çalışmaların başvurularının 30 gün içinde halledilmesi sağlandı. Evet bunu hızlı geçeyim. Denklik süreci kolaylaştırıldı. BTYK'nın o aldığı kararlarla o alt kurul içerisinde yapılan iyileştirmeler gerçekleşti. BTYK biraz önce çok fazla karar alamıyor diye bir anektod düştünüz, onunda aslında bir cevabı bu.

Yine "proje teşvik ikramiyesi" diye bir bizim projelerimiz var bununla Türk araştırmacılarına ayda 1.500 lira ücret ödenmektedir. Yabancı araştırmacı olunca biz bunu veremiyorduk. Yani yasa izin vermiyordu, o zaman yabancı araştırmacı ya bedava çalışacak orada ya da "ben niye çalışayım o almıyor ben niye alayım" şeklinde çalışmıyorlardı. şuanda bu meseleyle iki üç yıl uğraştıktan sonra halledebildik. Doktora sonrası POST-DOC statüsü Türkiye'de henüz yok, POST-DOC bursunu biz veriyoruz, ama yasal olmadığını söylüyorlar. Çünkü bunlar öğrenci olarak kabul edilmiyor. O yüzden bazı sıkıntılar yaşıyoruz, bunun halledilmesi de BTYK'nın bir isteğiydi, ama maalesef henüz halledilmiş değil.

TÜBİTAK'ın araştırma desteklemesini de çok kısa olarak iki üç saniyede bahsedeyim.

TÜBİTAK'ın şıandaki stratejisi, desteklerden tüm ülke çapında yararlanılmasını sağlamak. Geçmişte, daha çok lokal, çok iyi üniversitelerimizin çok iyilerimizin yararlandığı destekler şeklindeydi. TÜBİTAK şıanda Türkiye çapında yayılmayı hedef alıyor. Daha önce biliyorsunuz TÜBİTAK'ın asıl kuruluş hedefi fen bilimleri gibi daha çok uygulamalı alanlarla ilgileniyordu ve teşvik veriyordu, bu desteklere sosyal bilimler çok geç katılmış ya da katılmasına müsaade edildi. Şıanda sosyal bilimlerimizin desteğı, diğler birçok kurulumuzdan çok daha iyi durumda. Yine insan kaynağının yetiştirmesi için destek programlarına önem verdiğimiz konular bunlar.

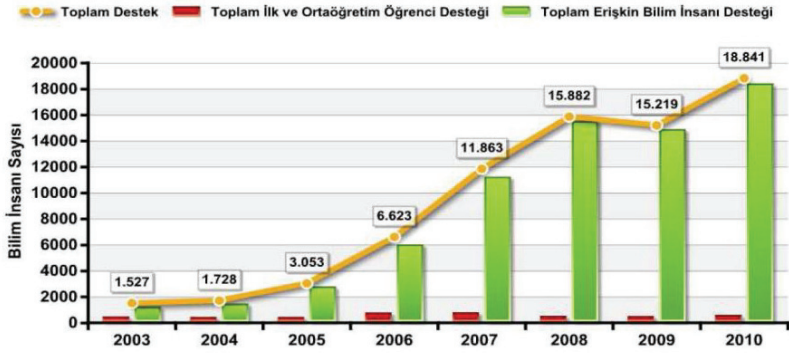
Bu haritayı tekrar göstermek istiyorum. 1999-2004 yılları arasında TÜBİTAK'tan destek alan illerin durumu buydu. En koyu mavi olan Ankara, bir tek il var. Bu da 50 milyondan fazla destek alan yılda ilimiz. Diğlerleri işte 10 ile 50 arasında alan kaç ilimiz var. Üç ilimiz var. Bir ilimiz 50 milyon 81 ilden de sadece 48 il destek alabiliyor. Sarılar TÜBİTAK desteklerinden hiç yararlanamamış.

2005-2010'a baktığımızda, (bu harita sizin gösterdiğiniz haritaydı) bu şıanda bu durumda. Doğı'da hala destek almayan illerimiz var. Bununda sebebi aslında burada kurulan üniversiteler henüz çok yeni olduğundan bu illerden henüz bir proje başvurusu bile yapılmamış. Ancak hem sayı olarak hem de alınan destek miktarı olarak çok daha fazla destek dağıtılmış oluyor. Örneğın, 12 il 10 ile 50 milyon arasında destek alıyor.

TÜBİTAK-Burs Destekleri*

2003'e kıyasla 2010'da

Başvuran Bilim İnsanı 7,5 kat arttı.

Desteklenen Bilim İnsanı 12 kat arttı.

* Kişi, TÜBİTAK- BİDEB (Bilim İnsanı Destekleme Daire Başkanlığı)

43

Sosyal bilimlerimiz bir ülkenin sadece fen bilimleri ile kalkınması veya dünya sıralamasında yer alması mümkün değil. Dolayısıyla sosyal bilimlere çok önemli destekler verilmesi lazım. Burda veriler yani devam eden kaç proje başvurmuş kaç desteklenmiş gibi veriler var. Elbette, bütçesel baktığımızda sıralama biraz daha geri, çünkü sosyal bilimlerin bütçeleri düşük oluyor.

Sosyal bilimlerin bizden arzu ettikleri aylık gider kalemleri birkaç bilgisayarı geçmiyor, yani mühendislik gibi çok pahalı aletler istemedikleri için proje sayıları fazla ama destek miktarları daha az. Hemen hemen sosyal bilimlerin tüm alanları destek almaya başladı.

Son olarak TÜBİTAK'ın burs ve insan kaynağına verdiğimiz desteğin artış seyrini görüyorsunuz. 2004'te 1728 kişi sadece insan kaynağı yani burs ve desteklerden yararlanırken, geçen yıl 18841 kişi burs ve desteklerden yararlanmış durumda.

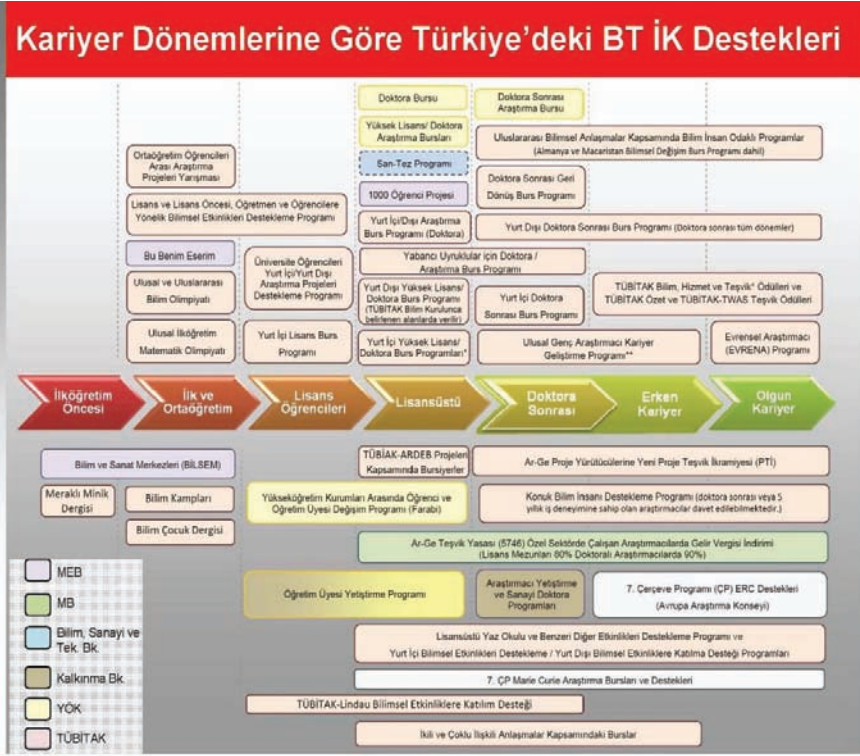
2011-2016 Ulusal Bilim, Teknoloji ve Yenilik Stratejisi (UBTYS)

UBTYZ 2011-2016 vizyonu “Ürettiği bilgi ve geliştirdi teknolojileri, ülke ve insanlığın yararına yenilikçi ürün, süreç ve hizmetlere dönüştürebilen Türkiye.” Olarak tasarlamıştır.

2011-2016 Bilim ve Teknoloji İnsan Kaynağı Stratejisi ve İnsan Kaynağı

Öncelikli olarak BT-İK, Başbakanın himayelerinde 1. Alan 2005-2010 Bilim ve Teknoloji Uygulama Planı çerçevesinde 2010 yılında 40 bin TZE Araştırmacı (10. BTYK, 2004) ve 2013 yılında 150 bin TZE Ar-Ge personeli (17. BTYK, 2008) hedeflenmektedir.

BT-İK çalışmaları

BT-İK Koordinasyon Komiteleri Çıktıları - I

- 2547 sayılı Kanununun 58. maddesinde yapılan düzenleme ile 30 Ocak 2011 tarihi itibarıyla döner sermaye gelirlerinden kaynaklanan denge tazminatı kesintisinin kaldırılması (**MB**)
- Stajyer olarak çalışan öğrencilerin sigorta primlerinin okul veya üniversitelerce karşılanması (**ÇSGB**)
- Bilim insanlarının T.C. Vatandaşlığına geçişinin kolaylaşması (5901 sayılı Kanun 12/b md.) (**İçişleri B.**)
- ÇSGB tarafından çalışma izinleri ile ilgili www.yabancicalismaizni.gov.tr adresli internet portalının Türkçe, İngilizce, Rusça, Arapça ve Çince olmak üzere beş dilde hazırlanarak hizmete sunulması (**ÇSGB**)

BT-İK Koordinasyon Komiteleri Çıktıları - II

- Uluslararası araştırmacılara **araştırma ortamı, burs ve proje imkanları, sosyal yaşam, vize, çalışma izni** gibi konularda bilgi sağlayan www.tubitak.gov.tr/euraxess adresli internet portalının TÜBİTAK tarafından kullanıma açılması **(TÜBİTAK)**
- Diploma denklik sürecinin kolaylaşması [Yurtdışı Yükseköğretim Diplomaları Denklik Yönetmeliği, md.4/ç (Değişik R.G: 06/11/2010-27751)] **(YÖK)**
- Mesleki hizmetler kapsamında çalışacak yabancılara akademik ve mesleki yeterlilik ile ilgili işlemleri tamamlanıncaya kadar bir yılı geçmemek üzere ön izin verilebilmesi [4817 sayılı Kanun 12. md. (Değişik: 28/1/2010-5951/8 md.)] **(ÇSGB)**
- Usulüne uygun olarak yapılan çalışma izni başvurularının en geç otuz gün içinde sonuçlandırılması [4817 sayılı Kanun 12. md. (Değişik: 28/1/2010-5951/8 md.)] **(ÇSGB)**

36

BT-İK Koordinasyon Komiteleri Çıktıları - III

- İki yılı geçmemek ve eğitim süresiyle sınırlı olmak üzere üniversiteler ile kamu kurum ve kuruluşlarına bilgi ve görgülerini artırmak üzere gelen yabancılara ve Türkiye Avrupa Birliği Mali İşbirliği Programları kapsamında yürütölen projelerde görevlendirilen yabancı uzmanların görevleri süresince **çalışma izni almalarına gerek bulunmaması** (R.G.: 21.1.2010 - 27469 / m.7) **(ÇSGB)**
- Doçentlik başvuru ve diploma **denklik sürecinin kolaylaşması** [Yurtdışı Yükseköğretim Diplomaları Denklik Yönetmeliği, md.4/ç (Değişik R.G: 06/11/2010-27751)] **(YÖK)**
- Yüksek öğretim kurumlarındaki uluslararası araştırmacıların TÜBİTAK tarafından desteklenen projelerde görev ve **Proje Teşvik İkramesi** alabilmesi (2009/15214 nolu Bakanlar Kurulu Kararı) **(MB)**
- **Doktora sonrası (Post-doc) araştırmacı** ve pozisyon tanımlarının yapılıp, YÖK Kanununda gerekli yasal, mali ve idari düzenlemelerin Maliye Bakanlığı, YÖK ve TÜBİTAK işbirliğinde hazırlanmasına³⁸ karar verilmiştir. (YÖK, MB, TÜBİTAK)

BT-İK Stratejisi ve Eylem Planı* (2011-2016)

Vizyon

**“Uluslararası arenada BT insan gücü açısından,
üstün rekabet gücüne sahip,
çekim merkezi haline gelmiş Türkiye”**

Nicelik	BT-İK sayısını artırmak, sektörel dağılım ını iyileştirmek
Nitelik	Araştırma kültürü, araştırmacı yetenek , deneyimini geliştirmek
Ortam	BT- İK personelinin çalışma ortamlar ını iyileştirmek
Dolaşım	Araştırmacıların dolaşım ını artırmak
Kapasite	Ar-Ge personeli istihdam kapasitesini geliştirmek

*BT-İK Stratejisi ve Eylem Planı 15.12.2010 tarihli BTYK tarafından onaylanmıştır

39

BT-İK'in stratejileri arasında bilim ve teknolojik çalışmaların hem niceliksel hem de nitelik olarak artırılmasını sağlamaktır. Bunun yanı sıra araştırmacıların dolaşımını ve deneyimini artırmak ve Ar-Ge personel ve faaliyetlerini, kapasitesini artırmaktır.

TÜRK YÜKSEKÖĞRETİMİNİN BUGÜNKÜ DURUMU, SORUNLARI VE YENİDEN YAPILANDIRMA İÇİN ÖNERİLER

Prof. Dr. Durmuş GÜNAY*

Bu bildiriye Türk yükseköğretiminin bugünkü durumu hakkında sayısal ve genel bilgiler verilecek, son yıllarda yaşanan gelişmeler üzerinde kısaca durulacaktır. Günümüzde yeniden tartışılmakta olan yükseköğretimin yeniden yapılandırılması bağlamında, sorunları ve yeniden yapılandırma için öneriler dile getirilecektir.

Tanzimat öncesinden itibaren, modernleşme döneminde 1773'de kurulan Mühendishaneden beri, yükseköğretimde düzenlemeler yapıla gelmektedir. Tanzimat sonrasında, 1863'de, ilk Darülfünun kuruldu. 1863'den 1933'e kadar 5 defa kapandı ve yeniden kuruldu. 1933 reformunda, İstanbul Darülfünun'u kapatılarak İstanbul Üniversitesi kuruldu. 1933'den 2011 yılına kadar; 1946, 1960, 1971 ve 1981'de olmak üzere 5 defa düzenleme veya reform yapıldı. Bu gün tekrar düzenleme ihtiyacı gündemdedir.

Bir düzenleme yapılır yapılmaz, 1981de kurulan YÖK düzenlemesinde olduğu gibi, düzenlemenin kendisi sorun olarak görülmeye başlanmaktadır. O halde kök sorun veya sorunun kökü nedir? Bu çalışmada, sorunun sorunu nedir? Kök sorun nedir? Araştırılmaya, anlaşılmaya çalışılacaktır. Yapılan belirlemeler temelinde öneriler geliştirilmeye çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: YÖK, Türk Yükseköğretiminin Sorunları, Yeniden Yapılandırma, Öneriler

Giriş

Bu toplantının başlığı "21. Yüzyılda Türkiye'nin Eğitim ve Bilim Politikası Sempozyumu", fakat benim sempozyum için düşündüğüm bu konuşmamın başlığı ise, "Türk Yükseköğretiminin Bugünkü Durumu ve Yeniden Yapılandırma Bağlamında Sorunlar, Eğilimler, İlkeler ve Öneriler".

Bu konuyla ilgili hazırladığım epeyce ve uzunca, 100 civarında slayt var. Onu bir yerde yayınladım ama, şu yeniden yapılandırma bağlamında, sorunlar, eğilimler, ilkeler ve öneriler diye yazdığım metnin bir kısmını buraya aldım. O durumla ilgili kısmı hızla geçeceğim.

İstatistiklerle Üniversiteler

Üniversite sayılarımıza bakıldığında, 103devlet üniversiteleri, 62 vakıf üniversiteleri olmak üzere toplam üniversite sayılarımız 165'i bulmaktadır.

YÖK başkanları döneminde kurulan üniversiteler; İhsan Doğramacı döneminde 32 devlet + 2 vakıf olmak üzere toplam 34 üniversite; Mehmet Sağlam döneminde 2 devlet + 1 özel olmak üzere toplam 3 üniversite; Kemal Gürüz döneminde kurulan hiçbir devlet üniversitesi bulunmamakta buna karşın 21 vakıf üniversitesi kurulmuştur. Erdoğan Teziç döneminde 32 devlet ve 6 da vakıf üniversitesi kurulurken, Yusuf Ziya Özcan döneminde ise 18 devlet ve 32'si vakıf olma üzere toplam 50 üniversite kurulmuştur.

*YÖK / Yükseköğretim Yürütme Kurulu Üyesi / dgunay@hotmail.com

Şimdi illere göre üniversite sayılarına geçiyoruz; İstanbul'da 42, Ankara'da 16, İzmir'de 9, Kayseri'de 4, Konya'da 4, Antalya'da 3, Bursa'da 3, Gaziantep'te 3, Mersin'de 3 ve bunların dışında kalan illerde ya 1 ya da 2 üniversite bulunmaktadır. 1'den fazla üniversite olan 15 ilimiz var.

Devlet üniversiteleri, vakıf üniversiteleri, bir de vakıf meslek yüksek okulları var. Diğer kurumlar dediğimizde, polis akademisi, astsubay meslek yüksek okulları gibi yükseköğretim veren kurumlar anlaşılmalıdır.

2011 yılı sonu itibarıyla toplam öğrenci sayımız 3 milyon 817 bindir.

Okullaşma oranı açısından bakıldığında % 58.44 brüt okullaşma oranı söz konusu. Bu şöyle hesaplandı: 18 yaşla 22 yaş arasındaki nüfus esas alındı, mevcut öğrenciler o nüfusa bölüldüğünde % 58.44 olarak bulundu.

Şöyle bir tanım var literatürde: yükseköğretimde % 15'in altında olanlar yetersiz sayılıyor, brüt okullaşma oranı % 15'le % 50 arasında ise kitleselleşme dönemi var deniyor. Biz 2009 yılında % 50'yi aştık, yani % 58.44 demiştik, kitleselleşmeye bazen universal eğitim de deniyor. Dolayısıyla, bugün Türk yükseköğretimi, kitleselleşme sonrası okullaşma oranını yakalamış bulunuyor.

Lisansta okullaşma oranı % 40.77'dir. Bunun % 20.93'ü yüz yüze yada örgün öğretim şeklinde, % 19.83'ü ise açık öğretim (yaygın öğretim) şeklinde gerçekleşen eğitim gören öğrencilerden oluşmaktadır. Ön lisansta öğrencilerin % 9.91'i yüz yüze, açık öğretimde ise % 7.79 öğretim yaparken, toplamda ön lisans oranı % 17.7'dir. Lisansta ise, örgün ve açık öğretim oranı % 40.74'tür. Toplamda ise bu oran % 58.44'e tekabül etmektedir.

Yüz yüze eğitimde öğrenci oranı, ön lisans ve lisans topladığımızda % 30.82, açık öğretimde 27.62 ve toplamda ise % 58.44'dür.

Program sayısı açısından bakıldığında, ön lisansta 198 türde ön lisans programı var, ama toplamdaki sayı 6.013'tür. Lisansta 324 farklı diploma veriliyor, veren kurumların sayısı ise 4.977'dir ve böylece Türk yükseköğretiminde 5 bine yakın lisans programımız var.

Türk Yükseköğretim Sisteminin Sorunları, İlkeler ve Öneriler

Ve asıl benim konuşmak istediğim kısım burası, sorunlar, "Türk Yükseköğretimin Sorunları, İlkeler ve Öneriler" başlığı altında not ettiğim kısımları sizinle paylaşmak istedim.

Birinci sorun, mevzuat değişikliklerinin yetersizliği. "Mevzuat değiştirmekle Türk yükseköğretimine bir düzen verebilir miyiz" sorusunun cevabı için bu. 19. Yüzyıldan itibaren süre gelen Türkiye'nin kronik hale gelmiş kadim bir yükseköğretim sorunu var.

Neden kadim veya kronik?

Tanzimat sonrasında, yani 1863'te ilk Darülfünun kurulduktan sonra bu üniversite 1900'e kadar 5 defa açılıp kapanmış. 1933'te üniversite reformu yapılıyor, 46'da bir daha reform oluyor, 60 darbesinden sonra yine bir düzen-

leme daha var. Arkasından işte 1750 Sayılı Kanun 1970'de çıkıyor, 1980'den sonra 2547 kanunu çıkıyor. Bunlar, 33, 46 ve 81 düzenlemelerine de reform deniyor. Ve bütün bu reformlar biter bitmez arkasından da eleştiriler yükseliyor, yani bir türlü büyük bir uzlaşa sağlayarak bir çözüme varamadık.

Yükseköğretim sorunları ve bu sorunların çözümü için hep yeni mevzuat düzenlemesi tarzında tartışıldı. Mevzuat eksenli tartışmanın asıl kaynağı, reformlar ve düzenlemeler mevzuat değişiklikleri şeklinde ve üniversite dışı merciler tarafından yapılmış olmasıdır. Yükseköğretimde yeniden yapılandırma yalnız mevzuat, yani Anayasa, yasa, yönetmelik ve benzeriyle sınırlı kalmış ve bu nedenle de beklenen sonuç gerçekleşmemiştir. Gerçekten hiçbirisi üniversiteler tarafından yapılmamış, aksine ya askerler tarafından ya da tek parti döneminde yapılmıştır. Hiçbir değişikliği, düzenlemeyi üniversite kendi içinden gerçekleştirememiştir.

Başarı için yükseköğretimin giderek artan karmaşık yapısı... Bütün dünyada yükseköğretim olağanüstü bir karmaşaya doğru gidiyor. Yani karmaşa, karışık demek değil kompleksi kastediyorum. Düzenli ama karmaşık hale geliyor. Göz önünde tutarak diğer kurumlarla ilişkisini düzenlemek, mevzuat düzenlemesinin içeride ve dışarıdaki (uluslar arası kurumlar) ilgililer tarafından benimsenmesini ve uygulamasını sağlamak gerekmektedir.

Üniversitenin genel olarak üç misyonu vardır: araştırma, eğitim ve kamu hizmeti. Bunlar arasında araştırmaya daha fazla önem atfeden bir söylem yürürlükte, ancak Türk üniversitelerinde araştırma misyonuna tekabül eden üniversite bünyesinde kurumsal bir yapının olduğu tam olarak söylene-
mez.

Fen, sosyal ve sağlık bilimleri enstitüleri, esas itibarıyla lisansüstü dereceler vermeye yönelik kurumlardır. Bundan kastettiğim şu: Fen bilimleri, sağlık ve sosyal bilimler enstitüleri derece veriyor. Ama şöyle bir şey yok: Dışarıdan proje alan, sırf o işlere bakan, o problemleri çözen, bütçesi olan, kadrosu olan araştırmaya yönelik bir bina yok orada. Bölümlerde kuruluyor, bu bölümlere bağlı anabilim dallarında doktora ve master tezleri veriliyor. Enstitüler Türkiye'de esas itibarıyla master, doktora belgesi veren kurumlar şeklinde algılanmaktadır. Sırf piyasayla işbirliği içinde problem çözmeye, döner sermaye gelirleri elde etmeye yönelik ayrı bir birim yok üniversitemiz bünyesinde, bunu anlatmak için uğraşıyorum ben de, inşallah başarırız...

DPT burada iyi bir iş yaptı, durumu fark etti, dedi ki; "ben size büyük bir bütçe vereyim bir laboratuvar kurun" dedi. Üniversiteler de araştırma projesi altında yaptılar, ortada bir laboratuvar var ama oraya bir enstitü şeklinde kadro alımları vesaire, araştırma sistemi kurmak gerekiyor. DPT bunu iyi gördü ve kamu kaynaklarından daha verimli yararlanılması bakımından parça parça odalarda bulunan her bir laboratuvardaki aletleri ve cihazları bir araya toplayarak bir bütünlük oluşturdu ve israf bir ölçüde önlendi, fakat bunların bir enstitü bünyesinde toplanması lazım. Kurumsal yapı değilim, işte az önce anlattığım şeyler bunlar.

Bir başka konu daha var: Bizde eğitim ve araştırmaya herkes çok vurgu yapar, çok doğru bir şey. Fakat araştırmanın kaliteli olması için eğitimin de kalite olması gerekir. Biraz eğitim kalitesi üzerine söylem bazında da olsa ıskaladığımızı düşünerek bunları söylüyorum. Yani araştırma misyonunu yerine getirilmesi için iyi de bir eğitim vermek ve yaptırmak lazım. Ancak bu şekilde iyi eğitilen kişi ve araştırmacılarla eğitim güçlendirilir, dolayısıyla üniversiteye olan talep de güçlenir.

Şimdi şöyle bir mesele var: Bir ölüm vadisinden söz ediliyor. Genel olarak araştırmayla uygulama arasında karşılaşılan bir problem olarak, literatürde var bu. Türk üniversitelerinde yaşadığımız en büyük sorun da bu. Yani araştırma yapıyoruz, "bunun topluma, ekonomiye ne kadarı yansıyor, ne kadarı patent ve oradan lisanslanabiliyor" meselesinde dünyadaki birçok verileri ölçtüğümüzde, Türkiye'deki çalışmaların niteliği ortaya çıkıyor. Karşılaştırma yapabilmeniz açısından bir veri söyleyeyim size; 2008 yılında Türkiye endeksli yayınların sayısı 18 bin. İsrail'de ise 9 bin. Aynı yıl İsrail'den ABD'ye yapılan patent başvurusu sayısı 4.550 iken, Türkiye'den ise sadece 85 adet patent başvurusu gerçekleşmiştir.

Türkiye'nin 2008 yılında diğer kurumlara patent başvuru sayısı 2.700, İsrail'in ise, ABD'de dahil patent başvuruları 9.900'dür. Demek istediğim, burada bir problem bölgesi var. İşte araştırma dediğimiz de, temel araştırma ve uygulamalı araştırma, geliştirme dediğimiz de, teknoloji geliştirme ve ürün geliştirme arasında literatürde de böyle bir "ölüm vadisi" denilen bir vadiden söz ediliyor. Orada araştırmadan uygulamaya geçerken çok fire veriyoruz.

Bunu aşmak için, bilgi lisanslama ofisleri üzerinde durulmaktadır. Bugünlerde Türkiye'nin gündeminde, herkes konuşuyor, çok konuşuluyor, inşallah sonuç alırız. Biz bununla ilgili olarak 2,5 yıl kadar süren YÖK'te bir çalışma yaptık ve bunun adına biz "bilgi lisanslama ofisi" dedik; yaygın adı "teknoloji transfer ofisi". Ama bu teknoloji transferi deyince makine, teçhizat transferi veya ithalatı gibi bir şey anlaşılıyor endişesi var. Başka ülkelerde ise, "bilgi ticarileştirilme ofisi" gibi adlar da olduğunu düşünerek, "bilgi lisanslama ofisi" dedik.

YÖK'te yükseköğretim bilgi sistemi kurma çalışmaları başlatıldı, epeyi işledi ama, henüz tam bir sonuçlanıp yeterli ve sistemik bir duruma gelememi henüz, ama çalışmalar sürüyor.

Yükseköğretimde bireysel ve kurumsal performansı ölçüp değerlendiren, ödenek ve ödüllendirmeleri performans üzerine oturtan bir sistem henüz kurulamamıştır. Sadece döner sermayede bir miktar bu çalışmalar var, ama bu konuda gerçekten bu performans ölçme meselesi çok zor bir mesele. Bunu başarabilirsek burada akademisyenler için de bir kamu kaynağı sağlama imkanı var, çünkü kanuna böyle bir madde de konuldu.

Yükseköğretimde genel olarak yeni birimlerin kurulması için yapılan talepler ve verilen kararlar eklektik bir tutum ile o dönemdeki mevcut birimlerin yayınlık ve itibarına göre hangileri yeni ve moda filansa o şekilde kurumun

kurulması akla gelmektedir. Bu bakımdan, yeni kurulacak yükseköğretim kurumlarının, bölümlerin veya akademik birimlerin kurulma kararı ihtiyaç ve beklentilere cevap veren rasyonel gerekçelere dayandırılmalıdır.

Birimlerin fakülte, bölüm, anabilim dalı ve programların adlandırılmaları, bağlantıları ve sistem içindeki konumlandırılmaları, belirli bir bilgi kuramı temeline dayanmalıdır. Bazen sosyal bilimler deniyor, bazen işte beşeri bilimler, kimi zaman işte toplum bilimleri.. Belli bir bilgi teorisi üzerine oturarak sistemi ona göre dizayn etmek lazım.

Bazen de şöyle oluyor: Bir şeye bulunduğu yere göre ad veriyoruz. Mesela bizim ... fakültede bölümler var, her şey ... ana bölümde oluyor. Şimdi bu Aristo mantığının özdeşim ilkesine de terstir. Bir şeye önce elma diyorsunuz, az sonra armut diyorsunuz. Yani bu mantığın özdeşim ilkesi bu demek. Buna mikrofon dediysek hep mikrofon demek, özdeşim ilkesi bu oluyor. Bu zihinsel olarak da böyle... Ana bilim dalını mevzuatla tespit etmek gibi bir gariplik var. Burada da biraz daha hassasiyet gösterilmesi gerektiğini düşünüyorum.

Yeni kurulan üniversitelerde sorunlar tespitler ediyoruz; öğretim üyelerinin sayıca yetersizliği, eski üniversitelerde ise özellikle üst kadrolara atanmış kıdemli öğretim üyelerinin ataleti ve üniversitelerin kendi iç sorunlarına odaklanmaları, önemli bir sorun olarak dile getirilmektedir.

Türk yükseköğretiminin aşması gereken önündeki en önemli zorluk; sayısal büyümesine paralel olarak yeterli sayıda ve uluslararası ölçütleri karşılayan nitelikte öğretim üyesi yetiştirme sorunudur.

Ülkemizde güven ve pozitif ilişkilere dayalı olarak tanımlanan sosyal sermayenin zayıflığı, dolayısıyla ortak çalışmalar yapabilme zeminindeki zafiyet, yaşanan bir başka önemli sorun olarak karşımıza çıkmaktadır.

Üniversitede asıl önemli olan ve dile getirilemeyen, ancak ilişkilerde görünür olabilen üniversiteye özgü örtük bilgidir. Bu bilgi tarzı teamül ve gelenek olarak ortaya çıkabilir ya da öğrenciyle hoca arasında yakın ilişki dolayısıyla entelektüel beceri şeklinde geçebilen, söz veya yazıyla aktırılamayan manevi bir bilgi tarzıdır. Bu ıskalanan bir şey, ... başarısız olundu. Bu durum maalesef üniversite kültüründe göz ardı ediliyor. İşte kaynaklar yetersiz, öğretim üyesi sayısı yetersiz; tamam ama aslında böyle bir mesele de var.

Ortega Gasset'in "Üniversite Misyonu" diye bir kitabından hareketle şöyle bir cümle kurabiliriz, teamülü şöyle tanımlıyor: Üniversite bir suiistimale karşılaştığında ilkelerini zedelemeksizin onu bertaraf etme becerisidir. Yani hem ilkelerini bozmuyor, kurullarını çığnemiyor, adaletsizlik, haksızlık yapmıyor; hem de o suiistimali önüyor. Üniversitede asıl olan kültürdür; akademik ve etik değerler, kişiler arasındaki sevgi, saygı ve nezaketle yürütülen düzeyli ilişkiler, farkı ve farkındalığı kışkırtan bir kültürel ortamın mevcudiyeti, üniversitenin ihtiyaç duyduğu bir kültür ortamıdır.

Üniversite-endüstri ilişkilerinin yeterli düzeyde aktif ve sürdürülebilir tarzda kurulamamış olmasının sosyolojik, kültürel, psikolojik, ekonomik ve değer

alanıyla ilişkili olabilecek sebeplerin bütün ayrıntıları güderek analiz edilmeli, konunun kılcal damarlarına nüfuz edilmeli, engeller doğru olarak tespit edilerek sağlıklı işleyen bir üniversite-endüstri ilişkileri ağı geliştirilmelidir.

Bu konuda çok çalışıp, detayları iyi çalışmadığımız için bir türlü üniversite-sanayi ilişkisinde başarılı olamıyoruz. Burada ciddi sorunlar var, çok ayrıntılı çalışmak gerekiyor; nerelerde engel var, bu tıkanıklıkları gidermek gerekiyor, burada ona işaret etmek istiyorum.

Merkezi Sınav Sistemi

ÖSYS sınavı, fırsat eşitliği, sosyal adalete ve sisteme güveni sağlayan en önemli merkezi sınavdır. ÖSYM ve sınav sistemi, Türkiye'nin çok önemli bir başarısıdır. Bu sistemin zaafa uğratılmaması konusunda ilgili bütün kesimlerin hassasiyet göstermesi son derece hayati bir öneme sahiptir. Türkiye şu veya bu şekilde, ister KPDS olsun, ister üniversite giriş sınavları olsun, belli bir beceriyi, yeteneği, bilgiyi ortaya koyanlar kamu kurumlarına böyle seçerek eleman gönderdiğinde, o zaman Türkiye'nin bütün alanlarında başarıyı getirecektir. Yani çalakalem, kişisel ilişkilerle vesaireyle değil, bu sınavlar dolayısıyla, giriş sınavları, - KPDS, işte ÖSYM vesaireyle - önemli sağlıklı işleyen bu mekanizma sayesinde toplum ve bireyler arasında sosyal adalet sağlanmış oluyor. Adil bir sistem. Dolayısıyla bu yapı çok önemli bir yapıdır.

Sınavların mahiyeti konusunda yükseköğretime elbette eleştiriler var; işte yazılı sınav yapılmıyor, öğrencinin bazı özellikleri tespit edilmiyor, mesleki eğitimden gelen çocukların becerisini ölçen bir sınav yapılamıyor şeklinde. Belki bu zayıf noktalar güçlendirilerek bu sınav daha da anlamlı, daha iyi ölçer hale getirilebilir. Herkesin başarısına ve yeteneğine göre bütün yolların eşit olarak açık olması, toplumsal bağın güçlenmesini sağlayacak ve bütün alanlarda gelişmeye olumlu katkılar yapacaktır.

Bunun için belki de "ortaöğretim bitirme sınavı" veya bazı ülkelerde bakalorya denilen bir yol tercih edilebilir. Ağırlıklı ortaöğretim başarı puanı yerine ortaöğretim bitirme sınavı konabilir. Bu basit sınav sistemini göze alabildiğimiz takdirde, ister lise sonunda veya her yıl yapılmak suretiyle böyle bir sınav konulduğunda, ağırlıklı ortaöğretim başarı puanı yerine bu puan konulabilir.

Üniversite Toplum İlişkisi ve Kendini Dönüştürme Sorunu

Üniversitelerin kapalı toplum yapısı ve kendini dönüştürememe meselesine gelince. Başta da bir iki cümle söyledim, Türkiye üniversitelerinde kapalı toplum tarzında bir hayatın hüküm sürdüğünü söylemek abartı olmaz. Eleştirinin, sorgulamanın önemine vurgu yapan söylemlere sıklıkla rastlansa bile, akademi içinde eleştirel tutumun hoşnutluk ile karşılandığını, destek gördüğünü eleştirinin, tashih edici katkısından yararlandığını, canlı bir tartışma ortamının mevcut olduğunu söylemek zordur.

Kapalı toplum tarzı nitelememizin tarihsel göstergesi şudur: 1933'te yapılan ilk üniversite reformundan beri, 46, 61, 71, 81 düzenlemelerinin tümü tek parti tarafından veya askeri darbe sonrasında gerçekleştirilmiştir. Üniversite, kendi sorunlarına kendi içinde yaygın bir tartışma ve geniş bir mutabakat ile ürettiği bir çözümü, karar mercilerinin önüne koyamamıştır.

Üniversitelerin kendi sorunlarına kendilerinin çözüm üretmesi beklenir. Akademisyenlerde yükseköğretim sorunlarının çözümüyle ilgili bilgiler var. Hakikaten o hocalarımızla konuştuğumuzda bütün sorunların çözümüne dair onlarda cevaplar var. Ancak ileri çıkan çözümlerin tartışmaya açılarak eleştirilerin hata süzgecinden geçilerek objektiflik kazanması ve geniş bir uzlaşma sağlanması için yeterince çaba sarf ettiğimizi söyleyemiyoruz. Üniversitede hatayı ve kusuru kendi dışında aramak, özeleştirmeden uzak durmak, eleştiriyi hoş bir dille karşılamak, bütün kusurları ve eksikleri 81'den beri günahe geçisi olan YÖK'e atfetmek yaygın bir tutumdur.

YÖK'ün Özerkliği ve Akademik Özgürlük Meselesi

Yükseköğretim kurumlarında ortaya çıkacak iç sorunlara YÖK üzerinden bakıldığında, sorunların çözümüne katkı yapacak üniversitelerin kendilerini özeleştirmeden geçirme ihtiyacı, YÖK sistemine yapılan eleştiriler tarafından perdelenmektedir. Öteden beri yükseköğretim konusu gündeme geldiğinde çok büyük ölçüde kamu tarafından finanse edilen devlet üniversiteleri de dahil öncelikle vurgu yapılan husus; akademik özgürlük, daha çok da üniversite özerkliğidir. Akademik özerklik ve üniversite özerkliğinin hesap verilebilirlik ve kalite güvencesi arasında bir denge içinde şeffaf bir ortamda olması gerektiği söylenir. Bütün Buna benzer eğilimler Avrupa ülkelerinde ve Avrupa Birliği literatüründe de vardır. Bu bağlamda akademik özgürlük ve üniversite özerkliği, üniversitenin misyonunu yerine getirmesinde ve birçok sorunu aşmasında çok önemli araçlardır elbette. Ancak özerklik kalite gerektirir. Toplumlar sıradan kurumların özerkliğine razı olmazlar.

Kalite güvencesinin hesap verilebilirliği ve şeffaflığı göz ardı eden, yükseköğretim kurumlarının kaynak ve kadro taleplerini karşılayıp özerkliğe aykırı olacağı için hesap vermek dahil hiçbir müdahalenin yapılamamasını ima eden bir söylem yürürlüktedir. Fakat özerklik ve hesap verilebilirlik aynı bir metal paranın iki yüzü gibidir. Akademik özgürlük ve üniversite özerkliği konusunda Türkiye'de birbirinden oldukça farklı söylemler bulunduğunu ve bu kavramların ortak bir açıklık ve seçiklik düzeyinde paylaşılmadığını söylemek mümkündür. Üniversite özerkliği, rektörün ve dekanın nasıl seçileceği üzerinden tartışılmaktadır. Oysa OECD tarafından 2003 yılında yayınlanan 8 maddelik özerklik göstergeleri arasında rektörün ve dekanın nasıl ve kimler tarafından seçileceğine dair bir gösterge yoktur. Türkiye'de öteden beri üniversite özerkliği öncelikle rektör seçimiyle ilişkilendirilmektedir.

Bitirirken

Yükseköğretim programlarının temeli olan orta öğretim programlarının öğrenme kazanımlarının birbirlerini tamamlar nitelikte olması için MEB ve YÖK arasında ortaöğretim kurumları müfredatının düzenlemesi konusunda işbirliğine gidilmelidir.

Yükseköğretimde başarının temeli, bütün yükseköğretim düzeylerinin lisans, önlisans, lisans, yüksek lisans ve doktora yüksek kalitede eğitim ve öğretimin gerçekleştirilebilmesiyle mümkündür. Kalite ile genişleme arasında bir ikilem ve çatışma söz konusudur. Genişleme, kaliteden bir ölçüde ödün vermeyi gerektirir. Genişleme hedefleri, eğitim-öğretim imkanları ve kalite arasında bir optimum nokta belirlemek gerekmektedir.

...Öğrenci kontenjanı artırdıkça, % 30-40-50'ye doğru çıktıkça, son % 50'de elbette öğrencinin niteliği farklılaşır. Yani insanların hepsi eşit yetenekte değil. Fakat buradaki sorun şu: İlk baştaki % 10 tamam çok iyi. Eğer kontenjanı artırmayalım, sistemi genişletmeyelim dersek, % 10'da kalacağız, peki diğerlerini ne yapacağız, sen üniversiteye gitmemi diyeceğiz. Tamam, o ilk % 10'u çok iyi eğitim alsın, evet, çok önemli çalışmalar, araştırmalar yapsın, onlar özel yetenek istiyor, tamam. Ama kontenjan arttıkça, okullaşma arttıkça genişlemeden dolayı sayı arttıkça puanlar düşüyor. Bunu üniversite de biliyor. Kontenjan arttıkça sonuncu öğrencinin puanı düşüyor. Buradaki mesele şu: O insan hiç üniversiteye giremezse, yükseköğretim almayacak. Ama ilk % 10'u çok iyi eğitilmiş. Onları da iyi etmeye çalışır ama nihayet bunun yetenekle de bağlantılı bir tarafı var. Bütün kurumları ali iyilikte, yüksek kalitede yapamıyorsunuz. Dünyada bu bir parametre. Mesela Obama'nın bir hedefi var, diyor ki; 2020 yılında Amerika'nın nüfusunun % 60'ı yükseköğretim mezunu olacak gibi bir hedef koyuyor. Bu şu demek değil: Yani % 10, % 5 – neyse- oranın çok kaliteli eğitimi engellemiyor, ama bu oranı yükselterek çok sayıda nüfusun büyük bir kısmını yükseköğretimden geçirmiş oluyorsunuz.

Yükseköğretimin yeniden yapılandırılması; bilimin, eğitim-öğretimin ve topluma hizmeti belirli bir felsefi zemine oturması gerektiği, ölçü ve ölçütlerin uluslar arası düzeyde olduğu, fark yaratmanın yüksek bir değer olduğu, üniversitenin daha üstü olmayan en üst kurum olduğu bilincini taşıyan bilgi ve becerisini yetkinliğini harmanlayabilen, alanın ve üniversitenin açık ve örtük bilgisiyle donanmış feragat ve fedakarlıkla dolu adanmış bir kadroya muhtaçtır. Şimdi üniversite gerçekten bir toplumda daha yukarısı olmayan bir kurum değil mi? Sistemin her meselenin derinlemesine felsefi zeminlerinin ve anlamlarının farkında olarak dizayn edilmesi lazımdır. Bu konuda yükseköğretim kurumlarımızda ne kadar yetkinlik oluyor, buralarda soru işaretleri var, demek istediğim bu.

Hedefleri konusunda sayısal şeyleri aştık, 2025 yılında yükseköğretimde okullaşma ve öğrenci sayısı itibarıyla 2011 yılı itibarıyla aşmış durumdayız, onları söyleyeyim.

Avrupa ve Amerika'dan, asıl onlardan örnek olsun diye birkaç şey var, onları geçiyorum.

Bir de "anahtar yetkinlikler" diye bir şey var, bu hayat boyu öğrenme Avrupa yeterlilikler çerçevesinde ana dilde eğitim, yabancı dillerle erişim, bunu çok önemsiyorlar. Matematiksel yetkinlik, bilim ve teknoloji temelli yetkinlikler, dijital yetkinlik, öğrenmeyi öğrenmek sosyal ve sivil yetkinlikler, inisiyatif fikri ve girişimci fikir, kültürel farkındalık ve anlatım. Diyorlar ki, ilköğretimden, yükseköğretime kadar hayatın bütün alanlarında herkes bu yetkinlikleri -yani ona "compensation" deniyor- kazanmasını Avrupa Birliği bunu temel bir çekirdek veya anahtar yetkinlik olarak kabul etmiş.

Burada sözüme ben son veriyorum. Teşekkür ediyorum. Sorular varsa cevaplayayım.

SORULAR VE CEVAPLAR

H. PARLAR (Oturum Başkanı); Soru mu, buyurun Hocam.

SORU- Askeri kurmay subaylar, daha çok üniversite mezunları arasından lisanslı doktora düzeyinden alınırken, ... biz de tam tersine daha çok üniversitelerde görev almaya başladığını, rektör olduklarını, daha çok doktora yaparak sivil alanlara daha çok egemen olmaya başladıklarını gösteren istatistikler var, bu konuda ne düşünüyorsunuz?

D. GÜNAY- Ben iyi düşünüyorum bu konuda. Yani şöyle, askerlerin sivil ortamda görev almaları, sivillerin askeri okullarda ders vermeleri toplumun kaynaşmasını, birbirleriyle tanışmalarını birbirlerinin problemlerinin tanımlamalarını, izole edilmiş, etrafı çevrilmiş yerlerde, okullarda ve işte sen burada çalışsın-çalışamazsın değil de, bence herkesin birbiriyle tanışması, onların da sivil hayatı, sivillerin de askeri hayatı yakından tanımaları bizim -ne deniyor- demokrasi kültürümüzün gelişmesi bakımından önemli buluyorum. Türkiye'de sadece askerlerde yok totaliterlik. Ben size birkaç şey söyleyeyim; bakın 1980 darbesinden sonra darbe lideri Kenan Evren'e bir üniversitemizin Hukuk Fakültesi fahri hukuk doktorası verdi, üniversite hocalarımız verdi, hukukçularımız verdi bunu. 1946'da sol görüşlü öğretim elemanları için bir takım görüşlerinden dolayı atılmaları için üniversiteler Bakanlığa başvuruyorlar. Diyor ki Bakan, siz kendiniz karar verin diyor ve Ankara Dil Tarih Coğrafya Fakültesi atıyor. 1933'te 156 kişi tasfiye oldu. 1960'da 147'likler var ve bu maddeye dayanılarak öğretim elemanları tasfiye olmuşlar. Bunun içinde Fuat Sezgin de var. Bunlar tembeler ve yeteneksiz diye atılıyor. Birisi de Fuat Sezgin, dünyaca ünlü bilim tarihçisi. Bunu üniversitemiz kendileri, yani bunu siviller yaptı. Bu düşünce tarzı sadece askerlerde olan şeyler değildir, askerler de şaşırıyor, 1960 darbesinde üniversite hocalarının o kendilerine yağ çekmelerinden filan. Yani bu bir kültür işi arkadaşlar. Ben biraz eleştirel bakıyorum.

SORU- Bu konjonktürel bir konuşma oldu, adam üniformasıyla geliyor doktora diploması alıyor...

D. GÜNAY- Hocam böyle bir şey var mı, ben de bu ülkede yaşıyorum? Üniformayla geldi diye diplomamı veriyor üniversite? Veriyorsa üniversite hocaları kabahatli, o rektör, o dekan suçlu. Askerler mi alıyor, silah zoruyla mı alıyor diploması? YÖK'de de biz meslek yüksek okulu açıyoruz, diyorlar ki bunu siyasi olarak açıyor. Dedim ki ben, mesleki eğitim komisyonu sözcüsüyüm. Genelde "bu meslek yüksek okulları siyasi şeylerle açılıyor" deniliyor. Hiçbir siyasetçinin imzası var mı meslek yüksek okulu açılmasında? Nasıl biliyor musunuz? Üniversite senatosundan karar çıkıyor, YÖK'e geliyor ve YÖK karar veriyor. Ne il başkanının, ne ilçe başkanının, ne bir parti genel başkanının imzası yok altında. Sonra da biz de diyor ki üniversite hocaları, bunlar siyasi nedenlerle açıldı. Bir hakim diyebilir mi ki, "bir karar verip beni filan tehdit etti de böyle karar verdim". Yani suç başkasına atmak dediğim şey bu arkadaşlar. İlk

önce üniversite kendisini bir çeki düzenden geçirmesi gerekiyor. Olan olayları saydım işte. Dolayısıyla, o unvanları veriyorsa o üniversite hocaları veriyor, suç onların, vermesinler. Her mesleğin bir riski var. Hakim de korkuyorum diye kararı yanlış veriyorsa, filan adama suç yükleyemez, yani bunlar doğru değil. Herkes işini doğru yapacak. Her işin belli bir etik, belli bir değeri var. Herkes orada dik durursa, düzgün yaparsa işini, öyle yazılı olmayan kurallar, tehditler işlemez, sistem iyi çalışır.

Başka soru var mı arkadaşlar?

H. PARLAR - Bir sual daha var.

SORU - İyi akşamlar. İlyas Kaya, Uludağ Üniversitesi öğretim görevlisi, Eğitim-Bir-Sen üniversite temsilcisi. (Sonraki konuşmalar anlaşılıyor)

D. GÜNAY - Anladım sorunuzu. Bu performans meselesinde "öğretim üyelerinin performansına göre ödeme yapıldı" dendi ama bu performans meselesini bir türlü belirleyemedik. Çok sayıda çalışma yapıldı... Bir performans değerlendirme meselesi var, göreceli olarak farklılıklar var, hangi faaliyetin o kişi tarafından gerçekten yapıldığı sorunu var. Mesela üniversite hocalarının bir sürü konferansa, projeye, her tarafa adı yazılıyor. Yani ne kadar katkı yaptı gerçekten? Bütün bu değerlendirmelerin sağlıklı ölçütlerini bulmak, dolayısıyla sahici olarak değerlendirme konusundaki zorluklar duruyor. Bu patent meselesi doğru. Yani yayınlarda Türkiye 2008 itibarıyla yayınını artırma hızı bakımından dünyada 3. olduğu söyleniyor. Birincisi İran, ikincisi Güney Kore ve üçüncüsü de Türkiye. Fakat patent konusunda işte kimler yaptı, gerçekten o mu yaptı? 3-4 kişi diyelim adına patentlenmişse hangisinin payı ne kadar gibi oralarda sağlam ölçüler konusunda tereddüt olduğu için ciddi olarak bu girdiler doçentlikte göz önüne alınamıyor, ama yakın gelecekte göz önüne alınacak sanıyorum. Yani bunu mutlaka değerlendirmeye almamız lazım, sağlıklı kriterler belirleyerek.

H. PARLAR - Çok çok teşekkürler.

DİNLEYİCİ - Soru değil de bir önerim olacak.

H. PARLAR - Çok kısa olsun ama.

DİNLEYİCİ - Araştırmacı veri tabanı konusunda bir veri tabanı olur, bu memlekette kim ne yapmış ve yapabiliyor bunu biliriz ve bizim için bu büyük yük ortadan kalkmış olur.

Teşekkür ederim.

D. GÜNAY - Teşekkürler, sağ olun, önerinize teşekkür ederim.

H. PARLAR (Oturum Başkanı)- Çok çok teşekkürler.

MİLLİ EĞİTİM BAKANLIĞI'NIN EĞİTİM VE BİLİM POLİTİKALARI

Prof. Dr. Emin Karip*

Hepinize iyi akşamlar diliyorum, günün bu saatinde hala buradasınız ve sabırla dinliyorsunuz. Zamanı iyi kullanmaya çalışacağım ve sanırım bir yirmi dakika içerisinde bitireceğim.

Milli Eğitim Bakanlığı tabi ki şu an itibari ile elbette bilim eğitimi politikaları ile ilgili ama daha çok bilim politikalarının geliştirilmesi ve belirlenmesi konusunda bunu sanırım iki başlık altında ele alabilirim. Bunun bir kısmı Yükseköğretim tarafında bir kısmı ilgili bakanlık ve TÜBİTAK tarafında gerçekleşiyor.

Bilim politikaları aslında merakın tatmini, günlük problemlere çözüm, eğitim kalitesinin geliştirilmesi, yaşamı kolaylaştıracak eşyaların nasıl üretileceğinin ve çalışacağının anlaşılması ve aynı zamanda sürdürülebilir bir ekonomik büyümenin sağlanmasının yegâne aracı olarak değerlendirilir. Şimdi burada beşeri sermayenin geliştirilmesi, bunun önemini hepimiz biliyoruz. Aslına bakarsanız doğal kaynakların miktarı ne olursa olsun bu doğal kaynakların kalkınmaya üretime, verimliliğe dönüştürülmesi, tamamen insanların bilgi, beceri ve kapasitelerinin niteliği ile ilgili. Tabi bu bilgi beceri ve kapasitelerin niteliği ise eğitim ve yetiştirme sistemlerinin ne kadar nitelikli ve etkili olduğuna bağlı.

Eğitim sistemlerinde biz temelde etkililik ve verimlilikten bahsederken, eş zamanlı olarak iki farklı düzeyde bilgi üretmesi gerektiğini biliyoruz ve bekliyoruz. Bunlardan birincisi, hangi mesleği, hangi işi, hangi fonksiyonu yerine getirirse getirsin, bundan bağımsız olarak herkesin sahip olması gereken temel bilgi ve beceriler, tutumlar ve değerler. Bunları yeterli düzeyde veremediğiniz zaman siz aslında daha üst düzeyde uzmanlık gerektiren ya da özel bilgi gerektiren işin zeminini hazırlayamamış oluyorsunuz. Yani eğer temel tutumları ve değerleri ya da fen bilimleri, matematik, sözel ve sayısal alanda temel bilgi ve becerileri kazandıramamışsanız; sizin iyi bir mühendis yetiştirmek, iyi bir sosyal bilimci veya iyi bir öğretmen yetiştirmek için alt yapınız iyi oluşturulamamıştır demektir. İkincisi ise daha çok üst düzeyde bilgi üreten, teknoloji üreten, yenilik üreten, aynı zamanda bu bilgi üretmenin yönetişimini sağlayacak üst düzey insan gücü yetiştirebilme ki, bu ikinci kısım daha çok üniversitelerin ve AR&GE çalışmaları yapan kurumların işi, ama birinci kısım daha çok Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı okullarda, bizim ilköğretim ve ortaöğretim hatta okulöncesinden başlayarak, bu düzeyde yapacağımız çalışmaları kapsıyor.

*M.E.B. Talim Terbiye Kurulu Başkanı

Şimdi bizim yani Milli Eğitim Bakanlığı'nın görev alanına giren kısım üzerinde duracağım daha çok, tabii bunun için de biraz tarihe bakmak gerekiyor. 1873'de Viyana Borsasının çöküşünün hemen sonrasında ilginç bir gelişme yaşanır. Borsa çöküyor ve Osmanlı Devleti dahil olmak üzere çok geniş bir coğrafyayı, kıtanın ötesinde ABD'yi etkiliyor. Fakat daha sonra şunu görüyoruz, çöküşün akabinde yeniden ekonomiyi geliştirmek için insan gücünü çok yetiştirmiş ülkeler çok daha hızlı güçleniyor, çok daha hızlı toparlanıyor. Aslında bu çöküşe sebep olanlar eğitim düzeyi düşük olanlar ya da sıradan insanlar değil, manipülasyonlarla elit bir kesim bu çöküşe neden oluyor ve fakat özellikle o günün sanayi toplumunda çalışan insanların eğitim düzeyi daha iyiyse onlar çok daha hızlı bir şekilde ekonomik olarak toparlanıyor.

Daha sonrasında baktığımızda, sabahleyin de ifade ettiğim gibi, 4 Ekim 1957'de Sputnik uzay aracı uzaya fırlatıldığında özellikle ABD olmak üzere büyük bir panik başlıyor. Galiba bu yarışta geride kalıyoruz, bir şeyler var. Daha sonraki krizlerde de olduğu gibi, 74 petrol krizi, 79 enerji krizi, 1980-81 ekonomik krizi, 1980'lerde yoğun olarak yaşadığımız Batıda piyasanın Doğuda üretilen ve özellikle otomotiv ürünlerinin adeta bir istilasına var. Bununla beraber sorunu ortaya çıkarmak için ilk yaptıkları iş ve sorgulanan, yükseköğretim ya da teknoloji üreten kurumlar değil, ilköğretime ve liselere bakılıyor. "Burada neyi eksik yapıyoruz, özellikle matematik ve fen bilimlerinde standartları nasıl yükseltebiliriz, müfredatları nasıl reforme edebiliriz ve yenileriz" diye, buna bakılıyordu ve buraya odaklanılıyor. Elbette ki bunun ikinci ayağı daha üst düzeyde bilgi üreten kısım ama temelde ciddi bir sorun, temelde insan gücünün bütünüyle iyi yetiştirilmesi gibi bir sorunla karşı karşıyayız.

İngiltere yeni bir karar aldı, temel bilimlere dayanan yeni bir müfredat hazırlayacaklar ve bugünlerde açıklamak üzere, daha henüz bunun bize aksetmiş somut bir müfredatı yok. ABD'de hiçbir çocuk geride kalmaması diye "race to top" yani zirve yarışı, geçen hafta açıklanan ve STEM olarak bilinen özellikle yükseköğretimde bilim, mühendislik ve matematik eğitime odaklanılmaktadır. Bunun iki ayağı var, birincisi K-12 denilen ortaöğretim ve ilköğretime kapsayan kısmı, ikinci kısmı ise yükseköğretimle ilgili kısmı. Burada özellikle teknoloji, matematik, fen ama biraz önce sayın Günay'ın sunumunda olan o temel beceriler, bu eğitimin önemli bir kısmı. Ve o temel becerilerin de hepimizin bildiği gibi o zorunlu eğitim sürecinde özellikle lise öğretimi sonuna kadar verilmesi. Peki bu kimleri ilgilendiriyor? Biz Milli Eğitim olarak ilköğretim ve ortaöğretimde öğrencileri daha nitelikli yetiştirmeyi, onlara temel bilimsel becerileri kazandırmayı tartışacak olursak, dünyada ne olup bittiğini çok iyi okumamız gerektiğinden hareketle sadece bir örnek olması açısından veriyorum. Aslında yasal olarak da Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığına yüklenmiş görevlerden biri bu: Dünyada ne olup bittiğini okumak ve anlamak, bizim kendi politikalarımızı geliştirmek için çalışmak.

Bakınız Sağlık Bakanlığı, Enerji Bakanlığı, Çevre Ajansı ve Tarım Bakanlığı gibi gönüllüler ve öğrenciler de dahil olmak üzere ve nihayetinde Eğitim Bakanlığı da bu işin içerisinde. Çünkü bilim ve teknoloji politikası ya da bilim insanı yetiştirmek sadece Milli Eğitim Bakanlığı ile sınırlı bir iş değil, farklı bakanlıklar da var ki bu konuda farklı protokol çalışmaları var bakanlığımızda ve bunlar imzalanma aşamasında.

2023 yılı vizyonuna baktığımız zaman hepimiz bildiği gibi, bilim ve teknolojiye hakim, teknolojiyi bilinçli kullanabilen, teknolojik üretim yapabilen, teknolojik gelişmeleri ulusal ve ekonomik faydaya dönüştürebilmiş bir refah toplumu. Bunu hedefliyoruz ve bunu yapacak olan da bugünkü eğitim verdiğimiz çocuklar. Biz burada ilköğretim programlarına baktığımızda, bilimsel süreç becerileri gelişmiş, problemleri çözmeye bilimsel bir anlayışı benimsemiş, temel sayısal sözel toplumsal ve kültürel bilgi beceri tutum ve değerlere sahip, ama şu ayrım çok önemli, biz yetiştirdiğimiz insanın şu ayrımı yapabildiğini istiyoruz; bilimsel verilere dayanarak karar verme ve bilimsel bilgileri kullanarak demokratik süreçlerde karar verme ayrımını yapabilen bir kişilik. Örneğin bir zeminde kaç katlı bina yapılacağı bir oylama konusu değildir. Estetik açıdan olabilir, ama teknik olarak fiziki olarak değil. Fiziki özelliklere bağlıdır ve bu bir mühendislik çalışmasıdır. Elimizi kaldırarak çoğunluk burada on katlı olmasını istiyor diye buna karar veremeyiz. Bizim insanımız bu ayrımı yapabildiği gün, biz bu toplumda daha üst düzeyde pek çok problemin üstesinden gelebilmişiz demektir. Ama bu ciddi bir bilim anlayışı ve ciddi bir bilimsel süreç bilgi gerektirir. Ama bu ayrım her şeyin temelidir. Yükseköğretime geçmeden önce bu ayrımı yapabilen insanlar yetiştirmek zorundayız. Peki bu anlayışta bireyler yetiştirmek için davranışçı bir anlayışla hareket edebilir misiniz? Hayır, ama şu yanılgıya da düşmeyelim bir program tek başına davranışçı ya da yapılandırmacı diye etiketlenilemez. Bir programın davranışçı öğeleri ve unsurları da vardır, ama bir programın aynı zamanda yapılandırmacı olarak nitelendirilebileceğimiz ki o tek başına bir teori bile değildir sadece bir teoriler birleşimidir. Bizim böyle bir program ve bu programı sürekli geliştirme politikamız var. Öğretim sürecinde bilimsel süreç ve tutumlarının kazandırılması, etkinlik ve öğrenme içerisinde bilim insanların yaptıklarını anlamak onları izleyebilmek, ki tarihimizde çok örnekleri var bunun. Biz tarihi belli bir yerden okumaya başlarsak, birçok şeyi unutturuz, ama tersi olursa çoğu şeyi yeniden keşfediyoruz.

Bakınız bugün erken çocukluk eğitimi diye bir şeyi yeniden keşfediyoruz, İbn Sina diyor ki yüzyıllar öncesinden; “Çocuğun eğitimi süttten kesilir kesilmez başlamalı!” diyor. Daha da önce başlamalı bence, ama erken çocukluk eğitimi dediğimiz şey tam olarak bu galiba. Biz bunu yeniden keşfediyoruz, onun için geçmişte doğru okumamız lazım. Biz bugün bir matematikte bir fende geçmişte çok iyi bilmiyoruz. Bu geçmişle birlikte bugünkü becerileri kazandırmak durumundayız. Bilim insanı yetiştirme programlarımız, bilim sanat merke-

zlerinin kurulması ve en önemlisi de öğretmenlerin eğitimi. Çünkü biz bu kuşağı yalnızca öğretmenleri iyi yetiştirerek, onları iyi geliştirerek kurtarabiliriz. Ortaöğretim kurumları eğer bunu yapabiliyorsa, kapasiteleri varsa bilim insanı yetiştirme programları düzenleyebilir ve bu programlar, okul-üniversite işbirliği ile gerçekleştirilen programlar. Burada öğrencilerin gerçekten bilim insanı olarak yetişmek için gerekli temel becerileri kazanmaları ve potansiyellerinin gelişmesi, yaşamı kolaylaştıracak şeylerin nasıl üretileceğinin ve çalışacağıının anlaşılması, buna evet davranışçı bir yaklaşımla, öğrencilere neyi nasıl yapacaklarını söyleyerek sınırlandırarak gerçekleştiremeyiz. Bir meslektaşımız bizim kurumumuzda anlatıyor, çocuğun biri sormuş buna "ne çalışıyorsunuz?": "Düşünme eğitimi çalışıyoruz." diyor. Çocuk da: "İyi iyi çalışın, siz şimdi bize ne düşüneceğimizi söylemekle kalmazsınız bir de nasıl düşüneceğimizi söylersiniz" diyor. Biz çocuklara nasıl düşüneceğini ya da ne düşüneceğini söylemek istemiyoruz, düşünmenin yollarını bulmalarını ve keşfetmelerini istiyoruz. Onun için uygulamada bir takım sorunlarımız olsa bile bilgi kuramı, bilgi teorisi diye bir dersimiz var ki eğer bu ders iyi uygulanabilirse, eşyaya bakışımızı bile değiştirebilir, ama uygulamada hala sıkıntılarımız var. Fen lisesi müfredatını yenilemeye çalışıyoruz. Biz aslında üstün yetenekli üstün zekalı olarak sınıflanacak bir gruba sıradan bir eğitim vermek istemiyoruz. Onlara gerçekten bir bilim insanı olarak yaklaşmak, ama bunu yaparken o öğrencilerin yükseköğretimle ilişkilendirilmelerini çok iyi kurgulamak zorundayız.

İlköğretim okullarında teknoloji ve tasarım, bilişim teknolojileri, düşünme eğitimi; ortaöğretimde proje hazırlama, bilgi kuramı, bilgi ve iletişim dersleri ama yine belirtiyorum uygulama boyutunda sorunlarımız çok büyük. Dünya değişiyor, ekonominin, toplumun değişmesine ihtiyacı olan beceriler değişiyor ve gördüğümüz gibi üst düzey iletişim becerileri ön plana çıkıyor, rutin beceriler ikinci plana düşüyor. Fakat biz hala 30-40 yıl öncesinin modellemesindeki temel beceri ve içeriklerle devam etmeye çalışıyoruz. Bunları değiştirmek zorundayız ve bunların üzerinde çalışıyoruz. Somut bir örnek vereyim; bugün biz pek çok alanda ortaöğretim düzeyinde meslek elemanı yetiştirme iddiasındayız. İyi bir matematik ve fizik, iyi bir temel bilimler eğitimi almamış bir öğrenci elektrik teknisyeni olamaz, elektronik teknisyeni olamaz. Bu otuz kırk yıl öncesinin modellemesine dayalı içerikler bugün yetersiz, bunları değiştirmek zorundayız. Bunları ortaöğretim bütünlüğü içerisinde değiştirmek zorundayız ve bugün biz ortaöğretimin bütünlüğü içerisinde yapısal olarak da düşünerek bu değişiklikleri bilim ve teknoloji adına gerçekleştirmek, Türkiye'nin beşeri sermayesini geliştirebilmek için bu temel düzeyde ilköğretim ve ortaöğretim düzeyinde bu değişiklikleri gerçekleştirmek durumundayız ve bunları üzerinde çalışıyoruz.

Teşekkür ediyorum, saygılar sunuyorum.

EĞİTİM POLİTİKALARINI BELİRLEMEDE KURUMLAR ARASI KOORDİNASYON

Yılmaz TUNA*

Özet

Ülkeler, sahip oldukları kaynakları etkin kullanarak gelişebilmekte ve rekabet üstünlüğü kazanabilmektedir. Kaynakların etkin kullanılmasında nitelikli insan gücü kritik bir öneme sahiptir. İnsan gücünün niteliğini artıran en önemli faktör ise eğitimidir. Eğitim, birçok sürecin etkileşimi neticesinde bireylere ulaşmaktadır. Süreçlerin iyi tasarlanması ise başarı için kritik öneme sahiptir. Bu süreçlerden biri takip edilecek eğitim politikalarının belirlenmesidir. Eğitim politikalarının belirlenmesinde hükümetler ve yasama organı başat role sahip olmakla beraber, bu süreçte birçok kurum ve kuruluş doğrudan veya dolaylı olarak katkı sağlamaktadır. Birçok aktörün rol aldığı süreçlerde koordinasyon ihtiyacı kendiliğinden gündeme gelmektedir. Ülkemizde bu anlamda kurumlar arası koordinasyonda önemli sorunlar bulunmaktadır. Kurumlar arası yetki çatışmaları, rollerin etkin bir şekilde yerine getirilmemesi ve kurumlar arası güven en önemli sorunlardır. Kalkınma Bakanlığı, görev tanımı gereği ülkemizde sektörel politikaların belirlenmesinden ve kurumlar arası koordinasyonun sağlanmasından sorumlu bir kurumdur. Bakanlığın, politika oluşturma görevinin yanı sıra alt sektörel stratejilerin hazırlanması, kaynak tahsisi, uygulamayı yönlendirme, koordine etme, izleme ve değerlendirme fonksiyonları da bulunmaktadır. Ancak, bu fonksiyonları etkin bir şekilde yerine getirebildiğini söylemek mümkün değildir.

Anahtar Kelimeler: Eğitim, Politika, Kamu, Koordinasyon

Genel Çerçeve

Ülkelerin sosyal, ekonomik ve kültürel anlamda gelişmesi ve büyümesi sahip olduğu yer altı ve yer üstü kaynakların çokluğu veya zenginliğiyle ilişkilidir. Ancak, sahip olunan kaynakların çokluğu her zaman gelişme ve büyüme için yeterli olmamaktadır. Nitekim yer altı kaynaklarıyla zengin bazı ülkeler yüksek gelir grubunda yer almalarına rağmen, gelişmiş ve kalkınmış ülkeler grubunda alt sıralarda yer almaktadırlar. Sahip olduğu kaynakları etkin bir şekilde kullanabilen ülkeler kalkınabilmekte ve gelişebilmektedir. Kaynakların etkin kullanılmasında, diğer faktörlerin yanı sıra, nitelikli insan gücü kritik bir öneme sahiptir. İnsan gücünün niteliğini artıran en önemli faktör ise eğitimidir. Eğitim, birçok sürecin etkileşimi neticesinde bireylere ulaşmaktadır. Süreçlerin iyi tasarlanması ise başarı için kritik öneme sahiptir. Bu süreçlerden biri de takip edilecek eğitim politikalarının belirlenmesidir.

Eğitim politikaları, yukarıdan aşağıya doğru belirlenebileceği gibi aşağıdan yukarıya doğru da belirlenebilir. Kapalı ve totaliter yönetimlerde daha çok yukarıdan aşağıya doğru ya da tek yanlı kararlarla belirlenen eğitim politikaları, açık ve demokratik toplumlarda aşağıdan yukarı ve katılımcı bir anlayışla belirlenmektedir. Şüphesiz bu iki anlayışın arasında gri bölgede yer alan ülkeler de mevcuttur. Bu gibi ülkelerde, belirlenecek politikaların önemine göre istenen düzeyde ve ölçüde katılım mümkün olabilmekte ya da katılım şekilden ibaret kalabilmektedir.

*Kalkınma Bakanlığı Sosyal Sektörler ve Koordinasyon Genel Müdürü / yilmaz.tuna@kalkinma.gov.tr

Eğitim Politikalarını Belirleyen Kurumlar

Parlamente demokratik yönetimlerde eğitim politikalarının belirlenmesinde yasama organı ve hükümetler başat role sahip olmakla beraber, bu süreçte birçok kurum ve kuruluş da doğrudan veya dolaylı olarak katkı sağlar.

Ülkemizde eğitim politikalarının belirlenmesine katkı sağlayan belli başlı kurum ve kuruluşlar şunlardır:

- Yasama organı
- Hükümet
- Milli Eğitim Bakanlığı
- Yükseköğretim Kurulu (YÖK), Üniversitelerarası Kurul (ÜAK) ve üniversiteler
- TÜBİTAK ve Bilim ve Teknoloji Yüksek Kurulu (BTYK)
- Kalkınma Bakanlığı
- Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı
- Türkiye İş Kurumu
- Avrupa Birliği Eğitim ve Gençlik Programları Başkanlığı
- Yerel Yönetimler
- Sivil toplum kuruluşları
- Uluslararası kuruluşlar
- Diğer kuruluşlar

Eğitim politikalarının oluşturulmasında yukarıda sayılan kurumlara ilave olarak Maliye Bakanlığı ve Başbakanlık gibi diğer kamu kurumları da kısmen veya dolaylı olarak rol alabilmektedir. Kısaca, ülkemizde eğitim politikalarının oluşturulması, çok sayıda kurumun görev alanına giren bir iş olup bu süreçte, çok sayıda kurumun birlikte çalışması, görevleri paylaşması ve ortak çıktılar üretmesi ihtiyacı ortaya çıkmaktadır.

Yukarıda bahsedilen kurum ve kuruluşların eğitim politikalarının belirlenmesindeki rolleri kısaca şöyledir:

1. Yasama Organı: Parlamento üyesi her milletvekili, her konuda olduğu gibi, eğitim konusunda da doğrudan yasa teklifi yapabilir ya da görüşülmekte olan yasa tasarılarına önerge vermek suretiyle katkıda bulunabilir. Yakın geçmişte kurulan yeni üniversiteler ve öğrenci aflatı eğitimle ilgili doğrudan yasama faaliyetine örnek teşkil edebilir. Bütçe kanunları ve eğitimle ilgili diğer yasama faaliyetleri ise dolaylı örneklerden bazılarıdır.

2. Hükümet: Parlamento demokrasilerde halktan yetki talep eden partiler, iktidara geldiklerinde ne tür politikalar takip edeceklerini beyan ederek halktan oy talep ederler. Halkın desteğini alıp hükümet olduklarında ise vaat ettikleri politikalar doğrultusunda icraat yaparlar. Eğitim, politik tercihler içerisinde kendisine yer bulan en önemli konuların başında gelir. Dolayısıyla,

eğitim politikalarının en önemli kaynağı, hükümetlerin programları teşkil etmektedir. Son yıllarda kurulan yeni üniversiteler, eğitim kurumların yeniden yapılandırılması, eğitimin önündeki engellerin kaldırılmasına yönelik düzenlemeler belli başlı örneklerden bazılarını teşkil etmektedir.

3. Milli Eğitim Bakanlığı: Eğitim alanındaki en önemli aktör şüphesiz Milli Eğitim Bakanlığıdır. 652 sayılı MEB Teşkilat ve Görevleri Hakkında KHK'nin 2.maddesinde "Eğitim ve öğretimin her kademesi için ulusal politika ve stratejileri belirlemek, uygulamak, uygulanmasını izlemek ve denetlemek, ortaya çıkan yeni hizmet modellerine göre güncelleyerek geliştirmek" şeklinde tanımlanan görev en geniş anlamıyla bu bakanlığa aittir.

4. YÖK, ÜAK ve Üniversiteler: YÖK, Milli Eğitim Bakanlığından sonra eğitim politikalarının belirlenmesinde rol alan önemli bir kurumdur. 2547 sayılı Kanunun 1. Maddesi YÖK'ün kuruluş amacını "yükseköğretimle ilgili amaç ve ilkeleri belirlemek ve bütün yükseköğretim kurumlarının ve üst kuruluşlarının teşkilatlanma, işleyiş, görev, yetki ve sorumlulukları ile eğitim - öğretim, araştırma, yayım, öğretim elemanları, öğrenciler ve diğer personel ile ilgili esasları bir bütünlük içinde düzenlemektir" şeklinde ifade etmektedir. ÜAK ise yine 2547 sayılı kanunun 11.maddesinde belirtildiği üzere "yükseköğretim planlaması çerçevesinde, üniversitelerin eğitim - öğretim, bilimsel araştırma ve yayım faaliyetlerini koordine etmek, uygulamaları değerlendirmek, Yükseköğretim Kuruluna ve üniversitelere önerilerde bulunmak" şeklinde görevlendirilmiştir. Üniversitelerin ise eğitimin yanı sıra bilimsel düşüncenin üretildiği ve araştırmaların yapıldığı yerler olmasının doğal bir sonucu olarak, her alanda olduğu gibi eğitimle ilgili politikaların oluşturulmasında da doğrudan ve dolaylı katkıları olmaktadır.

5. TÜBİTAK ve BTYK: Türkiye'deki gelişmeleri ve dünyadaki bilim ve teknoloji politikalarını yakından izleyerek ulusal bilim ve teknoloji politika önerileri oluşturmak TÜBİTAK'ın görevleri arasında yer almaktadır. TÜBİTAK Kanununun 1.maddesinde kurumun görevleri " ... toplumun her kesimi ve ilgili kurumlarla iş birliği içinde, ulusal öncelikler doğrultusunda *bilim ve teknoloji politikaları geliştirmek*, bunları gerçekleştirecek alt yapının ve araçların oluşturulmasına katkı sağlamak, araştırma ve geliştirme faaliyetlerini özendirmek, desteklemek, *koordine etmek*, yürütmek ..." şeklinde ifade edilmiştir. Öte yandan, 1983 yılında oluşturulan BTYK'nın yasa ile belirlenen görevleri; " ... uzun vadeli *bilim ve teknoloji politikalarının tespitinde* hükümete yardımcı olmak, araştırma ve geliştirme *hedeflerini tespit etmek*, sektörler ve kuruluşlar arasında *koordinasyon* sağlamak ..." şeklinde belirlenmiştir. Her iki kurum ve kurulun, eğitimin en önemli ayaklarından biri olan bilim ve teknoloji politikalarının belirlenmesinde önemli rolleri bulunmaktadır.

6. Kalkınma Bakanlığı: Kalkınma Bakanlığı, ulusal ve bölgesel ölçekte çeşitli düzeylerde ve konularda politika üretmek ve üretilen politikaların uygulama süreçlerini yönlendirmek ve koordine etmekle görevlidir. Kalkınma Bakanlığı koordinasyonunda eğitim politikalarının oluşturulması sürecinde çeşitli politika belgeleri ortaya konulmaktadır. Bu belgelerden en önemlileri kalkınma planları, orta vadeli programlar, yıllık programlar, yatırım programları, bölgesel ve sektörel strateji belgeleridir. Bu görevler Anayasa ve ilgili yasalarda tanımlanmıştır. Anayasanın 166.maddesinde “*Ekonomik, sosyal ve kültürel kalkınmayı, özellikle sanayinin ve tarımın yurt düzeyinde dengeli ve uyumlu biçimde hızla gelişmesini, ülke kaynaklarının döküm ve değerlendirilmesini yaparak verimli şekilde kullanılmasını planlamak, bu amaçla gerekli teşkilatı kurmak* Devletin görevidir.” şeklindedir. 641 sayılı Kanun Hükmünde Kararnenin 2.maddesinde Bakanlığın görevleri arasında “Ülkenin doğal, beşeri ve iktisadi her türlü kaynak ve imkânlarını tespit ederek takip edilecek iktisadi, sosyal ve kültürel *politika ve hedeflerin belirlenmesinde* Hükümete müşavirlik yapmak” ve “Bakanlıkların ve kamu kurum ve kuruluşlarının iktisadi, sosyal ve kültürel politikayı ilgilendiren faaliyetlerinde *koordinasyonu* sağlamak, uygulamayı etkin bir biçimde yönlendirmek ve bu konularda Hükümete müşavirlik yapmak” hükümleri yer almaktadır. Bakanlık bünyesinde yer alan ve eğitim, bilim ve teknoloji politikalarını makro düzeyde belirlemede görevli bulunan ilgili genel müdürlük, *koordinasyon* fonksiyonunun önemine binaen Sosyal Sektörler ve Koordinasyon Genel Müdürlüğü olarak teşkil edilmiştir.

7. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı: Eğitimin çıktısı çalışma hayatının girdisini oluşturur. Bir diğer ifadeyle, eğitim kurumlarından mezun olanların nihai amacı, sahip oldukları bilgi ve beceri düzeyine uygun olarak işgücü piyasasında bir iş bulabilmektir. O halde iş dünyasının talep ettiği niteliklere uygun insan gücü yetiştirebilmek için eğitimin temel aktörleri, başta Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı olmak üzere iş dünyasının taleplerini göz önünde bulundurmaya zorundadır. Özellikle son yıllarda Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığının koordinasyonunda oluşturulmaya çalışılan İstihdam Stratejisi ve geçtiğimiz yıllarda uygulamaya konulan İstihdam ve Mesleki Eğitim İlişkisinin Güçlendirilmesi Eylem Planı ile eğitim politikalarının istihdam bakış açısıyla şekillendirilmesi yönünde strateji, hedef ve eylemler içermektedir.

8. Türkiye İş Kurumu: Eğitim kurumlarından mezun olanların, gerek ilk defa işe yerleşmeleri ve gerekse işini kaybetmiş ya da çalışan ancak mesleki bilgi ve becerilerini geliştirmek isteyenlere katkı sağlayan bir kurum olarak İŞKUR, eğitim politikalarına talep tarafından katkı sağlayan önemli bir kurumdur. İŞKUR yasının 3.maddesinde, kurumun görevleri arasında iş ve meslek analizleri yapmak, iş ve meslek danışmanlığı hizmetleri vermek, işgücünün istihdam edilebilirliğini artırmaya yönelik işgücü yetiştirme, mesleki eğitim ve

işgücü uyum programları geliştirmek ve uygulamak, istihdamdaki işgücüne eğitim seminerleri düzenlemek sayılmaktadır. Bu gibi görevleriyle söz konusu kurum eğitim politikalarının belirlenmesine önemli katkılar sağlamaktadır.

9. Avrupa Birliği Bakanlığı Avrupa Birliği Eğitim ve Gençlik Programları Başkanlığı (Ulusal Ajans): Başkanlığın Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmeliğin 4.maddesinde “Merkez, Avrupa Birliği Eğitim ve Gençlik Programlarından Genel Eğitim (Socrates), Mesleki Eğitim (Leonardo da Vinci) ve Gençlik (Youth) programlarına ilişkin çalışmaları, bu alandaki iç mevzuat, Komisyon ile yapılan anlaşmalar ve ulusal ajanslarla ilgili olarak ulusal otoritelerin ve Komisyonun sorumluluklarına ilişkin Avrupa Birliği mevzuatını dikkate almak suretiyle yürütür.” şeklindedir. Ulusal Ajans, oluşturduğu komite aracılığıyla tespit edeceği genel politikalar çerçevesinde AB eğitim ve gençlik programlarının ülkemizde uygulanması ve Avrupa ortak eğitim ve gençlik kültürü oluşturulmasını amaçlamaktadır. Bu faaliyetler sonucunda oluşacak ortak eğitim ve gençlik kültürünün ve ikliminin, ulusal eğitim politikalarını ve sürecini etkilemesi beklenmektedir.

10. Yerel Yönetimler: İl Genel Meclisleri ve İl İstihdam ve Eğitim Kurulları eğitimle ilgili konularda yerel düzeyde politikalar belirleyebilmekte ve kararlar alabilmektedir. İl İstihdam ve Eğitim Kurulları Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmeliğin 6.maddesinde Kurulun görevleri arasında “İlin istihdam ve mesleki eğitim politikasını oluşturmak” sayılmaktadır. Ayrıca, il özel idareleri eğitim altyapılarının yapımı konusunda yerel ve merkezi bütçe kaynaklarını harcaıyabilme yetkisine sahiptir.

11. Sivil Toplum Kuruluşları: Eğitimle ilgili dernekler, vakıflar ve sendikalar gibi STK'lar eğitim politikalarının oluşturulmasında doğrudan ve dolaylı olarak katkıda bulunmaktadır. Bu sempozyumu düzenleyen sendikanın amacı da, oluşturulacak eğitim politikalarına katkı sağlamak ve yön vermektir.

12. Uluslararası Kuruluşlar: Avrupa Birliği, OECD, Dünya Bankası, UNESCO, UNICEF gibi uluslar arası kuruluşlar yürüttükleri programlar ve projelerle doğrudan ve dolaylı bir şekilde eğitim politikalarının belirlenme süreçlerine katkıda bulunmaktadır. Özellikle AB'ye tam üyelik sürecinde müktesebata uyum çalışmaları, her alanda olduğu gibi eğitim alanındaki politikaların şekillenmesinde önemli etkileri olmaktadır.

13. Diğer Kuruluşlar: Küreselleşen dünyamızda ulusal ve uluslar arası medya ve internet her alandaki politikaların belirlenmesinde etkin bir rol oynamaktadır. Hazırladıkları eğitim sayfaları ya da yaptıkları yayınlar baskı unsuru olarak görev yapmakta ve politika süreçlerini etkilemektedirler. Öte yan-

dan yargı kurumları da zaman zaman eğitim politikalarının oluşturulmasında etkili olabilmektedir. Yasama ve yürütme organlarının oluşturdukları eğitimle ilgili mevzuat ya da idari kararlar, yargı organlarıncı iptal edilebilmekte ve hatta nasıl bir düzenleme yapılacağı ya da yapılamayacağı da belirtilebilmektedir. Askeri bürokrasi de, özellikle darbe dönemlerinde, eğitim politikalarının oluşturulmasında önemli etkileri olmuştur. Bu etkiye örnek olarak 2547 sayılı YÖK Kanunu ve sekiz yıllık kesintisiz zorunlu eğitim kanunu verilebilir. Öte yandan YURTKUR da oluşturacağı yurt kapasitesiyle, burs imkânlarıyla ya da dolaylı diğer yollarla eğitim politikalarına etki yapmaktadır.

Koordinasyonun Önemi

Birçok aktörün belirleyici olduğu süreçlerde koordinasyon ihtiyacı doğal olarak gündeme gelir. Koordinasyon terimi genel olarak "belli bir amaca ulaşmak için çeşitli işler ve kurumlar arasında bağlantı, uyum ve düzen sağlama, eş güdüm" olarak tanımlanmaktadır. Tanımdan da anlaşılacağı üzere, belli bir amaca ulaşmak için tarafların bağlantıya ya da iletişime geçmesi, bu bağlantının uyum içinde gerçekleşmesi ve nihayet bu uyumun düzenli ve sürekli olması gerekmektedir.

Eğitim politikalarının oluşturulmasında katkısı bulunan ve yukarıda değinilen her kurumun mevzuatında genellikle koordinasyon görevi de mevcuttur. Ancak, koordinasyona hangi durumlarda ihtiyaç duyulacağı açık bir şekilde tanımlanmamıştır. Koordinasyon ihtiyacı, kurumlara ve kurumların yöneticisine bağlı olarak farklılık gösterebilmektedir. Genellikle, düzenleme yapma ya da politika belirleme sürecine ilk başlayan aktör koordinasyon sürecini başlatır. Koordinasyon sürecini başlatan aktör, koordinasyon sürecine ne zaman başlayacağı, kimleri dahil edeceği ve ne sıklıkta ve sürede devam edeceğine de karar verir. Burada inisiyatif kurumlara ve yöneticilerine bırakılmıştır. Demokratik toplumlarda ve uzlaşma kültürü gelişmiş ülkelerde kişisel ve kurumsal inisiyatif alanının daha sınırlı olduğu aşıkardır.

Kalkınma Bakanlığının Koordinasyon Rolü

Yukarıda bahsedildiği üzere her kuruma verilen koordinasyon görevi, bazen gereği gibi yerine getirilmez ya da kısmen yerine getirilir. Ancak, ulusal düzeyde takip edilecek politikaların belirlenmesi, belirlenen politikalara göre kaynak tahsis edilmesi, izlenmesi ve değerlendirilmesinden sorumlu bir kurum olan eski adıyla Devlet Planlama Teşkilatı, yeni adıyla Kalkınma Bakanlığı bu misyonunu yerine getirirken *koordinasyon* görevini gerçek anlamda yapmak zorunda olan önemli kurumlardan biridir.

Kalkınma Bakanlığı, görev tanımı gereği ülkemizde temel politikaların belirlenmesinden ve kurumlar arası koordinasyonun sağlanmasından sorumlu bir kamu kurumudur. Bu temel görev, Anayasada ve Kalkınma Bakanlığının mevzuatında ifade edilmiş ve kurumun vizyonu ve misyonunda da yer almış-

tır. Kalkınma Bakanlığının yasının 2.maddesinde sayılan görevleri arasında “Bakanlıkların ve kamu kurum ve kuruluşlarının iktisadi, sosyal ve kültürel politikayı ilgilendiren faaliyetlerinde *koordinasyonu* sağlamak, uygulamayı etkin bir biçimde yönlendirmek ve bu konularda Hükümete müşavirlik yapmak.” görevi bulunmaktadır.

Kalkınma Bakanlığı mevzuat gereği her türlü kurumdan bilgi ve belge isteme yetkisine haiz olduğundan, kurumlar arasında koordinasyonu sağlamada etkili olabilmektedir. Öte yandan, eğitim sektörüne makro perspektiften bakabilme kapasitesi yüksek olduğundan bütüncül, kapsayıcı ve etkili politikalar üretilebilme ve kurumlar arasında koordinasyon sağlama mümkün olmaktadır. Ayrıca, hükümete müşavirlik görevi nedeniyle Kalkınma Bakanlığının bütün üst politika belgelerinin hazırlanması sürecinde yer alınması nedeniyle disiplinler arası ve analitik çalışma kültürü yüksek olmakta ve bu kazanım eğitim politikalarının kurumlar arasındaki koordinasyonunda artı değer olarak yansımaktadır.

Ülkemizde Kalkınma Bakanlığı eliyle eğitim politikalarının oluşturulması sürecinde çeşitli politika belgeleri ortaya konulmakta ve katkılar sağlanmaktadır. Bu belgeler ve katkıları aşağıdaki gibi sıralamak mümkündür:

- Kalkınma planları
- Orta vadeli programlar (OVP)
- Yıllık programlar
- Yatırım programları
- Bölgesel ve sektörel strateji belgeleri ve programlar
- Sosyal Destek Programı (SODES)
- İdari ve yasal hazırlık sürecine görüş vermek
- AB Eğitim Faslına Koordinasyon rolü
- Yüksek Planlama Kurulu Sekreteryalığı
- Ekonomik ve Sosyal Konsey Sekreteryalığı

Bu plan, program ve stratejilerde yer alan eğitim politikaları, etkin bir koordinasyonla ve ilgili kuruluşların katılımıyla hazırlanmaktadır. Kalkınma Bakanlığında sektörel bir yapılanma söz konusu olup, Eğitim ve Kültür Dairesi üst çatısı altında yer alan sektörler okul öncesi, ilk ve ortaöğretim sektörü, mesleki eğitim sektörü ve yükseköğretim sektörüdür. Plan ve programların uygulanması sırasında kamu ve özel kesim kuruluşları arasında gerekli koordinasyonu sağlamak ve bu amaçla kurum ve kuruluşların üst düzey yetkili temsilcilerinin katılacağı muhtelif komisyonlar kurmak da bakanlığın görevleri arasında bulunmaktadır. Eğitim politikalarının oluşturulması sürecinde bakanlık eğitim sektörü, uluslararası kuruluşlarla temas ve müzakerelere de iştirak etmektedir.

Kalkınma Bakanlığının üst politika belgelerinin hazırlanması sürecindeki koordinasyon görevini bazı örnekler üzerinden detaylandırmak mümkündür:

- **Kalkınma Planı Hazırlığı ve Özel İhtisas Komisyonlarının (ÖİK) İşleyişi:** ÖİK'ların kurulması, kalkınma planı hazırlığı sürecindeki en önemli aşamalardan biridir. Kalkınma Bakanlığı koordinasyonunda kurulan komisyonlara alanında kamu kurum ve kuruluşları, akademisyenler, STK'lar ve alanında temayüz etmiş kişiler davet edilmekte ve bu uzmanların fikirleri çeşitli yöntemlerle ÖİK Raporlarına yansıtılmaktadır. ÖİK Raporları, kalkınma planında yer alacak gelişmeler ile hedef ve politikaların en önemli girdisini sağlamaktadır. Komisyonun kuruluşundan raporun nihai aşamalarına gelinceye kadar kalkınma planında yer alacak hedef ve politikaların belirlenmesinde katılımcılık ilkesi titizlikle uygulanmaktadır. ÖİK raporları hazırlanırken komisyon üyelerinin tüm görüşlerinin rapora yansımaya dik kat edilmektedir. Örneğin, Dokuzuncu Kalkınma Planı hazırlanırken moderasyon teknikleri kullanılmış ve ortaya konulan hiçbir fikrin kaybolmamasına özen gösterilmiştir. Komisyonunda, komisyon üyelerinin oyları ile bir komisyon başkanı seçilmekte ve başkan raportörle birlikte raporun nihai hale getirilmesinden sorumlu olmaktadır. Sonrasında raporlar yayınlanmakta ve raporun önemli sonuçları kalkınma planında yer almaktadır.

- **Orta Vadeli Program ve Yıllık Programlar:** Plan hazırlandıktan ve TBMM onayıyla yürürlüğe girdikten sonra, üç yıllık perspektifle her yıl hazırlanan OVP ile orta vadeli politikalar tespit edilmektedir. Yıllık programlar ise planın ve OVP'nin yıllık uygulama dilimlerini oluşturmakta ve yıllık bütçelere kaynaklık etmektedir. Her iki temel belge de ilgili tüm kurumlarla yapılan istişari toplantılarla hazırlanmakta ve yayınlanmadan önce yine tüm kurumların resmi görüşüne sunulmaktadır.

- **Yatırım Programı Hazırlık Süreci ve Kurumlarla Yürütülen Yatırım Görüşmeleri:** Kamu yatırım programlarının hazırlanması sürecindeki önemli aşamalardan biri, proje seçimini gerçekleştirmeden önce yatırımcı kuruluşlarla gerçekleştirilen yatırım görüşmeleridir. Yatırım görüşmeleri bakanlık sektör uzmanları ile yatırımcı kurumların yöneticileri arasında her yıl Ağustos ve Eylül aylarında gerçekleştirilmektedir. Kalkınma Bakanlığı tarafından koordine edilen bu toplantılarda, yatırımcı kurumların öncelikle mevcut projelerinin durumu görüşülmektedir. Sonrasında ise teklif edilen yeni projeler tartışılmaktadır. Projelerle ilgili detaylı bilgilerin yanı sıra temel politikaların da tartışıldığı bu toplantıların amacı, kamu yatırım projesi stokunu oluştururken temel politikaları hayata geçirecek en uygun projelerin seçimini yapmaktır. Bu projelerin sektörün sorunlarının çözümüne katkı sağlaması ve ekonomik ve sosyal kalkınmaya destek olması nihai hedeftir. Kamu yatırım programının TBMM'de kabul edilmesine kadarki tüm süreçte Kalkınma Bakanlığı yatırımcı kuruluşlarla işbirliği halinde süreci yönlendirmektedir.

• **Bölgesel ve Sektörel Stratejiler ve Programlar:** Kalkınma Bakanlığı, Güneydoğu Anadolu Projesiyle (GAP) başladığı bölgesel kalkınma faaliyetlerine, Doğu Anadolu Projesi (DAP), Doğu Karadeniz Projesi (DO-KAP) ve Konya Ovası Projesi (KOP) gibi bölgesel kalkınma programları ile devam etmektedir. Buna ek olarak, son yıllarda 26 NUTS bölge düzeyinde oluşturulan Kalkınma Ajanslarıyla da yine bölgesel politikalar çerçevesinde yerel kalkınmayı koordine etmektedir. Öte yandan Kalkınma Bakanlığı bölgesel ve sektörel stratejilerin hazırlanmasında da koordinasyon görevi yapmaktadır. KOBİ Stratejisi, Bilgi Toplumu Stratejisi gibi stratejilerin hazırlanmasında doğrudan koordinasyon görevi üstlenmiştir. Diğer alanlardaki strateji belgelerinin hazırlığını ilgili kurumlarla yakın bir koordinasyonla yapmaktadır. Örneğin, Hayat Boyu Öğrenme Stratejisi, Milli Eğitim Bakanlığı ile Kalkınma Bakanlığının etkin koordinasyonu ile hazırlanmıştır. Stratejinin hazırlık sürecinde tüm sorumlu ve ilgili kurumları bir araya getiren bir çalıştay düzenlenmiş ve eğitim politika yapıcılarının görüşleri stratejiye yansıtılmıştır. Stratejinin yazımı, düzeltilmesi, tasarımı ve yayımı aşamalarında DPT eğitim sektörü uzmanları aktif olarak görev almıştır. Strateji, Yüksek Planlama Kurulu (YPK) tarafından onaylanarak uygulamaya konulmuştur. Düzenlenen çalıştayın çıktısı olan eylem planı strateji belgesinin eki olarak basılmıştır.

• **Sosyal Destek Programı (SODES):** Kamu kurum ve kuruluşlarının sağladığı eğitim, sağlık, istihdam gibi kurumsal hizmetlere dezavantajlı konumları nedeniyle ulaşamayan kesimlere yönelik Kalkınma Bakanlığı tarafından 2008 yılında başlatılan SODES, özellikle yerel yönetimler, üniversiteler ve STK'larla yakın bir koordinasyon içinde yürütülmektedir. Halen 30 ilimizde uygulanan programın yakın zamanda tüm illere yaygınlaştırılması planlanmaktadır.

• **İdari ve yasal hazırlık sürecine görüş vermek:** Tüm kamu kurum ve kuruluşları, yapacakları idari ve yasal düzenleme tekliflerini, hükümete ve parlamentoya sunmadan önce, plan ve program ilkelerine uygunluk açısından Kalkınma Bakanlığı görüşünü almak zorundadırlar. Bu süreç, kurumlar arası koordinasyonla belirlenmiş temel politikaların uygulamaya yansımaları bakımından önemli bir süreçtir.

• **AB Tarama Sürecinde Eğitim Faslıyla ilgili Kalkınma Bakanlığının Koordinasyonu:** AB ile yürütülen üyelik müzakereleri kapsamında gerçekleştirilen tarama sürecinde Kalkınma Bakanlığı, *eğitim faslının koordinatörü* olarak belirlenmiştir. Kalkınma Bakanlığı, koordinatör sıfatıyla başta Milli Eğitim Bakanlığı ve YÖK olmak üzere ilgili kurumların üst düzey yöneticileri ile toplantılar düzenlemiş ve AB tarafına sunulmak üzere eğitim faslının raporunu hazırlamıştır. Brüksel'de yapılan tarama toplantısına ilgili tüm kurumlar katılmakla birlikte eğitim raporunun sunumu ve müzakeresi Kalkınma

Bakanlığı uzmanları tarafından yapılmıştır. Eğitim faslı, AB müzakereleri sürecinde en başarılı bulunan fasıllardan biri olup, müzakere sürecinde hiçbir sorunla karşılaşılmamıştır.

• **Yüksek Planlama Kurulu (YPK) ve Ekonomik ve Sosyal Konsey (ESK):** Kalkınma planları, programları, yatırım programları, sektörel ve bölgesel stratejilerin belirlenmesi ve kabulü, ilgili bakanların katılımıyla koordineli bir şekilde sürdürülmesi görevini Kalkınma Bakanlığının sekretaryasını üstlendiği YPK tarafından yürütülmektedir. Öte yandan 2010 yılında yapılan düzenlemeyle Anayasanın 166.maddesine “Ekonomik ve sosyal politikaların oluşturulmasında hükümete istişari nitelikte görüş bildirmek amacıyla Ekonomik ve Sosyal Konsey kurulur. Ekonomik ve Sosyal Konseyin kuruluş ve işleyişi kanunla düzenlenir.” hükmü ilave edilmiştir. Anayasa düzenlemesinden önce de zaman zaman toplanan ESK, bu yılın Nisan ayında kabul edilen yasayla amacı “ekonomik ve sosyal politikaların oluşturulmasında, toplumsal uzlaşma ve işbirliğini sağlayacak, sürekli ve kalıcı bir ortam yaratarak, istişari mahiyette ortak görüş belirlemek” olarak tanımlanmıştır. Bu konseyin de sekretarya görevi Kalkınma Bakanlığı tarafından yerine getirilmektedir.

Koordinasyon Sorunları

Birçok kurum ve kuruluşun katkı vererek birlikte oluşturmak zorunda oldukları eğitim politikalarının belirlenmesi sürecinde koordinasyonun önemi aşikârdır. Oluşturulacak politikaların sosyal, ekonomik ve kültürel tüm boyutlarıyla değerlendirilmesi, toplumsal etkilerinin öngörülebilmesi için kurumlar arası koordinasyonun önemi daha da artmaktadır. Aksi takdirde, uygulamaya konulan politikaların kısa zamanda öngörülme soruna yol açması ve toplumsal tepkilerin oluşması kaçınılmaz olacaktır. Bu durum ise meşruiyet sorununu gündeme getirecek ve yönetim erkini kullananlara karşı güven bunalımını doğuracaktır. Konu bu yönüyle ele alındığında, koordinasyon esas itibariyle toplumsal sözleşmenin ruhunda mündemiç bir husustur. Konu bu kadar önemli olmakla beraber, sahip olunan demokratik ortam ve uzlaşma kültürüne bağlı olarak koordinasyon sürecine yeterli önem verilmemektedir.

Koordinasyon alanında yaşanan belli başlı sorunları kısaca şu şekilde sıralayabiliriz:

1. Koordinasyon, demokratik ortamlarda ve uzlaşma kültürünün güçlü olduğu toplumlarda etkin bir şekilde yerine getirilebilirken, bu konuda eksikleri bulunan toplumlarda şekilden ibaret kalabilmektedir. Nitekim oluşturulacak bir politikanın belirlenmesi amacıyla kurumları bir araya getirip görüş alan ya da resmi kanallarla görüş temin eden ilgili kurumların, bu görüşleri sadece katılım ilkesine önem verdiklerini göstermek için yaptıkları, gerçekte görüşlerden yararlanmadıkları değişik örneklerde görülmektedir.

Koordinasyon ve uzlaşıyla politikaların belirlenmemesi, bir diğer ifadeyle politikaların belirlenme sürecinin aşağıdan yukarıya doğru olmaması durumunda, “tabiat boşluk kabul etmez” ilkesi gereği yukarıdan aşağıya doğru bir süreç devreye girmektedir. Bu ise meşruiyet sorununu gündeme getirmekte ve toplumsal sorunların artmasına yol açmaktadır.

2. Koordinasyon, zahmetli ve sıkıntılı bir süreçtir. İlgili tüm tarafları bir düzen içinde bir araya getirmek ve hiç birini dışlamadan sürece dâhil etmek zordur. Zorluk, koordinasyon becerisindeki eksiklik ve gerekli maliyetlerden kaçınmaktan kaynaklanmaktadır.

3. Bir işe başlamadan önce gerekli olan hazırlık süreci genellikle çok kısa tutulmakta, hatta bazen hazırlık yapılmadan işin bir an önce gerçekleşmesi talep edilebilmektedir. Daha çok doğu toplumlarına özgü olan bu yaklaşım tarzı, koordinasyon sürecini bir zaman kaybı olarak telakki etmektedir. Yasalarda yer alan hazırlık süreçleri, belirtilen yaklaşım tarzı nedeniyle işleri bir an önce sonuçlandırmak adına çoğu zaman dikkate alınmamaktadır.

4. Eğitim politikalarının belirlenmesinde etkin olan ve yukarıda belirtilen kurumların neredeyse tamamının, özellikle Milli Eğitim Bakanlığı, YÖK, Başbakanlık ve Kalkınma Bakanlığı gibi kamu kurumlarının koordinasyon görevleri bulunmaktadır. Ancak, bu koordinasyonun hangi konularda, zamanlarda ve kim tarafından yapılacağı hususu belirsizdir ve genellikle takdire bırakılmış bulunmaktadır. Yöneticilerin *gerekli görmesi halinde* ilgili kurum ve kuruluşların görüşüne yazılı ya da sözlü başvurulabilmektedir. Bu durum ise, koordinasyon sürecini zaafa uğratmaktadır.

5. Yaşanan bir diğer sorun da, yazılı ya da sözlü görüşü talep edilen kurum ve kuruluşların sayısı sınırlı olabilmekte, olumlu katkı vermeyeceği tahmin edilen kurumlar sürecin dışında tutulabilmektedir.

6. En önemli sorunlardan bir diğeri ise kurumlardan gelen görüşlerin sürece katkısının takdire bırakılmasıdır. Görüşlerin ne ölçüde dikkate alındığını izleyen ve değerlendiren bir mekanizma bulunmamaktadır.

7. Koordinasyon ve uzlaşma kültürü eksikliği, sorunları erteleyebilmekte ve arzu edilmeyen süreçlerin devreye girmesine yol açabilmektedir. Örneğin, üniversiteler arasında koordinasyonu ve işbirliğini sağlamak ve uzun dönemli politikaları belirlemek amacıyla merkezi bir kurumun kurulması, 1968 yılında yürürlüğe giren İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planından itibaren tüm planlarda bir politika olarak yer almıştır. Ancak, o dönemlerdeki ilgili kurumlar bir araya gelerek bir koordinasyon kurumu oluşturmamış, bahsi geçen kurum 1980 askeri idarenin yönetime el koymasıyla Yükseköğretim Kurulu olarak teşekkül etmiştir.

Sonuç

Koordinasyon, belirlenecek politikalarda sahiplik duygusunun oluşturulması ve ilgili paydaşların görüş ve katkılarının alınarak üst düzeyde uzlaşmanın sağlanması ya da karşı görüşlerin öğrenilmesi açısından önemli bir mekanizmadır. Sürecin kendisi, demokratik ortamın oluşmasına ve uzlaşma kültürünün gelişmesine önemli katkı sağlamaktadır. Koordinasyon bu kadar önemli bir mekanizma olmasına rağmen uygulamada sorunlar ve aksaklıklar yaşanmaktadır. Koordinasyon sürecini yaygınlaştırmak ve desteklemek amacıyla, kurumların politika yapma sürecindeki yetki ve sorumluluklarının net bir şekilde tanımlanması; koordinasyon sürecindeki tüm aşamaların belirlenmesi; süreci başlatan ilgili kurumun (koordinatör kurumun) tüm aşamalara özen gösterip göstermediğini tespit eden mekanizmaların oluşturulması önem arz etmektedir.

21.

Yüzyılda TÜRKİYE'nin
Eğitim ve Bilim Politikaları Sempozyumu
10-11 Aralık 2011 / Başkent Öğretmenevi

10 Aralık 2011

II. OTURUM 16:30-18:25
KONFERANS SALONU

Paralel Oturum II:

ÖĞRETMEN YETİŞTİRME VE ATAMA POLİTİKALARI

Oturum Başkanı

Prof. Dr. Mehmet Şişman

Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dekanı

- 1. Türkiye'nin Öğretmen Yetiştirme Politikası**
Yrd. Doç. Dr. Murat Özoğlu
(Yıldırım Beyazıt Üniversitesi)
- 2. Öğretmen Atama Politikaları ve KPSS**
Prof. Dr. Selahattin Turan
(Eskişehir Osmangazi Üniversitesi)
- 3. Öğretmenlerin Mesleki Gelişim Politikaları**
Prof. Dr. Yüksel Kavak
(Hacettepe Üniversitesi)

OTURUM BAŞKANI

Prof. Dr. Mehmet ŞİŞMAN*

Evet değerli dinleyiciler, hoş geldiniz. Bu oturumda öğretmen yetiştirme ve atama politikalarını tartışacağız. Burada politika sözcüğü tabi yanlış anlaşılmaya meyyal bir kelime, Türkçe değil. "Palais" ve "politics" kelimeleri var İngilizce de, herhalde bu politics kelimesi galiba oradan biten bir kelime politika. Tabi politika söz konusu olunca ulusal düzeyde ya da yerel ya da kurum bazlı politikalardan söz etmek mümkün. Ama galiba burada ulusal düzeyde politikalardan söz edeceğiz. İkinci sözcük atanma sözcüğü, burada öğretmen atamaları. Ben onu yerli istihdam demeyi tercih ederim. Yani atama değil de sadece merkezi sistemle ve anlayışa göre yönetilen eğitim sistemlerinde, resmi kurumları herhalde öğretmen atamaları kast edilmiş oluyor bu sözcükle. Bunun dışında tabi farklı yollarla istihdam edilen öğretmenlerde var. Efendim dolayısıyla istihdam sözcüğü daha kapsayıcı diye düşünüyorum. Efendim öğretmen yetiştirme ve istihdamı konusu geçtiğimiz haftalarda Antalya'da toplanan bir çalıştay da uzun uzadıya tartışıldı. "Ulusal Öğretmen Stabilesi Çalıştay" idi, bunun adı. Buradan Yüksel Hocam da Selahattin Hoca ve bende katıldım sanıyorum 300 dolayında katılımcı vardı orada. 3 gün boyunca öğretmen yetiştirme ve istihdamının çeşitli yönleri tartışıldı. Orada dört gruptan dört rapor çıktı. Bunlar birleştirilerek önümüzdeki günlerde bir yeşil belge olarak, öğretmen yetiştirme ile ilgili bir milli strateji olarak sanıyorum kamuoyuyla paylaşılacak. Efendim öğretmen yetiştirme ve istihdamı tabi ki çok çeşitli yönleri olan, oldukça tartışılan bir problem alanı. Burada konuyla ilgili olarak bir raporda imzası olan arkadaşlarım var. Murat Özoğlu, SETA tarafından bu konuyla ilgili hazırlanan raporun hazırlayıcıları arasında. Yüksel Kavak Hocam da Yükseköğretim Kurulu tarafından bu konuda hazırlanan başka bir raporun sahiplerinden birisi. Ben ilk sözü ilk önce Murat Beye vereceğim. Süreyi yirmi dakika olarak belirliyorum. Daha kısa olması da tabi tercih edilir. En iyi konuşma en kısa olan konuşmadır. Evet buyurun Murat Bey söz siz de.

*Osmangazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dekanı

TÜRKİYE'NİN ÖĞRETMEN "YETİŞTİRME" POLİTİKASI

Yrd. Doç. Dr. Murat ÖZOĞLU*

Öğretmenin mesleki donanımının, eğitim ve öğretim sürecinin kalitesini ve öğrenci başarısını doğrudan etkilediği hem ulusal hem de uluslararası düzeyde eğitimciler ve akademisyenler tarafından kabul edilmektedir. Eğitimin kalitesi ile öğretmenin kalitesi arasındaki bu sıkı ilişki nedeniyle son dönemlerde dünyanın hemen her ülkesinde öğretmenlerin kalitesini yükseltmeye yönelik birbirini takip eden girişimler yapılmaktadır. Bu bildiride, öğretmen yetiştirme sisteminin temel bileşenlerinden olan hizmet öncesi eğitime öğrenci seçimi, hizmet-öncesi eğitim (üniversite eğitimi), staj (uygulama) dersleri, öğretmen seçimi (atanması), uyum eğitimi, hizmet-içi eğitim, performans değerlendirmesi ve öğretmenlerin yer değiştirmesi gibi birbiri ile ilintili konularda Türkiye'de izlenen politikalar, uluslararası politika uygulamalarıyla karşılaştırmalı olarak değerlendirilecektir.

Anahtar Kelimeler: Öğretmen Yetiştirme, Öğretmen Kalitesi, Hizmet-öncesi Eğitim, Hizmet-içi Eğitim

Türkiye'nin Öğretmen Yetiştirme Politikaları

Öğretmenin mesleki donanımının, eğitim ve öğretim sürecinin kalitesini ve öğrenci başarısını doğrudan etkilediği hemen herkes tarafından kabul edilmektedir. Tabi ki, eğitim sisteminin başarısı ya da başarısızlığı birçok farklı bileşen üzerinden izah edilebilir. Eğitim ve öğretim ortamlarının fiziksel altyapısı, müfredatın esnekliği ve işlevselliği, eğitsel araç-gereçler ve teknolojik olanakların kalitesi ve erişilebilirliği, okulun yönetim şekli vb. gibi eğitim sisteminin temel bileşenleri arasında yer alan birçok unsur, öğrencilere sunulan eğitimin kalitesini doğrudan ya da dolaylı olarak etkileyebilmektedir. Öğretmenleri eğitim sisteminin en önemli bileşeni yapan husus, onların eğitim sistemindeki diğer tüm bileşenlerle sürekli etkileşim halinde olmasıdır. Bunun da ötesinde, öğretmenlerin diğer bileşenler üzerinde inisiyatif kullanabilme yetki ve sorumluluğu bulunmaktadır. Başarılı öğretmenler, kendi kapasitele-ri ve sistemin kendilerine tanıdığı esnekliğe bağlı olarak, müfredatı, eğitim araç-gereçlerini ve teknolojik imkânları, fiziksel ihtiyaçlara ve öğrencilerin bireysel ihtiyaçlarına göre yeniden düzenleyebilmekte ve eğitim sisteminin kalitesini beklentilerin de üzerine taşıyabilmektedir.

Eğitimin kalitesi ile öğretmenin kalitesi arasındaki bu sıkı ilişki nedeniyle son dönemlerde dünyanın hemen her ülkesinde öğretmenlerin kalitesini yükseltmeye yönelik birbirini takip eden reformlar gerçekleştirilmektedir. Türkiye'de de bu konuda bir takım değişiklikler ve düzenlemeler gerçekleştirilmiştir. Ancak halen öğretmen yetiştirme konusu önemli bir sorun alanı olarak sitemdeki yerini korumaktadır. Öğretmen yetiştirme konusunun sistematik olarak ele alınması gerektiğine vurgu yapan bu bildiride, öğretmen yetiştirme sisteminin temel bileşenlerinden olan hizmet öncesi eğitime öğrenci seçimi, hizmet-öncesi eğitim (üniversite eğitimi), staj (öğretmenlik uygulama

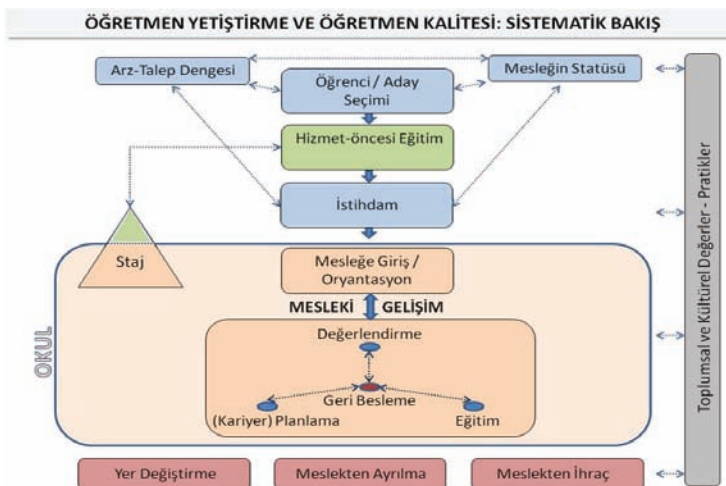
*Yıldırım Beyazıt Üniversitesi / mozoglu@gmail.com

ması) dersleri, öğretmen seçimi (atanması), uyum eğitimi, hizmet-içi eğitim, performans değerlendirmesi ve öğretmenlerin yer değiştirmesi gibi birbiri ile ilintili konularda Türkiye'de izlenen politikalar ve yaşanan sorunlar kısaca değerlendirilmektedir.

Öğretmen Yetiştirme: Sistematik Bir Yaklaşım

Öğretmen yetiştirme konusu genelde, öğretmenlere mesleki donanım kazandıran hizmet-öncesi eğitim (üniversite eğitimi) ve hizmet-içi eğitim süreçleri üzerinden tartışılmakta ve bu konuda izlenen politikalar ve gerçekleştirilen reformlar bu iki sürece odaklanmaktadır. Her ne kadar her iki süreçte öğretmen kalitesi ile doğrudan ilgili ve oldukça önemli süreçler olsa bile, öğretmen yetiştirme konusu, kendi içinde birçok farklı ama bir o kadar da birbiri ile ilintili hususu barındıran, oldukça kapsamlı bir konudur ve sistematik bir bakış açısıyla ele alınması gerekmektedir. Örneğin, aşağıda değinileceği üzere, doğrudan öğretmen adaylarının eğitimi ilgili olmayan istihdam ile ilgili süreçlerin nasıl yönetildiğine bağlı olarak, hem öğretmen yetiştirme sistemine giren öğrencilerin kalitesini ve sistemin yetiştirdiği öğretmen adaylarının kalitesini olumlu ya da olumsuz etkileyebilmektedir. Bu bildiriye, öğretmen yetiştirme sisteminin önemli bileşenlerinden olan hizmet-öncesi ve hizmet-içi eğitim süreçlerine ek olarak, öğretmen adaylarının seçimi ve istihdamı, öğretmenlik mesleğinin statüsü ve toplumsal saygınlığı ile öğretmenlerin eğitim sistemi içerisinde yer değiştirmesi veya sistemden ayrılması gibi öğretmen yetiştirme sistemini ve sistemin mahsulü olan öğretmenlerin kalitesini olumlu ya da olumsuz etkileyebilecek konular üzerinde kısaca durulmaktadır. Şekil 1'de bildiriye ele alınan öğretmen yetiştirme sisteminin temel öğeleri ve birbirleri ile olan ilişkileri özet olarak sunulmuştur.

Şekil 1. Öğretmen Yetiştirme Sisteminin Temel Bileşenleri

Öğrenci Seçimi ve Öğretmen Adaylarının İstihdamı

Hizmet-öncesi eğitime öğrenci seçimi ve öğretmen adaylarının istihdamınoktasında, öğretmen yetiştirme sistemlerigenel olarak ikiye ayrılmaktadır (Barber ve Mourshed, 2007). Uluslararası sınavlarda başarılı sonuçlar elde eden Finlandiya ve Singapur gibi ülkelerdeizlenen ilk yaklaşıma göre, öğrenciler öğretmenlik programlarına kabul edilirken,ihtiyaç duyulan öğretmen sayısı gözetilmekte veihtiyaç duyulan sayılarda öğrencibu programlara seçilerek kabul edilmektedir. Öğrenci seçiminde, akademik bilginin yanında öğrencilerin öğretmenliğe ilgisi, mesleğe yatkınlığı ve iletişim becerileri sınavlar ve mülakat ile örnek ders anlatımları kullanılarak ölçülmektedir. Arz-talep dengesi gözetilerek programlara kabul edilen öğrenciler,genellikle ücretsiz eğitim almakta ve hatta maaş bile alabilmektedir. Mezun olduktan sonrada genellikle ikinci bir elemeye tabi tutulmadan doğrudan istihdam edilmektedir.

Bu yaklaşımda, öğretmenlik programlarına, arz-talep dengesi gözetilerek ihtiyaç nazarında öğrenci alındığı için, hizmet-öncesi eğitimde ve özellikle uygulama derslerinde bir yığılma yaşanmamakta, dolayısıyla öğretmen adayları kaliteli bir hizmet-öncesi eğitimi almaktadır. Başvuran öğrenciler arasında en başta ciddi bir eleme yapılması ve mezun olanların hemen istihdam edilmesi nedenleriyle, bu yaklaşımın uygulandığı eğiti sistemlerindeöğretmenlik saygın bir meslek olarak görülmektedir. Mesleğin saygınlığının yüksek olmasına bağlı olarak, zamanla öğretmenlik programına gösterilen ilgi ve dolayısıyla da başvuran öğrencilerin başarı profili artmaktadır.

İkinci yaklaşımda ise arz-talep dengesi,öğrenciler öğretmenlik programlarına kabul edilirken değil, mezun olduktan sonra istihdam edilirken gözetilmektedir. Yani, öğretmenlik programlarına, ihtiyaç fazlasıöğrenci alınmakta ve istihdam sürecinde mezun adaylararasından seçim yapılmaktadır. Esas seçim istihdam sürecinde yapıldığından, programlara öğrenci kabulünde daha genel kriterler kullanılmaktadır. İlkyaklaşımın aksine, buyaklaşımda, öğretmenlik programlarına ihtiyaç fazlası öğretmen adayı alındığı için hizmet-öncesi eğitimin, özellikle okullarla işbirliği içerisinde yürütülen uygulama derslerinin niteliği düşmekte, hatta öğrencilere staj okulu bulmakta dahi zorlanılmaktadır. Hizmet-öncesi eğitimin niteliğine ilişkin yaşanan bu sorunların ötesinde, ihtiyaç fazlası mezun veren ikinci modelde, mezunların bir kısmı atanamamakta ve buna bağlı olarak mesleğin saygınlığı düşmektedir. Mesleğin saygınlığının düşmesine bağlı olarak, zaman içerisinde öğretmenlik programlarına yönelen öğrencilerin başarı profili düşmektedir. Bu durum ise öğretmenlerin genel kalitesini etkilemektedir.

Mevcut haliyle Türkiye'de ikinci yaklaşım benimsenmiş durumdadır. Öğretmen yetiştiren programların önemli bir kısmına (okul öncesi öğretmenliği vb. programlar hariç) ihtiyaç duyulan öğretmen sayısından daha fazla öğretmen adayı kabul edilmektedir. İlgili bölümde değinileceği üzere hizmet-

öncesi eğitim programlarında yaşanan yığılma eğitimin kalitesini olumsuz etkilemektedir. Özellikle büyük şehirlerde, hizmet-öncesi eğitimin önemli bir parçası olan staj uygulaması uygulama okullarında yaşanan yığılmalardan dolayı işlevselliğini neredeyse tamamen yitirmiş durumdadır. Hizmet-öncesi eğitimde yaşanan sorunlara ek olarak, istihdamda zamanla yığılma yaşanmaya başlamıştır ve bugün atanamayan öğretmenler MEB üzerinde ciddi baskı oluşturmaktadır. Öğretmenlik programlarının büyük bir bölümünden mezun olan öğretmen adaylarının istihdam edilememesine bağlı olarak, özellikle son yıllarda öğretmenlik mesleğinin saygınlık krizine girdiğine şahit oluyoruz.

Türkiye'de öğrenci ve öğretmen adaylarının seçimi de oldukça sorunlu işlemektedir. Müzik, resim ve beden eğitimi öğretmenlikleri gibi özel yetenek sınavları ile öğrenci alan programlar hariç tutulacak olursa, Türkiye'de öğretmen yetiştiren programlara öğrenci seçimi genel kültür, genel yetenek ve akademik bilgiyi ölçen çoktan seçmeli ÖSYS sınavı ile yapılmaktadır. Yine, Türkiye'de öğretmenler istihdam edilirken öğretmen adayları arasında seçim, genel kültür, genel yetenek ve pedagojik formasyon bilgisini ölçen çoktan seçmeli KPSS testi sonuçlarına göre yapılmaktadır. Dolayısıyla, ne hizmet-öncesi eğitime girişte ne de istihdam sürecinde, adayların mesleğe karşı duyduğu ilgi, mesleğe yatkınlık durumu ve mesleğin gerektirdiği iletişim becerilerine sahip olup olmadığı ölçülmektedir. Dahası KPSS sınavının, ortaöğretim ve ilköğretim ikinci kademeye seçilen alan öğretmenlerinin alan bilgisini dahi ölçmemesi ayrı bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır.

Öğretmenlik Mesleğinin Statüsü

Öğretmenlik mesleğinin toplumsal statüsü, saygınlığı ve konumu, öğretmen yetiştirme sisteminin bir parçası olarak değerlendirilmesi gereklidir. Yukarıda değinildiği gibi toplumsal saygınlığı düşen bir mesleğe kaliteli öğrencilerin yönelimi beklenemez. Bu ise girdi anlamında öğretmen kalitesini etkilemektedir. Eğitimde uluslararası düzeyde başarı yakalayan, Finlandiya ve Güney Kore gibi ülkelerde öğretmenlik mesleğinin saygın bir meslek olarak görüldüğü ve başarılı öğrencilerin bu mesleğe yöneldiği görülmektedir. Öğretmenliğin bu ülkelerde saygın bir meslek olarak algılanmasında kültürel faktörlerin büyük rolü olduğu vurgulanmakta ama buna ek olarak mesleğe ilişkin pratiklerinde bu algının oluşmasına büyük katkı sağladığı bilinmektedir (Barber ve Mourshed, 2007).

Hemen her meslek gurubunda olduğu gibi öğretmenlik mesleğinin toplumsal statüsü, mesleğe yönelik pratiklere ve kültürel pratiklere bağlı olarak, toplumdan topluma değişmekte, hatta belirli bir toplumun farklı kesimleri arasında da çeşitlilik gösterebilmektedir. Mesleki statü denildiğinde ilk akla gelen konu genelde mesleğin ekonomik getirisidir. Ekonomik getiri bakımından doktorluk, avukatlık, mühendislik vb. gibi gelir düzeyi yüksek meslek kategorileri ile kıyaslandığı zaman, Türkiye'de öğretmenliğin statüsü düşük bir meslek olduğu söylenebilir. Ne var ki, öğretmenlik mesleğinin saygınlığı-

nın düşük olmasını sadece ekonomik nedenlere indirgemek ve özlük hakları çerçevesinde ele almak doğru değildir. Ekonomik getiri, işin görünen boyutu olmakla birlikte, Türkiye'de öğretmenlik mesleğinin toplumsal statüsünün düşmesinde daha farklı ve gizli nedenler bulunmaktadır.

Bunların başını öğretmen istihdam politikaları çekmektedir. Her ne kadar, Türkiye'de öğretmenliği uzmanlık gerektiren bir meslek olarak tanımlama çalışmaları Cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren başlamış olsa bile, öğretmenlerin istihdamı noktasında günümüze kadar izlenen politikalar öğretmenliğin meslek algısını ve saygınlığını toplumun nazarında zayıflatmıştır. Özellikle öğretmen yetiştirme yetki ve sorumluluğunun üniversitelere devredilmesinden sonraki dönemlerde, öğretmen yetiştirme ve istihdam farklı kurumlar tarafından yapılar hale gelmesiyle, ilgili kurumlar arasında eşgüdüm kurulamamış ve öğretmen yetiştirme ve istihdam politikalarında arz-talep dengesi bir türlü sağlanamamıştır. Bunun neticesinde bazı alanlarda öğretmen açığı oluşurken, bazı alanlarda gereğinden fazla öğretmen yetiştirilmiştir.

Ortaya çıkan öğretmen açığını kapatmak için öğretmenlikle ilgisi olmayan fakülte ve bölümlerden mezun olanların öğretmenliğe atanması, öğretmenliği halkın nazarında herkesin kolaylıkla yapabileceği bir meslek olarak konumlandırmıştır. Diğer taraftan, ihtiyaç olmadığı halde bazı alanlarda yetiştirilen öğretmen adaylarının istihdam edilememesi, yani öğretmen olmak üzere yetiştirilen adayların işsiz kalması ve dahası bunun sürekli medyada gündemde kalması, öğretmenlik mesleğinin saygınlığını kamuoyunda her geçen gün daha da düşürmektedir.

Hem istihdam hem de mesleki statü ile ilgili bir diğer husus ise atamalarla ilgili çelişkili uygulamadır. Öğretmen ihtiyacı olmayan alanlarda oluşan yığılmadan dolayı, KPSS sınavında çok yüksek puan alan öğretmen adayları atanamazken, okul öncesi öğretmenliği veya İngilizce öğretmenliği gibi ihtiyaç bulunan alanlarda öğretmen adayları çok düşük puanlarla atanabilmektedir. KPSS sınavında belirli bir standart puanın olmaması, Türkiye'de öğretmenlik mesleğinin de bir standardının olmadığını göstermektedir ki buda öğretmenliğin meslek saygınlığını olumsuz etkilemektedir.

Mesleğin statüsünü olumsuz yönde etkileyen bir diğer faktör de öğretmenlerin çalışma koşulları ile ilgilidir. Çalışma koşullarından kasıt, sadece çalışma yükü değildir. Hatta bu konuda öğretmenliğin rahat bir meslek olduğu yönünde toplumda yaygın bir kanaat vardır. Çalışma koşulları ile ilgili esas konu, öğretmenliğin ne derece kariyer (profesyonel) mesleği olduğu, mesleği icra etmede (sınıfta) öğretmenlere tanınan özerklik, öğretmene (uygulama ve tercihlerinde) duyulan güven ve saygı ve öğretmeni desteklemeye yönelik kurulan profesyonel destek mekanizmalarıdır. Öğretmenlik mesleğinin oldukça saygın olduğu Finlandiya'da, okulun izlediği politikalar ve yönetim şekli, ders kitapları, dersin içeriği, ölçme-değerlendirme yöntemleri ve okul bütçesi gibi farklı konularla ilgili karar alma süreçlerinde geniş yetkiler verilmektedir (Özoğlu, Gür ve Çelik, 2010). Bu yetki öğretmenlere karşı saygı ve güven olarak değerlendirilmektedir.

Eğitim-öğretim ve program boyutuyla ele alındığında, Türkiye'de öğretmenlerin mesleki özerkliğinin olduğundan bahsetmek güçtür. Çünkü öğretmenin neleri, nasıl öğreteceği, hangi kitapları kullanacağı ayrıntılarıyla MEB tarafından belirlenmektedir. Öğretmenlere hem hizmet öncesi hem de hizmet içi eğitim yoluyla "program geliştirme" dersleri veya seminerleri verilmekte, ancak kendi derslerinde kendi programlarını geliştirmelerine ve derslerini kendi geliştirdikleri programlar doğrultusunda yürütmelerine müsaade edilmemektedir. Bu durum, devletçi geleneğin ve daha da önemlisi öğretmenlere karşı güvensizliğin bir yansıması olarak karşımıza çıkmaktadır. Mesleki özerklik ve güven sorununa ek olarak, Türkiye'de öğretmenliğin bir kariyer mesleği olarak kurgulandığı da söylenemez. Her ne kadar son yıllarda bu konularda bazı düzenlemeler yapılsa bile, öğretmenlerin kendilerini geliştirmelerine motivasyon kaynağı olacak işlevsel kariyer basamakları (terfi mekanizmaları) bulunmamaktadır. Dahası, aşağıda değinildiği üzere Türkiye'de öğretmenlerin mesleki gelişimlerini desteklemeye yönelik profesyonel destek mekanizmalarının varlığından söz etmek mümkün değildir.

Hizmet-Öncesi Eğitim

Hizmet-öncesi eğitim, öğretmen yetiştirme sisteminin en önemli süreçlerinden birisidir. Bu süreçte, öğretmen adaylarına hem öğretmen olacakları alanla ilgili alan bilgisi hem de öğretmenlik meslek bilgisi kazandırılır. Ayrıca, bu süreçte sunulan uygulama dersleri sayesinde, öğretmen olarak mesleğe başlamadan önce, öğretmen adaylarının pratik bilgiler kazanmasına imkân sağlanır. Türkiye'de üniversitelerce verilmekte olan hizmet-öncesi eğitim ile ilgili bazı sorunların olduğu bilinmektedir. Bu sorunların başında, öğretim elemanlarının nicelik ve nitelik bağlamında yetersizliği, fiziksel koşulların yetersizliği, sınıf mevcutlarının kalabalık olması ve uygulama dersleri ile uygulama okulu-üniversite işbirliğinde yaşanan sorunlar gelmektedir.

Yükseköğretimde öğretim elemanı eksikliği genel bir sorun olmasına karşın, bu sorun eğitim fakültelerinde daha belirgin olarak karşımıza çıkmaktadır. Öğretim elemanı ve öğretim üyesi başına düşen öğrenci sayıları diğer fakültelere kıyasla eğitim fakültelerinde oldukça yüksek kalmaktadır. Örneğin, 2010-2011 eğitim öğretim yılında, öğretim elemanı başına düşen öğrenci sayısı birçok fakültede 20'nin altında iken eğitim fakültelerinde bu sayı ortalama 33 civarındadır (ÖSYM, 2011). Gelişmekte olan ve ikinci öğretim yapan taşra üniversitelerinin bazılarında bu sayı çok daha yükselmektedir (YÖK, 2007). Bu soruna paralel bir sorun, eğitim fakültelerinde ikinci öğretim verilen programların oldukça fazla olmasıdır. 2011-2012 yılında eğitim fakültelerinin kontenjanlarının % 30'unu ikinci öğretim programları oluşturmaktadır (Tablo 1). Diğer fakültelerde ikinci öğretim oranı bu kadar yüksek değildir. İkinci öğretim uygulaması, zaten sayıca yetersiz olan öğretim elemanlarına aşırı derecede ders yükü getirmekte; kendilerini yenilemeleri ve alanlarıyla ilgili bilimsel faaliyette bulunmalarını zorlaştırmaktadır.

Tablo 1. Eğitim fakültelerine yerleştirilen öğrenci sayıları ve ikinci öğretim oranları (2000-2011).

Yıllar	Genel	İkinci Öğretim	
		Sayı	Pay
2000	38,900	0,516	27%
2001	42,500	2,300	29%
2002	44,066	2,992	29%
2003	45,583	3,652	30%
2004	46,721	3,552	29%
2005	48,010	3,997	29%
2006	39,128	0,100	26%
2007	38,696	9,565	25%
2008	52,827	5,119	29%
2009	59,421	8,737	32%
2010	59,793	10,175	34%
2011	71,721	11,338	30%

Kaynak: ÖSYM verileri

Hizmet-öncesi eğitim kapsamında, MEB'e bağlı okullarla işbirliği içerisinde verilen okul deneyimi ve öğretmenlik uygulaması dersleri (staj) ele alınması gereken bir başka sorundur. Staj dersleri, öğretmen adaylarının hizmet-öncesi eğitim süresince teorik düzeyde elde ettikleri kazanımları pratiğe kazanımlara dönüştürmesi için son derece önemlidir. Ne yazık ki, Türkiye'de farklı nedenlerden dolayı uygulama dersleri sağlıklı bir şekilde yürütülememektedir. Öncelikli olarak, eğitim fakültelerindeki öğrenci sayısının aşırı derecede fazla olması nedeniyle uygulama derslerinin yürütüleceği MEB' bağlı okullarda aşırı yığılma yaşanmakta ve hem okul yönetimi hem de öğretmenler, bu işi üstlenmek zorunda kaldıkları bir angarya olarak görmektedir. Özellikle üniversite sayısının çok olduğu büyük illerde bazı uygulama okullarında okulun hem idari hem de eğitsel işleyişinde aksaklıklar doğuracak ciddi yığılmalar olabilmekte ve rehber öğretmenler tecrübe ve kalite gözetimi yapılmadan rastgele atanmaktadır. Oysa ihtiyaç oranında öğretmen yetiştiren Finlandiya gibi ülkelerde, uygulama dersleri, ya üniversitelerce yönetilen özel Öğretmen Yetiştirme Okullarında gerçekleştirilmekte ya da öğretmen kalitesi yüksek, özel seçilmiş devlet okullarında ve seçilmiş deneyimli öğretmenlerin rehberliğinde gerçekleştirilmektedir (Salhberg, 2011).

Dikkat edilecek olursa hizmet-öncesi eğitim ile ilgili bahsi geçen bu sorunların temelinde ihtiyaç fazlası öğretmen adayı yetiştirilmesi sorunu yatmaktadır. Okul öncesi öğretmenliği gibi bazı öğretmenlikler hariç tutulacak olursa birçok alanda MEB'in öğretmen ihtiyacı giderek azalmaktadır. Bunun aksine eğitim fakültelerinin kontenjanları -piyasada yüz binlerce atanamayan öğretmen adayı olmasına rağmen- her yıl artırılmaktadır (Tablo 1). Özellikle 2011-2012 yılında eğitim fakültelerinin kontenjanlarının ciddi oranda artırılmış olması gerçekten anlaması güç bir durumdur. Hatırlanacak olursa, atanamayan

öğretmenlerle ilgili tartışmaların yoğunlaştığı bir dönemde, 2011 yılı Şubat ayında, eski Milli Eğitim Bakanı Nimet Çubukçu YÖK'te genel kurul toplantısına katılmıştı. Bu toplantıda eğitim fakültelerinin durumu, özellikle de artan kontenjanların tartışıldığı basına yansımıştı ("YÖK'te fakültelere yeni", 2011).

Mesleğe Giriş ve Mesleki Gelişim

Günümüzde bilim ve teknolojideki hızlı değişime bağlı olarak okul kavramının, müfredatın, okullarda kullanılan öğretim yöntemlerinin giderek değiştiğine şahit olmaktayız. Bu değişime paralel olarak, öğretmenin görev, rol ve sorumluluklarının değişmekte ve çeşitlenerek artmaktadır. Bu değişiklikler, öğretmen yetiştirmede sadece hizmet öncesi eğitim tek başına yetersiz kılmaktadır. Öğretmenlerin, mesleklerini icra etmeye başladıkları ilk yıllarda mesleğe uyum sağlamaları, çalışma hayatlarının değişik safhalarında ortaya çıkan mesleki ihtiyaçlarının ve eksikliklerinin tespit edilerek iyileştirilmesi ve meslekle alakalı yaşanan değişikliklere (reformlara) ayak uydurabilmeleri ve sahip çıkmaları için sürekli olarak belirli bir mesleki gelişim programı dâhilinde desteklenmesi gerekmektedir. Bütün bunların ötesinde, Türkiye'deki mevcut öğretmenlerin kompozisyonu, mesleki gelişim faaliyetlerini Türkiye için oldukça önemli kılmaktadır. İstihdam noktasında günümüze değin yürütülen çelişkili politikalardan dolayı, öğretmenlerimiz çok farklı standartlarla ve çok farklı kaynaklardan temin edilmiştir. Bazıları atanırken KPSS puanı olması yeterli görülmüş, bazıları formasyon eğitimi bile olmadan sisteme dahil edilmiştir. Bu öğretmenlerin mesleki gelişimlerinin izlenmesi ayrıca önem arz etmektedir.

İdeal bir mesleki gelişim (hizmet-içi) programında, yeni atanan öğretmenler için mesleğe girişte sorun yaşamamaları için nitelikli rehber öğretmenler ve idareciler eşliğinde ihtiyaç temelli bir oryantasyon programı içermelidir. Meslekten ayrılmaların yoğun yaşandığı ülkelerde (örn. ABD), ayrılmaların büyük çoğunluğunun özellikle öğretmenliğin ilk yıllarında yaşandığı tespit edilmiştir (Alliance for Excellent Education, 2005). Türkiye'de meslekten ayrılmalar fazla yaşanmadığı için böyle bir mukayese yapılamamaktadır. Ancak öğretmenlerin ilk yıllarda yeterli düzeyde destek aldığını söylenemez. Yeni atanan öğretmenlerin çoğu süreklilik arz eden oryantasyon eğitiminden ziyade kısa süreli ve ihtiyaç temelli olmayan paket programlar eşliğinde oryantasyon eğitimi almaktadır. Öğretmenlerin gözlemi ve ihtiyaçlarının belirlenmesi kağıt üzerinde gerçekleştirilmekte ama pratikte yeni öğretmenler kendi kaderine terk edilmektedir.

Öğretmenlerin tamamını kapsayacak mesleki gelişim programı ise iyi yapılandırılmış bir değerlendirme ve geri besleme süreçleri eşliğinde hazırlanan kariyer planlama ve hizmet-içi eğitim eşliğinde yürütülmesi gerekmektedir. Değerlendirme ve geri besleme süreçleri, Türkiye'de olduğu gibi kısa süreli ve uzun zaman aralıkları ile gerçekleştirilen teftişe dayalı değil, uzman öğretmenler ve bu konuda yetiştirilmiş nitelikli idarecilerle yapılması ve iz-

lenmesi gerekmektedir. Maalesef Türkiye'de mesleki gelişim programlarında, değerlendirme ve geri besleme süreci işletilmemektedir. Kariyer planlama ile ilgili bir takım düzenlemeler yapılmış olmakla birlikte henüz hayata geçirildiği söylenemez. Mevcut haliyle Türkiye'de mesleki gelişim faaliyetleri süreklilik arz etmeyen, içeriğinin merkezi olarak yapılan belirli anketlere dayalı olarak yine merkezden belirlendiği, merkezi olarak uygulandığı ve oldukça az bütçeli hizmet-öncesi eğitim programları ile yürütülmektedir. Bu tür merkezi programlar farklı fiziksel ve sosyal şartlara sahip okullarda çalışan öğretmenlerin farklılaşan ihtiyaçları karşılamakta yetersiz kalmakta ve verimsiz geçmektedir. Normal okul zamanında yapılan faaliyetler ise öğretmenleri çalışmalarından ve okul içi vazifelerinden alıkoymaktadır.

Meslekten Ayrılma

Öğretmenlerin farklı nedenlere bağlı olarak meslekten ayrılması söz konusu olabilmektedir. Ücret politikaları veya çalışma koşulları gibi mesleki memnuniyeti etkileyen faktörlerin ve ayrılan öğretmenlerin kalitesine bağlı olarak mesleğin genel kalite durumunun nasıl etkilendiğinin iyi analiz edilmesi gerekmektedir. Özellikle, meslekten ayrılmalara neden teşkil eden faktörlerin öğretmen yetiştirme sisteminin ortalama kalitesini etkileyen birer faktör olarak değerlendirilmesi ve bunu engellemeye yönelik çalışmaların yürütülmesi gerekmektedir. Meslekten ayrılma, Türkiye'de çok sık karşılaşılan bir durum değildir. Bu durum Türkiye'de öğretmenlerin öğretmenlikten başka yönebilecekleri alternatif mesleklerin olmaması veya daha genel bir ifadeyle özellikle kamu sektöründe meslekler arası geçişkenliklerin sınırlı olmasından kaynaklanıyor olabilir. Meslekler arası geçişte esnekliklerin olduğu veya başka bir iş bulma noktasında zorlukların olmadığı ABD gibi ülkelerde, öğretmenlikten ayrılmalar çok daha sık karşılaşılmaktadır.

Meslekten ayrılmalar, ayrılan öğretmenlerin kalitesine göre hem iyi hem de kötü sonuçları beraberinde getirebilmektedir. Eğer ayrılan öğretmenler yüksek nitelikte becerilere sahiplerse, bu öğretmenlerin ayrılması sistemin ortalama öğretmen kalitesini düşürebilmektedir. Aksine öğretmenlik mesleğini icra etmekte zorlanan az başarılı öğretmenlerin bunu kabul ederek meslekten ayrılması, bunların yerine daha başarılı öğretmenlerin alınabilmesi için kapı aralayacağından olumlu bir durum olarak değerlendirilebilir. Buna ek olarak, öğretmenlikten ayrılmaların hangi tür okullarda ve bölgelerde daha sık gerçekleştiği de önemlidir. ABD'de özellikle sosyo-ekonomik yapısı düşük ve azınlıkların yoğun olduğu bölgelerde, yani öğrenci başarısının düşük olduğu okullarda, öğretmenlikten ayrılma oranları daha da artmaktadır. Bunun neticesinde bu okullarda sürekli tecrübesiz (yeni) öğretmen döngüsü yaşamakta bu ise eğitim-öğretimin niteliğini etkileyebilmekte ve hatta maddi zarara yol açabilmektedir. ABD'de meslekten ayrılan öğretmenlerin yerlerine yenilerinin bulunması için harcanan para eğitim sistemine yıllık 2.2 milyar dolara mal olduğu belirtilmektedir (AllianceforExcellentEducation, 2005).

Yer Değiştirme

Meslekten ayrılmalarda olduğu gibi, öğretmenlerin farklı nedenlere bağlı olarak sistem içerisinde yer değiştirmesi de, öğretmenlerin tecrübe ve kalite açısından dağılımlarını olumsuz etkileyebilmektedir. Türkiye'de öğretmen hareketliliği genellikle doğudan batıya veya kırsaldan kente doğru gerçekleşmektedir. Doğu illerinde ve kırsalda öğretmenlerin büyük çoğunluğu zorunlu hizmet sürelerini tamamladıktan sonra yer değiştirmek üzere tayin istemektedir. Bu durum doğu illerinde ve kırsal yerleşim yerlerinde sürekli öğretmen açığı doğmasına ve bu açığın ise deneyimsiz öğretmenlerle ya da formasyon bilgisi dahi olmayan ücretli veya vekil öğretmenle kapatılmasına neden olmaktadır. Söz konusu öğretmen dolaşımı, eğitim-öğretim çalışmalarının düzenli şekilde yürütülmesini engellemekte ve eğitimin sürekliliğini dolayısıyla da başarısını olumsuz yönde etkilemektedir (Özoğlu, 2010).

Bu sorun sadece Türkiye'de karşılaşılan bir sorun değildir. ABD gibi gelişmiş ülkelerde de, öğretmenlerin, özellikle başarılı olanların, dezavantajlı öğrencilerin bulunduğu başarısız okullardan, avantajlı öğrencilerin bulunduğu başarılı okullara doğru bir hareketliliği söz konusudur. Bu hareketlilik, tecrübeli ve kaliteli öğretmenlerini kaybeden ya da sürekli yenilenen öğretmenlerle muhatap olan dezavantajlı öğrenciler açısından olumsuz bir durum olarak değerlendirilmektedir. Ayrıca, ayrılan öğretmenlerden dolayı oluşan açığı kapatmak için sürekli maddi-manevi çaba göstermek zorunda kaldığından, bu durum, dezavantajlı öğrencilerin bulunduğu okullar içinde hem maddi hem de vakit açısından sorun teşkil etmektedir (AllianceforExcellentEducation, 2005; Feng ve Sass, 2011).

Meslekten İhraç

Başarısız öğretmenlerin meslekten ihraç edilmesi ve yerlerine daha başarılı öğretmenlerin sisteme dâhil edilmesi, farklı ülkelerde genel öğretmen kalitesini yükseltmek için bir yöntem olarak kullanılabilir. Ancak bu konuda bir görüş birliği sağlanmış değildir. Bu yönetime karşı çıkanlar, haklı olarak, öğretmenlerin başarı düzeylerinin hangi ölçütlere göre değerlendirileceği konusundaki belirsizlikten, özellikle standart testlere dayalı bir değerlendirme sisteminden, rahatsızlık duymaktadır. Bu konuda gerçekte objektif bir değerlendirme yapmanın güçlüğünü kabul etmek gerekmektedir. Diğer taraftan bu yöntemin gerekliliğini savunanlar, iyi bir değerlendirme sistemi kurulacak olursa, öğretmenleri başarısız oldukları alanların tespitinin mümkün olacağını; bu alanları iyileştirmeye yönelik mesleki gelişim faaliyetlerinin düzenlenebileceğini, buna rağmen başarısız olanların ise daha fazla zarara yol açmaması için sistemden ihraç edilmesi gerektiğini savunmaktadır. Ayrıca, bu yöntemin öğretmenlerin kendilerini geliştirmeleri için harici bir motivasyon kaynağı olacağı da savunulmaktadır.

657 sayılı devlet memurluğu kanunu gereğince, Türkiye'de öğretmenler zaten mesleğe giriş yaptıktan sonra kendilerini güvence altına almaktadır

ve bir daha kolaylıkla meslekten ihraç edilememektedir. Türkiye'de sağlıklı bir hizmet-öncesi eğitim sürecinin işlemediği, öğretmenlerin istihdamında sağlıklı bir seçimin yapılmadığı ve hizmet-içi eğitimin verimsizliği bir bütün olarak düşünüldüğünde, sisteme giren bir öğretmenin her halükarda sistemde kalması oldukça düşündürücüdür. Ancak şu da unutulmamalıdır ki, meslekten ihracın yaygın olduğu ABD gibi ülkelerde, ihraç son alternatif olarak değerlendirilmektedir. Türkiye'de ihracın bir alternatif olarak değerlendirilmesi için öncesindeki alternatiflerin sağlıklı işletilmesi gerekmektedir. Yukarıda değinildiği gibi, Türkiye'de öğretmenlerin kendi yetersizliklerini görebilecekleri bir değerlendirme ve geri besleme süreci maalesef bulunmamaktadır. Dahası bu yetersizliklerini telafi edebilecekleri sağlıklı bir hizmet-içi eğitim sürecide işletilememektedir.

Sonuç

Türkiye'dene öğretmen yetiştirme konusunda günümüze değin izlenen politikalarda ne de eğitim sisteminin farklı bileşenleri üzerinde gerçekleştirilen ve öğretmen ihtiyacını derinden etkileyendeğişikliklerde öğretmen arz-talep dengesi gözetilmemiştir. Buna bağlı olarak, 2000'li yılların başına değin uzun yıllar öğretmen ihtiyacını karşılamakta zorlanan MEB, günümüzde ihtiyaç fazlası oluşan ve atanamayan öğretmenler nedeniyle büyük baskı altındadır. MEB'in üzerindeki baskının ötesinde, her iki durumda öğretmenlik mesleğinin toplumsal saygınlığını derinden sarsmıştır. İlk başlarda, formasyonu dahi olmayan farklı fakülte mezunlarının ihtiyaç duyulan öğretmen açığını kapatmak üzere sınıf öğretmenliği gibi öğretmenliklere atanması ile toplumda "öğretmenlik herkesin yapabileceği kolay bir iş" algısı oluşmaya başlamıştır. Sonralarında, eğitim fakültelerinin kontenjanlarının gelişi güzel artırılması ile başlayan ihtiyaç fazlası öğretmen adayı yetiştirilmesi sorununa bağlı olarak, mesleğinin toplumsal saygınlığı yüz binlerce atanamayan öğretmen adayının çaresiz bekleyişi ile farklı bir boyutta yıpranmaya devam etmiştir.

İstihdamla ilgili bu tür sorunlara bağlı olarak, nasıl bir öğretmen istendiği, bu öğretmenlerin hangi kurumlar tarafından nasıl yetiştirileceği ve öğretmen olduktan sonra kendilerini nasıl geliştirecekleri gibi öğretmen yetiştirmede oldukça önemli konular değerini yitirmiştir. Hatta ihtiyaç fazlası öğretmen yetiştirilmesi sorunu, hizmet-öncesi eğitimin kalitesini derinden etkilemiştir. Zaten öğretim elemanı ihtiyacı diğer fakültelerden daha fazla olan eğitim fakültelerinde ihtiyaç olmamasına rağmen kontenjanların artırılması ve ikinci öğretim programları açılması, özellikle uygulama derslerinde niteliği derinden etkilemiştir. Ayrıca, atanamayan öğretmenlerin sürekli artması, öğretmenliği tercih eden öğrencilerin profiline düşmesine neden olmuştur. Bütün bu problemler göz önünde bulundurulduğunda, hem öğretmenlik mesleğinin saygınlığını hem de hizmet-öncesi eğitimin kalitesini artırmak kontenjanların arz-talep dengesi ile yükseköğretim talebi arasındaki denge gözetilerek düşürülmesi gerekmektedir.

Öğretmen yetiştirme sisteminin en önemli bileşenlerinden olan mevcut öğretmenlerin mesleki gelişimi konusunda maalesef Türkiye'de süreklilik arz etmeyen, içeriğinin merkezi olarak yapılan belirli anketlere dayalı olarak yine merkezden belirlendiği, merkezi olarak uygulandığı ve oldukça az bütçeli hizmet-öncesi eğitim programları ile yürütülmektedir. Sağlıklı bir öğretmen değerlendirme ve geri besleme süreci işletilmemektedir. Öğretmenliğe yeni atanan aday öğretmenler, rehber ve deneyimli öğretmen ya da idarecilerin eşliğinde süreklilik arz eden oryantasyon eğitimi yerine kısa süreli ve ihtiyaç

temelli olmayan paket programlar eşliğinde oryantasyon eğitimi almaktadır. Hizmet-içi eğitimde yaşanan bu nitelik sorunun aşılabilmesi için, öğretmenlerin mesleki gelişimlerinin belirli bir izleme-değerlendirme ve geri besleme programı dahilinde yeniden düzenlenmesi gerekmektedir.

Ortalama öğretmen kalitesi ile öğretmenlerin kalite ve tecrübe bakımından dağılımını etkileyen meslekten ayrılma, yer değiştirme ve meslekten ihraç konularından, özellikle yer değiştirme konusu Türkiye için önemli bir sorun teşkil etmektedir. Öğretmenlerin sistem içerisinde yer değiştirmesi, kırsaldan kente veya doğudan batıya doğru bir öğretmen hareketliliği ile neticelenmektedir. Doğu illerinde ve kırsal yerleşim yerlerinde yaşanan bu kaygı verici hareketlilik buralarda sürekli öğretmen açığı doğmasına neden olmaktadır. Öğretmen açığını yeni atanan deneyimsiz öğretmenlerle ya da formasyon bilgisi dahi olmayan ücretli veya vekil öğretmenle kapatılması buralardaki öğretmen kalitesini ve eğitim kalitesini düşürmektedir. Öğretmenlerin tecrübe ve kalite bakımından bu şekildeki dengesiz dağılımının çözüme kavuşturulması için farklı teşvik mekanizmalarının devreye sokulması gerekmektedir.

Kaynaklar

- "YÖK'te fakültelele yeni kontejan konuşuluyor." (2011, 17 Şubat). Haber7. <http://www.haber7.com/haber/20110217/YOKte-fakulterele-yeni-kontejan-konusuluyor.php>
- AllianceforExcellentEducation (2005). Teacherattrition: Acostlylossthenationandtothestates. IssueBrief. www.all4ed.org/files/archive/publications/TeacherAttrition.pdf
- Barber, M.,&Mourshed, M. (2007). How theworld'sbest-performingschoolsystemscomeout on top. London: McKinseyandCompany.
- Feng, L ve Sass, T. (2011).TeacherQualityandTeacherMobility. CALDER WorkingPaper No. 57.
- ÖSYM (2011). 2010-2011 öğretim yılı yükseköğretim istatistikleri. Ankara: ÖSYM.
- Özoğlu, M. (2010). Türkiye'de öğretmen yetiştirme sisteminin sorunları. Ankara: Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı.
- Özoğlu, M., Gür, B.S. ve Çelik, Z. (2010). Türkiye'de öğretmen yetiştirme ve istihdam politikaları. İ. Erdem (Ed.), Bilgi Çağında Eğitim ve Malatya Sempozyumu (15-16 Mayıs 2010) içinde (ss. 583-595). Malatya: BİLSAM.
- Salhberg, P. (2011). Developingeffectiveteachersandschoolleaders: Thecase of Finland. L. Darling-Hammondand R. Rothman (Eds.), Teacherandleadereffectiveness in highperformingeducationsystems içinde (ss. 13-21). Washington: AllianceforExcellentEducation ve Stanford: Stanford Center forOpportunityPolicy in Education.
- YÖK. (2007). Türkiye'nin yükseköğretim stratejisi. Ankara: T. C. Yükseköğretim Kurulu.

Öğretmen Atamaları ve KPSS -Dam Üstünde Saksagan, Vur Beline Kazmayı-

Prof. Dr. Selahattin Turan*

Özet

Türkiye'de öğretmen yetiştirme ve atamaları öteden beri tartışmaların merkezinde yer almıştır. Bu durum normal olarak görülmelidir, çünkü toplum tarafından öğretmenlik mesleği profesyonel bir iş olmaktan ziyade bir istihdam alanı olarak algılanmaktadır. Oysaki bütün gelişmiş toplumlarda öğretmen yetiştirme ve öğretmenlik mesleği 'stratejik' bir konu olarak ele alınmaktadır. Bu yüzden öğretmenlik mesleği konusunda gelişmiş toplumlar açık, objektif ve uygulanabilir ilkeler geliştirilmiştir. Gelişmiş toplumların aksine Türkiye'de öğretmen yetiştirme ve atamaları politik bir alan olarak algılanmaya başlamıştır. Bununla birlikte ülkemizde öğretmen atamalarında tarafsız bir sistem kurulmaya çalışılmasına rağmen nitelikli öğretmen yetiştirilme ve seçme konularında başarılı olduğunu söylemek mümkün gözükmemektedir. Bu çalışmada öğretmen atamaları ile KPSS arasındaki ilişki irdelenmeye çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Öğretmen atamaları, KPSS, Öğretmen yetiştirme

Giriş

Nitelikli öğretmen yetiştirme, bütün ülkelerin öncelikli konuları arasında yer alan bir husustur. Türkiye, öğretmen yetiştirme konusunda dünyanın en zengin eğitimsel birikimine sahip olmasına rağmen bu zengin birikimden yararlanarak kendi ülke koşullarına uygun özgün modeller geliştirememiştir. Bu konuda önemli çalışmalar yapılmış, şuralar toplanmış ve önemli eserler üretilmiştir. Bununla birlikte öğretmen istihdamında en büyük role sahip Milli Eğitim Bakanlığı '*nitelikli öğretmen*' seçiminde başarılı olamamıştır.

Geçmişten günümüze öğretmen yetiştirme politikalarımız incelendiğinde mektupla öğretim, işsiz üniversite ve yüksekokul mezunlarının sınava tabi tutulmadan ilköğretmeni olarak atanması gibi akıl almaz uygulamaların yanı sıra Ahmet Cevdet Efendi ve Satı Bey'in öğretmenin saygınlığını ve niteliğini artırmak için yaptığı çalışmalar gibi olumlu girişimler de olduğu görülmektedir. Fakat genel olarak ucuz, çabuk ve bazen de politik amaçlarla öğretmen ihtiyacını karşılamak düşüncesi ile hareket edilmesi, öğretmenlik mesleğine zarar verdiği gibi eğitim ve öğretimin niteliğini de düşürmüştür (Akyüz, 2010). Bu makalenin kapsamını aşan bu husus başka bir çalışma konusudur. Burada sadece öğretmen atamaları ile KPSS arasındaki ilişki üzerinde durulmuştur.

Milli Eğitim Bakanlığı öğretmen atamaları ile KPSS arasındaki ilişki konusunda bazı çalışmalar yapmıştır. İlgili alanyazın incelendiğinde, bu konu hakkında var olan genel sorunlar şu şekilde özetlenebilir (Eraslan, 2004; Dilekmen, Ercoşkun ve Nalçacı, 2005; Baştürk, 2007; Nartgün, 2008; Başkan ve

*Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi / sturan@ogu.edu.tr

Alev, 2009; Karaçanta, 2009; Çimen ve Yılmaz, 2011; Özkan ve Pektaş, 2011; Sezgin ve Duran, 2011):

• Bir öğretmenin sahip olması gereken nitelikler; genel kültür, pedagojik formasyon ve alan bilgisi olarak belirlenmesine rağmen KPSS, alan bilgisini ölçmemekte, diğer iki alanda da yeterli düzeyde bir ölçüm yapmamaktadır.

• Öğretmen adaylarının seçiminde sadece sınav baz alınmakta, seçimde önemli rol oynayabilecek bazı değişkenler ise işe koşulmamaktadır.

• Yapılan KPSS ile sadece bilgi düzeyi ölçülmekte, öğretmen adaylarının analiz, sentez, değerlendirme gibi üst düzey becerileri dikkate alınmamakta bunun yanı sıra sadece bilişsel alana önem verilmekte duyuşsal ve psikomotor özellikler ise göz ardı edilmektedir. Diğer bir ifadeyle ezbere dayalı bir test yöntemi uygulanmakta, teori ve uygulamayı birlikte değerlendiren bir seçme sistemi bulunmamaktadır.

• Öğretmen adayları sınavın objektif biçimde yapıldığından kuşku duymaktadır.

• Öğretmen adayları, KPSS için hazırlıklarını son sınıfta artırdığından bu süreçte fakülte'deki derslerine karşı motivasyonları azalmaktadır.

• Öğretmen adayları KPSS'ye hazırlanmak için ek hizmetlere ihtiyaç duymakta ve çeşitli kurslara gitmektedir. Bu durum, fırsat eşitliği bağlamında ayrı bir tartışma konusu yaratmaktadır.

• Öğretmen atamalarında branş bazında kontenjanlar arası büyük farklar vardır. Bazı branşlarda mezun öğretmen sayısı ile atama kontenjan sayısı arasında uçurum bulunmakta, bu durum adayları umutsuzluğa sürüklemekte ve onlarda sınav kaygısı yaratmaktadır. Öğretmen adaylarının sınava giriş sayısı da kaygı oluşumunda oldukça etkili olmaktadır.

• KPSS, öğretmen adaylarının sosyal ve kültürel yaşamını olumsuz yönde etkilemektedir.

• KPSS'de başarısız olma korkusu adayların öğretmenlik mesleğine olan tutumlarında da olumsuz etkiler yaratmaktadır.

Yukarıda belirtildiği gibi KPSS ile öğretmen atamalarının yapılması oldukça problematik bir durum ortaya çıkartmaktadır. Belki de Türkiye'de öğretmen atamaları ile KPSS arasındaki ilişki durumunu en iyi ifade eden Anadolu tabiri "*dam üstünde saksığan*" sözüdür. O bakımdan burada önce söz konusu ifade açıklanmaya çalışılmıştır.

Vikipedi ansiklopedisinde yer alan bilgiye göre *Saksığan kuşu*, kargagiller familyasındandır. Saksığan, tarlalar, orman kenarları, parklar ve banliyölerde yaygın görülen bir kuş türüdür. Güçlü, hızlı ve düzgün kanat çırpışları ile uçuşu süratlidir. Sesi kuvvetlidir. Ömrünün 30 ile 38 yıl olduğu ifade edilmektedir. Zeki bir kuş türüdür. Bu kuş, Avrupa kültüründe de pek çok hurafeye konu olmuştur. Kuşun mutsuzluk ve problemlere neden olduğu aynı zamanda huyusuzluğu kadar, kaba sesi ve parlak objeleri çalma eğiliminde olduğu da ileri

sürülmektedir. İsveç'te, saksığan kuşunun büyücülük ile bağlantılı olduğu kabul edilir; İngiltere'de saksığanlar kötü talih ile ilişkilendirilir; İskoçya'da, bir saksığan, evin penceresinin yanında ise ölüm haberi olarak düşünülür; Alman kültüründe bir hırsız olarak görülür. Çin kültüründe ise, en popüler kuşlardan biridir ve iyi talihin habercisi olarak görülür. Çincedeki isminin anlamı sevinç kuşudur kullanılmaktadır.

Bu kuş türü, birçok Anadolu deyimine de konu olmuştur. Saksığan kuşu Türk kültüründe; konuyla uzaktan yakından ilgisi olmayan yersiz, saçma sözleri tanımlamak için. Genellikle ve yaygın olarak bilinen tabirle *"Dam üstünde saksığan, vur beline kazmayı"* şeklinde kullanılır ve kanımca Türkiye'de var olan sınavla öğretmen atama sistemini betimlemek için kullanılabilecek en uygun metafordur.

Mevcut Durum

Türkiye'de öteden beri öğretmen atamaları tartışmalara sebep olmakta; her eğitim fakültesini bitiren veya başka fakültelerden mezun olup öğretmenlik sertifikasına sahip olan kişi Milli Eğitim Bakanlığı'nın kendisini öğretmen olarak atamasını beklemektedir. Bu beklenti ve algı normal olarak görülmelidir. Çünkü değişen dünya koşullarına uygun olarak öğretmenlik mesleği stratejik ve profesyonel bir alan olmaktan ziyade bir istihdam alanı ve memurluk olarak toplum kültürüne yerleşmiş bulunmaktadır. İzleyen bölümlerde bunun böyle algılanmasına neden olan merkezi sınavlar ve bu sınavlara dayalı atamaların bu algının yerleşmesindeki nedenlerinin bir kısmı açıklanmaya çalışılmıştır.

Tablo 1. KPSS sınavında yer alan genel yetenek, genel kültür ve eğitim bilimleri bölümlerinden yapılan netlere göre elde edilecek puanlar

Test Bölümü	Netler	Puan Türü	2006 PUANI	2007 PUANI	2008 PUANI	2009 PUANI	2010 PUANI
Genel Yetenek	0						
Genel Kültür	0	KPSS 3 (Memur)	22.150	8.006	20.891	26.692	15.976
			12.026	0.000	13.429	18.573	0.000
Eğitim Bilimleri	0	10 (Öğretmen)					
Genel Yetenek	1						17.389
Genel Kültür	1	KPSS 3 (Memur)	23.479	9.577	22.255	27.998	
			13.234	0.262	14.699	19.770	0.000
Eğitim Bilimleri	1	10 (Öğretmen)					
Genel Yetenek	2						18.802
Genel Kültür	2	KPSS 3 (Memur)	24.809	11.149	23.618	29.304	
			14.442	1.663	15.969	20.966	0.000
Eğitim Bilimleri	2	10 (Öğretmen)					
Genel Yetenek	3						20.215
Genel Kültür	3	KPSS 3 (Memur)	26.139	12.721	24.981	30.610	
			15.649	3.065	17.238	22.163	0.447
Eğitim Bilimleri	3	10 (Öğretmen)					
Genel Yetenek	4						21.628
Genel Kültür	4	KPSS 3 (Memur)	27.468	14.292	26.345	31.916	
			16.857	4.466	18.508	23.360	1.934
Eğitim Bilimleri	4	10 (Öğretmen)					
Genel Yetenek	10						30.107
Genel Kültür	10	KPSS 3 (Memur)	35.446	23.722	34.524	39.754	
			24.103	12.875	26.126	30.540	10.859
Eğitim Bilimleri	10	10 (Öğretmen)					

Not: Bu tablo, ÖSYM'nin sitesinden elde edilen sayısal veriler kullanılarak oluşturulmuştur.

Tablo 1'de verilen netlerden görüldüğü üzere KPSS'den 20-30 arası puan almak zor görünmemektedir. Sınavda sorulan 240 sorudan şansa ya da bile rek 30 net yapıldığı takdirde bazı bölümler için yeterli puan alınmış olmaktadır. Bu durum daha önce de söz edildiği gibi atama puanları bakımından uçurumlar olan farklı branşlar arasında da KPSS'nin ölçtüğü bilgi düzeyi bakımından önemli bir ayırım oluşturmaktadır. Diğer bir ifadeyle seçme ve eleme odaklı bu ve benzeri sınavlar, aynı kurumda öğretmen olarak çalışacak adaylardan farklı düzeylerde bilgi donanımı araması anlamına gelmektedir. Nite likli öğretmen seçiminde etkisi tartışılan KPSS, bu açıdan da ayrı bir tartışma konusu olarak karşımıza çıkmaktadır.

KPSS ve Atama Puanları: Ölçütsüzlüğü Ölçmek

Tablo 2. 06.07.2011 Tarihli Atamaya İlişkin Bazı Alanlar Bazında Sayısal Veriler

ÖNC.	KOD	ALAN ADI	MİN. PUAN	ATANAN	BASVURAN
1	2265	Beden Eğitimi	69,361	277	1.207
1	1119	Bilişim Teknolojileri	77,714	94	166
1	1123	Biyoloji	84,751	14	343
1	1963	Büro Yön. ve Sekreterlik	70,253	1	13
1	1207	Coğrafya	73,209	59	738
2	1207	Coğrafya			1
1	4936	Çocuk Gelişimi ve Eğitimi	45,458	22	33
1	1245	Din Kült. ve Ahlak Bilgisi	20,985	236	294
2	1245	Din Kült. ve Ahlak Bilgisi	75,421	6	6
1	7035	El San.Tek./El Sanatları	77,219	1	6
1	7036	El San.Tek./Nakış	72,364	1	9
1	7037	Elektrik-Elektronik Tek./Elektrik	75,323	9	126
1	7038	Elektrik-Elektronik Tek./Elektronik	81,877	4	15
1	1386	Fen ve Teknoloji	85,416	178	1.099
1	1925	Görsel Sanatlar/Resim	67,812	123	1.037
1	1715	İlköğretim Matematik	85,305	146	723
1	1524	İngilizce	72,408	376	2.871
1	2651	İşitme Engelliler Sınıfı Öğretmenliği	65,469	5	52
1	1627	Kimya/Kimya Teknolojisi	85,213	17	315
1	2353	Matematik	84,938	146	1.054
2	2353	Matematik			12
1	4972	Metal Teknolojisi	73,071	7	84
1	4976	Muhasebe ve Finansman	74,661	4	28
1	1822	Müzik	49,217	126	789
1	4439	Okul Öncesi	49,22	944	3.788
1	1894	Rehber Öğretmen	14,1	23	23
3	1894	Rehber Öğretmen	71,35	746	3.386
4	1894	Rehber Öğretmen			4
1	2403	Sınıf Öğretmenliği	72,805	2.057	4.333
1	2510	Sosyal Bilgiler	78,884	140	2.925
1	2036	Tarih	79,109	59	696
1	4900	Teknoloji ve Tasarım	22,266	18	18
3	4900	Teknoloji ve Tasarım	79,17	239	7.331
1	1283	Türk Dili ve Edebiyatı	77,313	238	1.243
2	1283	Türk Dili ve Edebiyatı			25
1	2143	Türkçe	83,743	122	1.028

Not: Bu tablo, MEB'in sitesinde yayınlanan tablodan faydalanılarak oluşturulmuştur.

Tablo 3. 26.08.2011 Tarihli Atamaya İlişkin Bazı Alanlar Bazında Sayısal Veriler

ÖNCELİK	KOD	ALAN ADI	MİN. PUAN	ATANAN	BAŞVURAN
1	2265	Beden Eğitimi	76,017	259	1.115
1	1119	Bilişim Teknolojileri	88,946	118	580
1	1123	Biyoloji	89,486	63	677
1	1207	Coğrafya	79,455	176	959
1	4936	Çocuk Gelişimi ve Eğitimi	63,053	121	362
1	1245	Din Kült. ve Ahl.Bil.	66,204	335	766
1	7037	Elektrik-Elektronik Tek./Elektrik	84,917	29	111
1	7038	Elektrik-Elektronik Tek./Elektronik	88,659	9	30
1	1371	Felsefe	82,925	83	840
1	1386	Fen ve Teknoloji	89,186	430	1.883
1	1390	Fizik	90,575	62	357
1	1417	Fransızca	94,918	1	9
1	2647	Görme Engelliler Sınıfı Öğretmenliği	55,574	15	25
1	1925	Görsel Sanatlar/Resim	73,602	89	421
1	1715	İlköğretim Matematik	89,441	505	2.028
1	1524	İngilizce	80,544	889	4.397
1	2651	İşitme Engelliler Sınıfı Öğret.	77,977	7	86
1	1627	Kimya/Kimya Teknolojisi	90,122	64	513
1	2353	Matematik	89,231	418	3.463
1	1822	Müzik	59,971	166	854
1	4439	Okul Öncesi	67,222	1.063	4.549
1	1860	Öğretmenlik Meslek Bilgisi Dersleri	82,834	6	12
1	1894	Rehber Öğretmen	72,816	656	1.562
1	2403	Sınıf Öğretmenliği	80,544	2.464	6.093
1	2510	Sosyal Bilgiler	84,947	245	1.511
1	2036	Tarih	84,639	127	962
1	4900	Teknoloji ve Tasarım	40,633	102	110
3	4900	Teknoloji ve Tasarım	85,306	35	7.102
1	1283	Türk Dili ve Edebiyatı	84,042	628	4.569
1	2143	Türkçe	89,215	443	1.934
1	2632	Zihin Engelliler Sınıfı Öğret.	50,786	278	418

Not: Bu tablo, MEB'in sitesinde yayınlanan tablodan faydalanılarak oluşturulmuştur.

Tablo 2 ve Tablo 3' de 2011 yılının farklı dönemlerinde yapılan iki atamaya ilişkin minimum atama puanları, atanan ve başvuran kişi sayıları verilmiştir. Minimum atama puanlarında ve atanan kişi sayısında branşlar arasında büyük farklılıklar olduğu dikkat çekmektedir. Fen ve teknoloji, ilköğretim matematik, biyoloji, fizik, Türkçe, matematik öğretmenliği gibi branşlarda 84-90 arası puanlar minimum puanlar olarak görülürken, teknoloji ve tasarım, çocuk gelişimi ve eğitimi, din kültürü ve ahlak bilgisi, okul öncesi, müzik ve rehberlik gibi branşlarda 14-67 arası puanlar minimum puanlar olarak karşı-

mıza çıkmaktadır. Daha önce de belirtildiği gibi ne ölçtüğü tartışma konusu olan KPSS'nin, farklı branştaki adaylarının öğretmenlik yapabilme durumlarını belirlemede de nasıl bir ayırım yarattığı görülmektedir.

KPSS ve Öğretmen Atamaları Hakkında Medyadan Haberler

KPSS ile öğretmen atamaları üzerine yapılan çalışmalarda en çok vurgulanan konulardan biri de öğretmen adaylarının yaşadığı kaygı durumudur. Öğretmen adaylarının sınava hazırlık sürecinde yaşadıkları stres ve atanamayan adayların sınav sonrasında yaşadığı bunalım kötü sonuçlar doğurabilmektedir. Atanamayan ya da atama umudu zayıf olan adaylarda mesleğe karşı olumsuz tutum oluşmakta, hayata ve mesleğe olan sevgileri azalmaktadır. Hatta bu olumsuz durum, adayların canına kıymaları gibi çok vahim sonuçlara bile sebep olmaktadır. Aşağıda son yıllarda bu konuyla ilgili intihar vakaları örneklerine yer verilmiştir.

İş Bulamayan Üniversiteli Ölüme Atladı: Antalya'da iki yıldır işsiz olan Selçuk Üniversitesi Fizik Bölümü mezunu Ceyda Cansu Denker (25), oturdukları 4. kattaki dairenin balkonundan ailesinin gözleri önünde atlayarak intihar etti. Genç kızın öğretmenlik için birçok kuruma başvurduğu, son olarak gittiği özel bir dershanelerden aylık 300 lira maaş teklifi aldıktan sonra bunalıma girip intihar ettiği öne sürüldü. Genç kızın atlamadan önce, ailesine "Ben bunca yıl 300 lira için mi okudum" diye serzenişte bulunup kendini boşluğa bıraktığı iddia edilirken, savcılık olayla ilgili soruşturma başlattı (Aktepe, 2011).

Beş Yıldır KPSS'yi Kazanamadığı İçin İntihar Etti: Adana'da, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi'nden mezun olan ancak 5 yıldır KPSS'yi kazanamadığı için bunalıma giren genç kız, tek başına yaşadığı evde kendini asarak intihar etti. Genç kız, mezun olduktan sonra KPSS'ye hazırlandı ancak bir türlü kazanıp atanamadı. Okulunu dereceyle bitiren Avcı, son olarak gelir uzmanı göreviyle 1.5 yıl önce Yüreğir Vergi Dairesi'nde işe başladı. Kısa bir süre sonra Yüreğir Vergi Dairesi'nden Seyhan Vergi Dairesi'ne atanan Avcı, KPSS'yi kazanıp kaymakamlık gibi daha yüksek görevler istiyordu. 5 yıldır sınav stresine dayanamamaya psikolojisi bozulan Pınar Avcı, tedavi görmeye başladı. Genç kız, bir yandan da lisans mezunları için Temmuz ayında yapılacak KPSS'ye hazırlandı. Genç kızın intihar etmeden önce "Anne baba sizi çok seviyorum" diye not yazdığı, evinin duvarlarında ise "KPSS'yi başaracağım. Bu yıl yüz alacağım" şeklinde notların asılı olduğu öğrenildi (Kaymakam olamadı, canına kıydı, 2010).

Atanamayan Müzik Öğretmeni Canına Kıydı: Türkiye'yi sarsan kopya skandalının ardından yaşanan bunalım bir can daha aldı. Atanamayan Elazığlı müzik öğretmeni Uygur Şenocak canına kıydı. 26 yaşındaki Uygur Şenocak'ın cansız bedeni bir ağaca asılı olarak bulundu. KPSS'nin ilk sınavında atanacak puanı almışken 2. sınavda atanamayan Uygur öğretmenin yakınlarına sık sık bu konudaki sıkıntısını dile getirdiği öğrenildi (KPSS skandalı intihar ettirdi, 2011).

20 Aday İntihar Etti: Bugüne kadar KPSS sınavından başarı elde etmiş ancak atanamayan gençlerden 20'si intihar ederek hayatına son verdi. Osmaniye'de ilk sınavda yeterli puanı alan ancak yenilenen sınavda aynı başarıyı gösteremeyen Ali Kürklü, intihar zincirinin son halkası oldu. Son skandalda 90 puan alan daha sonraki eğitim bilimleri sınavında 80 civarı bir puan alan bir öğretmen adayı da, 7 gün ile yaş engeline takılarak atanamadı. Türkiye'de bugün için atama bekleyen öğretmen adayı sayısı yaklaşık olarak 260 bin civarındadır (Kozok, 2011).

Sonuç ve Öneriler

Türkiye, insan potansiyeli bakımından Avrupa'nın en önemli ülkelerinden birisidir. Bu kaynağın etkin bir biçimde kullanılması ve yönlendirilmesi Türkiye'nin geleceği açısından stratejik bir öneme sahiptir. Öğretmen yetiştirme ve atama konusunda tutarlı uzun vadeli bir plan geliştirmek, nitelikli öğretmenlerin seçimi ve istihdamı için politikalar üretmek başta Milli Eğitim Bakanlığı ve Yükseköğretim Kurulu olmak üzere bütün eğitim fakültelerinin öncelikli konularından birisi olması gerekmektedir. Bu hususta Milli Eğitim Bakanlığı'nın son yıllardaki çalışmaları umut vericidir. Bu bağlamda aşağıdaki öneriler dikkate alınması gerekmektedir.

Uzun Vadede Öneriler

- 2050 yılına kadar (Nüfusbilim Verilerine Dayalı Olarak) öğretmen ihtiyacı kademe ve branşlara göre ortaya konulmalı, toplumla ve ilgili kurumlarla paylaşılmalıdır.
- Öğretmen atamalarında merkezi sınav yerine adayların farklı özelliklerini de sınavacak çoklu değerlendirme sistemine geçilmelidir.
- Öğretmen seçimi ve denetimi ÖSYM'den alınıp Milli Eğitim Bakanlığı'na devredilmeli veya iki kurum arasında stratejik ve kalıcı bir işbirliği yapısı kurulmalıdır.

Kısa Vadede Öneriler

Çok düşük minimum puanla öğretmen ataması yapılan Teknoloji ve Tasarım, Rehber Öğretmen, Okul Öncesi Öğretmeni, Müzik, Meslek Dersleri, Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Öğretmenliği gibi alanlar için hâlihazırda bekleyen 260 bin öğretmen arasından yapılandırılmış örgün bir sertifikasyon programı ile boş bulunan alanlara atamalar yapılmalıdır.

Kaynakça

- Aktepe, R. (11 Eylül 2011). Bunca yıl 300 lira için mi okudum. Haber Türk. 3 Ocak 2012 tarihinde <http://www.haberturk.com/yasam/haber/668404-bunca-yil-300-lira-icin-mi-okudum-dedi> adresinden alınmıştır.
- Akyüz, Y. (2010). Türk eğitim tarihi M.Ö.1000-M.S. 2010 (17. Baskı). Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Başkan, Z. & Alev, N. (2009). Kamu personeli seçme sınavında (KPSS) çıkan soruların öğretmenlik meslek derslerine göre kapsam geçerliği. Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi, 11(1), 29-49.
- Baştürk, R. (2007). Kamu personeli seçme sınavına hazırlanan öğretmen adaylarının sınav kaygı düzeylerinin incelenmesi. Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 17(2), 163-176.
- Çimen, O. & Yılmaz, M. (2011). Biyoloji öğretmen adaylarının KPSS ile ilgili görüşleri. Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Elektronik Dergisi, 2(4)159-172.
- Dilekmen, M., Ercoşkun, M.H. & Nalçacı, A. (2005). Öğretmen adaylarının akademik ve KPSS başarılarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi, 11, 304-315.
- Eraslan, L. (2004). Öğretmenlik mesleğine girişte kamu personeli seçme sınavı (KPSS) yönteminin değerlendirilmesi. Uluslararası İnsani Bilimler Dergisi, 1(1), 1-31.
- Karaçanta, H. (2009). Öğretmen adayları için kamu personeli seçme sınavı kaygı ölçeğinin geliştirilmesi (Geçerlik ve güvenilirlik çalışması). Gazi Üniversitesi Endüstriyel Sanatlar Eğitim Fakültesi Dergisi, 25, 50-57.
- Kaymakam olamadı, canına kıydı. (11 Mayıs 2010). 3 Ocak 2012 tarihinde <http://www.ntvmsnbc.com/id/25093475/> adresinden alınmıştır.
- Kozok, F. (28 Ocak 2011). Yüzbinler sırada, torpilliler kadroda! Cumhuriyet. 3 Ocak 2012 tarihinde <http://www.cumhuriyet.com.tr/?hn=212058> adresinden alınmıştır.
- KPSS skandalı intihar ettirdi. (10.01.2011). 3 Ocak 2012 tarihinde <http://www.skyturk.net/kpss-skandalı-intihar-ettirdi/> adresinden alınmıştır.
- Nartgün, Ş. S. (2008). Aday öğretmenlerin gözüyle millî eğitim bakanlığına bağlı eğitim kurumlarına öğretmen atama esasları. Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 8(2), 47-58.
- Özkan, R. & Pektaş, S. (2011). Eğitim fakültesi son sınıf öğrencilerinin mezuniyet başarı notları ile KPSS puanları arasındaki ilişki üzerine bir araştırma (Eğitim fakültesi örneği). Türklük Bilimi Araştırmaları, 30, 269-281.
- Sezgin, F. & Duran, E. (2011). Kamu personeli seçme sınavının (KPSS) öğretmen adaylarının akademik ve sosyal yaşantılarına yansımaları. Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi, 3, 9-22.

ÖĞRETMENLERİN MESLEKİ GELİŞİM POLİTİKALARI

Prof. Dr. Yüksel KAVAK*

Okulların rolü ve işlevi değişmekte, buna bağlı olarak öğretmenlerden beklentiler değişmektedir. Bu bağlamda, hizmet öncesi eğitim (HÖE) yeterli olmaktan uzak kalmaktadır. Bu olgu, tüm meslekler gibi öğretmenlerin de sürekli değişime uyum sağlamalarını gerektirir. Öte yandan, ne kadar iyi olursa olsun, hiçbir HÖE, öğretmenleri, kariyerleri boyunca karşılaşacakları güçlüklerle baş etmeye hazırlayamaz. Giderek, çok kültürlü sınıflar artıyor, kaynaştırmalı eğitime vurgu, bilgi teknolojilerinin öğretimde daha fazla kullanılması, daha hesap verebilir bir okul çevresine vurgu, okula aile katılımı vb.).

Sürekli mesleki eğitim, çeşitli yollarla bilgi ve becerilerin güncellenmesini sağlar. Örnek: Alan bilgisindeki yeni gelişmeler, yeni öğretim teknikleri, yeni eğitim araştırmaları, program değişikliklerinin uygulamaya aktarılması, öğretmen ve diğer meslek grupları arasında bilgi paylaşımı vb.

Hizmet içi eğitimin (HİE) miktarı, ülkelere ve ülke içinde farklılıklar göstermektedir. OECD- TALIS araştırma sonuçları, 18 aylık dönemde öğretmenlerin %90'ından fazlasının en azından ayda bir günlük bir mesleki gelişim etkinliğine katıldığını göstermektedir. Bazı farklı örnekler: **Şanghay-Çin**. 5 yıl içinde 240 saatlik kursa katılım. **Singapur**: Yılda en az 100 saat. (Dünyada ortaya çıkan değişiklikler ve uygulamayı geliştirme).

Yine aynı araştırmanın sonuçları; en fazla gereksinim duyulan mesleki gelişim alanlarını; özel eğitim, ICT becerileri, öğrenci disiplini, öğretim becerileri, alan bilgisi, öğrenci rehberliği, sınıf yönetimi vb. olarak sıralamaktadır.

Türkiye'de MEB tarafından yürütülen sürekli mesleki eğitim etkinlikleri şöyle gruplanabilir:

A. Ulusal düzeydeki faaliyetler (Organizasyon, içerik, başvuru, hizmete erişim vb)

1. MEB HİE Daire Başkanlığı ve EĞİTEK.
2. Yedi bölgede HİE Enstitüsü vardır.
3. Yurtiçi – yurtdışı HİE faaliyetleri
4. Yurtiçi: Pedagojik formasyon, kişisel gelişim, yabancı dil, adaylık eğitimi, bilgisayar-yabancı dil, üst öğrenim fırsatları vb.
5. Sınırlı sayıda öğretmene erişim (Hedef kitle: 750 bin / Yıllık ortalama 40 bin eğiticiler)
6. Katılım zorunlu değildir. Ancak çeşitli görevlere atanmada tercih sebebi olmaktadır.
7. Büyük ölçüde üniversitelerle işbirliği içinde yapılıyor. Ayrıca, kamu kurumları, özel kurumlar, STK, meslek kuruluşu vb. işbirliği yaygındır.
8. Sponsorlar aracılığı ile yürütülen projeler (Öğretmenin Sınırı Yok! Garanti Bankası / 5 yılda 100 bin eğiticinin eğitimi).
9. e-öğrenme giderek yaygınlaşıyor: İnternet TV-Radyo, Vitamin Öğretmen Portalı, Öğretmenin Sınırı Yok (Garanti Bankası), İntel Öğretmen Programı, Anadolu Üniversitesi AÖF programları (çeşitli) vb.

B. Yerel düzeydeki-okul içi-faaliyetler (Dönem, planlama-uygulama, içerik, zorunluluk vb.)

1. Ortaöğretim: Çoğunlukla HİE Dairesi faaliyetlerine bağlı. Yerel / okul düzeyindeki faaliyetler sınırlıdır.
2. İlköğretim: Sürekli gelişime ilgi daha yüksektir. Dönem başı, ortası ve dönem sonu olmak üzere yılda üç kez düzenli seminerler yürütülmektedir. Bunlara katılım zorunludur. Yeni döneme hazırlanma ve bir önceki dönemin değerlendirilmesi amacını taşıyor (Haziran, Eylül, ara zamanlar)
3. Çalışmalar okul bazında planlanıyor.
4. İlköğretim Genel Müdürlüğü (Yeni adıyla Temel Eğitim Genel Müdürlüğü) her yıl genelge yayınlıyor. Genel konuların yanında, yeni konular belirlenebiliyor: Eğitime erişim ve devamın izlenmesi, özel eğitim, okul standartları, DynEd İngilizce dil eğitim seti vb.
5. Eğiticiler: Formatörler, öğretim üyeleri, uzmanlar vb.
6. Yıllık eğitilen sayısı 400 bin civarındadır.
7. Amaca uygunluk bakımından sorgulanabilir.

Sonuç olarak; sürdürülebilir başarı için, artık günümüzde hem örgütler hem de insanlar, her yaşta "insan sermayesine" daha fazla yatırım yapmak zorundadır.

Anahtar Kelimeler: Türkiye, öğretmen, hizmet içi eğitim, sürekli mesleki eğitim, mesleki gelişim

*Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi / kavak@hacettepe.edu.tr

Teşekkür ederim Sayın Başkan bu vesile ile böyle bir toplantıyı düzenleyen ve sizinle beraber olma fırsatını sağlayan, Eğitim Bir Sen yöneticilerine de teşekkür etmek istiyorum bu güzel etkinlikleri için.

Şimdi önce konuşan iki çok değerli meslektaşlarım, öğretmenlik mesleğinin değişik boyutlarını çok güzel ve kapsamlı bir biçimde ortaya koydular. Murat Bey aşağı yukarı öğretmen adayının seçiminden, öğretmenin meslekte tutulmasına kadar olan uzayan süreci hemen hemen her basamağına atıfta bulundu. Selahattin Bey öğretmenlikle ilgili olarak son yıllarda en fazla tartışma konusu olan, seçim sistemi üzerinde ayrıntılı bir şekilde durdu ve çok güzel noktalara temas etti. Gerçekçi noktalara temas etti. Dramatik hadiselerin ortaya çıktığını bazı örneklerle ortaya koydu.

Şimdi benim işim daha sınırlandırılmış bir yer, bana verilen rol, öğretmenlik mesleğini atadıktan sonra bunların gelişimi için ne yapacağız konusu. Dolayısıyla ben bu sahada oynamaya çalışacağım. Şimdi bu bir süreç, süreç şuradan başlıyor. *Öncelikle* öğretmen yetiştiren programlara uygun öğrencilerin seçimi, başlangıç noktası burası. Yani ülkenin en iyi gençlerini öğretmen yetiştiren programlara seçmek, her ulusun birinci derecede ki işi.

İkinci basamak, bu almış olduğumuz gençlere nitelikli bir hizmet öncesi öğretmen eğitimi vermek. *Üçüncü işiniz*, bu mezun havuzu içinden en uygun olanları öğretmenlik mesleğine atamak. *Dördüncü işiniz* adaylık döneminde yada yeni öğretmen olarak tanımladığımız dönemde mesleğe oryantasyon açısından o birkaç yıllık dönemde, hazır hale getirmek. *Beşinci işiniz* meslek içinde sürekli eğitimi sağlama meselesi. Benim yerim burası. Şimdi buraya baktığımızda olay nedir? Olay şu, her meslekte olduğu gibi öğretmenlik mesleğinde de insanların mesleklerini kendilerini yenilemeden tamamlamaları mümkün değil. Birinci hadise bu. İster mühendislik mesleğine girelim ister doktorluk mesleğine girelim, hangi alana girersek girelim bugün insanlar değişim karşısında kendilerini uyarlamak durumundadırlar. Hatta bu uyarlama süreci giderek daha kısa sürede kendini yenileme boyutuna ulaşmaktadır.

Şimdi bu sürecin içinde ben aday öğretmenlik sürecine özel olarak vurgu yaparak başlamak istiyorum. Çünkü öğretmenlik mesleği, becerilerin ağırlık kazandığı bir meslek alanıdır. Eğer siz hizmet öncesi öğretmen eğitimi programlarında, özellikle teorik yanı ağır basan bir program izlemişseniz; o öğretmenlerin mesleğe geçişinde eksik kalan beceri boyutunu tamamlamak zorundasınız. Bugün pek çok gelişmiş ülke yeni öğretmenler olarak adlandırdıkları öğretmenlere, bizde formal olarak biz stajyerlik dönemi diyoruz. Burada birkaç yıllık dönem olarak nitelendirmek lazım. Aslında sadece bir yıllık bir dönem değil. Şu söyleniyor, yeni öğretmenlerin mesleğe uyumu için sürekli destek mekanizmalarını geliştirmelisiniz diyor. Özellikle bu aşamada. Çünkü o aşamada öğretmenlerin daha çok desteğe ihtiyaçları var. Üç beş yıl sonra bu destek mekanizmaları şekil değiştirebilir, biçim değiştirebilir ama sürekli bir destek mekanizması işleyecektir. O bakımdan Türkiye'nin bu 657 sayılı devlet memurları yasasına dayanan stajyerlik uygulamasını Türkiye'nin bütü-

nü ile gözden geçirmesi gerekir. Bu bir yıllık süreci nasıl değerlendirecek ne yapması gerekir? Bunu bir yılda mı sonlandırarak, iki yıla mı çıkaracak, 6 aya mı indirecek bu yeniden değerlendirilmesi ya da gözden geçirilmesi gereken bir durum.

Şimdi meslek açısından baktığımızda, Avrupa Birliği ülkelerinde iki yada üç tip uygulamadan bahsediliyor meslek içi eğitimle ilgili olarak. Bunlardan birisi, meslek içi eğitimin mesleki bir görev olarak algılandığı sistemler. Yani öğretmen daha atanırken onun hizmet içi eğitim etkinliklerine katılması aslında öğretmenle yapılan sözleşmenin bir gereği olarak algılanmaktadır. Bu aynı zamanda bir zorunluluk içerir. Fakat pek çok ülkede bu zorunlu bir biçimde uygulanmamaktadır. Birinci uygulama bu ikincisi, meslek içi eğitimin seçmeli yada öğretmenlerin isteğine bağlı olan seçici sistemler var. Fakat bunlarda başka bir şeyi getiriyor oda şu. Kariyer ilerlemesi ve maaş artışlarını hizmet içi eğitimle entegre eden sistemler var. Yani eğer yükselme talebinde bulunacaksanız, bazı hizmet içi eğitimlerden geçmeniz gerekiyor veya ücret artışı gibi durumların ortaya çıkabilmesi için yine kendilerini yenilemeleri gerekiyor öğretmenlerin. Dolayısıyla bu tip bir uygulama var. Yine bazı ülkelerde meslek içi eğitimin miktarının ne olduğuna ilişkin çalışmalar var. Şimdi bizim yaptığımız iş şu, biz insanlarımıza ne kadar hizmet içi eğitimi verdiğimizizi ölçmüyoruz. Her yıl bu yedi-yüz bin civarında öğretmen adayına milli eğitim bakanlığı eski adıyla hizmet içi eğitim dairesinin organizasyonunda yılda yaklaşık 40 – 50 bin kişiye hizmet içi eğitimi veriyoruz. Fakat şöyle bir ortalaması yok Türkiye'nin, acaba ilköğretim düzeyindeki bir öğretmen ortalama olarak yılda kaç saat hizmet içi eğitim almıştır. Türkiye böyle bir veri ortaya koyamaz. Şimdi eğer ortaya veri koymuyorsanız, siz ne yapıp yapmadığınızın farkında değilsiniz demektir. Ve bunun maliyetinin ne olduğuna ilişkin herhangi bir sorgulamanız yok demektir. Bakın bir iki tane örnek vereceğim. TALIS (Uluslararası Öğretme ve Öğrenme) Araştırması Türkiye'nin de içinde bulunduğu sonuçlar var. Şangay Çin ile ilgili bir örnek var. Öğretmenler 5 yılda 240 saatlik kursa katılmışlar. Bu demektir ki, yılda aşağı yukarı 50-60 saatlik bir kurs alıyorlar. Yine Singapur'da bir örnek var. Singapur da ki öğretmenler yılda en az 100 saatlik kursa katılmaktadır. Ve bunlarla ilgili konulara örnek veriliyor, yani meslek içi eğitim hangi konuları içermektedir? Bunlar bilgi teknolojilerinden fen bilgisi öğretmenine, sınıf yönetimine ve sınıf disiplinine kadar çok geniş alanları kapsamaktadır. Dolayısıyla bunların ölçülmesi ile ilgili bir şeyler geliştirmemiz gerekir. Her şeyden önce bakın büyük bir bütçe ayırıyoruz. 40 50 bin kişilik, bu bütçenin özellikle hizmet içi eğitim dairesi tarafından yapılan organizasyonlarda yarısından fazlası ulaşım ve konaklama giderlerine ayrılmaktadır. Siz şimdi bir hizmet üreteceksiniz, işin otağında hizmet içi eğitimi sunmak ve mesleki becerileri geliştirmek var, bütçenizin büyük bir bölümünü konaklama ve ulaşım giderlerine harcıyorsunuz. O zaman alternatif yolları ve yöntemleri bulmak durumundasınız. Nedir alternatif yollar ve yöntemler denildiğinde? Alternatif yol meselesi bugün için uzaktan öğretim yöntemleri

maliyet açısından en bilinçli yöntemler olarak ortaya çıkıyor. Bir kere birisi bu. Fakat bu uzaktan öğretim meselesinin de niteliği önemli? Nasıl sunacağınız meselesi önemli? Ne kazandırıyor? Bu *uzaktan öğretim şunu kazandırıyor: Bir*, zaman kaybı tanımaz, hangi meslekte olursa olsun ister endüstri alanında olsun ister diğer alanda, siz hizmet içi eğitime birisini göndermeniz demek, örneğin beş günlük bir hizmet içi eğitime göndereceksiniz. İş ve gücünden beş gün yoksun kalması demektir. Sınıfı boşaltıp göndereceksiniz ve uygun bir zamanda göndereceksiniz. Uzaktan eğitim insanlara zaman kazandırıyor. **İki**, konaklama ve ulaşım gideri gibi ekstra maliyetleri ortadan kaldırıyor. Dolayısıyla özellikle içinde bulunduğumuz yüzyılda bu uzaktan öğretim sistemlerinin her alanda olduğu gibi öğretmen eğitimi alanında da daha yoğun bir biçimde kullanılabileceğini söyleyen öneriler var.

Diğer taraftan seminerler var, ilköğretimle ilgili olarak yapılan öğretim yılının başında bir haftalık seminerler, dönem ortasında ve dönem sonunda birer haftalık seminerler var. Şimdi pek çok araştırma sonucu şunu ortaya koyuyor. Bu seminerlerin etkililiği ciddi bir biçimde sorgulanır durumdadır. Dolayısıyla görünüşte sanki ilköğretim öğretmenlerine her yıl zorunlu olarak üç hafta seminer yaptırıyor muyuz gibi görünüyoruz. Fakat bunun sonucunun ne olup olmadığına ilişkin bazı araştırma sonuçları çok verimli bir tabloya koymuyor. Ama yönetim olarak ta bunun sonuçlarından yararlanıp, yeni düzenlemelere gitme konusunda pek istekliliğimiz yok. Bu yeni düzenlemelerden sonra öğretmen yetiştirme ve geliştirme genel müdürlüğüne bağlandıktan sonra nasıl bir yöntem ortaya çıkacak onu önümüzdeki aylarda hep birlikte göreceğiz.

Yüz yüze eğitim ne kadar kullanılacak, uzaktan eğitim ne kadar devreye sokulacak ve burada en kritik durumlardan birisi de şu ve bizim Türkiye'de hemen hemen hiç kullanmadığımız, meslektaş iş birliğine özel vurgu yapılıyor. Diğer ülkelerde ki uygulamalara baktığımızda özellikle bu değişik adlar altında anılabilir. Bu konu ile daha yakında ilgilenen arkadaşlarımız bilebilir ama montörlük uygulamalarına özel vurgu var. Hem aday öğretmenlerin yetiştirilmesi konusunda montörlük uygulaması, hem bu ilk dört beş yıllık dönemde montör desteğiyle yeni öğretmenlerin yetiştirilmesine özel vurgu var diğer taraftan meslektaş işbirliğine dayalı yani meslek süresince meslektaşların birbirinden öğrenmesine dayalı sistemlerin oluşturulmasına ilişkin özel vurgular bulunmaktadır.

Sayın Başkan, benim şimdilik söyleyebileceklerim bunlar teşekkür ediyorum.

SORULAR ve CEVAPLAR

BAŞKAN M. ŞİŞMAN: Evet ben biraz da size söz vermek istiyorum. Zamanımız var şu anda 20-25 dakikalık bir zamanımız var. Sizlerden katkılarınızı ve sorularınızı bekliyoruz. Evet hocam buyurun. İsim kendinizi tanıtın önce lütfen.

REFİK OLGUN, Şabanlı ilçe milli eğitim müdürü. Öğretmen yetiştirmede vermiş olan bilgilere bakarak soru sormak istiyorum. Bundan önce Yüksel Hocamızın hizmet içi eğitimle ilgili söylevlerine tamamen bir yönetici olarak katılıyorum. Ders sürecini aksatan bu öğretmeni sınıftan alan her türlü hizmet içi eğitim eğitimsizliktir bana göre. Biz bir yönetici olarak bunu görüyoruz. Hizmet içi eğitimlere Antalya yada Yalova ya gideceğiz diye bir hafta beş gün dersi aksatıyoruz. O Yüzden size teşekkür ediyorum. Bakanlığın bunu dikkate almasında hizmet içi eğitimler mutlaka önemli, ama ders sürecini aksatmadan olmasını istirham ediyorum. Ben burada şuna geleceğim. Murat Bey dedi ki; “öğretmen havuza girip yüzme bilmeyen ve ne yapacağını şaşırان bir kişi olarak çıkıyor” dedi. Yani bu ciddi soruna parmak basarak sorunu dile getirdi. Biz Eğitim Fakültelerinden mezun olan öğretmenlerin ne yapacağını bilmeyen, iyi yetişmemiş bir öğretmen olarak çıktığını gözlemliyoruz bunu görüyoruz. Bunda sorun ve çözüm Selahattin Hocamızın dediği gibi, MEB’in Milli Eğitim Bakanlığına bağlı bir YÖK olmaması, YÖK’ün kendi başına hareket edip kendi Eğitim Fakültesi standartlarını, kontenjanlarını belirlemesi ve atamayı ona göre yapması. ÖSS ve KPSS puan tartışması da ondan kaynaklanıyor. Bu sistem değişmeli, bu politikalar olacaksa, burada politika görüşülüyorsa, politikanın sonucu nasıl olmalı şeklinde yeni bir anlayışa varılmalıdır. Yeni yapılanmada Bakanlıktan beklentilerimiz de bunlardır. Selahattin Hocam orda şunu dedi. “Yapılandırılmış bir sertifika” ben bunu tam anlayamadım. Bu nasıl bir sertifika, nasıl bir yapılandırma? Bu şu anki sistemde Eğitim Fakültesinden mezun olan öğretmen adayı, hangi sertifika ile hangi eleme ile KPSS olmadan nasıl yapılacak onu soruyorum? Teşekkür ediyorum ve saygılar sunarım.

BAŞKAN M. ŞİŞMAN: Peki bende teşekkür ediyorum, buyurun Selahattin Hocam.

S. TURAN: Alt başlıkta olduğu gibi benim söylediklerimde dam üstünde saksağan gibi oluyor. Çünkü ben yıllardır konuştuğum her konuya Oturum Başkanımız “Selahattin senin söylediğin konular Türkiye’de ya da burada geçerli” değil diyordu. Şimdi şu var. Eğer siz 12 puanla 20 puanla öğretmen atıyorsanız, yani rehber öğretmen falan ve rehber öğretmeninde çok önemli olduğunu söylüyorsanız; ama diğer bir mezununuz bütün harcamalarını yapmış. Dershaneye gitmiş ve 90 puan alıyorsa, bu dışarda kalıyorsa ve bu ilköğretim fen bilgisi öğretmeni, bu sınıf öğretmeni, bu müzik öğretmeni ise bunun yapabileceği bir şey yok. O bakımdan bir atama politikası... mesela şunu soruyorum. Ankara da kaç tane fazla öğretmen var? Ya burada bir okulda üç tane ev ekonomisi öğretmeni olduğu varsayılıyorsa, bir sürü öğretmen fazlası

varsa, buna karşın Bursa'da 1,5 öğretmene 6 saat düşüyor. Erzurum'da Van'da müzik öğretmeni yoksa ve bütün siz ilk mezunlarınızı hiçbir deneyimi olmayan insanları, en önemli coğrafyanın bölgesine deneyimsiz yere gönderiyorsanız, bu politikasızlığı gösterir. Benim açıkçası kanaatim şu Murat Bey de kısmen değindi. İlk mezun olan öğretmenler kesinlikle Ankara'ya İstanbul'a Bursa'ya ve İzmir'e atanmalı burada beş yıl öğretmenlik yaptıktan sonra, Doğu Güneydoğu gibi kırsal bölgelerimize atanmalıdır. Bu stratejiyi geliştirmek zorundasınız. Bu sorun bilindiği halde sürekli çözüm üretilemiyor, politikanın teorinin uygulamanın arasındaki uçurum bu. Ben şuna inanıyorum; eğer Türkiye'nin rehber öğretmeni açığı varsa ki var olduğu söyleniyor, bütün bizim okullarda psikolojik danışmana ihtiyacımız yok, bizim rehber öğretmene ve eğitim psikoloğuna ihtiyacımız var. Biz hasta insanları eğitmiyoruz. Batıdan aldığımız kavramlara bir örnektir bu. Batıda okullar insani olarak sorumludur. Biz de çocuklar sorumlu değil. Ha bunu yönlendirecek rehberlik edecek bir yapının bulunması lazım. O bakımdan bu en düşük puanla alınan alanlara, bence o havuz dediğimiz ve bekleyen 260 000 arasından yapılandırılmış bir sertifika, uzmanlar onu belirler. Kesinlikle atamak gerekiyor. Bu 260000'i eriterek ve Eğitim Fakültelerini yeniden yapılandırarak. Çünkü bu rakam artacak. Açılan bütün üniversiteler Eğitim Fakültesi açıyor. Bütün özel üniversiteler bu alana yöneliyor. O bakımdan sorunsal bir alan diye düşünüyorum.

Y. KAVAK: Şimdi Selahattin Beye ben de şunu eklemek istiyorum arkadaşlar ve size bir örnek vermek istiyorum. Türkiye'de yaklaşık yirmiye yakın Eğitim Fakültelerinde uygulanan okul öncesi, sınıf, fizik ve kimya öğretmenliğine kadar yirmiye yakın alan var. Sorum şu. Bunlardan ona yakın alanda fazlalık var. Bariz bir biçimde. Eğitim ve insan yürüyüşü planlaması babında konuşuyorum. Ve bu bariz fazlalık on on beş yıldan beri devam ediyor. Yani Türkiye şunu görüyor: matematik öğretmeni fazla (lise) fizik öğretmeni fazla, biyoloji öğretmeni fazla, kimya öğretmeni fazla, tarih öğretmeni fazla, öte yandan yine yirmi yıldır Türkiye şunu görüyor. Rehber öğretmen açığı var. Okul öncesi öğretmenin okulların % 10'larda ihtiyaç tavan yapmış durumda. Sorum şu, bu kadar büyük akademik kapasitesi olan uçak mühendisi yetiştiren, tıp doktoru yetiştiren bir ülkede acaba rehber öğretmen yetiştirmek, okul öncesi öğretmeni yetiştirmek neden bu kadar zor ve ne oluyor da bu alanlarda insan yetiştirilemez arkadaşlar. Sorum bu.

BAŞKAN M. ŞİŞMAN: Evet. Peki, efendim tabi şu anda Eğitim Fakültelerinin sayısı 90 oldu bildiğim kadarı ile bunun 71'i devlet üniversitelerinde dört beş tanesi de Eğitim Bilimleri Fakültesinde olmalı. Bunların her birindeki öğrenci sayısını hesaba kattığınızda, daha bunların bir kısmı öğrenci almamıştır, bazıları mezun vermemiştir. Hakikaten çok sayıda öğretmen yetiştiren kurum var, ama bütün alanlardaki öğretmen ihtiyacını yine de karşılayamıyoruz. Çünkü Türkiye'de 20 alanda öğretmen yetiştiriliyor Eğitim Fakültelerinde, ama bildiğim kadarı ile biz 150'yi aşkın alanda öğretmen ataması yapıyoruz. Yani mesleki eğitim alanında, bu fakülteler kapandı, ne olacak o ilerde? Ayrı

bir konu... Herhalde yine sertifikasyon programları ile yetiştirmeye devam edeceğiz. Efendim bu hizmet içi eğitimle ilgili olarak Nimet Hanım zamanında sayın Bakanımız Nimet Hanımla görüşmemizde bunun çok sorun olduğunu ifade etmiştim. Mevcut yapının hem maliyeti hem yetkinliği düşünülün. Yüksel Beyin de belirttiği gibi... Çokta hizmet içi eğitim programlarına katılıyoruz, malum sabahleyin bir oturum yapıyoruz öğleye kadar protokol konuşmaları ile geçiyor. Hizmet içi eğitimlerde böyle olur genelde. Öğleden sonra bir oturum yaparız, ikinci gün sabah pazarlıklar başlar, uzaktan gelenler işte bir an evvel dönmek isterler. Ya da şehirde işleri vardır, onları görmek isterler ya da gezmek isterler. Dolayısıyla oldukça maliyeti yüksek fakat yetkinliği düşük bir eğitim. Biz bunu bir konu çalıştay olarak ele aldık. Bakanlık geçtiğimiz yıllarda Riksos Otelde hizmet içi eğitimin yeniden yapılandırılması adı altında çalıştay yaptı. Bu konu ile ilgilide kapsamlı bir rapor hazırlandı. Malum olduğu üzere önümüzdeki günlerde bu konuda tekrar Bakanlığın gündeminde yer alacak. *Ben hizmet içi eğitim katılım belgesi yerine, öğretmen adaylarına bir lisans üstü derece verilmesinin daha doğru olduğunu Sayın Bakana, o zamanda ifade etmiştim.* Okullarda okul müdürlerinin odalarına gidiyorum. 30-40 tane katılım belgesi olan müdürler gördüm. Duvarları süslemişler. Bunların hepsini duvardan indirelim. Oraya bir tane lisan üstü eğitim diploması asalım demiştim. Yani böylesi bir uygulamanın daha yararlı olacağını düşünüyorum. Evet peki buyurun hocam.

BİR DİNLEYİCİ, Sayın Hocam belki benim sorum dördünüze birden gelir. Öğretmen yetiştirmenin özellikle son sınıflardaki aday dönemi ile ilgili, aday öğretmenlik ve son sınıfta yapılan staj eğitimi ile alakalı onu sormak istiyorum. Şimdi bir televizyon programında sunucu böyle karşılaştığı kimselere sorular soruyor. Konuşurken İstanbul'da bir gençle karşılaştı. Bize kendinizi tanıtır mısınız dedi. "Ben İsrail den geliyorum" ad olarakta İsrail'ce bir isim söyledi, Türkçe yi öğrenmiş konuştu. Dedi burada ne yapıyorsunuz neden geldiniz buraya? Dedi ki ben on sene sonra Türkiye'de İsrail Büyükelçiliğinde görev yapacağım. Dolayısıyla şimdiden 10 sene sonra için dili öğrendim kendi ülkemde, şimdide burada pratik yapmak için sosyal şartları tanımak için geldim dedi. Gerçekten o çok enteresan geldi bana. 10 yıl sonrasının planını önceden yapmış adam. Dilimizi öğrenmiş, bir takım gelişmeleri de öğrenmek üzere ülkeye gelmiş. Ben okul müdürlüğü de yaptım, dolayısıyla stajyer öğrencileri de bilirim. Yaklaşık seksen tane öğrenci gelirdi benim okuluma. Okulda oturacak yer olmazdı sınıflarda, kalabalıktı 60'ar kişilik sınıflar vardı. Dolayısıyla bunu 6-7 öğretmene dağıttık 6-7 kişi oldu, ama 6-7 kişi ile de sınıfa girmek mümkün değil. Oturacak sıra yoktu. Öğretmen bu sefer ders paylaştırdı, işte birinci derse ikiniz gelin, öbür derse ikiniz gelin, hâlbuki zaten öğretmenler odasında da oturacak yer yoktu. Şimdi ne yapacağız? Sizin çalıştayda da bildiğim kadarı ile önerileriniz oldu. Teşekkür ederim.

BAŞKAN M. ŞİŞMAN: Evet biz teşekkür ederiz. Efendim çalıştayda bu konular da tartışıldı. Bakan Beyin o konudaki görüşü, birebir bir ustanın yanın-

da öğretmen adayının yetiştirilmesi yönünde. Usta-çırak ilişkisi içinde. Ama mevcut öğretmen adaylarının çok fazla olması, okullarda ki kapasite sınırlı olmasından dolayı kitlesel uygulama çalışmaları buna engel teşkil ediyor. Bunun için biz Eğitim Fakültelerinde kontenjanların azaltılması yönünde bir tavsiye kararı aldık. İkinci öğretim programlarından başlanarak Eğitim Fakültesinde bir kontenjanların düşürülmesi özellikle açığı olmayan alanlarda kontenjanların indirilmesi önerisinde bulunduk. Tabi birebir usta çırak ilişkisi içinde yetiştirme son derece ideal olması gereken bir tercih, bence de öyle. Bir süre intern eğitimi. Bakan Beyinde telaffuz ettiği o ifadedir. Ama dediğim gibi mevcut şartlara göre biraz zor görünüyor. Bilmiyorum arkadaşlarımızın bu konuda söyleyecekleri var mı? Evet, Murat Bey buyurun.

M. ÖZOĞLU: Sunumumda belirttiğim gibi öğretmen yetiştirme ile ilgili iki tane opsiyon var. Başarılı eğitim sistemlerinin uyguladığı modelde, ihtiyacını göz önünde bulundurularak, az sayıda aday öğretmen sisteme dahil ediyor. Şimdi bizim 200 000 tane öğrencimiz var, Eğitim Fakülteleri her yıl yaklaşık 40 000 tane mezun veriyoruz. Bir tarafta da atanamayan öğretmenler var. Yani bunun yerine ihtiyacımız oranın öğrenci alabilirsek şayet, örneğin her yıl 10 000 tane mezun verecek şekilde, bu sorunun büyük oranda çözüleceğini ben düşünüyorum. Diğer taraftan da mevcut sistemden çıkan öğretmenlerle ilgili de sıkıntı var. Yani staj dediğimiz şey okuldan ve öğretmenden bağımsız bir şey değil. Öğrenci gittiği zaman, gerçekten nitelikli öğretmen bulamaya biliyor. Böyle bir sorun var. Ve hatta atandığı zaman öğretmen, kısa bir süre içerisinde mevcut sisteme çok kolaylıkla adapte olabiliyor. Yani ideallerle geliyor, ama kısa bir süre içinde dönüşebiliyor öğretmen. Böyle bir sıkıntımız var. Bence şu anda yapılması gereken en temel şey kontenjanların kısıtlanması, dolayısıyla o staj ayağı daha da kuvvetli olacaktır. Örneğin Finlandiya da her yıl 5 000 tane öğretmen alınıyor. 5 000 tanede mezun veriliyor.

BAŞKAN M. ŞİŞMAN: Teşekkür ederim Murat Bey. O ismi geçcen ülkelerin birinde hazırlanan bir raporda da bu okullarda ki mentör denilen danışman öğretmenlerin en az yüksek lisans derecelerinde olması gerektiğini belirten bir tavsiye kararı var. Yani rehber öğretmenliğin cazip hale getirilmesi söz konusu. Bakanın da bu konuda iyi niyetli çabalarının olduğunu düşünüyorum. İnşallah realize olur.

Y. KAVAK: Her alanda olduğu gibi Türkiye uygulama boyutunu diğer disiplinlerde de son derece ihmal etmiş bir ülkedir. Bu mühendislikte de böyledir, hukukta da gidip başka alanlarda da böyledir. Usulen gidip formalite icabı belge alan bir ülke konumundayız. Her şeyden önce zihniyeti değiştirmeliyiz, değerli meslektaşlarım. Artık deniz bitmiştir. Herkes için bitmiştir. Bütün meslek alanlarının daha profesyonel olmaları ve işlerini güçlerini daha iyi yapmaları gereken bir noktaya geldik. *Bugün Milli Eğitim Bakanlığı Türkiye'nin en büyük istihdamcısıdır. Eğitim Fakülteleri ile bir araya gelmek zorunda ve onları yönlendirme gücünü bana göre elinde tutmaktadır. Çünkü kim istihdam gücünü elinde tutuyorsa sistemleri yönlendirme gücünü onlar elinde tutar.* İsteddiği nite-

liklerde tanımladığı niteliklerde öğretmen mezun edilmezse alternatif yol ve yöntemlerini geliştirir sistemler. Onun için önce zihniyetle ilgili bir değişikliğe ihtiyacımız var, Eğitim Fakülteleri başta olmak üzere. Bakın yıllardan beri her şeye rağmen Milli Eğitim Bakanlığı ve okulların büyük fedakarlıklar üstlendiğini düşünüyorum.. Bizim gönderdiğimiz çocukları şu veya bu biçimde yetiştirme konusunda gereken gayreti göstermişlerdir ve göstermektedirler. Öğretmenler, okul yöneticileri, fakat Eğitim Fakültelerinin her şeyden önce kendilerini sorgulamaları gerekir. Türkiye'de öğretmen yetiştirme sorumluluğu birinci dereceden Eğitim Fakültelerinin işidir ve Türkiye'de dikkatler önümüzdeki aylarda Eğitim Fakültelerine odaklanmalıdır. Çünkü asıl sorgulanması gereken yer Eğitim Fakültelerinin niteliğidir. Orada ki öğrenme ortamlarıdır, oraların yönetilme biçimidir, değerli meslektaşlarımız için kaynağı burasıdır. Biz buradan iyi öğretmenler yetiştirmedikten sonra Milli Eğitim Bakanlığı isteği kadar kaynaklarını harekete geçirsin. İnsanları meslek içinde yetiştirmek çok daha pahalıya mal olacaktır. Birinci işimizi insanlara nitelikli bir hizmet öncesi eğitimi vermek olmalı, sonrasında onları zaman içinde yetiştirmek ve yenilemek olmalı diye düşünüyorum.

BAŞKAN M. ŞİŞMAN: Çok teşekkür ederim buyurun hocam.

LATİF SELVİ, Eğitim-Bir-Sen Konya Şube Başkanı. Benim kısa birkaç tane sorum olacak. Bunun ikisi Murat Beye, puan üstü esasına göre tayin yapılmasının uygun olmadığını söyledi. Bununla ilgili bir önerisi var mı? Kırsal ve merkezi yerlerde ki öğretmen istihdamı ile ilgili, sorunlu alanlara dikkat çekti. Bu konuda kırsalın da merkez kadar istihdam alanı sağlayacağı bir önerisi var mı? Üçüncü sorum, oturma başkanımız size, iki kez kurulan bir kurumdan söz ettiniz, üyesi olduğunuz bir yapılanmadan söz ettiniz. Büyük bir heyecanla kuranların daha sonra iş değiştirmesinin hakkında ne gibi bir yanlış yatmaktadır? Dördüncü sorum da genele, isteyen buna cevap verebilir. Öğretmen arkadaşlarımız bugüne kadar gerek okul başarısında, hizmet içi eğitimlerde hep başarılı sertifikalar alıp hizmetine devam etmesine karşın sürekli olarak eleştiri öğretmenin üzerinden devam edilmektedir. Gerek onun yetiştirilmesi, gerekse üretmiş olduğu hizmet itibarı ile peki acaba bunda bir paradoks yok mu? Öğretmenin önüne konan bu süreçlerin belirlendiği eğitim politikası sorgulanması gerekirken, neden eğitim uygulayıcılarına odaklanarak konu tartışılıyor? Bunu sormak istedim teşekkür ederim.

BAŞKAN M. ŞİŞMAN: Evet bende teşekkür ederim, ilk soruyu herhalde Murat Bey cevap verecek buyurun.

M. ÖZOĞLU: Ben öncelikli olarak KPSS'nin bir değerlendirme sınavı olduğunu düşünmüyorum ki Milli Eğitim Bakanlığı da bunun bir sıralama sınavı olduğunu belirtiyor. Eleme de tabii ki öğrencinin öğretmenlik mesleğine ne kadar yakın olduğu ya da iletişim becerilerinin ne kadar iyi olduğu gibi kıstaslar üzerinden yapılmıyor. Sadece genel yetenek, genel kültür, bir de pedagojik formasyon bilgisi. Bu Finlandiya da sadece üç basamaklı bir değerlendirme sisteminin birinci basamağını teşkil ediyor, bizde ki KPSS. Dolayısıyla

la iyi bir değerlendirme sistemi olduğunu düşünmediğim için, yani yüksek puan alan adayların kaliteli öğretmenler olacağı tezi yok açıkçası bende. Ama yine de yüksek puan alan adayların tercih sırasında üst sıralarda yer alması ve fazla tercih edilen bölgelerin tercih ediliyor olması, bence adaletsiz gibi görülüyor. Bunun giderilmesi ile ilgilide öncelikli olarak yani KPSS'nin yerine daha iyi bir değerlendirme sistemi getirilirse, öncelikle seçim sisteminin de yeniden güzel bir şekilde değerlendirilmesi gerekiyor. Daha sonrada atama işleminin mesela Singapur'da ihtiyaç fazla ve rastgele yapıldığını biliyorum. Eğer öğretmen gitmeyecekse de zaten bir sürü öğretmenimiz var. Gitmeyecekse biz bu işi onun ne kadar yapıp yapmak istediğini test etmiş olacağız. Gitmiyorsa gitmesin Antalya'ya mesela. Onun yerine gidecek birisi bulunur diye düşünüyorum. Kırsal- kentle alakalı ikinci sorunuza gelecek olursak, ne kadar başarılı tabi bilmiyorum, ama Amerika'da ücret politikaları uygulanıyor, bahsetmiştim sunumumda. Kırsal yerlerde ya da daha çok şehirlerde ki az gelişmiş bölgelerde. Farklı ücret politikası uygulanıyor ve daha nitelikli kaliteli öğretmenler çekebilmek için daha yüksek ücretler ödeniyor. Böyle bir şey yapılabilir. Onun haricinde de biraz daha istihdamı yerelleştirme olabilir. Benim babam mesela öğretmendi, emekli oldu. Mezun olduktan sonrada öğretmen lisesinden mezun olmuştu. Hemen gelip kendi ilçesinde öğretmenliğe devam etti ve bundan gayet memnundu. Dolayısıyla yerel istihdamı teşvik edilebilir belki diye düşünüyorum.

BAŞKAN M. ŞİŞMAN: Evet teşekkür ederim. Efendim Türkiye öğretmen yetiştirme konusunda dünyada en fazla deneyimi olan ülkelerden birisi. 19. Yüzyılda öğretmenliğin bir meslek olarak gelişmesine paralel olarak öğretmen yetiştiren kurumlarda açılmaya başlandı. Çin de, diğer ülkelerde, Türkiye de, bu konuda ilk Osmanlı dönemi de, öğretmen okullarının açıldığı ülkelerden birisi konumunda. Bildiğiniz gibi uzunca bir zaman bakanlığa bağlıydı öğretmen yetiştiren kurumlar, başta ilk öğretmen okulları ve eğitim enstitüleri olmak üzere. Ancak YÖK yasasından sonra bütün yükseköğretim kurumları üniversiteye bağlandı, malum olduğunuz üzere. Eğitim enstitüleri, eğitim yüksekokulları, bu çerçevede Eğitim Fakültelerine dönüştürüldü ve yükseköğretim çatısı altında yer aldı. Tabi Eğitim Fakültelerinin üniversite ile bütünleşmesi zaman aldı. Halada bu sancılar devam ediyor. Şu anda da bir türlü ortadan kalkmış değil. Çünkü eski eğitim enstitüleri kampüslerin dışında idi, hala bazı üniversitelerde öyledir. Efendim bir kısmında öyledir. Bunların üniversite ile bütünleşmesi üniversitelerin bu kurumları içselleştirmesi sahiplenmesi konusunda ciddi sorunlarımız var. Şu anda da bu sorunlar, dediğim gibi bitmiş değil. İnsan kaynakları başta olmak üzere öğretim elemanı ihtiyacı açığı, fiziki mekan ihtiyaçları hat safhadadır. Ben de onu yaşayanlardan biriyim. Öğretmen yetiştirme Türk Birliği Komitesi 1997'de Eğitim Fakültelerinin programları yeniden yapılandırılırken gündeme gelen bir komite. Amaç şu idi: Öğretmen yetiştirmede bakanlıkla YÖK arasında bir koordinasyon mekanizması oluşturmak ve ülkenin öğretmen ihtiyacını belirlemek. Buna dönük

politikaların oluşturulmasına araştırmaların yapılmasına katkıda bulunmak şeklinde işlevleri de sıralanmıştı. Bu komite belirlenirken on on beş madde dolayında görev alanları da tanımlanmıştı. Ben çok heyecanlanmışım gerçekten ve güzel bir oluşum olarak görmüşüm, ama maalesef dediğim gibi zaman içerisinde kendisinden beklenen bu işlevleri yerine getiremedi. Son dönemlerde işte bu üyeler görev suresi sona erdikten sonra atanmamıştı. 2002'de yeniden üyeler atandı, ama yani etkin bir varlık gösteremedik. Bu konuda zaman zaman toplanıp işte Bakanlık Personel Genel Müdürümüz orda Müsteşar Yardımcılarımız var, Talim Terbiye Kurulu Başkanımız var, efendim Hizmet İçi Daire Başkanımız var. Bu üyeler arasında sorunları tartıştık. Birçok noktada yapılması gereken iyileştirmeleri konuştuk, ama bu konuda bir adım atamadık. Tüm bunlara karşın önümüzdeki dönemde iyi şeyler olacağı konusunda da ümitliyim inşallah. Evet, hocam buyurun.

Y. KAVAK: Ben öncelikle soru soran değerli meslektaşımıza şu açıklamayı yapmak istiyorum. Bu masada yâda bu platformda öğretmenler sorgulanmadı. Dikkat ederseniz burada öğretmenlik mesleğine ilişkin politikalar tartışılıyor. Dolayısıyla şu anda meslek icra etmekte olan öğretmenlerin uygulamalarına ilişkin herhangi bir şey sorgulanmadı dolayısıyla burayı bir düzeltelim. Onun için doğrudan doğruya öğretmen uygulamaları değil, hizmet öncesi eğitim atama politikaları ve hizmet içi eğitim gibi öğretmenlik mesleğine ilişkin konular ele alındı. İkinci nokta kırsal kesim olayı. Türkiye'de tayinlerle ilgili politikada sakatlık var değerli arkadaşlar. Orada bir politika var. Politikada sakatlık var. Nedir politikadaki sakatlık şu, Türkiye en yeni öğretmeni en uç noktaya verme politikası, en kıdemli öğretmenleri de kentlerin en merkezine vermesi gerektiği politikası izleyen bir ülke. Dikkat edin. Ankara'da en yaşlı öğretmenler, Çankaya ilköğretim okulundadır veya Bahçeli evler ilköğretim okulundadır ya da diğer ilköğretim okulundadır. En genç öğretmenler haymananın köyündedir ya da Polatlı'nın köyündedir. Değerli arkadaşlarım, bizim deminden beri bahsettiğimiz olay aday öğretmenler olarak yeni öğretmenler tek başına bir yere verilmez. Birinci politika budur. İki, bunların daha deneyimli öğretmenlerle meslek hayatına başlaması, ve en az üç beş yıl bunlarla birlikte olması ondan sonra başka bir yere verilmesi ile ilgili politika izlenirken Türkiye bir türlü bu tayinle ilgili yaklaşımlarını ya da yöntemini değiştirememiştir diye düşünüyorum.

BAŞKAN M. ŞİŞMAN: Teşekkür ederim hocam. Arka da ki arkadaşaya veriyorum önce. Evet son olarak Mehmet Okutan'a söz vereceğim.

BİR DİNLEYİCİ, Hocam ben öncelikle teşekkür ediyorum sunumlarınız için, Siirt'ten katılıyorum. Öncelikle az önceki soruya bizde kendimizce bir cevap verelim. Yıllarca neden rehber öğretmen yetiştirilmedi? Okul öncesi öğretmen yetiştirmek bu kadar güç mü? Bizler yıllardır çocukların zihinsel gelişimlerinin okul öncesinde geliştiklerini söyleyerek herkesin aslında bunu rahat bir şekilde evde yapabileceğini düşündüğümüz için okul öncesi eğitime destek vermedik. Çünkü anne babamız bizi en doğru şekilde yetiştirir dedik.

Bizde devlet politikası olarak öğretmenler olarak ya da eğitimciler olarakta okul öncesi dönemindeki herkesi, herkes yetiştirebilir kanısına vardık. Niye öğretmen yetiştirmedik. Çünkü bizden herkes “ağız olan konuşuyor” kaba tabiri ile ifade edilen cümlede, herkes ağız olduğu müddetçe herkese rehberlik edebilir. Öğrenci güzel “Cin Ali” çizebiliyorsa ressamda olabilir. İşte güzel şarkı soyluyorsa müzisyen olabilir şeklinde bir anlayış içinde olduk. Hocam buna aynen katılıyorum hepinizin görüşü de gerçekten güzel, yalnız Mehmet hocam idarecilerimizin duvarlarında asılı olan hizmet içi eğitim sertifikalarını yüksek lisans olarak kabul edilmesini önerdi. Bu öneride Sayın ilçe Milli Eğitim Müdürümüz güzel bir noktaya değindi. 11 yıl bende milli eğitimde görev yaptım ve şimdi de bir üniversitede görevliyim. Bu şekilde bir uygulama ile öğretmen arkadaşlarımızın tatil amaçlı gitmiş oldukları, çoğu zaman orda değerli hocalarımızın yapmış olduğu sunumlara kendimizde katıldık. Kafa dinleyecekleri bir programa girmiş olmaları, yüksek lisansla bağdaştırmak ya da işte eşit saymak gibi kabul edilemez mi ya da ben mi yanlış anladım bilmiyorum. Çünkü Doğuda özellikle artık yüksek lisans akademik anlamda çalışmalar yapmak güç. Acaba bununla ilgili bir yanlış anlaşılmanı oldu, ben bunu öğrenmek istiyorum. Teşekkür ederim.

BAŞKAN M. ŞİŞMAN: Hizmet içi programlarında alınan dersler kredilendirilebilir. Bunlar daha sonra belli bir krediye ulaştığında bir yüksek lisans derecesi verilebilir. Ayrıca uzaktan öğretim yöntemleri ile yüksek lisans programları açılabilir. Bunların YÖK’te denkliği de var. Ben 2005 yılından beri Ahmet Yesevi Üniversitesinde eğitim yönetimi alanında yüksek lisans tezi, yüksek lisans programlarında danışmanlık yapıyorum. Yani bunun örnekleri başka ülkelerde var. Bunlar yüz yüze programlarla da desteklenebilir. Ben geçen hafta Kırgızistan’a bağlandım. Manas üniversitesindeki yüksek lisans öğrencileri ile ders yaptım. Yani video konferans yöntemi ile.

DİNLEYCİ, Ben sadece var olan durum açısından sanki böyle bir hak verilsin diye...

BAŞKAN M. ŞİŞMAN: Yok yok o şekilde değil, evet orada bir yanlış anlaşılma olmuş. Yok onları alalım yerine bir diploma verelim demedim. Peki, son söz Mehmet Okutan’a buyurun.

MEHMET OKUTAN; Şimdi hocam ben sınıfta bir gün dedim ki, “Niye öğretmenliği seçtiniz?” öğrencinin biri dedi ki, “Hocam bana dediler ki öğretmenliği seç, talibi çok ondan sonra kolay okursun.” Bide öğretmen bir kız bulursun. Güzel geçinir gidersin. Onun için geldim dedi. Şimdi böyle gelen bir çocuğa, nasıl eğitim verirseniz verin, bu çocuktan iyi öğretmen olmaz, işte birincisi bu. İki o çok meşhur yeniden yapılanma döneminden kalma birçok sakatlıklar var. Biz ondan önce bir sertifika programı yapıyorduk ve Şükrü Aday’la beraber İki arkadaştık. Cumartesi ve Pazar geliyorduk. Yani normal ücretle.. o ara bizi yurtdışından gelen arkadaşlar dediler ki “bu işi nasıl yapıyorsun? Olur mu, o kadar para ile o iş yapılır mı?” Alın bakın derhal çevirdiler paraya ve kursa cevirdiler. Sonra dediler ki, okula gönderdiğimiz öğretmen

adaylarının danışmanlarına ders ücreti vererek bu işi daha iyi yapsınlar. İnanın ders ücreti uygulamasından sonra bu işin suyu daha çok çıktı. Üç, şimdi öğrencileri nereye gönderiyoruz, şehir merkezinde ki okullara uygulamaya gönderiyoruz. Kardeşim bu köye gidecek köyleri de işin içine katarsak kalabalık azalacak ve öğretmenlik uygulaması daha bir anlamlı hale gelecek, ama ben şuna inanıyorum ki dünyanın hiçbir yerinde zaten üniversitelerde öğretmen yetişmez ki. Öğretmenliğe hazır adam yetiştirmek önemli. Benim yetiştirdiğim öğrenci eğer öğretmenliği seviyorsa, öğrenmeye açıksa ve bir de kitap okuyan bir adamsa harika bir adam yetiştirdim ben belki. Bunun ötesinde ben 25 yıllık tecrübeli bir adamı nasıl yetiştireceğim. En son şey öğretmen yetiştiren öğretmenin kalitesinde sorun var arkadaşlar. Yani test çözerek üniversite kazanıyoruz. Test çözerek hoca oluyoruz. ÜDS'den 80 aldın mı efendim bilmem nerden 90 aldın mı tamam, konuşamaman önemli değil. Özel öğretim yöntemleri prof dr bilmem kim. Dersine kim geliyor? Asistan. Asistan lisans öğrencisinden farklı değil ki. Özel öğretim yöntemleri öğretmenin anası. Maalesef uygulama bu. O zaman burada hem öğretmenlere hem de bize bakmak lazım.

BAŞKAN M. ŞİŞMAN: Evet öğretmenlerin öğretmenlerini de sorgulamak lazım tabi ki efendim, süre bitti, ama söz bitmedi. Evet, buyurun Mehmet Durdular.

MEHMET DURDULAR; Burada haksızlık olduğunu düşünüyorum ben. Öğretmenlik mesleğine bakış politikaları. Öğretmenlik mesleğine nasıl bakıyor insanlarımız, buna hiç değinilmedi. Ben bunun eksik kaldığını düşünüyorum. Yani öğretmene ne kadar bakıyoruz ki. Bu çok önemli. Ocak ayı dedi, ama para ile bu iş olmaz dedi, ama sen eğer öğretmenin karnı açsa ve tatile gidemiyorsa öğretmen ve milli eğitimde bari hiç olmazsa hizmet içi eğitimde misafir diye imkanları kullanıyorsa, sizde bunu kınıyorsanız, o zaman bunu düşünmemiz lazım.

BAŞKAN M. ŞİŞMAN: Ama hepsi tatil yerlerinde değil ki bu hizmet içi eğitim merkezlerinin.

M. DURDULAR; O öğretmen için büyük bir değişim. Karsta ki bir öğretmen orayı ancak o şekilde görebiliyor.

BAŞKAN M. ŞİŞMAN: Efendim katılımlarınız için çok teşekkür ediyorum.

21.

Yüzyılda TÜRKİYE'nin
Eğitim ve Bilim Politikaları Sempozyumu
10-11 Aralık 2011 / Başkent Öğretmenevi

11 Aralık 2011

I. OTURUM 10:00-11:45
HİTİT SALONU

Paralel Oturum I:

TÜRKİYE'DE ARAŞTIRMA VE TEKNOLOJİ POLİTİKALARI

Oturum Başkanı
Prof. Dr. Mustafa Acar
Aksaray Üniversitesi Rektörü

- 1. Bilim ve Teknoloji Politikalarının Belirlenmesinde Yöntemler ve Yönetim**
Prof. Dr. Özer Bekaroğlu
(İstanbul Teknik Üniversitesi)
- 2. Yurt Dışı Eğitimi ve Akademisyen Yetiştirme Politikası**
Yrd. Doç. Dr. Şamil Öçal
(Kırıkkale Üniversitesi, Eski New York Eğitim Ataşesi)
- 3. Akademik Yükselme ve Atama Politikaları**
Doç. Dr. Mustafa Orçan
(Kırıkkale Üniversitesi)

BİLİM VE TEKNOLOJİ POLİTİKALARININ BELİRLENMESİNDE YÖNTEMLER VE YÖNETİM

Prof. Dr. Özer BEKAROĞLU*

Özet

Bilim politikaları nasıl yapılmalıdır ve bu politikaların belirlenmesinde hangi temel verilerin gerektiği hakkındaki çalışmalar 16. Yüzyılda bilim rönesansı ve 17. Yüzyıl sonlarında endüstri devrimiyle başlamıştır. Bu konuda binlerce makale ve onlarca kitap yayımlanmış olup o tarihten beri tartışılmaktadır. Bugün Amerika gibi ülkelerde bu politikalar çeşitli bağımsız sivil toplum kuruluşları ve uzmanları tarafından hazırlanan tarafsız temel göstergelere dayanılarak hükümetçe hazırlanmaktadır. Hemen tüm dünyadaki ülkelerin göstergeleri konunun uzmanlarıncaya detaylı olarak karşılaştırılarak bu göstergeler hazırlanmaktadır. Bu göstergeler ilköğretim, lise ve üniversitelerin müfredatları, öğrenci başarı oranları ve yorumlarıyla başlamakta diğer tüm bilimsel ve sosyal alanlarda devam etmektedir. Yani eğitim, bilim ve teknoloji politikalarının temelini teşkil etmektedir. Türkiye'de ise, maalesef bu konuda siyasi iradeye yardımcı olacak yukarıda bahsedilen bağımsız sivil toplum örgütleri ve gerçek tarafsız uzmanlar mevcut olmadığı gibi bugüne kadar tarafsız verilere dayalı gerçek bilim politikaları da hazırlanmamıştır.

Anahtar Kelimeler: Gösterge, Eğitim, Bilim Politikası, Yönetim

Konuya bilim ve teknoloji tarifini yaparak başlamak yerinde olur. Bilim, "Sistematik ve formüle edilmiş bilgi", teknoloji ise, "Sanayi tarzı bilim" ve daha geniş anlamda, "İnsan ihtiyacını karşılamak için değiştirilen ürün, olanaklar, teknik, metot ve yöntemlerdir" Yani bazı kitap yazarlarının yaptığı intihalleri mazur göstermek için uydurma komisyon raporlarında "Anonim bilgi" olduğundan kaynak gösterilmemiştir şeklindeki ifade ancak Türkiye'ye mahsus bir ifade olup, dünyada böyle bir tarif yoktur. Ancak bazı şarkı ve türkülerin menşei bilinmediğinde "anonim" tabiri kullanılmaktadır. Menşei bilinmeyen bilgi ise bilim olamaz.

Bilim ve Teknoloji (B&T) Politikası, 16. Yüzyılda bilim rönesansı ve 17. Yüzyılın sonlarında endüstri devrimiyle başlamış ve bu konuda binlerce makale ve onlarca kitap yayımlanmıştır. Çeşitli fikir ve karşıt fikirlerin ileri sürüldüğü bu alanda bilim adamları ve uzmanların birleştikleri bazı noktalar başlıklar halinde belirtilecektir. Bilim adamlarının ifadeleri ve sıkıcı bir çok tablo yerine, çok karışık olan bu konu on dokuzuncu yüzyılın sonu ve yirincinci yüzyılın başında Avrupa'da yaşanan olaylarla kısaca açıklanmaya çalışılacaktır.

B&T bir ülke halkının iş bulması, refahı ve geleceği için hayati bir önem taşır. B&T devamlı değişim halindedir ve bu gelişmiş veya gelişmekte olan tüm ülkelerde ekonomik ve sosyal problemler yaratır. Ancak bu iyi bir oluşum olmakla beraber devletin takip edeceği en iyi politikaya karar vermede zorluk yaratır. Yani B&T politikası çok karışık bir konudur. B&T politikalarında asıl hedef yeni teknolojilerin geliştirilmesidir ve bu da bilimsel çalışmaların bir sonucudur. Yeni teknolojiler gayrisafi milli hasılayı (GSMH) artırarak ekonomik büyümeye katkıda bulunur ve halkın refahını gösterir. Bundan ötürü GSMH

*İstanbul Teknik Üniversitesi / obek@itu.edu.tr

sosyal refah için bir ölçü olarak bu konuda çalışan bilim adamlarınca ortaya atılmış ve kabul edilmiştir

Bilim politikası nasıl tayin edilmelidir? Buna bağlı olarak devletler nasıl hareket etmeli ve yönetmelidir? Burada en önemli olan B&T politikaları kimler tarafından yapılmalıdır? Sorusudur. Bu konuyla uğraşan bilim adamlarına göre; B&T politikaları bu işlerle uğraşan bilim adamları, teknokratlar ve işletme yöneticileri tarafından yapılmamalıdır. Fakat kamunun genel ilgisini yansıtan devlet büyük rol oynamalıdır. Özellikle: savunma, çevre zararları ve yenilenemez enerji kaynaklarının yok dılması ve son zamanlarda gittikçe artan ekonomik rekabet ve buna bağlı ekonomik çöküntüler, B&T politikalarının çok iyi yapılması gerektiğini ortaya koymaktadır.

B&T nin formüle edilmesinde hangi ekonomik ve sosyal hedeflere devlete öncelik verilmelidir? Sorusuna önce cevap aramak gerekir. Çünkü tüm harcamalarda devletin katkısı büyüktür ve devlet sorumludur. B&T nin önceliklerini doğru tayin edebilmesi için, devletin ülkenin eğitim ve B&T kalitesini, ülkede dağılımını iyi ve doğru bilmesi gerekir bunu içinde başvuracağı tarafsız ve güvenilir veri tabanı gerekmektedir. Bu veri tabanı da B&T göstergeleridir. Bu veri tabanına dayanılarak bilim ve teknoloji analizlerini yapmak ve B&T politikalarını ülke gerçeklerine uygun bir şekilde hazırlamak mümkün olabilir.

Bilim ve teknoloji analizleri;

1. Ülkelerin bilim ve teknoloji üretimleri hesabında.
2. Ülkelerin bilim ve teknolojideki gerçek kalitelerinin (RCI) tayininde.
3. Ülkelerin belirli bilim dallarında gösterdikleri nispi üstünlüklerin (RCA) bulunmasında.
4. Ülkelerin lisans, yüksek lisans ve doktora kalitelerinin ve bilim insanı yetiştirme sistemlerinin değerlendirilmesinde.
5. Ülke araştırmalarının kalite ve verim yönünden en iyi nerede ve nasıl yapılmasının gerektiğini tayinde.
6. Ülkelerin bilim ve teknoloji haritalarının çıkarılmasında.
7. Ülkelerin bilim politikalarının tayininde.

Bu göstergelerin bence en iyi ve detaylı USA da tarafsız bir kurum olan National Science Foundation (NSF) uzmanları tarafından güvenilir veri tabanlarına dayanılarak her yıl hemen hemen tüm ülkeleri dikkate alarak ve karşılaştırarak hazırlayıp yayımlanmaktadır. Bazı yıllar örneğin 2006 yılında bu rapor çok detaylı hazırlanmış olup, bin sayfayı bulmaktadır. Ve her tablo ve şeklin altına nereden alındığı yazılmıştır. TÜBİTAK temsilcisinin konuşmasında, Türkiye'yi birçok alanda kalite yönünden dünyada 11-12. Sırada gösteren verileri maalesef gerçeği yansıtmamakta olup, yukarıda belirtilen NSF göstergelerine göre Türkiye fizik, kimya, biyoloji ve matematikte kalite olarak dünyada ilk 45 de yoktur yani çok aşağıdadır. Bu da gösteriyor ki TÜBİTAK

gibi devlete bağılı bir kuruluşun tarafsız olarak gösterge yapması ve bir bilim politikası hazırlaması mümkün değildir.

Bilim politikalarının tayininde çeşitli mekanizmalar vardır. Örneğin; Önceliklerin şartları, merkezileşme, merkezileşmeme ve detaylı olmak gibi. Bunların her biri başlı başına birer konu olup burada açıklamak mümkün değildir. Ancak kısaca belirtilebilir:

Öncelikleri tespit edebilmek için neyin mümkün veya neyin karşımıza çıkacağını düşünmek ilk kadedir. Şayet ekonomik kazanç B&T politikası için ana hedefse teknoloji ve ekonomi tahmini önceden yapılır. Örneğin; Japonya'da gelecek yeni teknoloji ve ürünlerine duyulacak talep üzerine ağırlık verilerek öncelikler tayin edilir. Gelecekteki talepleri tayin etmede ise, gelir artışı, giderler ve dünya ticaret şartlarını değiştirecek politik gelişmeler de dahil bir çok faktör dikkate alınmalıdır (Bu tayinler için B&T analizleri büyük önem taşımaktadır).

Bu önceliklerde ticari gelişmeler söz konusu ise, devletin dışarda kalması yerinde olur. Çünkü iş adamları devlete göre daha güçlü tahminde bulunabilir. Diğer taraftan devlet iş çevrelerine göre daha fazla bir perspektife sahip olup onların göremeyeceği güçlükleri önceden görür.

Bir çok ülkede B&T için önceliklerin formüle edilmesinde toplumun katılımı çoğulcudur. Bunun anlamı farklı baskı grupları, farklı politikacılar, devlet kuruluşları ve ajansları görüşlerini ifade etmek şansına sahiptirler. Böylece bir çok görüş karar verme esnasında temsil edilir. Hollanda ve İsveç bu konuda çok ileridir. Genellikle ülkelerde bilim adamları ve hükümetler üzerine sosyal ilginin artırılması için baskı vardır.

Diğer taraftan dışarıdan ithal edilecek bilgi bilim politikalarının en önemli konusudur. Özellikle küçük ülkeler için bu ithalat bilimsel bilginin ana kaynağı olabilir ve mevcut bilginin yeteceğine inanmak doğru ve ekonomik değildir. Ülke için düşünülen B&T politikasında bilgi ithali daima çok önem verilmesi, bilinçli ve uzmanlarca yapılması gereken bir konudur.

Şayet yeni teknolojilerin geliştirilmesi B&T de öncelikli ise, bu teknolojilerin ana kaynaklarının bilinmesi önemlidir. Böylece devlet yardımı yanlış yönlendirilmez. Deliller temel bilim ve teknoloji arasındaki bağların direk olmadığını göstermektedir ve karışıktır.

Bir buluş ve yenilik arasında ortalama 14 yıl geçmektedir. Fakat bu zaman şartlara ve konuya göre büyük ölçüde değişebilir.

Başarılı bir buluşun sosyal yararı kullanımının ne kadar çabuk yayıldığına bağlıdır. Bu sebepten devletin ve B&T politikasını yapanların bunu düşünmesi gerekir.

İngiltere'de araştırma ve geliştirme kurumu NRDC nin görevi bireylerin, araştırma kuruluşları ve üniversitelerin dokunulmamış buluşlarına patent almak ve ticari kullanılabilir hale getirmektir. Bazı şirketler zarar ederken bu kuruluş sayesinde kar eder hale gelmişlerdir. Türkiye'de TÜBİTAK bu görevi geniş ölçüde yüklenmesi ve çok dikkatli olarak yürütmesi gerekir.

B&T yönetimi ülkelere göre değişmektedir ve her ülke için burada incelenmesi mümkün değildir. Örneğin; Almanya'da Araştırma ve Teknoloji Bakanlığı merkezi rol oynar. Eğitim ve Bilim Bakanlığı üniversite ve eğitimden sorumludur. Ama Alman B&T politikası çoğulcu elementler içerir.

Japonya'da B&T politikalarında en etkili kuruluş Maliye Bakanlığı ve Uluslar arası Ticaret ve Endüstri Bakanlığıdır. Bunların bir çok alt kuruluşu olup, B&T ajansı başbakana bağlıdır.

İngiltere'de B&T politikası merkezi değildir, uygulamalı araştırma ve geliştirme her bir bakanlığa bağlı bölümlerin sorumluluğuna verilmiştir ve araştırmaların gereksinimlere bağlı olarak yürütülmesi beklenmektedir.

Amerika'da 1959 dan beri B&T politikaları yapılmakta ve çoğulcu bir tabiata sahiptir. Hollanda'da bilim politikası bakanlığı vardır. Fransa'da ise merkezidir.

Bütün bu ülkelerde AR-GE ve teknoloji politikaları ulusal öncelikleri açıkça ortaya koymaktadır. Japon bilim politikası endüstri politikası ile çok kuvvetli bağlara sahiptir. Endüstri politikası çok dikkatli formüle edilmiş ve hedefler açık olarak tayin edilmiştir.

Yukarda bahsedilen ülkelerde B&T önceliklerinde esnek oldukları ve bunların dünya ekonomik şartlarına göre hemen değiştikleri görülür. Amerika gibi büyük ülkelerde bu değişim yavaştır. Bunun sebebi, muhtemelen bu ülke ekonomilerinin küçük ülkeler kadar dünya ekonomisine bağımlı olmamasından ileri gelir. Ayrıca bu ülkelerde politika yönünü değiştirmek için toplum ve politikacıları ikna etmek daha fazla zaman alır.

Sonuç olarak, Küçük OECD ülkelerinde devletin B&T politikalarında açık olarak belirtilen önceliklerde başarılı oldukları görülmüştür. Genel olarak politikalar işlevsel maksatlar için tasarlanmışlardır.

Çeşitli devletler ve kamu oyları ulusal endüstrilerin artan uluslar arası rekabetini görmekte ve uygun devlet B&T politikaları ile buna yardımcı olmaktadır. Bunu şüphesiz işsizlik problemini çözmek enflasyonu azaltmak ve ekonomik büyümeyi artırmak anlamında yapmaktadırlar. Almanya ve Japonya bu politikaları başarılı olarak kullanmaktadırlar. Akla yakın olan devlet sektörleri arasında ve sektörlerin kendi içlerinde iyi bir koordinasyon olmasıdır. Birinci **makro** ikincisi **mikro** olarak adlandırılır.

Şimdi kısaca 19. Asrın sonu ve 20. Yüzyılın başındaki Avrupa ya bir göz atalım. Hızlı gelişen endüstri çağı bir çok problemi de beraberinde getiriyordu. Avrupa'nın gelişen endüstri uygarlığına karşı tehditler Malthus'dan beri tartışılıyordu. Hatta Malthus bir asır önce, yaşam suresini uzatan Avrupa uygarlığındaki gelişmeler devamlı nüfus artışını ve halkın doyurulması problemini yaratacağı uyarısında bulunmuştu. Hava değişimlerine dayanan mevcut üretim ve yüzyıllarca yapılan tarımla tükenmiş toprak büyüyen ihtiyacı karşılamayacak ve ülkelere açlık veya harp arasında seçimden başka bir şey kalmayacaktır. 19.asrın sonlarında problem bilimsel olarak ele alınan ve

tartışılan ana konu olarak devam etmiştir. British Association for the Advancement of Science'ın başkanı ve önemli bir bilim adamı olan Sir William Crookes bu olayı yakında gelecek bir felaket olarak değerlendirmiştir. Crookes göre; Amerika'dan ve Rusya'dan ithal edilen ve dengeyi sağlayan tahıl daha uzun müddet temin edilemeyecektir. Zira bu büyük ihracatçı ülkeler gelecek yarıyılıda kendi halkını doyurabilmek için ihracatı sınırlayacaklardır. Yurt içinde ise bunu sağlayacak bir seçenekte mevcut değildir. Çünkü, gübre ve mühimmat olarak kullanılan Şili deki sodyum nitrat yatakları ve Güney Amerika'daki guano rezervleri nerdeyse tükenmişti. Yani ürünü artırmak için gübre temini de mümkün görülüyordu. Tek çare havada tükenmeyecek kadar fazla olan azottan amonyak ve oradan suni gübre yapmaktı. Crookes'un bu konuşması Avrupa bilim çevrelerinde büyük bir yankı yaptı ve tüm Avrupa laboratuvarlarında yarış başladı. Ancak Alman bilim adamları seçkin bir pozisyondaydılar. Çünkü ileriye gören hükümet bilim politikasını bu duruma göre yönlendirerek hem banka hem de sanayicileri teşvik edici tam garanti sözü verdi. Fabrikalar isteyerek paten satın almaya başladılar ve yetenekli uzman bilim adamlarını topladılar ve bankalar bunları finans etti. Kısa zamanda patent sayısı arttı. 1872 de sentetik alizarin boyası Alman BASF, MLB ve Bayer tarafından üretildi ve tabii boyanın onda bir fiyatına satılmaya başladı ve güney Fransa'da üretilen ve dünya toplam üretiminin yarısından fazlasını temin eden tabii boya piyasası ve üretimi 1881'de tamamen çöktü. Benzer şekilde boyaların kralı olan mavi indigo Alman kimyacılarının 22 yıl çabası ve milyonlarca mark harcanmasından sonra sentetik olarak yapıldı. 1904 yılında Almanya yıllık 9000 ton ihraç ederken 1913 yılında bu üç katından fazlaya çıktı. Bu da İngilizlerin Hindistan daki indigo plantasyonlarını terketmesine ve buna bağlı olarak bu ürünlerin sevkini yapan Marsilya limanının çökmesine sebep olmuştur.

Bu sıralarda Polan'ya doğumlu ve Yahudi asıllı olan Profesör Fritz Haber ve ekibi de Karlsruhe Teknik Yüksek Okulunda havadan amonyak sentezine çalışmaktaydı ve BASF mühendisleriyle yapılan müşterek çalışmalar sonunda ilk amonyağı endüstriyel ölçüde 1909 da Haber-Bosch metodu adı ile BASF'de üretime başlandı. Bu sayede amonyaktan her türlü suni gübre yapılarak tahıl ürünü çok artırılmış diğer taraftan silahlar için gerekli olan patlayıcılarda bol miktarda üretilerek Almanya'nın birinci dünya harbini devam ettirmesini sağlamış ve Haber'in adı "havadan ekmek" le birlikte anılmıştır.

Haber 1918 yılında NOBEL ödülünü aldı. Ancak harp sırasında keşfettiği zehirli gazın Fransız şehri Ypres'de ilk defa kullanılması ve daha sonra buna bağlı olarak üretilen Zyklon B gazı ikinci dünya harbinde kamplarda Yahudilerin (Prof. Haber'in akrabaları dahil) yok edilmesine sebep olması "havadan ekmek" olarak anılan Haber'in "havadan ölüm" veya "doktor ölüm" olarak anılmasına sebep olmuştur.

20. Asrın başında yaşanan ve kısaca verilen bu olay B&T politikasının bir ülke için ne kadar önemli olduğunun canlı örneğidir. Siyasi irade, sermaye ve yetenekli bilim adamlarının müşterek gayretinin bir ülkenin B&T gelişmesinde ve refahı için şart olduğu aşikardır.

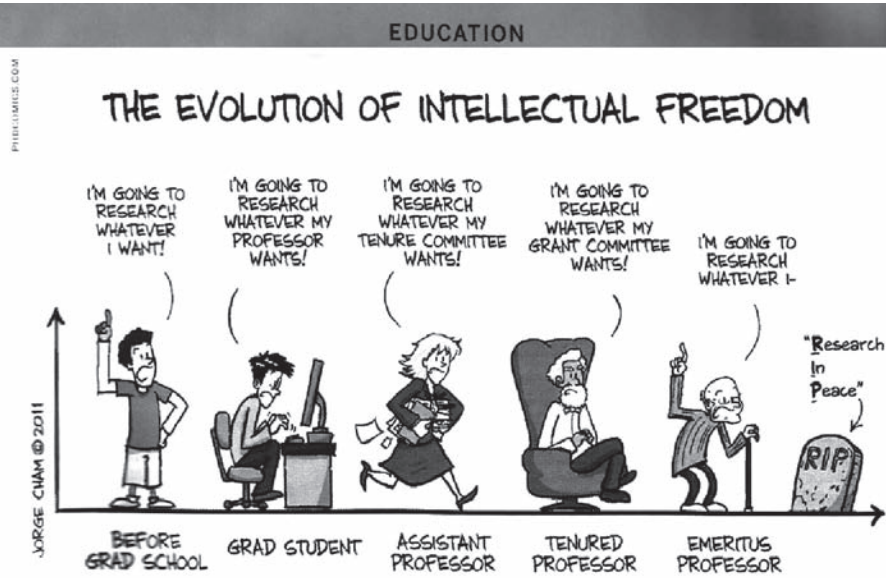

1876 yılında kurulan American Chemical Society 20,000 çeşitli ülkelerden olmak üzere toplam 170,000 üyesi olan dünyanın en büyük ve en güçlü bilim derneğidir. Bu kuruluş 1907 yılından itibaren dünyanın neresinde ve hangi dilde yayımlanırsa yayımlansın ilk defa yapılan kimyasal maddeleri kayıt edip, her maddeye geliştirdiği sisteme göre bir kimlik numarası vererek "abstract" yani "özet" adı altında yayımlamaya başlamıştır. Birkaç ay önce bu kuruluş 60 milyonuncu yeni maddeyi kaydettiklerini ve şu anda her dakika 30 yeni maddenin sisteme kaydedildiğini ilan etmiştir. İkinci dünya harbinden sonra bu abstract lara kaydedilen madde sayısının 3,5 milyon civarında olduğu düşünülürse artışın ne kadar büyük boyutlarda olduğu anlaşılır. İstatistiklere göre her 3,2 yılda bir bilim ikiye katlanmaktadır. Bugün dünya piyasalarında yılda 80 bin kimyasal madde işlem görmekte olup buna her yıl 700-800 yeni madde katılmaktadır. Türkiye'de bu maddelerin kaçını üretiyor ve satılıyor sorusuna cevap bulmak zor, çünkü maalesef Türkiye'de çok yetersiz olan petrokimya yı saymazsanız kimya sanayi yok gibidir. Halbuki kimya yukardaki örnekte görüldüğü gibi ekonominin lokomotifidir. Çünkü, başlangıç maddesi bol ve bedava olan hava gibi maddelerden başlayarak gübre, patlayıcı, kauçuk ve daha binlerce madde yapmak mümkündür. Dışarda Dupont gibi Bayer gibi kimya fabrikaları 150,000 üzerinde işçi çalıştırmaktadır. Kimya sanayisi elektrik ve makine teknolojilerinin de gelişmesini sağlar. Diğer taraftan tıpta ve kimya da kullanılan hassas binlerce cihazdan hiç biri maalesef Türkiye'de yapılmamakta ve bu konuda o kadar geriyiz ki binlerce ve milyonlarca lira değerinde aynı tip araştırma cihazı bilinçsiz olarak getirilmiş ve hatta hiç kullanılmadan çürümeye terk edilmiştir. Bu ve benzeri davranışlar, bilim politikalarında devletin çok iyi organize olarak bu israfları önlemesi gerektiğinin ne kadar önemli olduğunu ortaya koymaktadır. Yani Türkiye'de B&T ayrılan paradan çok bunun nasıl harcandığı önemlidir.

Bilim özerktir kimse bize karışamaz diyen üniversite ve bilim adamlarımıza yukardaki verilen olayı ve aşağıda vereceğim yeni gönderilmiş bir karikatürü çok iyi incelemelerini rica edeceğim. Yetenekli bilim adamları ne olursa olsun gerçek anlamda yapılan B&T politikalarına göre araştırmalarını yönlendirmeleri gerekir. Bu ekonomiye bir katma değer olabileceği gibi halkın refahı için ve B&T nin gelişmesine de büyük katkı sağlayacaktır. Aksi halde Türkiye artan dış ticaret açığından hiçbir zaman kurtulamayacaktır.

Darwin derki; Bilim ve sanat bir kuşun iki kanadı gibidir, bu iki kanadı kullanabilen toplumlar uçar ve özgür olurlar, uçamayanlar ise tavuk olur. "tavuk toplum" önüne atılan bir avuç yemi gagalarken, arkadan yumurtalarının alındığının farkına bile varmaz.

Şekil. 1. American Chemical Society, C&EN, (2011), october 3, 39.

Kaynaklar

Tisdell, C.A., (1981), Science and Technology Policy (Priorities of Governments, Chapman and Hall, London, New York.

Dunikowska, M., Turko, L., (2011) "Fritz Haber: The Damned Scientist" Angewandte Chemie International Edition, 50, (43), 10050-10062.

YURT DIŞI EĞİTİMİ VE AKADEMİSYEN YETİŞTİRME POLİTİKASI

Yrd. Doç. Dr. Şamil ÖÇAL*

Özet

Türkiye'de bugün 165'e ulaşan üniversite sayısı, nitelikli öğretim üyesi yetiştirilmesi sorununun gündeme getirmektedir. Öğretim üyeliğinin diğer mesleklere oranla cazip olmaktan çıkmış olması öğretim üyeliğine olan ilgiyi azaltmış nitelikli üniversite mezunları daha cazip olan başka mesleklere yönelmeye başlamıştır. Doktora yapmayı özendirici gerekli düzenlemelerin henüz yeterince yapılmamasının da bunda önemli bir payı olduğunu söyleyebiliriz.

1929 yılından beri 1416 sayılı kanun gereğince yurtdışına yüksek lisans yapmak üzere öğrenci gönderilmektedir. 1929 yılında çıkan bu kanunun temel hedefi sadece akademisyen yetiştirmek değil aynı zamanda devlet kurum ve kuruluşlarının yetişkin eleman ihtiyaçlarını karőılamaktır. Son yıllarda özellikle Milli Eğitim Bakanlığı çok sayıda öğrenciyi yurtdışına yüksek lisans ve doktora amacıyla göndermektedir. Ancak bugün yaőanılan sorunlar bu projenin çok önemli eksiklikleri iğerdiğini ortaya koymaktadır. Bu çalışmada Yüksek Öğretimle ilgili Kurumların öğretim üyesi yetiştirme politikası ve özellikle öğretim üyesi yetiştirmek amacıyla Milli Eğitim Bakanlığının programı, sorunları ve çözümleri ile birlikte ele alınarak tartışılacaktır.

Anahtar kelimeler: Akademisyen Yetiştirme, Yurtdışı Eğitimi, MEB, YÖK, Burslu Öğrenci, Lisansüstü Eğitim.

Yurtdışı Eğitim ya da Türkiye'nin Dünyaya Açılan Penceresi

Modern anlamda Yurtdışı Eğitim tarihimiz genel olarak Batılılaşma tarihi-mizle birlikte başlamış ve günümüze kadar kesintisiz biçimde devam etmiş-tir. Ancak tarih boyunca, dinamizmini koruyan, yeni ortaya çıkan durumlara uyum gösteren medeniyetlerin her zaman başka kültürel alışveriőlerini canlı tuttukları göz önüne alınacak olursa, eğitim için başka ülkelere her zaman eği-tim göçü olduğu söylenebilir. Felsefenin beőiđi olarak bilinen kadim Yunan'da bile, bilgelerin felsefi teorilerini oluőturmalarında başka ülkelere düzenlemiş oldukları seyahatlerin önemi inkar edilemez. Tanzimattan bu yana bu konu çeşitli vesilelerle tartışılmakta ve özellikle Türk toplumunun dönüşümü üze-rinde yurtdışı öğrenci hareketliliğinin etkisi tartışılmıştır. Yurtdışına eğitim amacıyla gönderilen öğrencilerin bir kısmı kendi imkânlarıyla diğer bir kısmı da devlet adına yurtdışında öğrenim görmüőler ve geri döndüklerinde baş-ta üniversiteler olmak üzere çeşitli kamu kurum ve kuruluşlarında istihdam edilmiőlerdir. Bu öğrencilerin geri dönüşlerinde Türkiye'nin bilimsel, toplumsal ve ekonomik bakımdan yaşadığı dönüşüm/değişim üzerine nasıl bir katkıda bulduklarına dair elimizde ciddi bir araştırma bulunmamaktadır. Bunun yapılması yapılan teőebbüslerin de akamete uğraması bu için doğrudan ilgi-lisi olan kurum ve kuruluşların da bunun öneminin henüz farkına varamadık-larını göstermektedir. Diğer yandan bugün bulunduğumuz dönemde dünya ölçeğinde akademik hareketlilikte mekanla alakalı sorunlar önemsiz hale

*Kırıkkale Üniversitesi ve Eski New York Eğitim Ateősi / samilocal@yahoo.com

gelmiş ve akademisyenlerin kendi vatandaşı olduğu ülkeden farklı yerlerde çalıştığı halde kendi ülkesinin bilimsel ilerlemesine de katkıda bulunabileceği anlaşılmıştır. Bu sebeple konunun bu yönüyle de ele alınması elzem hale gelmiştir. Bu çalışmada Milli Eğitim Bakanlığı'nın şu anda yürürlükte olan projesi çerçevesinde yurtdışında akademisyen yetiştirme politikası ele alınarak tartışılacaktır. Çalışma esnasında değerli fikirleriyle katkıda bulunan MEB burslusu öğrencilerden Veysel GÖKBEL ve Sedat GÜMÜŞ'e ve New York Eğitim Ataşeliği sekreterlerinden Gülzade OKTAY'a teşekkür ediyorum.

Temel Sorunlar

Bugün sayıları 165'i bulan üniversite mevcudu ile Türkiye Yüksek Öğretimde alanında büyük bir atılım gerçekleştirmiştir. Aynı konumda bulunan diğer ülkelerle karşılaştırıldığında bunun Türkiyenin geleceği açısından gerekli olduğu şüphesizdir. Bazıları üniversitelerin altyapılarının hazır olmadığını söyleyerek bu yeni üniversite açılmasına itiraz etseler de ben Türkiye'de Üniversitelerin temel sorunlarının bu olmadığını düşünüyorum. Şu anda yeni açılan üniversiteler içerisinde gösterdikleri performans itibarıyla daha önce açılanları geride bırakanlar bile vardır. Temel sorunlar bir üniversitenin eski ya da yeni olmasıyla değil, sistemle alakalıdır. Bu konuda ciddi bir politika oluşturulamamasıyla alakalıdır. Sayın Başbakanımız YÖK reformunun seçim sonrasında YÖK reformunun yapılacağını söylemesine rağmen , şu an itibarıyla buna dair takvim belirlenmiş değildir. Son yapılan ücret düzenlemeleri, öğretmen ve öğretim üyelerimizle birlikte tüm eğitim camiasında son derece kaygıyla karşılanmıştır. Elyevm artık araştırmacı bir akademisyenliğin fazla bir kıymet-i harbiyesi kalmamıştır. Devletin üniversitedeki bilimsel uzmanlaşmaya rağbet etmediği ve kendi uzmanlarını, bürokratik uzmanları ortaya çıkarmak istediği anlaşılmaktadır.

Akademisyen yetiştirme konusunda belli başlı sorunları şu başlıklar altında ele almak mümkündür:

1- Akademisyen yetiştirme konusunda belirsizlikler: Akademisyenlerin yetişmesini sağlayan kurum öncelikle üniversitelerdir. Üniversite demek, sadece piyasaya vasıflı eleman, bürokratik insan gücü yetiştiren kurum demek değildir. Üniversite aynı zamanda, toplumların zihinsel üretiminin devamını sağlayan araştırma faaliyetlerinin yürütüldüğü yer demektir. Bunlar olmadan üniversite olmaz. Araştırmalar Lisansüstü eğitimden bağımsız düşünülemez. Bugün ne yazık ki çoğu üniversitemizin lisansüstü eğitim birimleri en önemsenmeyen ve en âtil kalan birimleri durumundadır. Üniversitelerin sırtındaki bir yük olarak görülmektedir. Üniversite bürokrasisinin bir parçası haline sokulmuştur. **Lisans eğitimi** temel ilgi konusu haline gelmiş durumdadır. Aslında üniversitelerin kendi dinazmini devam ettiremeleri için mutlaka araştırma ve doktora programları ve **akademisyen istihdam etme** ile

ilgili ciddi politikalar belirlemeleri gerekir. Mesela üniversitelerde çeşitliliğin artması bakımından , üniversiteler kendi yetiştirdiği akademisyeni istihdam etmek yerine mutlaka başka bir üniversitenin yetiştirdiği istihdam etme gibi bir politika benimseyebilirler. Ayrıca doktora öğrencileri alınırken mutlaka burslandırılarak alınmalı ve bu öğrencilerin maddi sıkıntı yaşamamaları sağlanmalıdır. YÖK bugün doktora master programı açarken, temel kriterleri ünvan olarak belirlemekle meseleyi çözebileceğini zannetmektedir. Oysa mesele böyle bir tedbirle çözülemeyecek kadar büyüktür. Bu konuda YÖK'ün akademisyen yetiştirme kurulun çalışmalarının yetersiz kaldığı ortadadır. Bu kurulun bugüne kadar ne gibi çalışmalar yaptığı, hangi kararları aldığı konusunda herhangi bir bilgimiz yoktur.

2- Diğer kurumlar da Üniversiteler işbirliği yapma konusunda isteksizler. Diğer kurum ve kuruluşlar bazen çok önemli ciddi projeleri üniversitelerle birlikte yürütmek yerine kendi imkanlarıyla yürütmeyi tercih etmektedirler. Bunlar bir yandan kaynak israfına yol açarken diğer yandan da, yeni yetişmekte olan akademisyenlerin bu tür projelerde edineceği tecrübeden mahrum bırakmaktadır. Mesela okullarda kitap yazma işini tamamen MEB kendi yürütmektedir. Oysa bunun bir üniversiyete verilmesi hem öğrencilerin yetişmesi bakımından, hem de daha ciddi yapılması bakımından faydalı olacağı kanaatindeyim.

3- Çok uzun süreli ve zorlu bir hazırlık süresinin ardından elde edilen bir meslek olmasına rağmen akademisyenlik son yıllarda büyük değer kaybına uğramıştır. Diğer mesleklere oranla bir yardımcı doçentin hatta doçentin maaşı, polis memurunun maaşı ile aynı seviyeye gelmiştir. Bu hem akademisyenliğe karşı ilgiyi azaltmış, hem de akademisyenleri akademi dışında iş yapmaya yöneltmiştir. Bugün akademisyenler maalesef bürokratik görevi akademisyenlikten daha cazip bulmakta ve başka kurumlarda akademisyenlikten daha karlı buldukları işlere ya da görevlere yönelmektedirler.

“Dezavantajlı” alanlar özellikle de sosyal bilimler ve sanatla ilgili olan bazı alanlara üniversiteler destek vermeli bu alanlardaki araştırmalar, doktora çalışmaları devlet tarafından daha fazla desteklenmelidir.

4- YÖK'ün son yıllarda başlatmış olduğu ÖYP akademisyen açığının giderilmesi bakımından, önemli bir proje olduğunu, ancak sistemin daha iyi işlemesi için farklı seçeneklerin de göz önünde bulundurulması gerektiğini düşünüyorum. ÖYP geçici bir çözüm olarak algılanmalı ve nihai anlamda her üniversitesinin gerçek anlamda üniversite olabilmesi için Lisans Üstü programlar açabilmesi bu düzeyde araştırmalar yapabilmesi sağlanmalıdır.

Akademisyen Yetiştirme Bakımından Yurtdışı Eğitimi ve Sorunları

Bugün hem YÖK hem de MEB akademisyen yetiştirmek amacıyla yurtdışı-na öğrenci göndermektedir. YÖK'ün sistemi sorunsuz olmamasına karşılık, MEB'e nazaran daha iyidir. MEB'in bu projesi, kendi imkanlarıyla yurtdışı eğitimini sürdüremeyecek durumda olan başarılı öğrencilere sunulmuş faydalı bir projedir. Ayrıca dünyanın çeşitli ülkelerinde yaşanan bilimsel teknolojik ilerlemelerin, gelişmelerin Türkiye'ye akışının devam etmesi açısından da önemli olduğunu düşünüyorum. Türkiye'de Üniversitede akademisyen olarak 10 yıl boyunca görev yaptıktan sonra, üç yılı aşkın bir süredir New York'ta Eğitim Ataşesi olarak görev yaptım; sistemin işleyişini ve öğrencilerin yaşadıkları sorunları yakından tecrübe ettim. Öğrencilerin okudukları üniversitelerle görüşmelerim oldu. Şu an yine Kırıkkale üniversitesinde öğretim üyesi olarak görev yapmaktayım. Bu çalışmayı hazırlarken MEB burslusunu yurtdışında öğrenimlerini sürdüren öğrencilerle görüştüm ve sorunları onlarla tartıştım. Tüm bu tecrübeler ve çalışmalar ışığında sistemle ilgili belli başlı sorunları şu şekilde sıralayabilirim:

1- Gerek YÖK ve gerekse MEB burslusunu öğrencilerin akademisyenlerin seçimi aşamasında yaşanan sorunlar: YÖK bursu sadece araştırma görevlilerine verilen bir bursdur. YÖK doktora seviyesinde, ve doktora sonrasında bir aylık bir süreden doktoranın tümünü kapsayacak sürelerde burs vermektedir. Bu bursların çoğu özellikle son yıllarda ihdas edilmiş ve akademisyenlerin mesleki gelişmelerini büyük katkı sağlamaktadır. Öğrencilerin burs alabilmeleri için öncelikle kabul almaları ve üniversite senatosundan onay almaları gerekmektedir. Resmi olarak burs alacağına dair elinde belgesi olmadan yurtdışı üniversitelerden kabul alması zordur. Sonuçta bu bursu kullananlar ancak belli üniversitede ya da belli alanlarda çalışanla sınırlı kalmaktadır. Böyle bir durum üniversitede olması gereken akademik zenginliğin ve çeşitliliği önünde engeldir ve bölgeler arasındaki üniversite kalite farkının artmasına yol açmaktadır. Öğrenciler ve akademisyenle bu burslara müracaat aşamasında ve kabul alma konusunda tecrübesizdirler. Bu da ancak belli kimselerin yurtdışına gitmesine diğerlerininin bu burslardan yararlanamamasına yol açmaktadır. Üniversiteler maalesef bu konuda bir planlama ve organizasyon yapmamaktadırlar.

MEB burslusunu seçimi kabulü aşamasında da ciddi sorunlar vardır. Bunlardan en önemlisi öğrencilerin, objektiflik adına sadece test usulü yapılan bir sınavla seçilmiş olması ve akademisyenlik kariyerininin gerektirdiği bazı , makale yazma araştırma yapma gibi özelliklere sahip olup olmadıklarının ölçülememesidir.

2- MEB burslu öğrencilere yeteri kadar rehberlik edememektedir. MEB'in bu işlerden sorumlu bürokratik yapısı süreci iyi yönetebilecek bilgi ve beceriden yoksundur. Bu proje çok önemli bir proje olmasına rağmen üniversiteler dışlanarak devam ettirildiği için azama fayda sağlanamamaktadır. Öğrenciler süreçle ilgili **sadece bazı teknik konularda bilgilendirilmektedirler**. Öğ-

rencilerin akademisyenliğin ne anlama geldiği, kendilerinden ne beklendiği , doktora yapmak üzere seçtikleri alanın gerektirdiği bilgi ve becerilerin neler olduğu, yurtdışındaki üniversitelerden nasıl kabul alacakları konusunda yeteri kadar bilgilendirilmedikleri görülmektedir.

Bir çözüm olarak YÖK ve üniversitelerle işbirliği yapılarak daha önceki dönemlerde yurtdışına gönderilen ve geri dönerek yurtiçinde üniversitelerde çalışan kendi alanından bir öğretim üyesi danışman olarak atanabilir ve her türlü konularda bu genç akademisyen adaylarına yardımcı olabilirler.

3- MEB hem kurum ve kuruluşların yetişmiş eleman ihtiyacını karşılamak hem de akademisyen yetiştirmek üzere yurtdışına öğrenci göndermektedir. Ancak bu ikisinin aynı çatı altında değerlendirilmesi bazı sorunlara yol açmaktadır. Mesela YÖK master derecesi ile geri dönenlere iş bulmayı taahhüt etmektedir. Oysa bugün yüksek lisansın akademisyen yetiştirmedeki önemi azalmış durumdadır. Daha çok iş hayatına hitabeder bir hale gelmiştir. Burslu öğrencilerden bazısı KPDS sınavıyla devlet işine girmekten daha kolay olduğu için yurtdışı bursunu tercih etmekte ve iyi kötü bir Y. lisans yapıp geri dönmekte ve böylece devlete kapağı atmış olmaktadırlar. Bu sebeple artık MEB kurumlar için burs programı ile akademisyen yetiştirmek için kabul ettiği burs programını birbirinden ayırmalı ve ikincisine sadece doktora bursu vermelidir. Bunun için şöyle bir yol izlenebilir: Öğrenciler bursluluk hakkı kazandıktan sonra öncelikle kendi üniversitelerinde Y lisanslarını tamamlamaları ve bu süreç içerisinde de yurtdışında doktora yapmaya hazırlanma fırsatı verilebilir. Bu şekilde öğrencilerde çalışacakları üniversiteye karşı bir aidiyet duygusu kazandırılmış olacaktır.

4- Dil kursları süreci öğrenci üzerinde ciddi baskılar oluşturmakta kabul almadan geri dönmenin tazminat ödemeyle sonuçlanması ihtimali öğrenciler üzerinde yoğun bir psikolojik baskı oluşturmaktadır. Şu an ki uygulama da dil kurslarının seçimine yeterli ihtimam gösterilememektedir. Yurtdışı dil kursları pahalı ve öğrenciler için sıkıntılıdır. Bu kurslar belirlenirken accredite sistemi uygulanmalı ve MEB tarafından accredite olmayan kurslara öğrenci gönderilmemelidir. Şöyle bir yöntem de uygulanabilir: Öğrenciye bursu kazandıktan sonra dil kursu için belli bir ücret tahsis edilerek kendilerinin seçecekleri bir usülle yurt içinde dil öğrenerek bir bir- buçuk yıl içerisinde kabul alması talep edilmelidir. Daha sonra da esas öğrenimine başlamadan önce 3-4 ay önce intibak için yurt dışına çıkmasına izin verilebilir.

5- Şayet üniversitelerden danışman hoca atanamıyorsa o zaman MEB ve ataşelikte öğrencilere sadece akademik konularda danışmanlık yapacak hocalar istihdam edilmelidir.

6- Yurtdışında üniversiteler özellikle belli alanlardaki başarılarıyla öne çıkmaktadırlar. Söz konusu danışmanlar bu konularda öğrencileri bilgilendirmelidirler.

7- Alan seçimi Türkiyenin bilim politikasına uygun olarak daha ciddi kıstaslar esas alınarak düzenlenmeli ve bu alanda çalışma yapmanın asgari şartlarını taşıyan öğrenciler yurtdışına gönderilmeli ve daha sonra alan değiştirmeye ancak zorunlu durumlarda izin verilmelidir.

8- Bazı alanlarda çalışan MEB burlusu öğrenciler geri dönme konusunda isteksiz davranmaktadırlar. Bunun en büyük sebeplerinden birisi Türkiyede üniversitelerde çalışma şartlarının ağırlığı ve zorluğunu ve öğretim üyelerinin aşırı ders yükü yüzünden araştırmalara gereken ağırlığın verilememesidir. Devletin burs olarak verdiği miktar ,(1500 Dolar) bugün geri döndüklerinde kendilerini bekleyen maaştan (1200-1300 Dolar) daha yüksektir. Burslu öğrencilerin hepsi de devlet adına okudukları için devlet üniversitelerinde görev yapmak zorundadırlar. Bu sebeple devlet üniversitelerinde çalışan öğretim üyelerinin çalışma şartlarının düzeltilmesi geri dönmeyi hızlandıracaktır.

9- Ataşelikler daha aktif hale getirilmeli ve bürokrasiden kaynaklanan sorunlar çözümlenmelidir. Mümkünse özellikle çok çok sayıda öğrencinin bulunduğu bölgelerdeki ataşelerin akademisyenler arasından seçilmesi sağlanmalıdır. Ataşeliklerdeki eleman sıkıntısı giderilmelidir.

10- Her yerde olduğu gibi yurtdışı burslarında da maalesef sosyal bilimler dışlanmaktadır. Fen bilimleri sayısal alanlarda olduğu kadar sosyal bilimlerin hemen her kademesinde yeteri kadar burs ihdas edilmelidir. Diğer alanlarla karşılaştırıldığında felsefe, sosyoloji, siyasetbilim, uluslararası ilişkiler, psikoloji ilahiyat eğitim bilimleri alanındaki burslu öğrenci sayısı yeetersizdir. Bunların artırılması Türkiyenin yaşadığı toplumsal dönüşümü daha az sancılı atlatması bakımından önemlidir.

11- MEB burslusu öğrenciler ancak dönüp bir üniversitede göreve başladıktan sonra sigortalı hale gelip devlet memuru sayılmaktadırlar. Oysa YÖK bursluları daha baştan itibaren devlet memuru statüsüne kavuşmaktadır. Bu imkan MEB burslularına sağlanmalı böylece geri dönüşleri teşvik edilmelidir.

12- Öğrenciler bursluluk sürecinin eksiklikleri konusunda MEB'e ve adına çalıştıkları üniversiteye de, yurtdışındaki ülkelerrdeki bilimsel gelişmelerle ilgili her yıl rapor göndermelidirler.

13- MEB ya da YÖK belli aralıklarla eski ve yeni bursluları bir araya getirerek sorunların tartışılmasını ve tecrübelerin paylaşılmasını sağlamalıdır.

14- Devletin yetişmeleri için Bu öğrenciler geri döndüklerinde kısa sürede görevlerine atanmaları sağlanmalıdır.

15- Burslular için kurulacak bir web sayfası ve **academia edu** benzeri bir sistem hem bu öğrencilerin işlerinin daha kısa sürede halledilmesini sağlayacak hem de bursluların, akademil çalışmalarını ve bu süre zarfında tecrübelerini paylaşmaları ve birikimlerinden faydalanma konusunda önemli bir adım olacaktır. Bu sitedeki bilgilerin güncellemesini, MEB, ilgili ateşelik ve öğrencinin kendisi yapabilir.

16- MEB belli aralıklarla öğrencilerin sorunu yeni yaşanan gelişmeler konusunda araştırmalar yaptırmalı ve buna uygun olarak yeni düzenlemeler yapmalıdır.

17- Yurtdışında burslu öğrenciler dışında, kendi hesabına lisans ve lisansüstü eğitim gören öğrencilerimiz ve yurtdışındaki üniversitelerde çalışan öğretim üyelerimiz bulunmaktadır. Bunlarla ilgili de ilgili kuruluşların bir çalışma yapması ve ihtiyaç duyulduğunda irtibata geçilmesi gerekmektedir.

18- Türkiyedeki Eğitim kurumlarının son yıllarda yabancı öğrenci alımında bir artış olsa henüz yeterli seviyeye geldiğimiz söylenemez. Bunun için bağımsız araştırma ve izleme kuruluşlarının kurulması gerekmektedir. Bu kuruluşlar uluslararası öğrenci hareketliğini Türkiye'yi merkez alarak izlemeli ve her yıl düzenli olarak raporlar yayınlamalıdır. Bu kuruluş yapacağı araştırmalarla Hem Türkiye'ye gelen hem de Türkiye'den yurtdışına çıkan öğrencilerin, sayılarını, özelliklerini, eğilimlerini izleyebilir, bunlarla ilgili istatistiksel veriler üretebilir ve yönlendirmeler yapabilir. Bu şekilde dünyada uluslararası öğrencilerin ilgi gösterdikleri alanlar izlenmiş olacak ve üniversitelerin ve ilgili kurum ve kuruluşların buna uygun politikalar gelişmesine imkan tanınmış olacaktır.

AKADEMİK YÜKSELME VE ATAMA POLİTİKALARI

Doç. Dr. Mustafa ORÇAN*

Özet

Türkiye'de akademik yükselme ve atama politikaları 1982 yılından itibaren YÖK tarafından belirlenmektedir. Öğretim üyeleri başta olmak üzere, diğer akademisyen atama ve yükselmelerinde asgari ölçüde belli bir kalitenin, standardın ve tutarlılığın sağlanması amacıyla belli şartlar getirilmiştir. Buna karşın, bu ölçütler, üniversiteden üniversiteye değişiklikler göstermektedir. Akademisyen atamalarında, üniversitelere göre değişkenlik gösteren bu şartların, nasıl olması gerektiği konusu tartışılan konuların başında yer almaktadır. Mevcut ölçütlerin, bir taraftan eşitsizliğe neden olduğu ileri sürülürken, diğer taraftan da kaliteyi artırmak adına üniversiteler arasında bir rekabete yol açtığı şeklinde değerlendirilmeler yer almaktadır. Bu tartışmaların yanı sıra, profesör olmak için süre şartı, doçentlik başvuru şartları ve sınavları, yardımcı doçent olma kriterleri, araştırma ve öğretim görevlisi, okutman ve uzman olmak için atamalarda aranan yabancı dil bilme şartları ve yeterlilik sınavı, yayınlar ve diğer akademik etkinliklerde ileri sürülen şartların politik tercihlerin yerine, verimliliği ve kaliteyi artırmak adına olması gerekmektedir. Türkiye'de yakın dönemlere kadar, ortaöğretim adına alınan bazen ideolojik, bazen politik ve bazen de anlık kararların, akademik atama ve yükselme kriterlerinde de etkili olduğu bilinmektedir. Devlete ve hükümetlere düşen görev, üniversiteleri istihdam boşluğunu gidecek basit bir kurum olarak görmemeleridir. İnsan kaynaklarının geliştirilmesine yönelik sürdürülebilir bir akademisyen politikası çerçevesinde, dünyayla rekabet edecek sadece belli kriterlerin getirilmesi değil, aynı zamanda akademisyenlerin kendilerini geliştirebilecekleri ortamın hazırlanması, yeni imkan ve fırsatların da geliştirilmesi de gerekmektedir. Bu çerçevede, akademik yükselme ve atama şartları tartışılmaya çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Akademik Yükselme ve Atama Şartları, Öğretim Elemanı Yükselme ve Atama Şartları, Üniversitelerde Yükselme ve Atamalar.

Giriş

Türkiye'de akademisyenlerin yükselme ve atama ölçütleri, dönemlere ve bazen de yıllara göre değişiklik göstermiştir. Bu dönemleri genel olarak YÖK kurulmadan önce ve YÖK kurulduktan sonra iki şekilde değerlendirmek mümkündür. Ayrıca YÖK kurulduktan sonraki dönemi de kendi içinde ayırmak gerekir. Akademik unvan kazanımları, atama ve yükselme kriterlerinin dönemlere bağlı olarak değişmesinin bir bakımdan olumlu bazı bakımlardan ise olumsuz sonuçları olmuştur. Politik kararlarla alınan ölçütlerin değişmesinden dolayı olumsuzdur. Özellikle 2000'li yıllardan sonra yapılan bazı ölçütlerin getirilmesi nedeniyle de yapılan değişiklikler olumlu bir adım olmuştur.

Bugüne kadar yapılan değişiklikler içerisinde en dikkati çeken kriterler olarak; sonradan konulan yabancı dil puanı, uluslararası dergilerde yayın yapmak ya da programlara katılmak şartı, bazı unvanlar için alanında kaç yıl hizmet yaptığı gibi yeni şartlar sayılabilir. Bu yeniliklerin yanı sıra, akademik çalışmaya başlamak için ALES'in getirilmesi de alınan önemli kararlardan biri olmuştur. 2000'li yıllara yaklaştıkça ve sonrasında akademik yükselme ve atama ölçütleri hem niceliksel hem de niteliksel olarak artmış görünmesine karşın, halen bazı ölçütlerin işlevsel olduğu ve objektifliği konusunda bir takım sorunlar yaşanmaktadır. Bu sorunun oluşmasında insan kaynağına

*Kırıkkale Üniversitesi FEF, Sosyoloji Bölümü / mustafaorcan@yahoo.com

yapılan yatırımların ve uygulanan politikaların yanlışlığının yanı sıra, üniversitelerin öncelikleri konusunda akademik değil politik kararların öne çıkması gösterilebilir. Bu bakımdan üniversitelerde çoğu zaman akademik akıldan çok, politik aklın egemen olması nedeniyle akademik unvan kazanımlarında, atama ve yükselme ölçütlerinde çok fazla değişimler yaşanmıştır. İlgili birimlerin öncelikli olarak eğitim ve bilim politikalarını belirleyip ona göre akademik unvan kazanımlarını, atama ve yükselme ölçütlerini belirlemeleri gereği vardır. Hangi alanlarda, ne şekilde ve nitelikte insan kaynağına ihtiyaç varsa, ona göre akademik istihdam politikaları, akademik ölçütler getirilmelidir. Yükseköğretim kurumlarını işsizlik sorununu giderici bir kurum olarak görüp ona göre ölçütler belirlemek ve yön vermek yerine, toplumun geleceğini inşa edecek olan seçkin bir kurum; dünyayla rekabet stratejisi geliştiren, bunu planlayan ve sürdürme kapasitesine ve birikimine sahip bir misyonla bakma ve buna göre ölçütler koyma gerekliliği vardır. Bu nedenle daha sağlıklı, uygulanabilir ve sürdürülebilir akademik atama ve yükselme politikasına ihtiyaç duyulmaktadır. En az bunun kadar önemli bir konu da, bu politikaya uygun eğitimlerin verilmesi ve ona göre adayların donatılmasıdır.

Bu çalışmada akademik atama ve yükselme ölçütlerinde yapılan değişimlerin sonucunda 2011 yılı itibarıyla yürürlükte olan ölçütlere bakılacaktır. Her ne kadar günümüzde geçmiş dönemlerle karşılaştırılamayacak ölçüde daha gelişmiş ve akademik bir ölçüt olsa da, halen kendi içinde uygulanmakta olan çelişkili kararlar, bazı öne sürülen kriterlerin sübjektif değerlendirmelere yol açması ve dünyayla rekabet edebilme kapasitesinin yetersizliği nedeniyle tartışmalar sürmektedir. Bu tartışmalara yol açan ölçütlerin ne olduğu, Avrupa ve Amerika'daki bazı üniversitelerle karşılaştırmalar yapılarak açıklanmaya çalışılacaktır.

1. Türk Yükseköğretiminde Akademik Yükselme ve Atama ve Ölçütleri

Türk üniversitelerinde görev yapan akademik kadrolar kendi içinde ikiye ayrılmaktadır. Birincisi yardımcı doçent, doçent ve profesör unvanına sahip öğretim üyeleri, diğeri de öğretim üyelerinin dışında kalan öğretim görevlisi, araştırma görevlileri, okutman ve uzmanlardır. Burada daha çok öğretim üyeleri ve öğretim üyeliğinin ilk aşamalarından olan araştırma görevliliği için ileri sürülen ölçütler üzerinde durulacaktır. İkinci aşamada ise Avrupa ve Amerikan üniversiteleriyle karşılaştırma yapılmaya çalışılacaktır. Karşılaştırma yapılırken İstanbul Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesinde yayınlanan ve birçok Avrupa ve Amerikan üniversitelerinin öğretim üyeliği için öne sürdükleri atama ve yükselme kriterlerine yer veren komisyon raporuna (KP) başvurulacaktır.

1.1.Araştırma Görevliliği İçin Aranan Şartlar

Araştırma görevliliği ya da asistanlık sınavı iki kademe de gerçekleşmektedir. Sınava başvuran tüm adaylar öncelikle ön değerlendirmeye alınmaktadır. Ön değerlendirmeyi geçen öğrenciler, bilim sınavıyla birlikte tekrar belirlenen oranlarda belli ölçütlere göre bir sıralamaya tabi tutulmaktadır. Ve bu sıralamada ilke giren aday araştırma görevlisi olarak çalışmaya hak kazanabilmektedir.

Ön değerlendirmede aranan şartlar:

- 35 yaşından gün almamış olmak
- ALES'ten en az 70 puan almak
- ÜDS Sınavından ise en az 50 puan alanlar sınava başvurma hakkı elde ediyor

Ön değerlendirmede adayın aldığı ALES puanı % 60'la, dil puanı ise % 40'la çarpılmakta, açılan ve alınacak olan aday sayısının dört katı kadar sayıda en yüksek puan alan adaylar sınava alınmaktadır (YÖK, 2008).

19/09/2009 tarihinde 12. Maddede yapılan değişiklikle sınav jürisi;

- **ALES** notunun %30'unu,
- Lisans **mezuniyet notunun** %30'unu,
- **Yabancı dil** puanının %10'unu
- Ve **giriş sınavı** notunun %30'una göre değerlendirme yapılmaktadır.

YÖK'ün yürürlüğe koyduğu yukarıdaki ölçütlerle artık daha objektif araştırma görevliliği alımları gerçekleştirilmektedir. Önceki yıllarda araştırma görevliliği alımlarında dil sınavını üniversitelerin kendileri yapıyordu. Ayrıca şimdiki gibi bilim sınavının yanı sıra mülakat sınavı da vardı, fakat mülakat sınavı daha sonra kaldırıldı. Mülakat kişinin performansını görmek açısından bir anlamda iyi bir yöntem olsa da suiistimale de açık olduğundan kaldırılması yerinde sayılabilir.

1.2.Yardımcı Doçent Olmak İçin Aranan Şartlar

2007 yılında değiştirilen yönetmelikle "Doçentliğe atama ile yardımcı doçentliğe ve profesörlüğe yükseltme ve atamalarda ilan edilen bir kadroya başvurabilmek için yükseköğretim kurumları tarafından belirlenen ve Yükseköğretim Kurulu tarafından uygun bulunan asgari kriterleri sağlamak zorunludur" hükmü getirildi.

- **Doktora yapma** ya da tıpta uzmanlık yapmış olma şartı var,
- **Dil yeterlilik sınavı:** ÜDS ve KPDS'den ve eşdeğerdeki sınavlardan istenen puan alınmış olsa dahi, fakülte ya da enstitülerin yönetim kurullarınca oluşturulacak olan üç kişilik jüri tarafından yapılan dil sınavını başarmak,

• **Eserler listesi:** Adayların yaptığı ulusal ve uluslar arası kitap ve makale yayınlarının yanı sıra, katıldıkları sempozyum, kongre gibi akademik etkinlikler listesi ve puanlaması istenir.

YÖK'ün belirlediği asgari koşullara uymak kaydıyla, her üniversitenin kendisinin yeni koşullar koyabilme hakkı vardır. Bu şekilde üniversitelere bir esneklik tanınarak kendi içinde rekabete yol açılmaktadır.

Yardımcı doçentler, fakülte dekanının; enstitü ve yüksekokullarda ilgili müdürün, bölüm başkanının görüşü doğrultusunda ikişer veya üçer yıllık süreler için en çok 12 yıla kadar Rektör tarafından atanabilir (YÖK, 1982, Madde 9).

Yardımcı doçentlik sınavlarıyla ilgili yaşanan bir çelişki söz konusudur. ÜDS ve KPDS'den ve eşdeğerdeki uluslar arası sınavlardan istenen puan alınmış olsa dahi, fakülte ya da enstitülerin yönetim kurullarınca oluşturulacak olan üç kişilik jüri tarafından yapılan dil sınavının yapılması yanlıştır. Kurum kendisinin yapmış olduğu dil sınavına güvenmemekte olduğu şeklinde bir eğilime düşülmektedir ki bu noktada YÖK kendi içinde çelişkiye düşmektedir.

1.3.Doçent Olmak İçin Aranılan Şartlar

Doçentlik sınavı, Üniversitelerarası Kurul (ÜAK) tarafından yapılır ve başaran adaylara doçentlik belgesi verilir. Doçentlik sınavı iki aşamalıdır: ilk önce eser inceleme ve başarısı, eğer eserler onay alırsa sonra da mülakat sınavı yapılır ve her iki sınavda başarılı olan adaya doçentlik belgesi verilir. Jüriler en az 3 en fazla da 5 kişiden oluşur.

Branşa ya da alana göre doçentlikte aranılan asgari koşullar ve puanlaması farklılık göstermektedir. Ayrıca yine temel alana göre, istenen eser sayısı da değişebilmektedir. Örneğin sosyal ve beşeri bilimler için istenen eser ve puanlarla fen bilimlerinden istenenler birbirinden farklı olabilmektedir. Sosyal bilimlerden başvuru doçentlik adayının lisansüstü tez(ler)den üretilmemiş olmak koşuluyla, formda belirtilen çalışmalara verilen birim puanlar esas alınarak en az **6 puan** karşılığı bilimsel etkinlikte bulunmak. Ancak, yayın sayısının **en az dört** olması da gerekmektedir. Fen bilimlerinde ise yine adayın yaptığı lisansüstü tez(ler)den üretilmemiş olmanın yanı sıra, SCI-Expanded kapsamındaki dergilerde, **en az biri** tek yazarlı veya öğrencisi ile birlikte yazılmış, veya birden fazla araştırmacı tarafından yazılmış ise katkısının ağırlıklı olarak kendisinde olduğu beyan etmek koşuluyla en az **üç** özgün makale (editöre mektup, özet, derleme ve kitap kritiği hariç) yayımlanmış olmak şartı vardır. Bir temel alanda uluslararası hakemli dergilerde yayın yapma şartı (bazılarında en az bir makale) aranırken diğer alanlarda istenmeyebiliyor.

ÜAK'ın doçentlik başvurusu için öne sürdüğü koşullar:

- Doktora yapma şartı,
- En az 65 ÜDS, KPDS ve eş değerinde uluslararası yabancı dil puanı,
- İstenilen yayın sayısını tamamlamak (en az 4 yayın) veya en az 6 puana ulaşmak,
- Bazı alanlarda **SCI-Expanded** kapsamındaki dergilerde en az bir yayının yapılmış olması.

Doğrudan puan verilen çalışmalar:

- Kitap ve kitapta yayınlanmış bölümler,
- Ulusal ve uluslararası hakemli dergilerde yayınlanmış makaleler,
- Katıldığı ulusal ya da uluslararası sempozyum, kongre, konferans ve panel gibi etkinlikler ve basılmış bildirimleri,

Puan verilmeyen ama dolaylı olarak katkısı olan çalışmalar,

- Proje çalışmaları, proje yürütücülüğü ya da araştırmacı ve uzman gibi görevler

• Eğitime yaptığı katkı (dolaylı katkı)

Verilen lisans, yüksek lisans ve doktora dersleri ve yürüttüğü danışmanlıklar,

- Yöneticilik görevleri ve üyelikler,
- Hakemli olmayan dergilerde yayınlanan makaleler,
- Bildirisi yayınlanmamış kongre, sempozyum ve panel gibi katılımlar.

Doçentlik kriterlerinde önemli bir sorun, doktora çalışmasından herhangi bir çalışmanın doçentlikte sayılmamasıdır. Doktorayla ilgili çalışmaların puan için doçentlik listesine konulması “etik ihlali” olarak suç kabul edilmektedir. Üniversitelerarası Kurul’un doçentliğe yükseltme ölçütleri arasında yer alan “yayınların doktora tezinden çıkmaması” koşulu adayların uzmanlığını atıl vaziyete getirmektedir. “Doktora tezinden üretilen yayınların, daha düşük bir katsayıyla da olsa değerlendirilmesine olanak sağlanması bu olumsuzlukları gidererek doktora tez sonuçlarının bilim dünyasına daha geniş ölçüde yansımaya yol açabilir” (Şenses, 2007;20-21).

Benzer şekilde, doçentlik sınav alanlarının sınırlarının kalın çizgilerle belirlenmiş olması, çok disiplinli çalışmaların gelişmesini engellemektedir. Bu nedenle doçentlik alanlarının bu esneklik içerisinde belirlenmesi ve doçentlik jürilerinin de aynı esneklik ekseninde yeniden düzenlenmesi gerekir (Şenses, 2007)

Doçentlik Atamasında Aranılan Şartlar ve Puanlama

Türkiye’de doçent olma ile doçent atama süreci birbirinden farklı süreçlerdir. Eser ve mülakatı başaran akademisyene doçent unvanı verildikten sonra, ancak bir üniversitede açılan doçentlik ilanına başvurup diğer adaylar arasından puanı yüksekse, doçentlik kadrosuna atanabilir. Atama için her üni-

versitenin farklı puanlama sistemi vardır. Bu nedenle belli üniversiteler dil ya da akademik çalışma puanlarını istedikleri kadar yüksek tutabilmektedirler.

Doçentlik kadrosuna atanmak için gerekli şartlar;

- Doçentlik belgesi,
- Yayınlar, bildiriler, atıflar ve hakemlikler,

Hakemli ya da hakemsiz ulusal ve uluslar arası (SSCI, SCI, SCI- Expanded ve AHCI) kitap ve makale yayınları ve yayın listesi,

Katıldığı ulusal ya da uluslararası sempozyum, kongre, konferans ve panel gibi etkinlikler,

Çalışmalara yapılan atıflar,

Dergilerde yaptığı hakemlikler,

• Proje çalışmaları, proje yürütücülüğü ya da araştırmacı ve uzman gibi görevler,

- Eğitime yaptığı katkı

Verilen lisans, yüksek lisans ve doktora dersleri,

Yürüttüğü danışmanlıklar,

Bazı üniversitelerde öğrenci değerlendirme puanı

- Yöneticilik görevleri ve üyelikler,

- Diğer çalışmalar.

1.4. Profesör Olmak İçin Aranılan Şartlar

YÖK'ün istediği asgari koşullar:

- Doçent olduktan sonra en az beş yılın geçmiş olması,
- Açık bulunan ve ilan edilen profesörlük kadrosunun bulunması,
- Kendi bilim alanında uluslararası düzeyde orijinal eserler vermiş olmak ve uygulama alanı bulunan dallarda uygulamaya yönelik çalışmaların bulunması,
- Doçentlikte olduğu gibi başvurduğu üniversitenin öne sürmüştüğü tüm yayınlardan asgari seviyede istenen puanları sağlamış olmak.

Üniversiteler kendi atama ve yükselme şartlarını oluşturmaktadırlar. Yukarıda doçentlikte geçerli olan niteliklerin burada da istendiği görülmektedir, ama daha fazla yayın yaparak ve akademik etkinliklere daha fazla katılarak. Profesörlüğün doçentlikten ayrıldığı en önemli fark, profesörlüğün yıla yani sürece endeksli bir kadro oluşudur. Bu nedenle istenen puanları toplamış olsan da en az 5 yıl beklemeniz gerekiyor.

2. Amerika ve Avrupa Ülkelerinde Yükselme ve Atama ve Şartları

Türkiye ile Avrupa ve Amerikan üniversitelerinde öğretim üyesi olmak veya yükselmek için konulan kriterlerde gösterilen ölçütler benzerlikler gösterse de bazen önemli farklılıkların da olduğu görülmektedir. Sadece atama şartlarında değil, atama yöntem ve komite tercihlerinde de önemli

farkların olduğu anlaşılmaktadır. Bu benzerliklerin ve farklılıkların neler olduğuna bakılabilir.

2.1. Atama ve/veya Yükselme Komisyonlarının Yapıları

Amerika'dan Carnegie Mellon, U.C. Grubu, Texas A&M, Clemson gibi dört üniversitenin akademik atama ve yükselme süreçleri şu şekildedir (KR, 2011).

- "Tenure promotion" komitesinin değerlendirmesi
- Bölüm Başkanının görüşü
- "Dekan" öneride bulunuyor
- "Provost" diye bir birim paketi ya da değerlendirmeleri inceliyor ve karar verdikten sonra
- "Rektör" onaylıyor.

Atama sonrasına da önem verilmektedir. Adaylar unvan aldıktan ve kadroya yerleştikten sonra ara denetim mekanizmalarıyla hoca takip edilmektedir. Bu nedenle hiçbir kadronun garantisi olmadığından aday kadrodaki konumunu sürdürebilmek için devamlı çalışma yapmaya ve kendini yenilemeye ihtiyaç duyar. Yoksa başka adaylar karşısında güç duruma düşebilir.

Kanada University of Manitoba'na bakıldığında, atamadan sorumlu olan bir atama komitesi bulunmaktadır ve bu komiteyi dekan her yıl yenileyerek, her bölümden 2 tam zamanlı yardımcı profesör veya profesör (associate professor veya professor) ister ve bunlardan bir havuz oluşturur (KR, 2011). Dekan, biri adayın kendi bölümünden ve en az biri profesör unvanında olmak üzere, her bir Atama Komitesi için havuzdan 3 kişi seçer. Bu 3'lü gruba mümkünse adayın kendi bölümünden tam zamanlı 2 kişi eklenir ve atama komisyonunda cinsiyet eşitliği de aranır. Bölüm başkanı atama komitesinde yer alabilir, fakat oy kullanma hakkı yoktur. Bölüm başkanı adayla ilgili düşüncelerini dekana ayrı bir şekilde sunar. Dekan veya yerine görev yapan vekil, her atamada komitesinin oy kullanmadan başkanı kabul edilir.

Bunların dışında atamalarda dış değerlendirme kurulları vardır. Bu kurullarda uluslar arası üniversite ve kurumlardan da jüri üyeleri seçilebilir. Seçilen üyelerle ilgili hakemlerin adayın PhD danışmanlığını yapmamış olması ve adayın başvurduğu tarih itibari ile son 5 yılda aday ile bilimsel bir iş yapmamış olması şartı aranır (KR, 2011).

Atama komisyonu başkanı, jürilerden ya da hakemlerden bilinen temel kriterlerden hareketle hazırlamış oldukları aday hakkındaki raporlarını ister. Benzer şekilde adayın ders ve bölümdeki çalışma ve diğer hizmet durumunu bilmek için öğrenci ve fakülte elemanlarına adayla ilgili düşünceleri sorulur. Bu prosedürler çerçevesinde Assistant profesörden associate profesörlüğe atanmak için ileri sürülen temel kriter eşliğinde sonuç açıklanır.

Delft Üniversite örneğinden hareketle **Hollanda**'da atama komitesi ise daha farklıdır (KR, 2011). Üniversitede birisi uygulamadan gelen, diğer de tamgün okulda çalışan iki tür profesör vardır. Uygulamadan gelen kişilerde

doktora şartı aranmazken, tamgün profesör olmak için doktora yapmış olma şartı aranır. Başvuruları profesörlerden oluşan bir komite değerlendirir. Başvuru sahibinin yayınlarına, eğitim deneyimine ve uzmanı olduğu alandaki rolüne bakılır (KR, 2011).

2.2. Atama ve Yükselme Şartları

Amerika, Kanada, Hollanda, İngiltere gibi ülkelere bakıldığında üniversitelerin çok kapsamlı kriterlere göre akademik atama ve yükselmelerin yapıldığı görülmektedir. Türkiye'deki puanlamanın belli faaliyetlerle sınırlandırılması ve aranan kriterlerin dar alanda olmasına karşın, bu üniversitelerde adayın yaptığı tüm faaliyetler skorlanmakta ve puanlar ona göre verilmektedir (KR, 2011).

Genel olarak ileri sürülen şartlar:

1.Yapılan tüm akademik faaliyetler

- Kitap, kitapta bölümler, el kitabı vb.
- Araştırma projeleri
- Basılı yayınlar (tam metinli, özet)
- Basılı olmayan yayınlar
- Bildiri sunma ve oturumlara katılma
- Davetli bildiri ve konuşmalar
- Sempozyum, panel gibi oturum yöneticiliği
- Dergilerde hakemlik
- Branşıyla ve mesleğiyle ilgili uygulama raporları
- Basılı mesleki uygulamalar

2.Eğitim ve öğretim faaliyetleri

- Eğitim ve öğretim sırasında verdiği dersler
- Verdiği yüksek lisans ve doktora ders ve diğer faaliyetleri
- Danışmanlıklar
- Mezun ettiği yüksek lisans ve doktora öğrencileri
- Öğrencilerin verdiği puanlar ve değerlendirmeler
- Öğrenci değerlendirmelerinden aldığı puanlar
- Mezun öğrencilerin verdiği puanlar
- Yapılan jüri üyelikleri, hakemlikler ve komite faaliyetleri
- Üniversitelerde ve dışında katılmış olunan komite ve jüri üyelikleri
- Dergi hakemlikleri
- Komisyon üyelik ve diğer jüriye katılımlar
- Oturum başkanlıkları
- Üniversite dışındaki sanayici ve diğer mesleki birliklerdeki görevleri, ilişkileri ve aldığı roller

- Katıldığı proje ve uygulamalar
- Danışmanlıklar
- Diğer görev ve faaliyetler

Türkiye’de doçentlikte eser inceleme ve puanlama sistemine bakıldığında, projelere, girdiği derslere ve eğitim-öğretim faaliyetlerine, piyasa ya da sanayi ile olan ilişkisine/uygulamalara, katılmış olduğu STK ve diğer etkinliklere ve üniversite dışında yapmış olduğu jüri ya da komite üyeliklerine ve yine yaptığı yöneticiliklere herhangi bir puan verilmemektedir. Bu üniversitelerin bazılarında bunlara da ayrıca puan verilebilmektedir. Türkiye’de buna benzer bir uygulamaya geçilmesi gerekir, fakat bu tür hizmetlerden elde edilecek puanların toplam puanın belli bir oranını geçmemesi gerekir.

2.3. Çalışmaların Puanlamasına Bir Örnek

Amerika’da bazı üniversitelerde akademik atama ve yükselme ölçütleri Türkiye’deki uygulamalardan farklıdır.

Amerika’da başarı dereceleri

- Mükemmel
- Çok iyi
- İyi
- Yeterli
- Yetersiz

Doçent olarak yükselmenin yapılabilmesi için,

Yukarıda sıralanmış olan beş kategoriden

- En az **bir mükemmel** (eğitime katkı veya yayınlar başlıklarından),
- En az bir tane de “**çok iyi**” bir skorun alınması gerekir.

Eğer adayın çalışmalarında sadece yeterli ve altı gibi sonuç çıkarsa değerlendirmeye alınmamaktadır.

Profesör olarak yükselmenin yapılabilmesi için ise:

Yukarıda sıralanmış olan puanlama sistemine göre,

- En az **iki mükemmel** (birisi eğitime katkı başlığından),
- Yayınlar başlığından en az **çok iyi** ve
- Adayın hiçbir alandan “**yetersiz**” almaması gerekmektedir.

3. Türkiye ve Amerika-Avrupa Ülkeleri Karşılaştırması

Türkiye ile Avrupa ve Amerika’da uygulanan atama ve yükselme ölçütleri benzerliklerinin yanı sıra farklılıklar da göstermektedir. En önemli farklılık atama yöntem ve birimlerinde görülen farklılıktır denilebilir. Ayrıca daha objektif ve şeffaf olması da bir başka önemli farklılıklardan biridir.

3.1. Doçentlik dışı atamalarda benzerlikler

Türkiye ile diğer ülkelerin üniversitelerin bir kısmında benzerlikler görülmektedir.

- İstenen diploma şartları genel olarak uymaktadır,
- Öğretim üyesinin eğitim ve öğretim sırasında verdiği dersler,
- Yönettiği tezler ya da danışmanlıklar,
- Kitap, kitapta bölüm ve makale yayınlar

Bilimsel toplantılarda sunulan bildirimleri kapsayan eserler bakımından genel olarak Yurtdışında olduğu gibi Türkiye'de de bazı üniversitelerde öğrenci değerlendirme puanları da dikkate alınabilmektedir.

3.2. Yükselme ve atama ölçütlerinde görülen farklı kriterler

• Öğrenci değerlendirme skorları: Türkiye'de daha çok metropol üniversitelerinde özellikle de özel üniversitelerde öğrencinin hocayla ilgili kanaatine başvurulmaktadır. Ankara ve Hacettepe Üniversitesinin bazı birimleri, Koç ve Sabancı Üniversiteleri bu anketlere başvurmaktadır. Adı geçen ülkelerde sözü edilen üniversitelerin birçoğunda öğrencilerin kanaatine de başvurulmaktadır.

• Atama ve yükselme kriterlerinde özellikle doçentlik aşamasında Türkiye'de proje faaliyetlerine yeterince önem verilmemektedir. ÜAK'ın sosyal bilimlerde istediği "eserler puanlama" cetveline bakıldığında, orada projenin değerlendirildiği bir yer bulamazsınız. Sadece "Eserler Listesinde Yaptığı Projeler" adıyla şifahi istenen bir bilgi görülmektedir.

• Benzer şekilde, Türkiye'de akademik görevlerinin yanı sıra, varsa idareci olarak görevlerde şifahi istenir. Ama diğer ülke üniversitelerinde ve konulan şartlarda, yönetim görevinin de önemli bir rolü olduğu verilen puanlarla anlaşılmaktadır. Bu da mesleğin bir parçasıdır. Burada dikkat edilecek nazik bir durum vardır. O da bir öğretim üyesinin asli kimliğini ve faaliyetini unutmadan onları da sürdürerek yöneticilik yapması anlamlı bulunmaktadır. Yoksa öğretim elemanı ile bürokrat arasında bir fark kalmayabilir.

• Türkiye'de yükselme ve atama şartları içerisinde çok tartışılan bir başka konu, dil yeterliliği şartıdır. Dilin standarda binmesi ve kurumsallaşması biraz zaman aldı. ÜDS ve KPDS sınavları, konuşma ve yazmayı çok da iyi ölçmemesine rağmen, şu anda geçerli olan bir uygulamadır. Türkiye'deki akademik faaliyetlerin kurumsallaşma süreci dönemlere göre değişiklikler gösterdiğinden yabancı dil bilenlerle akademik faaliyetler arasında bir takım dengesizliklerin oluştuğunu görmekteyiz. Akademik üretimi zayıf ama dil yeterliliğini geçen bir öğretim üyesi; dili geçemeyen ama kendi alanında başarılı olan kişiler arasında yükselmede bir avantaj yakalamakta ve bilimsel faaliyetlerden ziyade daha çok dilden kaynaklanan bir fark ortaya çıkmaktadır. Öğretim üyesi olan herkes ikinci dil bilmelidir. Bundan vazgeçilmemesi lazımdır, fakat dil bilip akademik yönü zayıf atama ve yükselmelere de çözüm bulunmalıdır. Bu

anlamda YÖK'ün öğretim üyeleri için 3 aylığına yurtdışına gitmeye izin vermesi yerinde bir adımdır ve bu adımın genişletilmesi gerekmektedir.

- Sanayi ve piyasayla yapılan işler ve diğer faaliyetler.
- Sivil toplumla ilişkiler ve yapılan çalışmalar.

Sonuç ve Öneriler

Türkiye'de dönemlere göre akademik yükselme ve atama kriterleri değişme göstermiştir. Her dönemde kısmen daha objektif şartlar getirilse de sürecin daha şeffaf ve sağlıklı hale getirilmesi için yeni adımların atılması gerekmektedir. Ayrıca kurumlar arasında belli hedeflerin konulması ve birbiriyle koordineli bir şekilde yeni bağların, birlikteliklerin ve projelerin oluşturulması gerekmektedir.

Bu çalışmada Avrupa ve Amerika üniversitelerinde uygulanan bazı atama ve yükselme kriterlerine yer verilmiş ve kısmen Türkiye ile karşılaştırmalar yapılmıştır. Bu karşılaştırmalar neticesinde çıkan sonuca göre ileriye dönük olarak bir takım öneriler getirilebilir:

Bazı yurtiçi ve yurt dışındaki üniversitelerde olduğu gibi tüm üniversitelerde öğretim elemanıya ilgili öğrenci ve mümkünse mezun öğrencilerin verdikleri belli oranda değerlendirme puanlarının atama ve yükselmede değerlendirilmesi yerinde olacaktır.

"Doçentlik sınavlarında SCI'e giren dergilerde yayın zorunluluğu getirilmesi üniversite bölümlerini yurtdışına açmış ve bir makale patlaması yaratmıştır. Şimdi ikinci aşama olarak doçentlik sınavları için makalelerin TÜBİTAK vb. tarafından A ve B sınıfı olarak değerlendirilen dergilerinde yayınlanması zorunluluğu getirilmelidir. Böyle bir kural (sadece) yükseltme ve atama amaçlı yapılan yayınların önünü önemli ölçüde kesecek, Türkiye adresli makalelerin niteliğini artıracaktır" (Okay, 2005).

"Hakem belirlenmesinde ve değerlendirmelerde şeffaflık ve nesnellik artırılmalıdır. Yükseltmede esas olarak akademik yayınlar ölçü kabul edilmektedir. Öğretim etkinlikleri ve araştırma projeleri gibi hususların da ek olarak değerlendirilmeye katılması, öğretim üyeleri ve üniversiteler arasında farklılaşmaya ve uzmanlaşmaya imkân verecektir" (Talipküçükcan ve Gür, 2009:217).

Yabancı dil bilme şartı geçmişte olduğu gibi sadece batı dilleriyle sınırlandırılmamalıdır. Küresel dönemde böyle bir sınırlama, üniversiteleri ve akademik araştırma ve faaliyetlerini bölgesel sınırlar içinde tutacaktır.

Türkiye'de geçmiş dönemlere atama ve yükselme kriterlerinde daha objektif kriterler getirilse de jüri üyeliklerinde ve değerlendirmelerde halen ciddi sorunların yaşandığı görülmektedir. Bu bakımdan hakem heyetinin seçilmesinde ve çalışmaların değerlendirilmesinde mahkemelere kadar intikal eden sorunlar yaşanmaya devam etmektedir. Bu nedenle başta doçentlik sınavları ve jüri üyelikleri olmak üzere, yardımcı doçentlik ve profesörlük jürile-

rinin oluşturulmasında ve de çalışmaların değerlendirilmesinde daha şeffaf olunmalı ve bu yönde farklı sistemler geliştirilmelidir.

Öncelikli olarak Türkiye'nin alan ve zaman hedefli ve ilgili kurumlarla koordineli bir şekilde ciddi bir eğitim ve bilim politikasının olması gerekmektedir. İlgili kurumların belli alanlarda geliştirmiş oldukları bilim politikaları bulunmaktadır, ama bunun stratejik hedeflerle bir bütün olarak planlanması ihtiyacı vardır. Bu nedenle YÖK, TÜBİTAK, TUBA, Kalkınma Bankası, Bilim Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı ve sanayiciler başta olmak üzere ilgili kurumların ve tarafların Türkiye'nin geleceğini, eğitim ve bilim politikasını belirlemeleri gerekmektedir.

Yurtdışına MEB ya da YÖK tarafından lisansüstü eğitimi için gönderilen öğrencilerin yüksek lisans ve doktora tezleri, Türkiye'nin ve üniversitelerin eksik bulunan alanlarına yönelik olarak yapılması ve bu şekilde yönlendirmelerin yapılması gerekir. Yoksa tez konuları ve diğer akademik çalışmalar Türkiye'nin önceliklerine göre değil, danışmanın ya da lisansüstü eğitimin alındığı ülkenin ve üniversitenin önceliklerine göre yapıldığı görülmektedir. Bu da ciddi anlamda yanlış kaynak aktarımına ve yanlış yükseköğretim politikaları ekseninde insan kaynağının harcanmasına neden olmaktadır. Belki de atama ve yükselme kriterlerinde dikkat edilen konunun orijinal olmasına gösterilen önem kadar akademik faaliyetlerin Türkiye'nin önceliklerini de ne kadar dikkate alarak yapıldığı da puanlanmalıdır. Böyle bir yaklaşım, sadece akademik atama ve yükselme için yapılan çalışmaların da bir ölçüde önüne geçmeyi sağlar.

Bu makalenin konusu olan üniversitelerde öğretim elemanlarının yükselme ve atama kriterlerinin az önce dile getirilen kurumların belirlemiş oldukları plan ve stratejiye uygun hale getirilmesi halinde ulusal eğitim ve bilim politikasının eksik bir yönü de tamamlanmış olunacaktır.

Kaynakça

- Şenses, Fikret, 2007, "Uluslararası Gelişmeler Işığında Türkiye Yükseköğretim Sistemi: Temel Eğilimler, Sorunlar, Çelişkiler ve Öneriler", Economic Research Center (ERC) Middle East Technical University Working Papers in Economics 07/05 September 2007
- Küçükcan, T., ve Gür, Bekir, 2009, Türkiye'de Yüksek Öğretim-Karşılaştırmalı Bir Analiz, Ankara: SETA.
- Okay, Aral, 2005, İTÜ Avrasya Yerbilimleri Enstitüsü, 2005
- <http://www.totbid.org.tr/upload/File/ORTOPED%EF%BF%BD%20VE%20TRAVMATOLOJ%EF%BF%BD%20%EF%BF%BDL%EF%BF%BD%EF%BF%BDTLER.pdf>
- YÖK, 1982, Öğretim Üyeliğine Yükselme ve Atanma Yönetmeliği,
<http://www.yok.gov.tr/content/view/463/> erişim 15.10.2011.
- YÖK, 2008, Öğretim Üyesi Dışındaki Öğretim Elemanı Kadrolarına Naklen veya Açıkta Yapılacak Atamalarda Uygulanacak Merkezi Sınav ile Giriş Sınavlarına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik,
<http://www.yok.gov.tr/content/view/466/183/lang,tr/> 15.10.2011.
- KR, 2011, Mimarlık Temel Alanına İlişkin Atama Ve Yükseltme Ölçütlerinin Araştırılması, Komisyon Raporu
www.mim.itu.edu.tr/atamayukskomraporu.doc, Erişim T., 21.09.2011.
- İTÜ, 2011, İTÜ Akademik Yükseltme Ve Atama Ölçütleri İle İlgili Senato Esasları
<http://www.itu.edu.tr/datafiles/dosya/2008/ITUakademikYukseltmeVeAtamaOlcutleri.pdf>

SORULAR ve CEVAPLAR

DİNLEYİCİ 1, Daha önceki YÖK başkanı Sayın Özcan'ın Türkiye'deki üniversite sayısının 200'ü aşacak şeklinde bir değerlendirmesi vardı. Üniversite sayılarının artmasını o noktada önemsiyorum, sadece açıklandığı gibi üniversiteler tek başına bilimsel araştırma yapan noktalarda değil, dünyadaki üniversite yaklaşımına daha iyi bakarken, 2010 yılında kalkan yabancı öğrenci sınavı var biliyorsunuz. Üniversitelerin bu noktada yurt dışından yabancı öğrenci çekme potansiyelleri maalesef şuan için çok düşük, bu telafi edilmeli. Dünyada 3.5 milyon insan kendi ülkesi dışında mastır, doktora ve lisans eğitimi almak üzere başka bir ülkede bulunuyor, Amerika ve İngiltere'ye gidiyor. Ben de bir süre Viyana ve New York eğitim müşavirlik görevinde bulundum, Sayın Hocam bilir bunun sıkıntılarını, ben de çok iyi biliyorum. Dolayısıyla buralara gelen öğrencilerin yıllık maliyeti devlete en az 50 bin 60 bin miktarında. Yani biz çocuğumuzu oralara göndertip okutamayız, devlet çok büyük bir fedakarlık yapıyor. Bu noktada mastır için öğrenci gönderilmemesi taraftarıyım, gelen mastır öğrencilerimizi ya İl Milli Eğitim Müdürlüklerinde değerlendiriyoruz ya da Bakanlığımızda. Bunlara uygun bir iş yok. Sadece fotokopi memuru olarak kullanılıyor bunların çoğunluğu maalesef. Dolayısıyla bir mastır için yaklaşık en az iki yıllık üç yıllık bir maliyet olduğu düşünülürse buda devlete çok ciddi anlamda bir yük getiriyor. Bir diğer noktada, mastır ve doktora tezleridir. Master ve doktora tezleri yurt dışında yapılıyor. Ama Türkiye üzerine yapılıyor. Dolayısıyla üniversitelerin ilk beş yüze giren üniversitelerin sıralamasına baktığınız zaman, mastır ve doktora tezleri hocam da belirtti Çinli öğrenciler daha başarılı ve Çinliler tarafından 55 bin doktora tezi yapılmış. ... Bakanlık olarak da bu noktada sorun 652 sayılı KYK'la ciddi anlamda bir sıkıntımız var. Dış İlişkiler ve Yurtdışı Yükseköğretim Genel Müdürlüğünden alındı. Sayın Hocam bakanlığın ÖYP ile giren öğrenciler kapsamında MEB bursluların 1416 ile alınan bursluların MEB'den alınması şeklinde benim öyle bir teklifim olacak bilmiyorum katılır mısınız. Çünkü biz MEB burslusu olarak gelen öğrenciler için sadece aracı kurumuz. Yurt dışındaki üniversitelerden gelen öğrencileri alıyoruz, Yükseköğretim Genel Müdürlüğüne gönderiyoruz onlar alıp üniversitelere gönderiyor. Geri dönüşte aynı şekilde, ama madem siz de ÖYP ile gitmişsiniz, YÖK bursuyla, ÖYP veya YÖK bursuyla gelen öğrencilerin bizim müşavirliğimizle hiçbir alakası yoktur. Arada çok ciddi anlamda bir emek israfı, çok ciddi anlamda bir zaman israfı var. Londra ve New York, en yoğun ve en sıkıntılı iki müşavirlik..... dolayısıyla belki o noktada MEB burslusu olarak gönderilen öğrencilerin ciddi anlamda tekrardan sonuç bildirgesi olarak değerlendirilmesi ve MEB burada sadece bir aracı kurumdur, bu aracı kurumun alınıp üniversitelere YÖK'e devredilmesi şeklinde bir önerim olacak. Sonuçta size Türkiye'deki üniversite sayısının iki yüzü aşması ve yabancı öğrenci konusundaki yaklaşımlarınızı düşüncelerinizi soruyorum.

BAŞKAN M. ACAR: Ben çok sayıda bir ihtiyaç olduğunu düşünüyorum. Türkiye'de Ankara, İstanbul, İzmir den itibaren... Farkını görmek zorundayız eğer dünyayla aşık atacaksak atalarımızın tabiriyle bizim yükseköğretimin Anadolu'da olması elzem ve zorunluydu. Hocası eksikti binası eksikti diye ah vah etmeye hiç gerek yok. Geç kalınmış, bundan sonra daha fazla geç kalmamız gereken bir şey 150- 200'e kadar sayıyı en erken zamanda çıkarabilirsek, o kadar iyi olur. Bunun için hacimli Kayseri gibi Konya gibi yerlerde üniversiteleri 4'ü 5'i zorlamaya başladık. Bu nedenle ben diyorum ki, Türk hükümetinin bu yönde almış olduğu karar çok isabetli bir karar olmuştur. Aksaray Üniversitesi 2006 yılında beğenmediğiniz Niğde üniversitesinden kopmuştur, sadece 5 yıllık üniversitedir ve son yaptığı yayınlanan sırlamasında, akademik performansa göre üniversite sıralaması çalışmasında inanmayacaksınız ama dünyadaki ilk 2000 üniversitenin arasına girmeyi başarmış bir üniversitedir.1996.sırada, inanmayanlar hemen internetten Googleden tarayabilirler. Dolayısıyla eksikimiz noksanımız olabilir, amenna, son derece doğal. Anadolu çapında üniversiteleri yaymak son derece isabetli oldu. Kaynakları akıllı kullanmayı becerebilenler zamanla dünya ile yarışabilir üniversiteleri içinden çıkartacaklardır. Diğerleri de hiç olmazsa bu ara eleman dediğimiz meslek yüksekokulları kanalıyla sanayiye ve ticaret hayatına ara eleman yetiştireceklerdir. Başka türlü zaten Ankara'ya İstanbul'a gitme şansı olmayan öğrenci, böylece kendi memleketinde okuma şansına kavuşacaktır diyorum, çok isabetli olmuştur diyorum.

DİNLEYİCİ 2, Ben Özer Bekaroğlu Hocama soru sormadan önce sendikamıza ve genel başkanımıza çok teşekkür ediyorum. Çok faydalı oldu, çok güzel konuşmacılar seçmişler. Çok teşekkür ediyorum. Sayın Hocam bende söyle şahsi bir kanaat var. TÜBİTAK Türk bilimsel araştırmalarının önündeki en büyük engeldir. Benim şahsi kanaatime katılıyor musunuz bilmiyorum. Türk bilim politikalarını yapmak için TÜBİTAK'ın ıslahı mümkün müdür? Yoksa yeni bir kuruma mı ihtiyaç vardır. Bu konuda ki düşünceleriniz almak istiyorum.

Ö. BEKAROĞLU: Efendim şimdi, ben TÜBİTAK'ta dört senede bilim adamı yetiştirme kurulunda çalıştım, aynı zamanda MAM' (Marmara Araştırmaları Merkezi)da yani Gebze'de kimya bölümünü kurup on sene başkanlığını yaptım. Aslında tabi 63 yılında kurulmuş olan bu kurum, bir bilim politikası olmadığı için, maalesef Türk ekonomisine fazla bir katkısı olmamıştır ve ben oraya gittiğimde, 84 yılında beni çağırdılar ve bunu kur dediler kimya bölümünü. "Ne yapılacak dedim?" "Ne istersen onu yap" dediler. Böyle bir şey olamaz, yanlış efendim. Yani dedim "ne demek ne istersen onu yap". Yani buranın bir politikası bir hedefi yok mu? Ya dediler adam yok. Şimdi Türkiye de gerçekten uzmanlaşmış kimse yok ve neyse gerçekten kurduk yaptık. 50'ye çıktı makale sayısı ve çok iyi çocuklar topladık. Bu seferde araya kıskançlıklar girdi. Öteki bölümler dedi ki biz hiç yayın yapamıyoruz, bu adamlar ileri gidiyorlar falan. Bunu yüzümüze karşı da söylemeye başladılar. Sonuç itibari ile enstrüman analizi kurduk. Çünkü alet ölçümü yaptırıyoruz. İşte Türkiye'nin en büyük

problemi bu. Yaptıramıyorsun, Gebze'de 28 tane alet var, bir tanesine ölçüm yaptıramıyorsun. Sonunda bana yetki verdiler. Topladım dört beş tanesini ve Türkiye'ye hizmet verdik. Şimdi efendim bu sistemi getiremedik. Çünkü oradan iki tane adam yolladık. Bunları geçiştirdik. Bunları yetiştirmesi için şirketlerle anlaşma yaptık. Bir aleti kullanmak TV'yi kullanmak kadar basit değil. Hatta TV bile bugün ayrı bir şey. TÜBİTAK aslında sonradan projeler almaya başladı. Ben ayrıldım, en sonunda istifayı verdim 1994'de ayrıldım. Şimdi o projelere ben baktım. Benim bazı arkadaşlarım orada çalışıyor, projelerin hepsini askeriyeden alıyor kurum. Askeriyeden proje alıyoruz, peki ama başka proje yok. Askeri projelerde de tabi projeyi ve parayı verdikten sonra bir rapor veriliyor sonra bitti gitti. Ya böyle bir şey olmaz. Eğer yapacaksın bir proje, doğru dürüst yaparsın, yalnız bir hedef konur. İşte Japonya'nın yapığı Almanya'nın yapığı gibi. Şimdi nano-teknoloji diyorsunuz. Beyler bakın herkes bunu konuşuyor. Bundan önce benim o zamanlar orada iken bir Bakan geldi. Hay tek hay tek hay tek. Geliyor her gün topluyor bizi hay tek yapalım hay teknoloji yapalım. En sonunda bir akşam üzeri böyle toplandık. Toplandıktan sonra bende geldim yanına. Dedim, "Sayın Bakan hay tek hay tek diyorsunuz nedir bu?" "İşte hay tek kardeşim" dedi. Gerçekten aynen böyle. Dedim ki Sayın Bakanım "hay tek denilen nesne böyle geniş bir anlamı olan bir şey, siz neyi kast ediyorsunuz". Yien "haytek kardeşim" dedi. Dedim "Türkiye aseton yapamıyor", "işte tamam onu yap" dedi. Gerçekten böyle oldu. "Aaa öyle mi" dedi. Onu dedim "bir ICF'de Almanya'da bir fabrikada bir muslukta akıyor ve litresi 1-2 marka geliyor. Biz yaparsak gelecek 50 marka. Nasıl olacak bu iş?". "Yapın kardeşim" dedi. Onu derken saate baktım saat beş dedim. Siz yorgun ben yorgun sabah konuşuruz dedim. Adam çok kızmış meğerse, sonradan haber aldım. Ya gelmiş adam bana bunu soruyor. Demek istediğim... Şimdi nanotek çıktı, herkes "Nanotek nanotek" diyor. Beyler, nanotek dünyayı bitirdi. Şu anda Amerika'da komisyonlar kurulmuş, Avrupa'da nanoteknolojinin malzemeleri getireceği zararlar konuşuluyor. Çünkü virüsten küçük bir malzeme. Vücuda nasıl girer. Ne yapar, ne eder onu konuşuyorlar biliyor musunuz? Gelen son raporlarda gördüm. Bir kilo nano malzeme elde etmek için yüz kilo ile yüz ton arasında atık malzeme çıkıyor. Bu bir gerçek yüz kilo yüz ton 1 kilo için. Ve bu atık ne olacak diyorlar. Dünya şimdi bunu konuşuyor. Biz hala burada diyoruz ki TÜBİTAK çıkıp bana diyor ki ben Eskişehir'de nanoteknoloji merkezi kurdum. Tesadüfen gittim Eskişehir'de idim hayırlı olsun. Nanotek, "hangi nanotek" dedim. TÜBİTAK'ın burası, Anadolu üniversitesi çok zengin üniversite, parası çok aletlerin hepsi var, ama kullanan yok. Dediler yok efendim oturuyor millet. Şimdi bu aldatmaca değil mi efendim. O bakımdan aslında TÜBİTAK bir görev yapabilir. Yapması da gerekir bence. O görevleri bir hedeflendirmek, sınırlandırmak lazım ve o sınırlar içinde gitmesi lazım. Bilmiyorum sizin istediğiniz soruya cevap oluyor mu?

DİNLEYİCİ 2, Hocam benim sorum ıslahı mümkün müdür? Yoksa bilim politikaları yapmak için yeni bir kuruma mı ihtiyaç vardır?

Ö. BEKAROĞLU: Ha efendim, TÜBİTAK'ın bilim politikası yapması doğru değil, bilimsel olarak ben söylemiyorum bunu. Bakın söylüyorlar bilim adamları... AR-GE yapmak lazım diyorlar.

BAŞKAN M. ACAR: Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma kurulunun daha önceki dönemlerde sadece doğal bilimler pozitif bilimler mühendislik alanlarında destek verirken, 2000'li yıllarda nihayet sosyal bilim alanındaki projelere de destek vermeye başlamış. Başlamasını her şeye rağmen hayırlı bir hikmet olarak değerlendiriyorum. Bu önemli, nihayet bir sosyal bilim diye bir dünyanın da olduğunu gördük. O alandaki gelişmiş insan potansiyelimizin ne kadar az olduğunu farkındayız. O bakımda şu anda destekler o alana...

DİNLEYİCİ, İlgili kurumlar öğretmenini ve öğretim elemanını unutmuştur. Biz unutturmayacağız. Onu söke söke alacağız.

BAŞKAN M. ACAR: Teşekkür ederiz Sayın Başkan. Eğer gerçekten akademisyenlerin özgül hakları, özellikle maddi imkanlar, performans göre ücretler yükseltilmeli. Bundan özellikle daha yenilikçi daha üretken daha çalışkan Beyinler karlı çıkacaktır. Buda son tahlilde ülkenin üretme kapasitesine olumlu yansıtacaktır. Bizde sizi bu faaliyetlerde sonuna kadar destekleyeceğiz. Teşekkür ederiz. Evet buyurun.

DİNLEYİCİ 3, Şunu merak ediyorum; doktora yapan bir kişiyim. 33. kadroya sahibim o yüzden aslında söylediğimle kendimle alakalı bir sıkıntı yok. Ama ben Gebze ileri teknoloji enstitüsünde doktora yapan bir kişiyim. Ben kendimi şanslı görüyorum. Çünkü doktoram bittikten sonra, Anadolu'daki herhangi bir üniversitede -çok örneği var, rahat rahat kadro bulabiliyor arkadaşlarımız, bulabileceğimize de inanıyoruz. Çünkü Gebze ileri teknoloji Enstitüsünün gerçekten oluşmuş bir markası var. Ama Anadolu'da doktora yapan arkadaşlarımız, bu konuda biraz evvel Şamil Hocamızın dediği gibi çeşitlilik olsun, değişiklik olsun, nerde? Küçük bir üniversitede doktora yapan biri, herhangi bir üniversiteye gidip başvurduğu zaman kadro sıkıntısı var almıyorlar. Bu adam niye doktora yaptı? Piyasaya çıksa sanayi iş vermeyecek. Doktora yapmış bir adama ihtiyaç yok. Amerika'ya gidip gelenlere illaki bir iş veriliyor. Bu adam otuz yaşına, otuz iki yaşına geliyor. Kadro bulamayacaksa, yer bulamayacaksa, iş garantisi yoksa, o zaman doktora niye yapmış olacak. Sadece burslarla bir şekilde doktorayı bitirecekse niye doktora yapsın? O zaman bu ülkenin doktora ihtiyacı, yani doktora yapan insan ihtiyacını nasıl karşılanacak? Akademisyen ihtiyacı nasıl karşılanacak? Bu yüzden ben hatırlıyorum ilk yüksek lisansa başladığımda 60 kişi yüksek lisansa başvurmuştu, şimdi Buca'dakine 15 kişi başvurdu. İnsanlara cazip gelmiyor. Çünkü garantisi yok. Yüksek lisansımı yapacağım doktoramı yapacağım hiç bir garantisi yok. Nereye gideyim? Otuz iki yaşından sonra nereye gideyim? Yani bunun bir şekilde çözülmesi lazım. Denilende doğru bu kötü amaçlarda kullanılıyor 33. Maddeye bağlı kadrolar, ama kullanılmazsa da bu insanlar ne yapsın? Teşekkür ediyorum.

BAŞKAN M. ACAR, Benim kişisel olarak bu soruya yan köklü çözümüm, üniversitelerde işi alım söz konusu olduğunda da, iş sözleşmesinin akdinin sona erdirilmesinde de piyasa mantığına göre yeniden dizayn etmenin yerinde olduğunu düşünüyorum. Eğer üniversite kaliteli öğrenci mezun ederse, o öğrenci piyasada daha kolay daha birinci sınıf işler bulabilirse, o üniversiteye olan talep artar. O üniversite daha cazip hale gelir. O üniversiteye girmek için insanlar daha fazla para ödemeyi göze alabilirler. O üniversitede daha kaliteli eğitim elemanını doktora yapmış ve buna göre de istihdam eder. Bu üniversitelere kaliteli istihdam elemanları adeta birbirleri ile yarışarak girerler, dolayısıyla atalarımızın “marifet iltifata tabi” dedikleri gibi insanlar kalitesinin karşılığını yüksek ücret pirim olarak alabildikleri sürece oradaki ürün daha kaliteli olarak üretilmeye devam eder. Bunu böyle yapmayıp ta hazırda belli statülerle yani herkese aynı maaşı ödemek mantığı ile devam ettirdiğimiz sürece, o zaman kalite öne çıkmaktan maalesef biraz daha geri tarafa itilir. Buda son tahlilde ürünün kalitesine yansır ve bir kısır döngüye yol açar. Şu anda içinde bulunduğumuz durum maalesef bu üstadım. Evet buyurun.

DİNLEYİCİ 4, Siirt Üniversitesinden katılıyorum. Öncelikle teşekkür ediyorum, böyle bir katkı sunduğunuz için. Özer Hocama az önceki cevabın içerisinde benim soracağım sorunun herhalde cevabını da vermiş oldu. Türkiye ile ilgili dün de bugünde çeşitli bilim haritaları sunuldu hocalarımız tarafından. Hiç birisi Türkiye kaynaklı değil. Hep dışarıdan kendimizi değerlendiriyorduk. “Acaba biz kendimiz bilim politikası üretmediğimiz için mi, ya da kendimizi değerlendirme kaygısı taşıdığımız için mi?” diyecektim ki hocam TÜBİTAK’ı değerlendirirken herhalde bilim politikasını da sahip olmadığımızı ciddi anlamda ifade etmiş oldu.

Mustafa Orçan Hocama bir soru soracağım. Avrupa’da Amerika’da ve İngiltere’de öğrencilerin yaptıkları “hoca performans değerlendirmeleri”nin hocaların yükselme kriterleri için önemli olduğunu söylemişsiniz. Türkiye’de bu uygulama için öğrenci altyapısının uygun olduğunu düşünebilir miyiz şu an itibari ile. Birde Genel Başkanımızda yine “eşit iş eşit ücret” konusunda bizi bilgilendirme yaparken ayriyeten çabaları için teşekkür ediyorum. Öğretmenler ve akademisyenlerin unutulduğunu söylüyor. Milli Eğitim Bakanlığı bunu sürekli yapıyor. 2005 yılında yüksek lisans ve doktora yapan milli eğitim personeli arkadaşlarımızın, ücret bakımından öbür arkadaşlara avantajlı olarak %25 %40 civarında cüzide olsa ders ücretlerindeki hak kaybı vardı ve “biz böyle bir hakları olduğunu bilmiyorduk” şeklinde komisyon tarafından değerlendirilmişti. Acaba bilerek mi unutuluyor, yoksa gerçekten bir art niyet mi var onu hakikaten bilmek lazım diyorum. Teşekkür ediyorum.

M. ORÇAN: Teşekkür ederim. Zamanımız kıaldığı için çok hızlı bir şekilde söylemeye çalışacağım. Bu öğrenci değerlendirme formu bize bugüne kadar alışık olduğumuz bir şey değil. Ama her şeyin bir zorluğu olacak. Dediğiniz kaygıyı ben anlıyorum. Çünkü kişiselleştirmeler bazen öğrenci ve hoca arasında çok fazla olabiliyor bizde.. Bunu anlayışla karşılıyorum, ama sonuçta o kişi-

selliği de ortaya çıkarılabilecek özellikle profesyoneller var ve değerlendirmelerin ne kadar sağlıklı olduğu ortaya konulabilir. Yapılacak bir anketle ortaya konulabilir ve ona göre değerlendirilebilir. Sonuçta biz daha önce Türkiye'nin Aksaray'ında Kırkkale'sinde üniversite açılır mı diyorduk, ama açıldı ve hocamın da verdiği istatistiklerle belli alanlarda o şehrin gelişmesine de katkı sağlıyor. Düne kadar bunu da düşünemiyorduk. Dolayısıyla her yabancı şey bize ilk etapta olabilir mi diye bir kaygı verse de, daha sonra bir trende girebiliyor rahatlıkla. Teşekkür ediyorum.

BAŞKAN M. ACAR: Katkılarınızdan ve bizi dinlemenizden dolayı hepinize teşekkür ederim.

21.

Yüzyılda TÜRKİYE'nin

Eğitim ve Bilim Politikaları Sempozyumu

10-11 Aralık 2011 / Başkent Öğretmenevi

11 Aralık 2011

I. OTURUM 10:00-11:45

KONFERANS SALONU

Paralel Oturum II:

EĞİTİM POLİTİKALARINI BELİRLEME SÜREÇLERİ

Oturum Başkanı

Prof. Dr. Ramazan Kaplan

Bartın Üniversitesi Rektörü

1. Eğitim Politikalarının İzlenmesi ve Değerlendirilmesi

Yrd. Doç. Dr. Bekir Gür

(Yıldırım Beyazıt Üniversitesi)

İpek Coşkun

(SETA Asistanı)

2. Politika Geliştirme Sürecinde STK'lar

Ahmet Özer

(Eğitim-Bir-Sen Genel Sekreteri)

OTURUM BAŞKANI

Prof. Dr. Ramazan KAPLAN*

Evet oturumu başlatıyoruz. Dünden beri ilgiyle ve zevkle takip ettiğimiz, bir sempozyuma tanıklık ediyoruz. *21. Yüzyılda Türkiye'nin Eğitim ve Bilim Politikaları Sempozyumu* başlığı altında düzenlenen etkinlikler hakikaten bütün oturumlarda fevkalade verimli geçiyor. Bu toplantıların katılımcılar düzeyindeki sayısı ne olursa olsun muhakkak ki bu uzmanlar düzeyindeki insanları daha fazla ilgilendiren bir konudur. Ve katılımında bu ölçüde olması gayet normal bir konudur, ama eğitim gibi bir toplumsal meselede en küçük insan varlığımıza kadar bu mesele hepimizi ilgilendirdiğine göre, belki bu konuları çok daha farklı düzeyde gerçekleştirmek ya da gerçekleşmesine katkıda bulunmak mümkün olabilir. Burada da tabi sendika istese idi, kendi üyelerini buraya toplayıp salonu da doldurabilirdi, ama bunun faydası olduğu çokta, gerekli olmayan yönleri de vardır. Biz burada hakikaten bu meseleyi doğrudan doğruya bu konuya ilgi duyan arkadaşlarımız, hem katılımcılar hem de bu konuları tartışan arkadaşlarımızı ifade ediyorum. Bizim bugünkü toplantımızın konusu herhâlde sendikamız beni ev sahibi olarak gördüğü için en sona kadar bekletiyor, sonra misafirlerimizi uğurlasın sonra gidebilir diyor. Biz de eyvallah diyoruz ve sizlerle beraberiz. İlk konuşmacımız politika tercihlerinin izlenmesi ve değerlendirilmesi konulu konuşmasını yapacak olan Yrd. Doç. Dr. Bekir Gür arkadaşımız. Bekir Bey yıldırım Beyazıt Üniversitesi öğretim üyesi fakat bir katılımcı arkadaşımız daha var, İpek Coşkun Hanım Efendi ile beraber sunacaklar. Söz kendilerinin buyurunuz.

* Bartın Üniversitesi Rektörü

EĞİTİM POLİTİKALARININ İZLENMESİ VE DEĞERLENDİRİLMESİ

Yrd. Doç. Dr. Bekir GÜR¹

İpek Coşkun²

Özet

Türkiye'de eğitim sürekli politika değişikliğine gidilen bir alan olagelmıştır. Böyle bir alanda yapılan değişikliklerin, sonuçlarının izlenmesi ve değerlendirilmesi, eğitim niteliğinin artırılması, kamuoyunun bilgilendirilmesi ve kamu kaynaklarının etkili kullanılması adına oldukça önemlidir. Bu bildiri- de, eğitim politikalarının izlenmesi ve değerlendirilmesi hakkında genel bir çerçeve sunulduktan sonra, Türkiye'de eğitim alanında son yıllarda yapılan politika değişiklikleri tartışılmış ve bu değişiklikler uluslararası eğilimlerle kıyaslanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Eğitim Politikaları, Politika Yapımı, Politika Değerlendirmesi

GİRİŞ

Türkiye'de eğitim sürekli politika değişikliğine gidilen bir alan olagelmıştır. Böyle bir alanda yapılan değişikliklerin, sonuçlarının izlenmesi ve değerlendirilmesi, eğitim niteliğinin artırılması, kamuoyunun bilgilendirilmesi ve kamu kaynaklarının etkili kullanılması adına oldukça önemlidir. Bu bildiri- de, Türkiye'de eğitim alanında son yıllarda yapılan politika değişiklikleri tartışılmış; eğitim politikalarının izlenmesi ve değerlendirilmesi hakkında genel bir çerçeve sunulmuştur. Bildiri- de öne çıkan temel husus, Türkiye'de eğitim alanında sürekli politika değişikliğine gidildiği ve bu değişikliklerin sonuçlarının yeterince izlenmediğidir. Bildiri- de, politika yapımında bilgilendirmenin, danışmanın ve aktif katılımının sağlanmasının alınan kararların etkinliği, uygulanabilirliği ve meşruiyeti açısından önemi vurgulanmış ve Türkiye'deki eğitim politikalarının izlenmesi için bazı öneriler geliştirilmiştir.

POLİTİKA İZLEME VE DEĞERLENDİRME

Hem Türkiye'de hem de dünyada eğitim politikaları sürekli değişmektedir. Genellikle mevcut eğitim uygulamalarını daha etkili hale getirmek için politika değişikliğine gidildiği gözlenmektedir. Türkiye özelinde durumu değerlendirmek gerekirse, yaşanan siyasi istikrarsızlıklar sonucunda eğitimden sorumlu bakanlar, bürokratlar ve genel politika yapıcılar sürekli değişmiştir. Bu da beraberinde istikrarsız bir şekilde değişen eğitim politikalarını getirmiştir. Dahası, karar alıcıların, eğitime ilişkin kapsamlı bir fikri olsun veya olmasın, "kendine göre" bir eğitim sistemi kurma hevesi hiç bitmemiştir. Ayrıca, değişikliklerin bir kısmı, hiçbir pedagojik gerekçeye dayanmadan, bir takım

¹ Yıldırım Beyazıt Üniversitesi / gurbekir@gmail.com

² SETA Asistanı

siyasi ve bireysel kaygılarla gerçekleştirilmiştir. Daha açık bir ifadeyle, politika yapımcılar ve bürokratlar, kısa süreliğine görev yapmakta ve planlamadan değerlendirmeye varan uzun vadeli çalışmaları yürütmekten kaçınmaktadır. Bütün bu koşullar, Türkiye'de eğitim politikalarının sonuçlarının izlenmesi ve değerlendirilmesini, eğitim niteliğinin artırılması, kamuoyunun bilgilendirilmesi ve kamu kaynaklarının etkili kullanılması açısından önemli kılmaktadır.

Aslında, gelinen noktada, karar alıcılar da bir kısmı yukarıda zikredilen sorunların farkındadır. Bunun neticesinde, 2011 yılında Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) teşkilatı yeniden düzenlemiş, bütün ana birimlerde, eğitim politikalarını izleyecek birimler (grup başkanlıkları) kurulmuştur. Bu birimlere, eğitim politikalarını kalite, etkililik ve eşitlik ilkeleri çerçevesinde değerlendirme görevleri verilmiştir. Ne var ki, bu birimlerin pratikte nasıl çalışacakları ve ne tür somut işlevleri olacağı henüz belli değildir.

Dünyada, eğitim politikalarının izlenmesi konusunda örnek çalışmalar mevcuttur. Aşağıda ele alınacak olan OECD'nin yürütmekte olduğu eğitim politika analizleri bunlardan biridir. Bu tür çalışmalar, politika yapımcılar, uygulayıcılar ve araştırmacılar hedeflenerek hazırlanmaktadır. Ülkeler, çok farklı kültürel ve eğitimsel pratiklere ya da güncel sorunlara sahip olduğundan, eğitimde izledikleri güncel politikalar da farklılaşmaktadır. Bununla birlikte, dünyada bir takım ortak eğilimler de vardır. OECD, düzenli olarak eğitim politikalarını izlemek ve genel eğilimleri ortaya dökmeye çalışmaktadır. Örneğin, önceki yıllarda periyodik yayımlanan raporların bir devamı olarak yayınlanan *Eğitim Politika Analizi*, uluslararası tecrübeleri değerlendirmekte ve bu tecrübeler temelinde bir takım çözümler yapmaya çalışmaktadır. Çok sayıda ülkenin çok kapsamlı eğitim reformları yaptığı düşünüldüğü zaman, bu tür çalışmaların önemi yadsınamaz. Sözelimi, eğitimde eşitlik, okullaşma ve katılım gibi konular OECD tarafından sürekli izlenmekte ve değerlendirilmektedir. Bunun yanında, OECD, zaman zaman farklı konulara odaklanmaktadır; örneğin, 2005–2006 yılında, genel olarak yükseköğretim politikalarındaki eğilimler incelenmiştir (OECD, 2006).

İzleme ve değerlendirmenin etkin olabilmesi için politika yapım sürecinde, vatandaşların, sivil toplum kuruluşlarının bilgilendirilmesi ve bu konudaki taleplerinin dikkate alınması, iyi yönetişimin temel unsuru olarak kabul edilmektedir. Eğitim politikalarının geliştirilmesinde de aynı tutuma sahip olunması gerekir. Eğitim ve öğretim ile ilgili politika geliştiren karar alıcıların, geliştirilecek politikaya muhatap vatandaşlara ve ilgili sivil toplum kuruluşlarına danışmaları ve onların konuyla ilgili taleplerini dikkate almaları durumunda, atılacak her türlü adım toplumsal kabul görecek ve etkin bir şekilde uygulanabilecektir. Türkiye tecrübesinde ortaya çıkan bürokratik/otoriter tavır, vatandaşların kendisini güçsüz hissetmesine neden olmuş ve demokrasi kültürünün bireyler ve kurumlar tarafından benimsenmesini geciktirmiştir. Kendi alacağı eğitimle ilgili olarak karar verici konumda olması beklenen öğrenci ve veliler, bu konularından azledildikleri durumlarda, katılımcı demokrasiye

olan inançlarını kaybetmişlerdir. Bu sürecin sağlıklı bir şekilde işlemlerini ve vatandaşlarıyla ilişkileri geliştirmek isteyen hükümetler için, OECD (2001), üç temel hususa vurgu yapmaktadır:

1. Bilgilendirme: Bilgi; eksiksiz, nesnel, güvenilir ve kolay erişilebilir olmalıdır.

Hükümet → Vatandaş

2. Danışma: Vatandaşlardan geri bildirim almak, politika yapımını belirleyen kuralların bir parçası olmalıdır.

Hükümet ↔ Vatandaş

3. Katılım: Politika yapım sürecine vatandaşların aktif katılımı sağlanmalıdır.

Hükümet ↔ Vatandaş

Politika yapımında vatandaşların bilgilendirilmesi, vatandaşlara danışılması ve vatandaşların aktif katılımının sağlanması için; yeterli zaman ve kaynak ayrılması, yasal, kurumsal ve politik mekanizmaların kurulması ve araçların temini hususunda hükümetlerin göstereceği hassasiyet önem arz etmektedir. Bu, alınan kararların kalitesini, saygınlığını ve meşruiyetini artıracaktır. Vatandaşların ve sivil toplumun aktif katılımının sağlanmaması durumunda, alınan kararların etkili olması ve etkin uygulanması mümkün değildir (OECD, 2001).

EĞİTİM POLİTİKALARINDA SÜREKSİZLİK

Türkiye’de eğitim sürekli politika değişikliğine gidilen bir alan olagelmıştır. Örneğin, aşağıda genişçe ele alındığı üzere, hem MEB hem de YÖK, ortaöğretime ve yükseköğretime geçiş sınavları ile ilgili köklü değişikliklere gitmişlerdir. Son on beş yılda sınav sistemlerine ilişkin birçok kez köklü değişiklik yapılmıştır. Politika yapımcılar, vatandaşları yeterince bilgilendirmeden ve sürece dâhil etmeden, hem ortaöğretime geçiş sınav mekanizmasında hem de yükseköğretime geçişte birbirine taban tabana zıt kararlara imza atabilmiştir. Aşağıda ele alınacağı üzere, süreksizlik ve ani değişiklikler, sadece sınav sistemlerine ilişkin değildir. Ayrıca, yapılan değişikliklerin yeterince izlenmediği ve çıktılarının değerlendirilmediği anlaşılmaktadır.

Sekiz Yıllık Zorunlu ve Kesintisiz Eğitim (1997)

Eğitim politikalarının geliştirilmesinde toplumsal taleplerin dikkate alınmasının kritik önemine yukarıda işaret edilmişti. Toplumsal talepler dikkate alınmadığı zaman, ortaya büyük sorunlar çıkması doğaldır. 28 Şubat 1997'de dokuz saatlik bir Milli Güvenlik Kurulu (MGK) toplantısı sonucunda alınan "sekiz yıllık zorunlu ve kesintisiz eğitim" kararının, bu çerçeveden ele alındığında, sorunlu olduğu kolayca görülür. Karar, zorunlu eğitim süresini, daha önceki mevzuata benzer şekilde vurgulaması açısından olumludur. Ancak, bir takım ideolojik gerekçelerle, eğitimi kesintisiz hale getirmek, hiçbir planlama ve fizibilite çalışmasına dayalı olarak alınmadığından, sonraki yıllar eğitimi sorunlu kılmıştır. Bu sorunların başında, ilkokula yeni başlayan çocuklarla ortaokula devam eden ergen bireylerin aynı binaya konulması gelmektedir. Kaldı ki, benzer uygulamalara imza atan hiçbir ülke, böyle bir kararı askerlerin yoğunluklu olduğu ve içerisinde eğitimde yetkin yeteri sayıda uzmanın bulunmadığı bir kurul tarafından bir gün içinde tek bir toplantıda vermemiştir. Ayrıca, karar alınırken sivil topluma danışılmamış ve gelen eleştiriler dikkate alınmamıştır. Dönemin olağanüstü şartları dolayısıyla, kararın uygulamaları katı bir şekilde izlenmiştir.

Müfredat Değişikliği (2004)

2003 yılında PISA, TIMSS, PIRLS gibi uluslararası sınavlarda alınan kötü sonuçların faturasını mevcut müfredata kesen dönemin Milli Eğitim Bakanlığı ve Talim Terbiye Kurulu, müfredatın değiştirilmesinde karar kılmışlardır. 2003 yılında alınan bu kararlar yeni müfredat, 2004- 2005 eğitim ve öğretim yılında dokuz il ve 120 okulda pilot uygulanmıştır (Gür ve Çelik, 2009). Yapılandırıcı yaklaşım ile biçimlendirilen yeni ilköğretim müfredatı 2005-2006 yılında, dönütleri sağlıklı bir şekilde alınmadan ve sonuçlarını görmek için bir zaman tanınmadan, bütün ilköğretim okullarında uygulamaya konmuştur.

Sınav Sistemleri: Ortaöğretime Geçiş

2007 yılında dönemin Milli Eğitim Bakanı Hüseyin Çelik 2004'te uygulanmaya konulan yeni müfredatın ölçme ve değerlendirilmesine uygun olmadığı gerekçesiyle ilköğretim 8. Sınıf öğrencilerine tek oturumda uygulanan Ortaöğretim Kurumları Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Sınavı (OKS)'nın kaldırıldığını açıklamıştır (MEB, 2007). 2008 yılı itibari ile son OKS gerçekleştirilmiş ve bunun yerine Ortaöğretime Geçiş Sistemi (OGES) isimli yeni bir sınav sistemi benimsenmiştir. Buna göre, bu sistemde değerlendirmeye üç unsur şu oranlarda katılacaktır: 1- Seviye Belirleme Sınavı (SBS) %70, 2- Yılsonu başarı puanı (karne notları) %25 ve davranış puanı %5. (Davranış puanı, Danıştay tarafından daha sonra iptal edilmiştir.)

Çelik'in düzenlemeye koyduğu bu uygulama, 2010 yılında dönemin yeni Milli Eğitim Bakanı Nimet Çubukçu (Baş) tarafından kaldırılmıştır. Yapılan açık-

lamada, altıncı, yedinci ve sekizinci sınıflarda uygulanan SBS'lerin kademeli olarak kaldıracağı ve bundan sonra sadece sekizinci sınıf sonunda bir tane Seviye Belirleme Sınavı (SBS) uygulanacağı belirtilmiştir. SBS'nin, 2008 öncesinde uygulanan Ortaöğretim Kurumları Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Sınavı (OKS)'nin aynısı olmadığı da belirtilmiştir. OKS'de öğrenciler altıncı, yedinci ve sekizinci sınıf müfredatlarından sorumlu olurken, SBS'de öğrenciler sadece sekizinci sınıf müfredatından sorumlu olmuşlardır. Yeni uygulanacak sistemde, SBS'nin ortaöğretime yerleştirmede %70 oranında, altıncı, yedinci ve sekizinci sınıf not ortalamalarının ise %30 oranında etkili olması kararlaştırılmıştır. Çubukçu açıklamasında ortaöğretime geçiş sistemindeki değişikliğin, öğrencileri sınav odaklı sistemden kurtaracağını, aileleri ve öğrencileri aşırı stres ve kaygıdan uzaklaştıracağını belirtmiştir. İlginç olan şudur ki, aynı gerekçeler tek oturumlu sınavı kaldırın Hüseyin Çelik tarafından da sunulmuş ve OKS tek oturumda gerçekleştirildiği için öğrenci ve veli için ciddi bir stres kaynağı olmakta ve okul disiplinini olumsuz etkileyeceği dahası, aileye ek mali yük getirdiği ve öğrencileri okul dışı kaynaklara (dershane, vs.) yönlendirdiği belirtilmiştir (Gür ve Çelik, 2010).

Sınav Sistemleri: Yükseköğretime Geçiş

Yükseköğretime geçiş konusu düne kadar Türkiye'de siyasi hesaplaşmaların en çok yaşandığı alanların başında gelmekteydi. Öyle ki yükseköğretime geçişin düzenlenmesinde alınan herhangi bir karar Yükseköğretim Kurulu (YÖK), Milli Eğitim Bakanlığı ve yargı (Anayasa Mahkemesi, Danıştay vb.) arasında herhangi bir sonuca bağlanmadan gezinip durmaktaydı. Örneğin, 199 yılından itibaren uygulanan farklı katsayı kararı, günümüze değin gündemi meşgul etmiştir. 1999 yılına kadar yükseköğretime geçişte uygulanan sınav iki basamaklıydı. Birinci basamak olan Öğrenci Seçme Sınavı (ÖSS), temel becerileri ölçmeye çalışan genel yetenek ağırlıklı iken; ikinci basamak olan Öğrenci Yerleştirme Sınavı (ÖYS), bütün ortaöğretim müfredatını ölçmeye çalışan bilgi ağırlıklı bir sınavdı (Çavuşoğlu, 2011). 1998 yılında Kemal Gürüz Başkanlığındaki YÖK, yükseköğretime geçişte uygulanan sınav sayısını ikiden bire düşürmüş, öğrencilerin müfredat bilgilerini değerlendiren ÖYS kaldırılarak tek aşamalı genel yetenek testi olarak tasarlanan ÖSS uygulanmaya başlanmıştır. Dönemin YÖK'ü bu radikal kararı vermekle kalmamış bunun yanında Ağırlıklı Ortaöğretim Puanı, farklı katsayı gibi kararlara da, ileride sebep olacağı pek çok karmaşa öngörülmeden ya da göz ardı edilerek, imza atmıştır. 21 Temmuz 2009'da Yusuf Ziya Özcan Başkanlığındaki YÖK tek sınav sistemini tekrar iki aşamalıya çıkarmış ve 1999 kararının ardından yaşanan problemlere bir nebze çözüm sunulmuştur. Ne var ki yeni düzenlemede özellikle puan hesaplamalarının karmaşık hali öğrenci ve velileri tarafından anlaşılammış hatta karmaşık yapısı nedeniyle 2010 yılında puan hesaplamalarında ÖSYM birçok hata yapmıştır (Çelik, 2010).

Öğretmen Yetiştirme ve Atamaları

23 Mayıs 1989'da 89.22.876 sayılı kararla 1981 yılında Eğitim Enstitüsünden Eğitim Yüksekokuluna dönüştürülen iki yıllık okullar dört yıllık yapılmış ve eğitim fakülteleri ile aynı statüye sahip olmuştur. 1992 yılında alınan başka bir kararla bu okulların bir kısmı sınıf öğretmenliği bölümü yapılarak eğitim fakültelerine bağlanmıştır. Bu düzenleme planlı bir şekilde yapılmadığından dolayı sınıf öğretmenliği bölümleri birkaç yıl mezun verememiş ve ciddi boyutta sınıf öğretmeni açığı oluşmuştur (Özoğlu, 2010). Açık olan bu kadrolar için kısa vadeli çözümler üreten dönem Milli Eğitim Bakanlığı YÖK'ten üniversitelerde en az 26 hafta olmak üzere 21 kredilik pedagojik formasyon kursu açılması talebinde bulunmuş, farklı fakültelerden pek çok öğrenci bu kurslar katılarak sınıf öğretmeni olarak atanmıştır. O dönemde pedagojik formasyon kurslarının üniversitelerde belli standartlar çerçevesinde yürütülmediği, bazı eğitim fakültelerinde 26 haftadan çok daha az süreli, yoğunlaştırılmış formasyon kurslarının uygulandığı ve ihtiyaçtan fazlası kursiyer mezun edildiği dikkat çekmektedir (YÖK, 2007).

Yapılan bu düzenlemelerin ardından 1997 yılında Dünya Bankası tarafından sağlanan kredi ile sürdürülen Milli Eğitimi Geliştirme Projesi altındaki "Hizmet Öncesi Öğretmen Eğitimi" kapsamında MEB ve YÖK işbirliği yapmış, mevcut eğitim fakültelerinin öğretmen yetiştirme misyonundan uzaklaşarak daha çok "bilim ve temel araştırma yapma" üzerinde yoğunlaştığını ileri sürmüştür. Buna müteakip bazı düzenlemeler gerçekleştirilmiştir, bunlar arasında en dikkat çekici olanı ortaöğretim alan öğretmenliğinin tezsiz yüksek lisans düzeyine çevrilerek beş seneye çıkarılmış olmasıdır. Düzenlemeye göre öğrencilerin ilk yedi yarı yılda ilgili alan fakültesinde (Fen-Edebiyat vb.) alan dersleri alarak, son üç yarıyılda ise kendi fakültelerinde (ve ilgili Enstitüde) formasyon dersleri alarak eğitimlerini sürdürmeleri kararlaştırılmıştır (Özoğlu, 2010). 1997 düzenlemesinde ALES ve mezuniyet not ortalaması göz önünde tutulmak şartı ile Fen-Edebiyat ve İlahiyat Fakültelerinden mezun olan öğrencilere de üç yarıyıllık sürecek tezsiz yüksek lisans hakkı verilerek öğretmen olma hakkı verilmiştir.

Eğitim Fakültelerine 1997 düzenlemesinin ardından düzenlemenin aksaklıklarını revize etmek gerekçesiyle 2006'da yeni bir düzenlemeye gidilmiş son üç yarıyılda alınan formasyon dersleri yıllara dağıtılmıştır. 27 Ağustos 2009 Tezsiz Yüksek Lisans formasyon derslerinin Uludağ, İstanbul ve Marmara Üniversiteleri Fen-Edebiyat ve İlahiyat Fakültelerinde isteyen öğrencilere dört yıllık lisans eğitimleri sırasında verilmesi kabul edilmiştir. Düzenlemenin sadece bu üniversitelere yönelik olması farklı üniversitelerden tepkiler alınmasına neden olmuştur. Bunun üzerine 21 Ocak 2010 tarihinde formasyon alma hakkı bir takım kriterlerle belirlenmiş ve tezsiz yüksek lisans programı tamamen kaldırılarak yerine iki yarıyıllık pedagojik formasyon eğitimi verilmesinde karar kılınmıştır (Özoğlu, 2010). Özetle, son yirmi yılda öğretmen atama ve yetiştirme konusunda bir istikrar yakalanamamış ve sürekli politika değişikliğine gidilmiştir.

Genel Değerlendirme

Yukarıda verilen değişikliklere toplu olarak bakıldığında, özellikle katılım ve izlemeye ilişkin bir sorun görünmektedir. Örneğin, sekiz yıllık zorunlu ve kesintisiz eğitime geçilirken ve iki basamaklı yükseköğretime geçiş modelinden tek basamaklı modele geçerken, hiçbir bilgilendirme ve danışma yapılmamış, halkın karar alma mekanizmalarına katılımı önemsenmemiştir; öte yandan, bilgilendirme ve danışma açılarından başarılı sayılabilecek müfredat değişikliği ve OKS yerine SBS'lerin getirilmesi gibi düzenlemelerde ise izleme hususu zayıf kalmıştır (**Tablo 1**). Bunun bir nedeni, politika değişikliklerinin aceleyle getirilmesi ve dolayısıyla planlama ve katılıma yeterli zamanın verilmemesidir. Ayrıca, karar alıcıların ve önceliklerin sık değişmesi sonucu, izleme ve değerlendirme çalışmaları zayıf kalmaktadır. Aslında, MEB bünyesinde çok sayıda değerlendirme çalışması yapılmakta; fakat bu çalışmalar, yaygın bir etki bırakmamakta ve kimi zaman mevcut politikaların eksikliklerini ortaya koymaktan ziyade, gerekçelendirilmesi amacıyla yapılmaktadır.

Tablo 1. Son 15 yılda eğitimde yapılan bazı köklü politika değişiklikleri.

	Bilgilendirme	Danışma	Katılım	İzleme
Sekiz yıllık zorunlu ve kesintisiz eğitim (1997)	X	X	X	□
İki basamaklı yükseköğretime geçiş modelinin tek basamağa indirilmesi (1998)	X	X	X	X
Müfredat değişikliği (2004)	□	□	O	X
OKS'nin kaldırılıp yerine SBS'lerin getirilmesi (2007)	□	□	O	O
Tek sınavlı yükseköğretime geçiş modelinin iki sınava çıkarılması (2009)	□	□	□	X
SBS'lerin kaldırılıp yerine tek oturumlu SBS'nin getirilmesi (2010)	□	□	X	X

- X : Yetersiz
O : Kısmen yeterli
☒ : Yeterli

ÖNERİLER

· Eğitim politikalarında köklü değişiklikler yapılması durumunda, bu değişiklikler potansiyel hedef kitleye önceden duyurulmalı ve belli bir plan dâhilinde değişiklikler gerçekleştirilmelidir. Özellikle sınav sistemlerinde değişiklik yapılırken, halen ilgili kademelerde öğrenci olan kişiler düşünülerek, alınan kararların hemen uygulanmasından kaçınılmalıdır.

· Eğitim sistemindeki değişiklikleri izlemeye dönük çalışmalar artırılmalıdır. Eğitim politikalarının doğru ve rahat bir şekilde izlenebilmesi için, alınan kararlara ait net ve açık hedefler konmalıdır. İzlenen bu politikaların, söz ko-

nusu hedeflere ne ölçüde ulaştığı ve ulaşamamışsa neden ulaşamadığı, kamuoyuyla paylaşılmalıdır. Dolayısıyla, ilgili araştırmacı ve vatandaşların, izlenen politikaların sonuçlarına ilişkin verilere ulaşımı kolaylaştırılmalıdır. Bu tür bir yaklaşım, kamu idarecilerinin topluma hesap verebilirliğini artırma potansiyeline sahiptir.

• Okul öncesinden yükseköğretime eğitimin bütün kademelerine ilişkin ayrıntılı verilerin derlenmesi ve bu verilere dayalı analizlerin yapılarak kamuoyuyla paylaşılması, eğitim sisteminin aksayan yönlerini ve gelişimini ortaya çıkarmak açısından oldukça önemlidir. Örneğin, dünyada merkezi sınav yapan EĞİTEK ve ÖSYM benzeri kurumlar, sınavlara giren öğrenciler hakkında oldukça kapsamlı araştırmalar yürütmektedirler. Bu tür araştırmalar, özellikle, yıllar içerisindeki eğilimlerin izlenmesi ve eğitim başarısını etkileyen faktörlerin tespiti adına önemli sonuçlar sunmaktadır. Benzer şekilde, Türkiye’de 2010 KPSS kopya skandalıyla başlayan ve 2011 YGS’de bir takım kopya iddialarıyla devam eden süreçle birlikte, ÖSYM gibi kurumların güvenilirliği sarsılmıştır. Bu tür kurumların, yapılan sınavlara ilişkin verileri paylaşması ve şeffaflığı artırmaya dönük adımlarını artırmaları, kamuoyunun güveninin yeniden kazanılması adına önemlidir.

• Hesap verebilirliği artırma adına yapılması gereken bir diğer husus, halk tarafından seçilen TBMM ve özellikle Milli Eğitim, Kültür, Gençlik ve Spor Komisyonu üyelerinin, izlenen kamu politikalarının takibi konusunda daha aktif davranması gerektiğidir. Hem yapılan kamu harcamalarının etkinliğinin ortaya konması hem de yapılan eğitim reformlarının sonuç verip vermediğinin halk adına sorgulanması hususunda, ilgili kamu kurum ve kuruluşlarının Meclis tarafından izlenmesi sembolik değere sahiptir.

• Eğitim politikalarını izleyen gerek MEB içindeki gerekse de dışındaki kurumların kapasitesi güçlendirilmelidir. 2011 yılında MEB teşkilatının yeniden düzenlemesiyle birlikte kurulan eğitim politikalarını izleyecek birimlerin, bağımsız bir şekilde çalışması ve izlenen politikaların geliştirilmesi adına bir takım önerileri geliştirmeleri, kamu kaynaklarının etkili bir şekilde kullanılmaları açısından oldukça önemlidir. Bu minvalde, YÖK’ün yükseköğretim politikalarını izleme ve yönlendirme adına yaptığı çalışmaları, kamuoyuyla paylaşması, yükseköğretimde katılımcılığı artırma adına önemlidir.

Kaynakça

- Çavuşoğlu, A. (2011). Yükseköğretime geçişte katsayı uygulaması. SETA Perspektif. No:3. Ankara: Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı.
- Gür, B. S., Çelik, Z. (2009). Türkiye'de millî eğitim sistemi: Yapısal sorunlar ve öneriler. (Rapor No. 1). Ankara: Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı.
- Gür, B. S., Çelik, Z. (2010, 12 Temmuz). Sınavsız kaygısız bir gelecek için. Star. <http://www.stargazete.com/acikgorus/sinavsiz-kaygisiz-bir-gelecek-icin-haber-276973.htm>
- MEB. (2007). 64 soruda ortaöğretime geçiş sistemi. Ankara: MEB. http://oges.meb.gov.tr/docs/64_soru.pdf
- OECD. (2001). Engaging citizens in policy making: Information, consultation, and public participation. OECD Public Management Policy Brief, No: 10. Paris: OECD.
- OECD. (2006). Education policy analysis: Focus on higher education. (2005-2006 editon). Paris: OECD.
- Özoğlu, M. (2010). Türkiye'de öğretmen yetiştirme sisteminin sorunları. SETA Analiz, No: 17. Ankara: Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı.
- YÖK. (2007). Öğretmen yetiştirme ve eğitim fakülteleri (1982-2007). Ankara: Yükseköğretim Kurulu.
- Çelik, Z. (2010). Meşruiyet krizindeki ÖSYM. SETA Yorum. 8 Aralık 2011 tarihinde erişilmiştir: <http://www.setav.org/public/HaberDetay.aspx?Dil=tr&hid=48024&q=mesruiyet-krizindeki-osym>

POLİTİKA GELİŞTİRME SÜRECİNDE SİVİL TOPLUM KURULUŞLARI

Ahmet ÖZER*

Özet

Türkiye'de sivil toplum tarihi ve geleneği vakıflarla başlar, dernek ve sendikalarla günümüze kadar devam eder. Vakfın tarihi yaklaşık bir asrı geride bırakırken, eğitim sendikalarının resmi tarihi ise, yaklaşık yirmi yılı geçmemektedir. Sivil toplum örgütlerinin toplumsal işlevi; merkez ve merkezleşmiş kurum, kuruluş ve şirketler ile bireyler ve çevre arasında oluşan dengesizlikleri ve adaletsizlikleri gidermek için kurulan örgütlü toplumu ifade eder. Devletin yetişemediği yerlere yetişi, düşünülmeyen ve göz ardı edilen kesimi düşünüp kurum ve kuruluşlara sorumluluklarını hatırlatan, gerektiğinde baskı kuran STK'lar içerisinde eğitim sendikalarının geç kurulmaları ve faaliyetlerine geç başlaması, sağlıklı politika geliştirme adına toplumda önemli bir boşluğun yaşanmasına neden olmuştur. Bu boşluk nedeniyle Türkiye'deki genel anlamdaki sendika vizyonunu, misyonunu, fonksiyonunu ve imajını da sınırlı alanlara ve anlamlara hapsedmiştir. Ayrıca, toplumun en eğitilmiş kesimlerinden olan eğitim sendikalarının uzun süre kurulmasına izin verilmemesi, merkez ve çevre arasındaki ilişkilerin hem niteliğini hem de çözümleri zorlaştırmış ve uzun sürece yaymıştır.

Eğitim sendikaları, 21. Yüzyıla girerken, sorumluluğunun bilincinde olarak varolan sorunları derinleştiren değil, çözümleriyle birlikte kamuoyunda gündem oluşturan; şikayetçi olduğu konuların çözümü için sadece karşıdan çözüm bekleyen değil, çözüm üreten ve yeni politikaların geliştirilmesine öncülük eden bir misyonla toplumsal işlevini yerine getirmesi gerekmektedir. Eğitim sendikalarının asıl görevi, eğitim sektöründe çalışanların özlük hakları, sosyal ve siyasal haklarını elde etme mücadelesinin yanı sıra; belli aralıklarla toplanan Milli Eğitim Şurası çalışmalarında, YÖK, ÖSYM'nin yapısı ve çalışma sistemi konularında, yurt dışı eğitim politikası ve yabancı dil öğretimi tartışmalarında dünyadaki gelişmeleri de dikkate alarak ilgili kurumlara alternatif çözümler ve yeni politikalar üreten nitelikli bir örgüt olmalıdır. Bu çalışmada, genel olarak Türkiye'deki eğitim sendikalarının, özel olarak da Eğitim-Bir Sen'in, bugüne kadar eğitimle ilgili kalıcı ve nitelikli politikaların geliştirilmesi yönündeki çabaları ele alınacak, ayrıca gelecekte ne gibi eğitim politika ve stratejilerinin geliştirilmesine öncülük edecekleri konuları üzerinde durulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Sendika ve Eğitim, Eğitim Sendikası, Eğitim Politikası, Sivil Toplum Örgütleri, Türkiye'de Eğitim Politikası.

Giriş

Yakın zamana kadar Türkiye'de politika deyince akla ilk önce parti ve partiler arası yapılan tartışmalar gelmekteydi. Biz bu kavramı çok sınırlı alanlarda kullanmaktaydık. Türkiye'nin ve insanlarımızın çehresi değiştiğinde, ufku açıldıkça, dünyayı daha fazla tanıdıkça bu kavramın sadece siyasetle ve partilerle sınırlı olmadığını gördük ve anlamaya başladık. İlk önce eğitim politikaları tartışılmaya başlandı, sonraları 1960'lara kadar, yani TÜBİTAK'ın (1963) kuruluşuna kadar devlet katında pek tartışılmayan bir konu olarak "bilim politikası" gündeme gelmeye başlandı. Her iki konu da, Türkiye'nin geleceğini, gelecekte de Türkiye'nin yerini belirleyecek olan önemli konulardır. Ekonomik büyümeyle, uluslararası siyasetle eşgüdüm içinde ve eşzamanlı olarak ele alınması ve ciddiyetle üzerinde durulması gereken konulardır.

*Eğitimciler Birliği Sendikası Genel Sekreteri / ozer38@gmail.com

Değişim, sadece politika kavramının algılanmasında ve tanımında yaşanmamıştır; 21. yüzyılın başlarından itibaren aynı zamanda sendika kavramında da birtakım değişimler olmaya başlamıştır. Yakın zamana kadar sendikacılık denildiğinde, görev tanımından ve asli görevinden çok, farklı alanlarda ve yerlerde gücünü kullanan, baskı kuran bir anlayış ve davranış olarak algılandı. Kendine yakın olan partilerle birlikte hareket eder, üyelerinin aleyhine dahi olsa asli görevini unutup partiyle hareket etmeyi yeğlerdi. Kendi üye ve çalışanlarının çıkarlarından ziyade, partilerin ya da hükümetlerin çıkarlarına göre hareket etmeye çalışırdı. Halen de tam olarak bu hastalıktan sendikalar kurtulmuş değildir. Bunun temel nedeni, ideolojinin her şeyin üstünde yer alması ve üstün tutulmasıdır. Sadece ideolojilerin, duyguların ve heyecanın yönlendirdiği bir sendika anlayışı ve yaklaşımı söz konusuydu. Artık sendikalar, bu tür politikalardan sıyrılıp asli görevlerine dönmeli; kendi çalışanlarının sorunları ekseninde politika üretmelidir. Sendikaların; slogan sendikacılığından, sokak sendikacılığından, parti sendikacılığından; düşünen, üreten sendikacılığa, kendi görev tanımı içinde derinleşen ve bir tarafı sürekli çözüm üreten bir fikir ve proje sendikacılığına dönüşmesi gerekmektedir. İşte bu sorumluluk bilinciyle, bu vizyon ve misyonla, Eğitim-Bir-Sen olarak, "21. Yüzyılda Türkiye'nin Eğitim ve Bilim Politikaları" Sempozyumu'nu düzenledik. Türkiye'de bildik sendikacılığın dışına çıkarak, slogan üreten, kavga ve gürültü çıkaran sendikacılık yerine; çözüm üreten, rekabet edebilen bir sendikacılığı tasarlamaya ve kurmaya çalışıyoruz.

Sendikaların asli görevlerinin başında, diğer sivil toplum kuruluşları (STK) gibi, merkez ile çevre arasında birtampon vazifesi görmesidir. Yani devlet ya da devasa şirketlerle toplum ve bireyler arasında üçüncü amaörgütlü bir aktör olarak yer alır. Bir toplumda sendika, dernek ve vakıf gibi STK'lar ne kadar az ise, o toplumda özgürlük, dayanışma, birliktelik, birbirini anlama ve diyalog da o kadar zayıf demektir. Bir ülkede sendika başta olmak üzere ne kadar STK'lar varsa, o ülkede demokratikleşme, özgürlük, kendiliğindenlik ve sorumluluk o kadar fazla demektir. Çünkü demokratik toplum, örgütlü toplum demektir. STK'ların zayıf olduğu toplumlarda, güçlü olanlar (devlet ya da büyük şirketler) örgütlenmemiş, kendi başlarına yaşayan bireyleri istediği gibi yönlendirir ve ezerken; STK'ların olduğu yerde bireylerin hakları korunur. Devlet ve büyük şirketlerle bireyler arasında bir denge kurulur. Devletin görevmediğini gören, duyamadığını duyuran, uygulamak istemediğini uygulatan bir aktördür, sendikalar. Her zaman devlete karşı çıkmaz, bazen ona yardımcı da olur. 17 Ağustos depreminde olduğu gibi, devletin ulaşamadığı yerlere ulaşır, göremediği kesimleri görür, gezemediği yerleri gezer, düşünemediğini düşünüp proje olarak üyelerine ve topluma faydalı olmaya çalışır.

İşte "21. Yüzyılda Türkiye'nin Eğitim ve Bilim Politikaları" Sempozyumu'nu, devletin ilgili kurumlarına katkı sağlamak, eğitim camiasının, öğretmen ve öğretim elemanlarının ne düşündüğünü, yaşadığımız yüzyıla ilgili olarak ne düşündüklerini orta koymak için düzenlemeye karar verdik. Gerektiğinde

çalışanların haklarını savunmak için sokakta mücadele de verdik ve veririz; aynı zamanda fikir ve öne sürdüğü projelerle kurum ve kuruluşlara destek oluruz. Bu bakımdan, sendikamız asli görevini unutmadan ve görev tanımı içinde Türkiye için “eğitim ve bilim politikalarının” gelişimine katkı sağlamaya devam edecektir.

Burada, yakın zamanda yaşamış olduğumuz, Türkiye’yi ve özellikle öğretmenlerimizi üzen iki olayı gündeme getirmek istiyorum. Devletin ve kurumların beklenmeyen olay ve durumlara karşı ne kadar cevap verebilir ve ne kadar hazır olduklarını göstermek bakımından önemli gördüğüm bir konuyu tartışmaya çalışacağım. Kurumlarımızın sosyal politikası var mıdır ve ne kadar donanımlı ve geleceği hesaplayabilen bir sosyal politikaya sahiptir? Bu soru hayati bir sorudur, özellikle de afetler yaşandığında.

Biliyorsunuz, Van depreminde çok sayıda insanımızı ve 75 meslektaşımızı kaybettik. Bunlar hepimizi üzdü. İnsanlarımız evsiz, yurtsuz ve okulsuz kaldılar. Öğretmenlerimiz de evsiz, okulsuz ve kısmen öğrencisiz kaldılar. Devlet ve millet olarak, tüm STK’lar olarak hepimiz oradaydık. Güzel bir dayanışma örneğiydi. Fakat eksikliğini hissettiğimiz ve gördüğümüz şeyler de vardı. İşte bunlardan biri, devletin ve kurumların afet sırasında ve sonrasında yeterli hazırlığının olmadığıdır. Özellikle de bir eğitimci ve sendika yöneticisi olarak sosyal politikaların yetersiz olduğunu gördük. Türkiye’de artık devletin ve kurumlarının, ani krizlerde ve olaylar karşısında hazırlıklı olup sosyal politika geliştirmesi gerekmektedir. Yani bir afet, olaylar politikası ya da sosyal politikası ve uygulama projesini tasarlaması ve geliştirmesi gerekmektedir. Deprem sonrası öğretmenlerimiz dramatik olaylar yaşamaya devam ettiler. Van’da görev yapan bazı öğretmenlerimiz, evlerinin yıkıldığını, barınacak prefabrik ya da konteynırlarının olmadığını, yerli olmadıkları için bir yer de bulamadıklarını söyleyerek bizden yardım istediler. Kendi hayatı soğuktan tehlike içinde olan bir kişi başkasının hayatını, öğrencilerin hayatını, eğitimi ve öğretimi nasıl düşünebilir ve nasıl düşünmesini, görev yapmasını bekleyebiliriz. Eğitim politikası içinde artık afet politikası da olmalıdır. Deprem kuşağında yer alan ülkemizde buna acil ihtiyaç olduğu bir kere daha ortaya çıkmıştır. Biz, özellikle Milli Eğitim Bakanlığı’na, böyle bir yapılanmaya gidilmesi gerektiğini öneriyoruz.

Bu noktada şu anekdotu da anlatmadan geçemeyeceğim. Van depreminin hemen akabinde çeşitli illerden arayan şube yöneticilerimiz, arama-kurtarma ekibi oluşturup eğitim almak istediklerini, tüzüğümüzün buna izin vermediğini sordular. Ben de bu davranışın çok önemli olduğunu, tüzüğümüzün bu tür durumlarda imkanlar ölçüsünde her türlü çalışmaya müsaade ettiğini söyledim.

Yakın dönemde yaşanan ikinci bir olay ise, öğretmenlerimizin teröristlerce kaçırılması hadisesidir. Ve bu durum karşısında ilgili kurumlarımızın gerekli önlemleri alması ve politika geliştirmesi gerekmektedir. Eşit işe eşit ücret politikasıyla maaş skalasındaki yeri giderek aşağılara düşen öğretmenlerimiz,

hayatını tehlikeye atarak görev yapmaktadır. Öğretmenlerimizin şevkini kıran bu tür olaylara karşı, yeni politikalar geliştirilmelidir. İllerin ve bölgelerin niteliğine göre, öğretmenlerimiz eğitilmeli, tehlike karşısında nasıl hareket etmeleri gerektiğiyle ilgili eğitimler verilmeli ve onların emeğinin maddi karşılığı da verilmelidir.

Atama bekleyen yüz binlerce öğretmen adayı için de sağlıklı politikalar belirlemek zorundayız. 'Benim şu kadar ihtiyacım var, gerisi ne yaparsa yapsın' demek bir politika değildir. Atanarlara ilişkin politikalar da yeterli değildir. Atanamayan yüz binlerin bozulan psikolojileri, onları intihara kadar götüren olumsuz şartların düzeltilmesi için politikalar üretmek zorundayız.

Yıllardır 24 Kasım Öğretmenler Günü'nde eğitim çalışanlarına moral ve motivasyon için ikramiye talebinde bulunuruz. Yıllardır söylediğimiz halde bir türlü gerçekleşmedi. Hâlbuki eğitim öğretimde en önemli unsur moral ve motivasyondur. Bunun, küçük de olsa, ikramiyelerle, ödüllerle sağlanması mümkündür. Bu noktada yeni moral ve motivasyon politikaları ortaya koymak durumundayız. Kısacası, ilgili kurumlarımızın ani olaylar karşısında çalışanlarla ilgili refleksi dönüşen ya da otomatige bağlanmış gibi politikalar geliştiren bir hüviyete kavuşması gerekmektedir. O da ancak sosyal politikalar geliştirilerek olacaktır.

Sendikaların eğitim ve bilim politikalarıyla ilgili bugüne kadar nasıl bir rol üstlendiklerine ve nasıl bir yöntem izlediklerine bakılacak olursa, birçok alanda değişik çabaların olduğu, bunların başını ise Eğitim-Bir-Sen'in çektiği görülecektir.

Eğitim sendikası olarak, Milli Eğitim şuralarında aktif görev aldık ve bazı kararların çıkmasına yardımcı olduk. Bazı hatalı girişimlere karşı erken uyarı görevi görerek, hatanın önüne geçmeye çalıştık. Bu yıl gündeme getirilen ithal öğretmen konusunu, kamuoyunda kavimler göçü diye yankı bulan öğretmenlerin rotasyonunu engellemek gibi. ÖSYM sınavlarında yaşanan istenmeyen olaylar karşısında olayı politikleştirmeden gerekli önlemin alınması için baskı oluşturduk. Sözleşmeli öğretmenlerin asil öğretmenliğe geçişinde etkin bir politika güttük. Ama diğer taraftan bir üniversite gibi araştırmalar da yapmaya devam ettik. İşte bunlardan bazıları:

Öğretmen Memnuniyeti Araştırması, üniversiteye hazırlanan öğrencilerinin 'Mesleki Tercihleri Yoklaması',

- 2009 yılında yaptığımız Uluslararası Eğitim Felsefesi Kongresi,
- Türk Eğitim Sisteminde Yeni Paradigma Arayışları Sempozyumu,
- AB Sürecinde Eğitim Reformu Sempozyumu,
- Gelecek İçin Eğitim Raporu,
- Eğitim ve İnsani Bilimler Dergisi (Hakemli),
- Eğitime Bakış Dergisi (Üç aylık bilimsel dergi),
- Beş yıldan beri düzenlediğimiz 'Öğretmen Hatıra Yarışmaları',

Öğrencilere yönelik yapılan çalışmalar

- a- Bilgi yarışmaları,
- b- Mektup yarışmaları,
- c- Şiir okuma yarışmaları v.b,

Eğitim Çalışanlarının Sorunları ve Çözüm Önerileri Şurası,
Milli Eğitim şuralarına aktif katılım ve hazırlanan kitaplar,
Müdürlük ve müdür yardımcılığı sınavlarına hazırlık kitapları ve seminer notları, deneme sınavları,

Memur-Sen öncülüğünde Yeni Anayasa Araştırması,

Eğitim-Bir-Sen Stratejik Araştırmalar Merkezi'nin (EBSAM) yaptığı onlarca araştırma.

Bütün bu araştırma ve girişimleri, slogan ve sokak sendikacılığını aşarak, bilimsel veriler ışığında ne gibi eğitimin ve eğitim çalışanları politikasının olması gerektiğiyle ilgili çözüm üretmenin bir çabası olduğundan dolayı yapmaya çalıştık.

Yeni kurulan 61. Hükümete bakıldığında, bazı bakanlıklar değiştirilmiş, bazılarında da yeniden yapılanma çabası sürmektedir. DPT, Kalkınma Bakanlığı oldu. Sanayi ve Ticaret Bakanlığı, Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı'na dönüştürüldü. Milli Eğitim Bakanlığı'nda yeniden yapılandırma faaliyeti var. Bütün bunlar, gelecek günlere yeni bir hazırlığın yapıldığını işaret etmektedir. Bunları erken görerek, yeni kurulan bakanlıklara ve politikalarına esin kaynağı olmak ve yeni dönemde STK'larla bazı ortak projelerin yapılması gerektiğini hatırlatmak amacıyla biz bu geleceğe bismillah diyerek tuzumuzu katmış oluyoruz.

Dilerim bu tür etkinliklerle 21. yüzyılı, bir önceki yüzyıldan farklı kılarız.

SORULAR ve CEVAPLAR

BAŞKAN R. KAPLAN: Konuşmacılarımız konuşmalarını tamamladılar. Kendilerine oturma ile ilgili olmak üzere soracağınız soruları almaya başlıyoruz, buyurunuz

MUSTAFA KIR: Hocam her şeyden önce bu sempozyumu düzenlediğiniz için sizlere çok teşekkür ediyorum, gerçekten çok faydalı bir sempozyum oldu, fakat bir telaşımı dile getirmek istiyorum. Haklar söz konusu olduğundan iki gündür hep öğretmenler söz konusu oldu. Elbet öğretmenlerimizin mağduriyeti hiç şüphesiz giderilmelidir ve elbette yeterli değildir, bu hepimizin kabulü. Fakat daha çok zaten buraya gelenler üniversite temsilcileri boyutunda gelenlerdir. Şimdi üniversite çalışanlarıyla ilgili olarak... zaten üniversiteden daha çok gelenler burada bulunuyor. Buna rağmen sadece bir tek kişi öğretim elemanlarının öğretim üyelerinin mağduriyetlerini dile getirdi. O da Ahmet Hocam yanımızda bulunan Sayın Rektörümüzü Ramazan Hocamdı, kendisine o yüzden çok teşekkür ederim. Bizim hissiyatımızı dile getirdi. Şimdi Ahmet Hocam şöyle bir durum var; bizler hakikaten üniversitelerde çok çeşitli kesimlere uğruyor ve onları sendikamıza üye yapmaya çalışıyoruz. En muhafazakârından en uç kesimine kadar herkese hitap etmeye çalışıyoruz. Bazen bize yakın dediğimiz arkadaşlarımızı bile üye yapamadığımız oluyor, ama karşı tarafı biz üye yapamıyoruz böyle bir durum ortaya çıkıyor. Geçenlerde arkadaşımız "sen falancayı üye yapmışın" dedi, "evet yaptım" dedim, "ben de utandım" dedi "gerçekten utandım" dedi. "Sen onu bu sendikaya mı üye yaptın getir bende imzalayacağım" dedi. Hocam biz şimdi bu kişileri sadece haklarını ve taleplerini dile getirdiğimiz ve onlara menfaat sağlayabildiğimiz ölçüde sendikamızda tutabiliriz. Şimdi ben buraya geliyorum arkadaşlar sendikadan ayrılacağız diyorlar. Dile getirin ve çözüm bulun. Öğretim üyeleri yıllardır ihmal edildi, öğretim elemanları yıllardır ihmal edildi. Artık şunu duy-mak istiyoruz, Eğitim Bir Sen çıkıp Tv ekranlarında şunu söylemeli diyorlar, ... "biz araştırma görevlerine seyyanen şu kadar öğretim görevlerine seyyanen şu kadar zam aldık arkadaşlar desin" diyorlar, hocam bu hakikaten büyük bir problem teşekkür ediyorum.

BAŞKAN R. KAPLAN: İsterseniz bu soruya ben kendi katkımla cevap vereyim. Şimdi öğretmenler yâda üniversite öğrencileri kendi arasında şu ya da bu şekilde örgütlenmiş bir güç haline gelmiş doğrumu doğru. Ben bu sendikanın kuruluşunda bulunduğum için şunu ifade edeyim. Ben bulunduğum zaman doçenttim ve benden başka ikinci bir akademisyen hatırlamıyorum yanımda. Şuna geleceğim. Üniversitedeki akademisyenler idari personel bu konuda bir gayret sarf etmişler mi? Yok böyle bir dertleri. Var mı? Yok, ama paylaşımda söz sahibi olmak istiyorlar doğru mu? Onun için Anadolu'da bir tabir vardır biliyorsunuz, "harmanda izi olmayanın yemeye yüzü olmaz" diye. Önce harmanda bir izi olacak ondan soran diyecek ki arkadaş "ben sana omuz veriyorum katkı veriyorum, ama sen beni müdafaa etmiyorsun." Şimdi bu-

rada bizim olduğumuz dönemden o dönemi bilen arkadaşlarımız var, sonradan katılan arkadaşlarımızda var. Ben o yıllarda tüm Türkiye'de topu topu on akademisyen olduğunu zannetmiyorum Biz Türkiye'yi dolaşıyorduk Akif Abi ile... Isparta ya gittik. (Benim memleketim Isparta.) Akif Abi ile kış günü oraya gittik, arabayı ben kullanıyorum ve ben o günlerde bir kaç yerde de görev var biliyor musunuz? Sivil toplum olarak başkan yardımcısı, başkan falan filan... Ben memleketime gidiyorum Akif Abi ile. Bizi karşılayan kaç kişi biliyor musun? On kişi on, içerisinde bir akademisyen olsa keşke. Ve o gün o kadar üzüldük ki Akif Abi ile. Akşam çay içiyoruz, bir heyete müthiş asabı bozulduğu için ne sorarsa ters cevap veriyordu. Hatırlıyorsun değil mi? O bakımdan aziz kardeşim, birazda meseleye böyle bakalım. Bu böyledir başka türlü bunun yolu olmaz. Eğitim Bir Sen olarak konfederasyon oluşmasa idi, bu güç bunun sesini duyuramazdı İşte güç dediğimiz şey, ses değimiz şey bu. Onun için buna önem vermek lazım, bu sadece Eğitim Bir Sen'le sendikaya gelen anlamda değil, nereye giderse gitsin hangi sendikaya üye olursa olsun, olsun da yani o güç Türkiye'de demokratik bir güç olarak varlığını duyursun. Bizim baştan beri söylediğimiz şey bu aslında, herkesin kendi tercihine saygı duymak gerekir elbette. Bu sendika tercihler noktasında toplumun sempatisini kazanan bir yol izlemiş ki bugüne kadar gelmiş. Kanaatimiz o ki bundan sonra böyle güzel işlerde bulunur. Lütfen buyurunuz mesele zaten anlaşıldı.

AHMET ÖZER: Değerli arkadaşlarım bu konuda endişeniz olmasın. Biz özetle talepler noktasına hiç bir talebi diğerinden ayırmadık. Son talebimizde olan ek ödemelerle ilgili talebimizde de Sayın Başbakan'a iletilen taleplerde de öğretim elemanları da öğretmenler de işin içerisinde ve biz bunu eğitim öğretim hizmetleri olarak olayı değerlendirdik. Başka kurumlarda var, ama biz sadece özellikle burayı değerlendirdik. Din hizmetleri var, güvenlik hizmetleri var, bu ek ödemededen yararlanmayan, ama biz kendi alanımız olduğu için eğitim ve öğretim hizmetleri olarak; hem öğretmenleri hem de üniversitede akademisyen olan tüm arkadaşlarımızı olayın içine dahil ettik. Bu konuda benim cümlemde belki bunlarda yer alsaydı daha hoş olurdu. Şüphesiz sevgili hocam, ama bu konuda endişeniz olmasın.

BAŞKAN R. KAPLAN: Teşekkür ediyoruz. Mustafa Bey buyurunuz.

M. KIR: Değerli hocam, benim Bekir Hocamdan açıklamasını ve genişletmesini istediğim bir sorum olacak. Milli eğitim politikalarını belirleme sürecinde, özellikle danışma konusunda bir şey söylemek istiyorum. Danışmayı sayın bakanlarımız çok yanlış anlıyorlar, danışmayı karışma talimat alma gibi değerlendiriyorlar. Bu konuda kimseyi yaklaştırmama, kimsenin görüşünü almama, kimseden istifade etmemeyi kendilerine göre bir erdem kabul ediyorlar.

BAŞKAN R. KAPLAN: Mustafa Bey bu çok ağır bir genelleme değil mi? Sözüne giriyorum ama o kadar değil...

M. KIR: Daha önce milli eğitim şûraları yapılıyor ve karar alınıyor. Genel olarak ifade edeyim, çok kararlar alındı... Meslek liselerinin yeniden yapılandırıl-

ması, işte %70 %30 oranında veyahut ek ders ücretlerinin 10 saate çıkarılması. 632 sayılı kanun hükmündeki kararname 666 sayıya bakıyoruz yansıması hep menfi yönde. Elbette bir takım müspet anlamda düzenlemeleri yok... Sendikalarımız bize danışmadan yapıldı bunar diyorlar. Sendikalar Sivil Toplum Kuruluşları şimdi Sayın Başkanım Değerli Hocam, bırakın farklı iktidarların farklı bakanlarını farklı uygulamalarını; aynı iktidarın kendi bakanlarının bile ortaya koymuş oldukları politikaları veyahut ta politikasızlıklarını ortadan kaldırmayı hedeflemektedirler... Bunun izini buradan kaldıracam düşüncesi ile gelmek. Veyahut siyasi partilerin eğitim politikası olsun her yapılanı kadrolaşma olarak değerlendirip intikam alma hırsı ile iktidara heveslenmeleri, Türkiye'de ne kadar eğitim politikalarını müspet anlamda belirleyici olabilir. En azından dış politika gibi değişmez değiştirilemez evrensel temele dayanan hususlara en azından kimsenin dokunmadığı dokunmaması gerekirken, bugün işte mevcut şu anda yaşadığımız bir durum maalesef. Bu Milli Eğitim Bakanımız tarafından su yüzüne çıkmıştır. Onu ifade ediyorum. Şu anda herkes küskün, herkes kırgın, herkes azarlanmış, herkes dışlanmış. Böyle olmasa bile böyle hissediliyor. Bunun en iyi yansıması budur. Sonuç olarak şunu ifade ediyorum. Gerçekten ilgililer ve yetkililer olarak herkes hakkı ve sorumluluğunu bilerek gerçek anlamda uyarılması lazım diye düşünüyorum, üniversite hocalarımız tarafından ve sivil toplum kuruluşlarımız tarafından. Bekir Hocam dedi ki; milli eğitim politikalarını belirlemek üzere, bir grup başkanı kuruldu. Özellikle belki şuraya bakanlarımız gelse idi, bütün grup başkanlarını burada görebilirdik. Herkes gelirdi burayı izlemeye, ama böylesine önemli bir toplantıyı baştan sona kadar milli eğitimde bir grubun burada izlemesi gerekirdi böyle bir şeyde göremiyoruz. Teşekkür ediyorum.

BAŞKAN R. KAPLAN: Mustafa Beye teşekkür ediyoruz. Tabi şu anda arkadaşlarımız tam ona cevap verebilecek kişiler değil, muhatapları değil bence... Hocam biz ...muhatap olarak sormuyoruz.

BAŞKAN R. KAPLAN: Lütfen ben devam edeyim, hayır elbette icra makamında olan arkadaşlar şu anda iyi biliyor. Yani bu anlamda doğru yalnız bunlar karşılıklı görüşme ile halledilecek meselelerdir. Yanlış algılamalar varsa onların üzerlerine gidilir, herkes uyarılma görevini yapar, danışma görevini yapar, ne kadar dikkate alınır o ayrı bir şey. O anlamda söylüyorum elbette ki buralar, bu anlamda bizim kanaatleri paylaşacağımız noktalar.... Yani şöyle olsa idi aramızda ki bakanlıktan da icra makamın dada katılan biri, kaldı ki... o bile bakanlığı ne kadar temsil eder ve birebir alakalı şeyler söyleyebilir ama, Bekir Bey yada bir başka arkadaşımız bir şey söyleyeceklerse buyurusunalar buyurunuz.

B. GÜR: Bu bir yorum olduğu için hocam o anlamda belki söz vermek istemedi. Yoksa sizin katkınız benim için önemli yani düşündüğüme paralelde bir şeyler söylediniz. Fakat hani şunu vurgulamak lazım. Yani bu öğretmenlerinde bakanlarla iyi bir diyaloga geçmesi lazım. Şöyle bir örnek vereceğim: Fransa'da da biz de gibi iki yılda 2004 yılında 2005 yılında bir müfredat re-

formu oldu. Ve bir süre sonra çok sayıda öğretmen kitap yazdı. Bu değişim şöyle sıkıntılı böyle sıkıntılı şeklinde eleştiren kitaplar yazdılar. Biz de bu anlamda bizim biraz daha iyi diyalog kanalları kurmamız lazım. Kendimizi ifade etmemiz lazım. Yani Bakanın tarzı ile ilgili yahut çalışmalarla ilgili bir sıkıntı varsa, bence bu tür kurumların derleyip toparlayıp Bakana iletmesi lazım. Bu bir karşılıklı öğrenme süreci, eminim ki Bakan da bu süreçten bir takım şeyler öğreniyor. Bizlerde öğreniyoruz, dolayısıyla burada karşılıklı yani birbirimizi etkileyebilecek bir şekilde dil, bir mekanizma kurmamız lazım diye düşünüyorum.

BAŞKAN R. KAPLAN: Peki başka... buyurunuz.

BİR DİNLEYİCİ, Sayın Hocam teşekkür ediyorum. Ben Bekir Beyle İpek Hanıma birer soru sormak istiyorum. Ahmet Beyin tebliğine çok küçük bir katkıda bulunmak istiyorum ve çok küçük bir soru sormak istiyorum, izin verirseniz. Bekir Beyle İpek Hanım son on beş yılda Türkiye'de eğitim alanında meydana gelen köklü değişiklikleri ortaya koyan, benim hissettiğim kadarı ile eğitimdeki politika değişikliklerinin başarısını arkadaşlarımız milli eğitim komisyonunun işlevsizleştirilmesinde, verilerin değerlendirilmesinde sonuçların izlenmesine danışmanlık faaliyetlerinin yürütmesine bağlıyorlar. Bütün bunların yanında eğitim politikalarının başarılı olması için eğitimin vizyonunu eğitimcinin nosyonunu misyonunu fonksiyonunu belirleyen bir eğitim felsefesine eğitim politikasının dayanması gerekmez mi? Ahmet Beyin sorusunu sonramı sorayım, yoksa devam edeyim mi?

BAŞKAN R. KAPLAN: Yok, sorunuz bir taraftan.

DİNLEYİCİ, Ahmet Beyin tebliğine küçük katkı şu, politika kavramının değiştiğinden söz etti. Aslında politika kavramının aslı zaten bu sempozyumda ortaya konan anlamı içeriyor. Politik kavramı "politikos"a dayanıyor. "Politikos, politiyeye" dayanıyor... Antikçe, Yunanca bir kavram polis biliyorsunuz bir kent devleti. Politikos kent devleti ile ilgili olan her şey demek. Dolayısıyla eğitimin, bilimin politikasından söz edilmesi kavramı son derece geniş çaplı ortaya koymak demektir. Sorum da şu: yaşayan bir Alman filozof, J. Habermas diyor ki "Sivil Toplum Örgütlerinin çalışmalarına, önerilerine sırtını dayayan sivil otoriteler başarısız olur." Gerçekten de öyle dünya ya baktığımızda, bunun birçok örneği var Sivil Toplum Örgütleri siyasal otoriteden bağımsız hareket eden kuruluşlardır. Türkiye özelinde düşündüğümüzde gerçekten Türkiye de özellikle düşünsel akrabalıktan dolayı Sivil Toplum Örgütlerinin bağımsızlaş-tıklarını söyleyebilir miyiz? Teşekkür ediyorum.

BAŞKAN R. KAPLAN: Ben de küçük bir buna katkı yapayım. Lütfen konuşman devam etsin, aslında politika ya da bu işin felsefesi, insanın ruhunun varlığı ile vardır, ondan bağımsız düşünülemez. Yani bir işe anlam vermeniz o işin politikasıdır, ama biz dar çerçevede bunu siyasi eylem kapsamında düşünürsek, o zaten işin bir cüzi, parçasıdır. Yoksa eğitim politikası bilim politikası efendim, tabiat politikası felsefi anlamda düşünürsek bu tabi insanın var oluşu ile beraber var. Buyurunuz.

B. GÜR: Tabi bütün politika değişiklikleri hocam çok haklı bir felsefeye dayanıyor. Biz diyelim ki "öğrenme nedir?" sorusuna psikolojik olarak sormadan önce öğrenmeyi tanımlamanız lazım. Orda bir takım tabi doğal olarak felsefi varsayımlarınızın olması lazım. Mesela diyelim 2004 yılının müfredat reformuna geçerse, öğrenci merkezli olarak olursa ya da öğrenci daha aktif olursa daha iyi öğrenir. Bu felsefi yaklaşımı esas alan bir müfredat geliştirildi. Dolayısıyla bütün politikaların temelinde bir felsefe var, ama burada bence farkında olmadığımız şey su. Asıl felsefe açısından benim sıkıntılı gördüğüm husus şu. Biz bütün herkesi aynı tip olarak görme eğilimindeyiz. Yani bu pozitivistten kalma bir bakıyemiz. Yani milli eğitim olarak biz ne yapıyoruz? Mesela diyoruz ki artık öğrenciler daha aktif olsunlar. Eskisi gibi olmasınlar yani işte ezberci olmasınlar vs. tarzımız aynı yani. Daha önce başka bir şeyi savunuyorduk. Şimdi başka bir şeyi savunuyor ve aynı katıyetle aynı kesinlikle savunuyoruz. Oysa mesela şöyle bir tarz bence daha doğru olurdu. Öğrenciler bazı bilgileri daha didaktik tarzlarda öğreniyorlar, ezberde yapmaları gerekiyor. İşte çarpım tablosunu ezberliyorlar, belirli süreleri ezberliyorlar, ama bunun yanında daha diyalog gerektiren bir takım argüman gerektiren derslerde konularda söz konusu. Diyelim felsefe öğretiyorsunuz, siz sadece felsefe ezberi ile yetinemezsiniz. Ya da diyalog geliştirmeniz bekleniyor. Bunun yanında öğrencinin kendi bilgilerini inşa etmesi gerekiyor. Dolayısıyla hani tek bir felsefeden ziyade ya da tek bir öğrenme tarzından ziyade, bu çeşitliliğe izin veren insanların farklı talepleri olduğunu gözeten bir çoğulcu yaklaşımın benimsenmesi gerekir diye düşünüyorum. Genel olarak eksiklik bu. Yani biz bir yaklaşımı esas alıyoruz ve o yaklaşımı herkese aynı biçimde uygulamaya çalışıyoruz. Bu bence sıkıntılı. İpek Hanımın varsa ekleyeceği bir şey.

İ. COŞKUN: Bir de daha çok piyasa odaklı öğrenci yetiştirme eğiliminde olduğu için malumunuz bence temel problemlerden biride bu yani. Müfredat değişikliklerinin gerekçelerine baktığınız zaman işte girişimci, işte rekabetçi vs. bunlardan bahsediliyor. Eğitimde öncelik işte çocuklara girişimcilik veya rekabetçilik mi aşılacaktır bunu sizin takdirinize bırakıyorum ben.

BAŞKAN R. KAPLAN: Yalnız burada tam konu, İpek Hanımın sorusuna da katkı olsun. Bu 2003- 2004, 2006 arası daha doğrusu program değiştirme çalışmalarına ben katıldım ve bildiğiniz gibi Türkçe, edebiyat programlarının düzenlenmesi ve genel koordinatörlükte görev almıştım. Aslında programın tabi sadece bir maddeye indirgenebilecek bir mantığı yok. Bu böyle olmaz. Yani sadece girişimcilik, sadece rekabetçilik, böyle bir şey eğitimin felsefesine aykırı. Bütün derslerden ya da amaçlara bakarsanız ne kadar çok güzel amaçları var. Sorgulayan düşünen girişimci rekabetçi ne biliyim işte insanlığın yararına düşünen işte evrensel değerleri benimseyen falan çok şey var. Ama bunların uygulamada nasıl ne kadar yansır, oda farklı bir konu şimdi bu konuda İpek hanım sunumunu yaparken dört tane bir kriter belirlemişti. Onlara göre bilgilendirme, danışma ve izleme gibi konularda genellikle çoğunda iyi, öyle gözüküyor; fakat katılım noktasında bir sıkıntı olduğu anlaşılıyor. O katkı

lımdan acaba terim olarak uygulamayı mı anlıyoruz ve anlamamız gerekiyor, yoksa o sürece gelinceye kadar katılması gereken paydaşların katılmasını mı arzu ediyoruz? Eğer bu ikinciyse doğrusu ben bunun olabildiği ölçüde yapıldığını ifade edebilirim. Yani işin içerisinde bizzat bulunma ve bu süreçte rol almış bir arkadaşınız olarak programlar en son hali uygulamaya geçirilinceye kadar gerçekten çok değişik akademik ortamlarda tartışılıyor. Efendim öğretmenlerle yapılan toplantılarda hakikaten tartışıldı. Ama şunu takdir edersiniz ki neticede yine uygulama işidir bu. Yeni öğretmenlerimiz. Mesleğin başında olan öğretmenlerimiz bunu çok olumlu karşıladılar. Mesele bir öğrenciden aldığım bir bilgiyi paylaşabilirim size. "Hocam keşke benimde bu programla lise öğrenciliğim geçmiş olsa idi" diye bana telefon etti, "fakat mesleği yarılmaş ileriye geçmiş hocalarımız bu programa dayanıyorlar" dedi. Bunun çeşitli nedenleri var yani el yazısına bile farklı anlamlar nükseden farklı anlaşımalar var. El yazısı bizim öğrenciliğimiz de kullanılan bir yazı idi ve hakikaten o dersin el yazısı da fevkalade güzeldir. Batıya gidiniz Batıda bunun çok güze örnekleri vardır, ama ha bu işin ideolojik yanı bir tarafa olarak görülsün şunu katıyetle ifade ederim: İnsan eliyle meydana getirilen her işte eksik kusur daima vardır. Zamanla bunların düzenlenmesi, düzeltilmesi gerekir. Zaten programlamasında, uygulamaya konulduğu andan itibaren güncelleştirme sürecinin de başlatılması gerekir. Yani ileriye donuk olarak neler yapabilir o bakımdan bu meseleyi bu şekilde ifade etmekte fayda var. İzleme konusu tabi yine yapıyor, bildiğim kadarı ile. Talim Terbiyenin sayfasında öğretmenlerden gelen efendim geri dönüşler yapıyor, fakat arzu edilen olması gereken şu; *bu programlarla alakalı çok sık bölgesel toplantılar düzenlense öğretmenler yüz yüze gelse*. Çünkü uygulamacı olanlar onlar. Ama bunun da yine takdir edersiniz ki maddi bir boyutu var, Bakanlık ne kadarını karşılıyor ne kadarını karşılamıyor... Yoksa sürekli bu canlı tutulsa, eksiklikler ortadan kaldırılabılır. Ahmet Beyin bir sözü vardı buyurun Ahmet Bey.

A. ÖZER: Teşekkür ederim, Başkanım. Şimdi tabi politika kavramını bizim halk anlayışı ile ben dile getirdim. Katkınız içinde ben teşekkür ediyorum. Halkın arasında politikacı deyince ne anlaşılıyor? Politika politikacı deyince ne anlaşılıyordandı aldım ben meseleyi. Diğer konuya gelince sivil toplum örgütlerinin bağımsızlıkları konusunda, tabi ki Sivil Toplum Örgütü olabilmenin en önemli şartlarından bir tanesi herhangi bir yere bağıntılı ve bağımlı olmamaktır. Bu noktada ben Eğitim Bir Sen'in bunun çok en güzel örneklerinden biri olduğunu, dolayısıyla taban örtüşmesi olan bir takım siyasi oluşumlarla bunun direk olarak bağlantılı şekilde anlaşılmasının doğru olmayacağını düşünüyorum. Kaldı ki şu an özellikle Eğitim Bir Sen'in içerisinde, 215 000 üye içerisinde her siyasi anlayıştan arkadaşlarımızın da bulunduğu bir gerçek. Bu noktada zaten %100 bir homojenlik zaten yok ortada. Öyleyse olması da zaten gerekmiyor. Bir başka hususu da örnek olarak söyleyeyim. Eğitim Bir Sen'in hiç bir teşkilatında, ama hiç bir teşkilatında, yani okul temsilciliğinden tutun ilçe temsilciliğine; İlçe den il'e; ilden il başkanlığına ve oradan genel

merkezine kadar, hiç bir oluşumunda hiç bir siyasinin etkisi olmamıştır. Olmaz da, ama arkadaşlarımızın her birinin siyasi bir görüşü vardır. Dolayısıyla bu noktada Eğitim Bir Sen'in bu bağımsızlık noktasında ki cümleyi tam olarak karşıladığını ben düşünüyorum zaman zaman tabi farklı sendikaların farklı görüşleri farklı düşünceleri olduğunu da biliyoruz. Etrafımızda ki gerek eğitim sendikaları gerekli işçi sendikalarının bazen angajman içerisinde olduklarına şahit olduk, ama Eğitim Bir Sen'in bir sıkıntısı yok.

BAŞKAN R. KAPLAN: Peki teşekkür ederiz... buyurunuz.

BİR BAŞKA DİNLEYİCİ, Sayın Başkanım burada bazı konuların eksik kaldığına inanıyorum. Mesela alanları gezdiğimiz zaman bilhassa bayan arkadaşlarımızın okullarda namaz kılacakları bir yerin olmaması. İkinci...

BAŞKAN R. KAPLAN: Ama oturmaçuların hiç birinin konuşması bununla alakalı değil ki.

DİNLEYİCİ, Şey bir politika üretilmesi amacı ile söylüyorum.

BAŞKAN R. KAPLAN: İyi güzel de, yani bu kadar ayrıntıya inen bir şey olmaz. Bunları genel anlamda sorun olarak yani halledilecek meseleler.

DİNLEYİCİ, Sayın başkanım bitiriyorum. Bir kılık kıyafet konusu üçüncü bir konuda geçenlerde Ordu'ya bir konuşmacı gelmişti, onun örneği çok enteresan. Aile problemleri ile ilgili diyor ki 'ben aile problemi olduğu için bir TV programında evlilik programını izlemek durumundan kaldım. Orada bir bayan arkadaşımız. Söyle bir konuya temas ediyor. Diyor ki ben hiç evlenmedim, ama üç çocuğum var nasıl oldu? Üç yıl seviyeli bir ilişkimiz oldu sonra ondan bir çocuğumuz oldu. Burada bir şey söylemek işitiyorum TV de ki o programların öğrenciler üzerinde çok büyük olumsuzlukları olduğunu, bununla da ilgili bir politikanın belirlenmesi gerektiğine inanıyorum. Teşekkür ediyorum

BAŞKAN R. KAPLAN: Peki teşekkür ederiz.

LATİF SELVİ; Eğitim Bir Sen Konya Şube Başkanı. Bir Bekir Beye, birde Ahmet Beye kısa iki sorum olacak. Ahmet Beye sorum. Sivil Toplum Kuruluşlarının süreçleri, eğitim politikalarının belirlenmesi, eğitim politikalarının belirlenmesinde süreçlerinin daha etkin katılımı için neler yapılabilir TÜSİAD'ın zaman zaman yayınlamış olduğu eğitim raporlarını ve analizlerini eğitim politikalarının belirlenmesinde bir etkisi olduğunu gördük geçmişte. Bunu da bir sivil katılım katkısı olarak görebilir miyiz? Bekir Beye de sorum. Eğitim politikalarının gerek belirlenmesinde, gerekse de sonuçlarının hemen alınmadan veya test edilecek bir süre beklenmeden tekrar yeni süreçlerin başlatmanın temelinde neler yatmaktadır. Teşekkür ederim.

A. ÖZER: Evet, Sivil Toplum Örgütleri şüphesiz ki daha etkin olmalı politika belirleme açısından özellikle eğitim politikasının belirlenmesinde eğitim sendikasının eğitimle Sivil Toplum Örgütlerinin, dernek ve vakıflarının şüphesiz daha etkin olması arzu edilir. Bu noktada Eğitim Bir Sen daha etkin olma yolunda çabalar sarf ediyor zaten. Bu sempozyum da bu noktada daha etkin olabilmenin adımlarından yollarından bir tanesi ve bu bildirilerinin tamamını

kitaplaştıracamız. Sonra kamuoyuna takdim edeceğiz. Bu noktada baskı unsuru olma yolunda ki tüm adımlarımız çabalarımız devam edecek. Sıkıntılarımız şüphesiz ki var, özellikle eğitimle ilgili konularda politika üretmede bazı sıkıntılar karşımıza çıkıyor. Mesela bunlardan bir tanesi millî eğitim temel kanundaki ikinci temel maddede ve sonuncu maddedeki hususlar, yine eğitimdeki ideolojik tartışmalar, eğitimdeki vesayetin sürdürülmesindeki dirençler. Bu noktadaki politikaları ister istemez biraz yavaşlatıyor, ama bunun da kırılması noktasındaki çabalar gayretler devam ediyor. Ümit ediyorum ki Eğitim Bir Sen bu çalışmalara daha olumlu katkısı olacaktır diye düşünüyorum.

A. ÖZER: Sorunun temelinde benim görebildiğim kadarı ile siyasi iktidarsızlık var ve işte dediğimiz gibi orada bir takım siyasi ve şahsi kaygılar söz konusu. Orda doğrudan konunun kendisi değil de farklı faktörler on plana çıkıyor teşekkürler.

BAŞKAN R. KAPLAN: Pekala katılımcı arkadaşlara teşekkür ediyorum. Şu kanaatimi sizinle paylaşmak istiyorum. 60'lı 70'li yılları bilmeyenler... Tabi biz daha öncesini yaşamadık duyuyoruz biliyoruz, ama içinde bulunduğu noktayla mukayese etmek bakımından bir veri olabilir. Fakat Türkiye'miz iyi yolda bunu hakikaten ortak bir kanaat olarak paylaşabiliriz. Ülkelerarası münasebetlerde dış politikada ekonomide efendim bilimde... Arif Nihat Asya'nın bir mısraı var ya hor görme küçük görme delikanlım sen fatihler olacak yaştasın, "Fatih'in İstanbul'u fethettiği yaştasın" diyor ya aslında o mısradaki ifade edilmiş olan tarihsel geçmiş, süreç ve bizim ruh dünyamız bence çok canlı bir şekilde ayağa kalktı ve bu ilerde çok daha büyük tezahürleri ile toplum hayatımızda yer alacak benim şahsi kanaatim budur. Zaten bizim kültürümüz ve inancımızda mutsuz olmaya hiç yer yoktur. Efendim umudumuz inancımız bizi hep diri tutar ve bu böyle olduğu içindir ki bugünlere geldiğimiz içindir ki ve böyle bir sendika böyle bir sempozyum düzenliyor ve ileriye dönük olacak, bu işler çok daha büyük çapta devam edecek. Eksikler yok mu, var. Kusur var eksik var. Bunlar insan olmanın gerekleri, ama olmaması gereken hatadan söz edebiliriz. Bu olmamalı gibi. Tabi kısa zamanda ortadan kaldırılması gibi, gönlümüzün arzusudur. Bir de eğitim gibi gerçekten paydaşları çok zengin olan hem çeşitlilik anlamında nitelikleri bakımından zengin olan bir alan üzerine konuşuyoruz. Toplum üzerine konuşuyoruz. Böyle bir kurula zaten sorunların olmasını beklemek aslında hayatiyetin olmadığını anlamına da gelmektedir. Sorun olacak eğitimin tabiatında buda var, ama olmaması gereken sorunlar olamayacak. Yoksa zaten eğitim gibi bir şey bir yenileme süreci, bundan sonra ortaya çıkacak sorunlar. Nasıl ki efendim bebek büyüyor, ona paralel sorunlar ortaya çıkıyor, buna eski tabirle "münasip benzer" olabilir. Ben bu toplantının düzenlenmesinin baş aktörü olan sendikamıza başkanlarına, değerli çalışanlarına yürekten teşekkür ediyorum. Dinleyici olarak aramıza katılan arkadaşlarımıza, ülkemizin dört bir yanından gelen temsilcilere, teşekkür ediyorum kendilerine. Başarılar diliyorum, bundan sonrada güç birliği içerisinde, emek birliği içerisinde çok daha güzel işler başarılacağına olan inancımı ifade ediyorum, hepinize saygılar sunuyorum...

KAPANIŞ KONUŞMASI

Ahmet GÜNDOĞDU

Memur-Sen ve Eğitim-Bir-Sen Genel Başkanı

Değerli konuklar!

Her hangi bir sınır koymaksızın, "insanın ilgilendiren her şey bizi ilgilendirir" medeniyet değerlerimizin bize yüklediği, bizim de örgütsel sorumluluk olarak benimsediğimiz temel bir ilkedir.

Yakın bir geçmişte, Pakistan'da, Afganistan'da, Somali'de, Etopya'da bizim dilimizle Habeşistan'da, Suriye ve Bosna-Hersek'teydik. Ya heyet olarak, ya yöneticilerimizden bir kısmıyla oralarda bulunduk. Acıyı, sevinci, zorlukları, her şeyden insan olmanın derin heyecanını paylaştık. Doğu Türkistan'ın ve Filistin'in maruz kaldıkları zorbalığın karşısında olduk.

Deprem'in yol açtığı yıkımda Van'daydık. Son birkaç gündür, bu ildeki kardeşlerimize yardım göndermek için çaba gösteriyoruz.

Tarihin karanlıklarına gömülmeye çalışılan dersim katliamının çığlıkları kendini bir kez duyurdu, yeniden mağaralarda zehirlendik, saklandığımız yeri duyuracak diye öz çocuğumuzu boğduk. Kanlarımız nehirlere okyanuslara karıştı. Dünyanın pek çok faşist cunta yönetimlerinde olduğu gibi, çocuklarımız adını sanını bilmediğimiz ailelere verildi. Şapka inkılabından önce yazdığımız eserle, kanuna muhalefetten, şahitleri daha sonra dinlenmek üzere, idam edildik.

Ancak hayatîyetin devam ettiği yerde, geç de olsa, her şey aslı doğasına dönüyor. Şimdi kimsenin bizim adımıza düşünmesini, harekete geçmesini istemiyoruz. Yıllar yılı "küçüktüm ufacıktım/ yerde buldum bir erik/alı kaçtı bir alageyik veya "hak yok sorumluk var," hikâyeleriyle, sonralı brifinglerle işlevsiz hale getirilmeye çalışılan akıllarımızı sonuna kadar kullanmaya kararlıyız.

Saygıdeğer misafirler!

İnsanlar ve örgütler için en büyük yıkım aracının, kendinden hoşnutluk olduğu; bu duygunun insanı dışarıda olup bitenlere karşı körleştirdiği bilinen bir hakikattir. Koskoca imparatorlukları yıkıma götüren bu yanışa bir daha düşmek istemiyoruz. Her şeyden önce, yeryüzündeki en başarılı organizasyonel model olan yaşayan sistemlerden elde ettiğimiz sonuçlar, bizi daha bilinçli olmaya zorunlu kılıyor. Bu sistemler milyonlarca yıldan günümüze kadar gelmeyi, değişikliklere uyum sağlayarak bunu başarmışlardır.

Yaşayan terimi bize, daha az zaman harcamak, fırsatları değerlendirmek, bilgiyi saklamaktan çok paylaşmak, rakip olmaktan çok ortaklık kurmak gibi ilkeleri fısıldar. Ancak yaşayan sistemler aynı zamanda kaotiktir, yani durağan olmayan bir yapıdır; bu tamamen düzensiz olmak anlamına da gelmez. Belli bir oranda dengeyi gerektirir. Belirlilik-belirsizlik, süreklilik-kesiklik arasında

bir denge bulmayı zorunlu kılar. İnsani organizasyon olan toplum ve devletler için de geçerlidir.

Yaşayan sistem sürekli gelişmeyi, çevreye uyum sağlamayı gerektirirken, aynı zamanda çevredeki değişimler karşın, hücre olarak kendini yenileyen bir DNA'sı vardır. Bu ülkelerin kendi geçmişleri ve deneyimleri temel alınarak geliştirilen dünyayla kurulan ilgiden daha derin anlamlar ifade eder. Biz sağlıklı bir organizma olduğumuz sürece çevremizdeki gelişmeleri zamanında fark edip gerekli önlemleri alabiliriz. Bunun için, doğal bir atmosfere ve üzerine düşeni hakkıyla yerine getiren bireylere ihtiyacımız var.

Artık bu atmosferin ülkemizle sınırlı olmadığını, zaman, mekân ve uzayın bildik anlamların yitirdiğini; artık "siberuzay" diye bir evrenin var olduğunu, vaktimizin çoğunun orada geçtiğini ve geçeceğini biliyoruz.

Özetle, canlı varlığın olduğu her yerde öngörülebilir ve öngörülemez pek çok değişimin kaçınılmaz olduğunu, sayısız meydan okumayla karşılaşacağımızı, yüzleşme yaşacağımızı ve her defasında kazanacağımızı biliyoruz. Yeter ki bedenen ve ruhen sağlıklı birey ve toplum olmayı sürdürelim.

Bu bilgi şöleni ile birlikte sağlıklı olmanın bir koşulu olan bilgi akışını ve paylaşımını sağladık. Buldukları yerlerde değer üreten, görevlerini hakkıyla yapmaya çalışan bilim insanlarımızdan, hem de ilk elden, son derece önemli bilgiler aldık. Bunlar bizim için son derece ufuk açıcı, yararlı bilgiler oldu. Öğrendiklerimiz dünyada olup bitenlerle kurduğumuz bağda karanlıkta kalan kimi bölgeleri aydınlattı. Geleceğe olan inancımız ve sorumluluklarımız biraz daha bir çoğalttı.

İyi tasarlanmış bir vizyon trenine atlamanın, birey ve devlet olarak tarihi tersine çevirmek için yeterli olmadığını bir kez daha gördük. Çünkü sözcükler, içinde başarmaya duyulan inanç, adanmışlıkla dolup taşan insanlar tarafından benimsendiğinde, tarihi dönüştürmek için harekete geçer. Sevimli resimler olmaktan kurtulur.

Her bir konuşmacının, aktardığı bilgiye ulaşmak için ödediği maddi manevi bedeli düşündüğümde, lobi'de oturan, az da olsa, konuşmalara kayıtsız kalan arkadaşlarımız, üzümlere, sitemlerimi buradan iletiyorum.

Daha özgür, daha müreffeh bir Türkiye'yi birlikte inşa edeceğiz. Daha dayanımlı, daha erdemli bir neslin yetişmesi için daha fazla emek sarf etmemiz gerekecek. Çünkü hem ülkemizi hem de kendimizi, kaçınılmaz olarak, bu neslin birikimine ve insafına emanet edeceğiz.

Katılımınız ve katkılarınızdan dolayı hepinize, şahsım ve teşkilatım adına ayrı ayrı teşekkür ediyorum.

21.

Yüzyılda TÜRKİYE'nin
Eğitim ve Bilim Politikaları Sempozyumu
10-11 Aralık 2011 / Başkent Öğretmenevi

KATILIMCILARIN ÖZGEÇMİŞLERİ

PROF. DR. İSMAİL HAKKI DEMİREL

1981 yılında Hacettepe Üniversitesi, Mühendislik Fakültesi, Jeoloji Mühendisliği-Maden Bölümünden mezun olmuştur. Hacettepe Üniversitesi Mezuniyet Sonrası Eğitim Fakültesinde Yüksek Mühendislik Tezini 1983 yılında; aynı üniversitenin Fen Bilimleri Enstitüsü'nde doktora tezini 1989 yılında tamamlamıştır. Petrol Jeolojisi bilim dalında 2000 yılında doçent ve 2006 yılında da profesör ünvanını almıştır.

TMMOB Jeoloji Mühendisleri Odası tarafından *Orta Toroslar Bölgesinin petrol potansiyeli konulu* çalışması ile 2001 yılında, *Batı Toroslar Bölgesinde yüzeyleyen petrolü şeylerin petrol oluşturma kapasitelerinin belirlenmesi konulu* araştırması ile de 2005 yılında "Altın Çekiç Araştırma Ödülü" ile ödüllendirilmiştir. Ayrıca 2005 yılında **American Association of Petroleum Geologists (AAPG) Fonu** tarafından *Doğu Toroslar Paleozoyik birimlerin petrol kaynak kaya potansiyelleri konulu* araştırması Teşvik Ödülü'ne layık bulunmuştur.

Halen tüm diplomalarını aldığı Hacettepe Üniversitesi Mühendislik Fakültesi'nde öğretim üyesi olarak çalışan İsmail Hakkı Demirel, Eylül/2007 ayından bu yana TÜBİTAK ULAKBİM Müdürlüğü bünyesinde *bilimsel performans değerlendirme konularında* danışmanlık yapmaktadır.

PROF. DR. KURTULUŞ KAYALI

Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi öğretim üyesi. Kaya-ı, öğretmen anne-babanın çocuğu olarak 1949'da Kırşehir'de doğdu. Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi'nin (Mülkiye) Uluslararası İlişkiler Bölümünü bitirdi. Tarih ve siyaset konularında çalışmalarını sürdürdü.

Daha sonra Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Tarih Bölümünde öğretim üyesi oldu. Aynı zamanda ODTÜ ve Eskişehir Anadolu Üniversitesi'nde de lisans ve doktora dersleri verdi. Türkiye'nin Toplumsal Yapısı, Türk Sosyologları, Cumhuriyet Dönemi Tarih Anlayışları, Siyasal İletişim gibi derslerle, Türk Sosyolojisi ve Türk Sineması konusundaki birikimini öğrencileriyle paylaşmaya devam ediyor.

DTCF'de ana bilim dalı Türkiye Cumhuriyeti Tarihi'dir. Ancak sinema, edebiyat, mizah, Türk düşünce dünyası gibi kültürel ilgi alanlarının yanı sıra, sosyoloji ile de ilgilenmektedir.

Metin Erksan, Kemal Tahir, İdris Küçükömer, Behice Boran, Hilmi Ziya Ülken, Niyazi Berkes, Pertev Naili Boratav, Orhan Şaik Gökyay, Mustafa Akdağ, Baykan Sezer, Cemil Meriç, Said Halim Paşa, Sezai Karakoç gibi Türk kültür ve akademi dünyasının farklı isimleri üzerine çalışmaları vardır.

ORD. PROF. DR. HARUN PARLAR

1945 yılında İstanbul Üsküdar'da doğdu. İlköğretimini ve ortaöğretimini New York ve İstanbul'da tamamladı. 1971 yılında MEB bursuyla Bonn Üniversitesinde doktora eğitimi gördü. Münih Teknik Üniversitesi Doçent oldu, Kassel Üniversitesinde Analitik Kimya Kürsü Başkanı ve dekanlık görevinde bulundu. 1994'ten beri Münih Üniversitesinde Gıda Teknolojisi ve Analitik Kimya Kürsüsünde Ord. Profesör olarak çalışmaktadır.

Paralel Görevleri arasında, 2009'dan beri ve halen Bavyera Araştırma Merkezleri Birliği Başkanı, Münih Teknik Üniversitesinde Gıda Teknolojisi Araştırma Merkezi Müdürü, Federal Alman Araştırma Kurumu'nda Hava Analizleri Grup Başkanı (2000'den beri), Avrupa Birliği Gıda ve Çevre Mevzuatında Kimyasal Standartların Belirlenmesi, TÜBİTAK MAM Marmara Araştırma Merkezi (Danışma Kurulu Üyesi)-2007-2009,gibi çeşitli görevleri ve üyeliklerini bulunmaktadır.

Akademik Ödüller

Merit Sertifikası| International Academy of Environmental Safety 1987); Secotox Ödülü | Society of Ecotoxicology and Environmental Safety, 1988); Varian Ödülü | Varian Canada Inc., (1994); Fahri Doktora Zonguldak Karaelmas Üniversitesi, (1999); **Heinz-Leibnitz** Madalyası (2007); DFG Deutsche Forschungsgemeinschaft, (2007); Elvira Schecklies Ödülü (2008).

Bilimsel Eserleri

Uluslararası SCI Endeksli Dergilerde Yayınlanmış 291 orijinal araştırma makalesi, Bilimsel Kitapları: Methodicum Chemicum (Chapter), Springer Umweltlexikon (Co-Author) Chemische Ökotoxikologie, Essential Air Monitoring Methods; Environmental Photochemistry, The Handbook of Environmental Chemistry, Part II (Chapter)

Çalışma Konuları

Klorlu Hidrokarbonların Artık Madde Analizi "Parlar Standardı", Besin maddelerinde chiral artıklar, Gıda teknolojisinde uçucu bileşiklerin tayini, Çevresel kirleticilerin çabuk tayininde sensörler, Yeni kromatografik yöntemler, özellikle Adsorpsiyon Köpük Kromatografisi ve 'Counter Current' Ayırımlar.

PROF. DR. MAHMUT ÖZER

5 Mayıs 1970 yılında Tokat'ta doğdu, ilk ve orta öğrenimini Tokat'ta tamamladıktan sonra İstanbul Teknik Üniversitesi Elektronik ve Haberleşme Mühendisliği Bölümünden (1992) mezun olmuştur. Yüksek Lisans ve doktora-sını Karadeniz Teknik Üniversitesinde tamamlamıştır. 1992-1994 yılları arasında Devlet Hava Meydanları İşletmesi Genel Müdürlüğü'nde çalıştı. Daha sonra 1994-2002 yılları arasında Gazi Osmanpaşa Üniversitesi Tokat MYO Elektrik Programı'nda Öğretim Görevlisi olarak görev yapmıştır. Temmuz 2002'de Zonguldak Karaelmas Üniversitesi Mühendislik Fakültesine öğretim üyesi olarak göreve başlamış ve 2010'a kadar doçent ve bu yıldan sonra profesör olarak görevine devam etmiştir. Karabük Üniversitesi'nde Rektör Yardımcısı olarak görev yapan Özer, 28.10.2010 tarihi itibari Zonguldak Karaelmas Üniversitesi Rektörlüğü görevini sürdürmektedir.

Ayrıca, Mesleki Yeterlilik Kurumu (MYK) Genel Kurul Üyesi olan Özer, SCI indeksli dergilerde 26 makalesi, ulusal hakemli dergilerde 12 makalesi, 3 uluslararası kitap bölümü, 3 ders notu, ulusal ve uluslar arası bilimsel toplantılarda sunulmuş ve basılmış 78 bildirisi bulunmaktadır. Özer'in yayınlamış olduğu makalelere Kasım 2011 itibariyle 130 atıf (Web of Science) yapılmıştır. Alanı ile ilgili çok sayıda yayını olan Özer'in ayrıca yükseköğretimle ilgili yayınları ve "Yükseköğretimde Kalite Güvencesi" başlıklı ortak yazarlı bir kitabı bulunmaktadır. Mahmut Özer evli ve 2 çocuk babasıdır.

Araştırma Alanları : Biyomedikal; Elektronik Devreler; Biyofizik, Tıp Fiziği ve Biyotıp Mühendisliği; Hesaplamalı Sinirbilim olan ÖZER, bilimsel çalışmaları ile bir çok ödül almıştır. Bunlardan bir kısmı, TÜBİTAK BAD (Beyin Araştırmaları Derneği) Yayın Ödülü (2004), NATO Sience Fellowship (2004)'tir.

ZAFER ÇELİK

Zafer Çelik, Hacettepe Üniversitesi Sosyoloji Bölümünde Doktora çalışmalarına devam etmektedir. Chemnitz Teknoloji Üniversitesi'nde değişim programları çerçevesinde doktora öğrencisi olarak, Berlin Humboldt Üniversitesi Karşılaştırmalı Eğitim Merkezinde misafir araştırmacı olarak bulundu. Eğitim sosyolojisi, eğitim politikaları ve karşılaştırmalı eğitim üzerine çalışmalar yürütmektedir.

PROF. DR. ABDULLAH ÇAVUŞOĞLU

1964 yılında konyada doğdu. İlk ve orta öğrenimini Konya'da tamamlayan Çavuşoğlu 1985 yılında Gazi Üniversitesi Teknik Eğitim Fakültesi Elektronik bölümünden mezun oldu. Daha sonra 1988 yılında aynı üniversitede yüksek lisansını tamamlayan Çavuşoğlu 1993 yılında İngiltere Sussex Üniversitesinde Bilgisayar Mühendisliğinde doktorasını tamamladı.

Karabük Üniversitesi Mühendislik Fakültesinde kurucu dekanlık yapan Çavuşoğlu 2008-2010 yılları arasında ÖSYM de yürütme kurulu üyeliği yaptı. 2008 yılından bu yana Yükseköğretim kurulunda Başkan danışmanı olarak görev yapan Çavuşoğlu bu dönem zarfında Yükseköğretim kurulunda pek çok komisyonda görev aldı. Halen Yıldırım Beyazıt Üniversitesinde Mühendislik ve Doğa Bilimleri Fakültesi dekanlığı ve Rektör yardımcılığı görevini yürütmektedir.

PROF. DR. BAHATTİN ACAT

Halen Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Eğitim Fakültesinde Öğretim üyesi olarak görev yapan Prof. Dr. M. Bahaddin ACAT, meslek yaşamına 1986 yılında sınıf öğretmeni olarak başladı, K. Maraş, Mardin ve Ankara'da 9 yıl öğretmenlik yaptı. Bu süre içinde Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümünde, Eğitim Yönetimi, Teftişi ve Planlaması alanında lisans eğitimi bitirdi. 1995-96 öğretim yılında Muğla ilinde ilköğretim müfettişliği yaptı. Hacettede üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünde, Eğitim Programları ve Öğretim alanında 1996 yılında yüksek lisan eğitimi, 2000 yılında doktora eğitimi tamamladı.

1996 yılında MEB'dan Eskişehir Osmangazi Üniversitesine öğretim eleman olarak geçiş yaptı. Aynı üniversitede 2000 yılında yardımcı doçent, 2005 yılında doçent 2010 yılında Profesör unvanını aldı. Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Eğitim Fakültesinde Orta Öğretim Sosyal Alanlar Eğitimi Bölüm başkanlığını yürüten ACAT, halen aynı fakültede Dekan Yardımcılığı görevini yürütmektedir. 2003 yılından, 2009 yılına kadar MEB ve AB iş birliği ile yürütülen Mesleki Eğitimi Geliştirme Projesi, Temel Eğitimi Destek Projesi ve Milli Eğitim Bakanlığının Kapasitesini Güçlendirme Projelerinde çalıştı. Çeşitli dergilerde makaleleri yayımlanan Prof. Dr. M. Bahaddin ACAT, Öğretmen yetiştirme, eğitim Programları ve öğretim, çoklu zeka kuramı, öğrenme ortamları, öğrenci merkezli eğitim, ölçme araçlarının geliştirilmesi, iç kontrol ve performans değerlendirme, okula aile katılımı, hayat boyu öğrenme, yapılandırmacı yaklaşım konularında çalışmalar yapmaktadır.

PROF. DR. MEHMET ARİF ADLI

Prof. Dr. Mehmet Arif ADLI, 1986 yılında Ortadoğu Teknik Üniversitesi Makina Mühendisliği Bölümünden mezun olmuştur. Yüksek lisans ve doktorasını 1990 ve 1993 yıllarında Japonya'da (Kyoto) Ritsumeikan Üniversitesi'nde Robotik alanında tamamlamıştır. 1993-1996 yılları arasında üç yıl süre ile Nagoya'da "Bio-mimetik Kontrol Araştırmaları Merkezi"nde Araştırmacı olarak çalışmıştır. 1997 de Marmara Üniversitesi Mühendislik Fakültesi Makina Mühendisliği Bölümünde öğretim üyesi olarak göreve başlamıştır. Ağustos 2011 de Gazi Üniversitesi Mühendislik Fakültesi, Makina Mühendisliği Bölümüne geçmiştir.

2006 yılı başında 2547 sayılı Yükseköğretim Kanununun 38. maddesi uyarınca TÜBİTAK- Bilim İnsanı Destekleme Daire Başkanlığında görevlendirilen Prof. ADLI, 2007- 2008 yıllarında TÜBİTAK - Araştırma Destek Programları Başkanlığını yürütmüş, 2008 Kasım ayında TÜBİTAK Başkan Yardımcılığına atanmıştır. Halen bu görevi yürütmektedir.

PROF. DR. DURMUŞ GÜNAY

1953 de Isparta'da doğdu. İlk ve orta öğrenimini Isparta'da yaptı. 1976 da İstanbul Teknik Üniversitesinden Makina Mühendisi olarak mezun oldu. 1980 de, EÜ de Y. Lisans, 1986 da DEÜ de Doktora öğrenimini bitirdi.

Bir süre mühendislik yaptı. Daha sonra akademik hayata geçti. Isparta Devlet Mühendislik ve Mimarlık akademisinde Asistanlık ve öğretim görevliliği yaptı. YÖK/Dünya Bankası, MYO projesinde uzman olarak çalıştı. Bir süre yurt dışında, İngiltere'de, bulundu.

1986'da Yardımcı Doçent, 1991'de Doçent, 1999'da profesör oldu. İstanbul Teknik Üniversitesi ve Sakarya Üniversitesinde öğretim üyeliği yaptı. 2000-2008 yılları arasında Zonguldak Karaelmas Üniversitesi Makina Mühendisliği Bölümünde öğretim üyesi olarak çalışmıştır.

Mayıs 2004-Mayıs2007 arasında, Tarım Bakanlığında ve Ulaştırma Bakanlığında Bakan danışmanlığı yaptı.

Şubat 2008 yılında YÖK üyeliğine atandı. Mart 2008'de YÖK yürütme üyesi olarak seçildi. Halen YÖK Yürütme Kurulu üyesi olarak çalışmaktadır.

Üniversitede, makina mühendisliği derslerinin yanı sıra Bilim Tarihi, Bilim Felsefesi ve Modern Bilimin Doğuşu ve Gelişmesi gibi dersler de verdi.

Akademik kariyerini yaptığı mühendislik alanının yanı sıra, bilim felsefesi, teknoloji felsefesi, eğitim-öğretim ve diğer kültürel alanlarda makale ve kitap şeklinde yayımlanmış çalışmaları bulunmaktadır.

PROF. DR. EMİN GARİP

Osmaniye'de doğdu. Lisansını Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Fakültesi, Eğitim Yönetimi Teftişi ve Planlamasında (1985), yüksek lisans (1989) ve doktorasını (1994) Pittsburgh Üniversitesinde Eğitimde Yönetim ve Politika Çalışmaları, Eğitim Yönetimi Teftişi alanlarında tamamladı. Döndükten sonra Gazi Üniversitesinde doçent (1999) ve profesör (2009) olarak çalıştı. Bir ara Dumlupınar Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dekanı olarak çalıştı. Uzmanlık alanıyla ilgili bir çok yayın ve bildirileri olan Karip, halen MEB Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığını yürütmekte ve TÜBİTAK üyeliği görevini sürdürmektedir.

YILMAZ TUNA

1964 yılında Konya'da doğdu. 1985 yılında Gazi Üniversitesi İİBF İktisat Bölümünden mezun oldu. 1989 yılında DPT'ye planlama uzman yardımcısı olarak girdi. 1994 yılında planlama uzmanı oldu. DPT'de sırasıyla sağlık, sosyal güvenlik, istihdam ve yüksek öğretim sektörlerinde görev yaptı.

1995-1996 yıllarında ABD'de University of Illinois at Urbana-Champaign'de İktisat Politikası alanında master yaptı.

Temmuz 2003'te İnsan Kaynaklarının Geliştirilmesi Dairesi Başkanlığı görevine atandı. Aynı yıl içinde Malezya'da kamuda insan kaynakları yönetimi alanında sertifika programına katıldı ve İngiltere'de ARION programı kapsamında AB ülkelerinde okul özdeğerlendirme sistemleri hakkında çalışmaları da bulundu.

Haziran 2009 tarihinden itibaren Sosyal Sektörler ve Koordinasyon Genel Müdürü olarak görev yapmaktadır.

Avrupa Komisyonu Hayatboyu Öğrenim Komitesi, YÖK Öğretim Üyesi ve Araştırmacı Yetiştirme Kurulu Üyelikleri bulunmaktadır.

İngilizce bilmektedir. Evli ve dört çocuk babasıdır.

PROF. DR. MEHMET ŞİŞMAN

1951'de Eskişehir'de doğdu. 1976'da Atatürk Üniversitesinde lisansını, 1986 yılında Anadolu Üniversitesinde yüksek lisansını, 1993'de ise Hacettepe Üniversitesinde doktorasını tamamladı ve 1997'de Eğitim Yönetimi, Teftişi, Planlaması ve Ekonomisi alanında doçent oldu. 2003 yılında profesör oldu. ESOG Üniversitesinde Bölüm Başkanlığı, ABD Başkanlığı Dekan Yardımcılığı, ayrıca Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesinde ÖSYM Temsilciliği ve Eğitim Bilimleri Koordinatörlüğü görevlerini yürüttü ve halen ESOG Üniversitesinde 2007'den beri Eğitim Fakültesi Dekanı olarak görev yapmaktadır.

Yedi telif eseri ve bir kitapta editörlüğü bulunan Şişman'ın yirmiden fazla projesi ve çok sayıda makaleleri, ulusal ve uluslar arası bir çok kongre, sempozyum, panel ve çalıştaylarda bildirileri vardır.

Aldığı ödüller: MEB Ortaöğretim Genel Müdürlüğüne “Teşekkür Belgesi ile Ödüllendirme”, 1986. Eskişehir Milli Eğitim Müdürlüğüne “Teşekkür Belgesi ile Ödüllendirme”, 1986. Kırgızistan Türkiye Manas Üniversitesi Senatosunca “Bir Aylık Maaşla Ödüllendirme”, 2005.

YRD. DOÇ. DR. MURAT ÖZOĞLU

Doktora derecesini ise Öğretim Teknolojisi alanında Utah Eyalet Üniversitesinden alan Murat Özoğlu, Yıldırım Beyazıt Üniversitesinde öğretim üyesi olarak çalışmaktadır. Eğitim teknolojileri, uzaktan eğitim, eğitim materyalleri tasarımı ve eğitim ve yükseköğretim politikaları konularında çalışmalar yürütmektedir.

PROF. DR. SELAHATTİN TURAN

Lisans eğitimini, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi'nde; disiplinlerarası yüksek lisans ve doktora çalışmalarını, 1991–1998 yılları arasında ABD'de *Ohio Üniversitesi*'nde uygulamalı davranış bilimleri ve eğitimde liderlik konularında tamamladı. 1996 yılında Harvard Üniversitesi Eğitim Fakültesi Okul Hukuku Enstitüsü Okul Hukukunda Yeni Gelişmeler sertifika programına katıldı. Halen, merkezi ABD'de bulunan ve kırsal eğitim konularında araştırma yapan ACCLAIM merkezinin üyesi ve bu merkez üyelerine verilen ACCLAIM Bilim Adamı unvanına sahiptir. Dr. Turan, 2004–2006 yılları arasında, Amerikan Eğitim Araştırmaları Derneği'nin Yönetim, Liderlik ve Organizasyon Biriminin Uluslararası Komite Başkanlığını, 2005–2007 yılları arasında ise Uluslararası Eğitim Plânlaması Derneği'nin başkanlığını yürütmüştür. Dr. Turan, birçok ulusal, uluslararası dergilerde hakemlik, editörlük yapmakta olup onlarca kitap bölümü ve makalesi bulunmaktadır. 2010 yılından itibaren ise Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü görevini ifa etmektedir.

PROF. DR. YÜKSEL KAVAK

1975'de Polis Akademisinde okudu. 1978'de Hacettepe üniversitesinde lisans derecesini aldı ve aynı üniversitede "Eğitim Yönetimi ve Teftişi" alanında hem yüksek lisansını hem de doktorasını tamamladı. Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri bölümünde, öğretim üyeliğine devam eden Kavak, Kırgızistan ve Amerika'da da misafir öğretim üyeliği görevinde bulunmuştur. Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü Başkanı ve Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi, İletişim Fakültesi Dekanı görevlerinde bulunmuştur.

Üniversite dışı görevler ve danışmanlıklar: MEB / YÖK. Milli Eğitimi Geliştirme Projesi Hizmet Öncesi Öğretmen Eğitimi Bölümü – Eğitim Yönetimi ve Denetimi Paneli – Panelisti. (1995-1996), Tekisik Eğitim ve Araştırma Vakfı Bilim Kurulu Üyesi, MEB / UNICEF (Türkiye Ofisi). *Temel Eğitim Pilot Projesi (TEPP)*. Ağustos 1997-Mart 1998. (Danışmanlık), MEB / Dünya Bankası. *Temel Eğitim Projesi (I. Faz)*. Nisan - Aralık 1999. (Danışmanlık), TED (Türk Eğitim Derneği) Bilim Kurulu Üyesi, MEB / UNICEF (Türkiye Ofisi). *Haydi Kızlar Okula Kampanyası ve Çocuk Dostu Okul Projeleri* (Örgütlenme ve İnsan Kaynakları). Mart-Temmuz 2005. (Danışmanlık), UNESCO Türkiye Millî Komisyonu Eğitim İhtisas Komitesi Üyesi.

Alanıyla ilgili kitap ve bir çok makaleleri yayınlanmış, çeşitli kongre, sempozyum ve panellere katılmış, dergi editörlüğü ve dergi hakemliği gibi akademik çalışmalara da katkı sağlamıştır.

PROF. DR. MUSTAFA ACAR

1965 yılında Karaman'da doğdu. 1986'da ODTÜ İktisat Bölümü'nden mezun oldu. Devlet İstatistik Enstitüsü (1986-87) ve Türkiye İş Bankası'nda (1987-93) çalıştı. 1994 yılında YÖK bursu kazanarak yüksek lisans ve doktora için ABD'ye gitti. Purdue Üniversitesi İktisat Bölümü'nden 1996'da Yüksek Lisans, 2000'de Doktora derecesi aldı. İktisadi Gelişme ve Uluslararası İktisat alanında 2004 yılında Doçent, 2009'da Profesör oldu. Kırıkkale Üniversitesi İktisat Bölümü'nde öğretim üyesi (2000-2011) olarak çalıştı. İktisat Bölüm Başkanlığı (2008-2010), İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dekanlığı (2010-2011) gibi idari görevlerde bulundu. 9 Mayıs 2011'de Aksaray Üniversitesi Rektörlüğü'ne atandı; 18 Mayıs 2011'de yeni görevine başladı. Çok iyi derecede İngilizce bilen Acar evli ve 4 çocuk babasıdır.

İlgi alanları bölgesel iktisadi bütünleşmeler, Avrupa Birliği, tarım, iktisat politikaları, genel denge analizi, küreselleşme, ekonomik özgürlükler ve serbest piyasa ekonomisi olarak sıralanabilir. Yurtiçi ve yurtdışı kongre, konferans ve sempozyumlarda sunulmuş bildirileri ve çeşitli ulusal ve uluslararası dergilerde yayımlanmış çok sayıda makalesinin

yanı sıra, Piyasa Devlet ve Müdahale, Türk Tarımının Geleceği, AB'ye Üyelik Yolunda Türk Tarımı: Sorunlar, Zorluklar ve Fırsatlar (M. Doğan'la birlikte), Sosyal Bilimler Sözlüğü (Ö. Demir'le birlikte), Avrupa Birliği: Bir Ekonomik ve Siyasi Analiz, Düzleştirici ve Özgürleştirici Bir Süreç Olarak Küreselleşme, ve Güncel İktisadi Tartışmalar adlı telif; Tercih (R. Roberts), Görünmez Kalp (R. Roberts), Tanrıyı Kıyamete Zorlamak, (G. Halsell), İktisadi Düşünce Tarihi (M. Skousen), Küresel Kapitalizmi Savunmak (J. Norberg), Bitmeyen Arayış (K.R. Popper), Siyasal İslâm'ın Geleceği (G. Fuller), Hayvan Çiftliğine Dönüş (B. Abrams), Yeni Türkiye Cumhuriyeti (G. Fuller), ve Eşitlikçilik: Doğaya Karşı İsyan (M. Rothbard) gibi çeviri eserleri bulunmaktadır.

PROF. DR. ÖZER BEKAROĞLU

Trabzon'da doğdu, 1960 yılında İstanbul Üniversitesinden Kimya Yüksek Mühendisi olarak mezun oldu. Almanya'da bir kimya fabrikasının araştırma laboratuvarlarında bir yıl çalıştıktan sonra, İsviçre Basel Üniversitesinde Doktora ve 2 yıl Deniz kuvvetlerinde askerlik görevinden sonra, California Üniversitesinde 2 yıl Doktora sonrası araştırmalar yaptı. 1969'da Doçent, 1975 yılında Profesör oldu. Değişik zamanlarda Heidelberg Üniversitesi, Max-Planck enstitüsü, Berlin Teknik Üniversitesi ve Üniversitat Otonomo di Madrid'de davetli misafir Profesör olarak araştırmalar yaptı.

Fransa, Almanya, Rusya, Türk Devletleri, Hawaii, İrlanda, İngiltere, Polonya, İsviçre, İsveç, Amerika, Tokyo ve Türkiye'de davet üzerine yüzün üzerinde konferans ve tebliğ verdi. İstanbul Teknik Üniversitesinde Kimya Fakültesi, Kimya-Metalurji, ve Fen-Edebiyat Fakültelerinde 9 yıl Dekanlık, Gebze-TÜBİTAK Kimya Bölümü ve Enstrümental Analiz Laboaratuarlarını kurdu ve 10 yıl başkanlığını yaptı, İ.T.Ü. Fen-Edebiyat Fakültesi, Anorganik Kimya Anabilim Dalı başkanlığı görevlerinde bulundu.

Değişik Üniversitelerde 40 üzerinde Doktora yöneterek tamamlayan ve uluslararası 45 bilimsel dergide 200' ü aşkın yayım yapan Bekaroğlu'na 2000 yılında TÜBİTAK Bilim Ödülü verildi. 2000 yılında davetli olarak 3 ay süreyle Japonya'da araştırmalar yaptı ve değişik sekiz Üniversite ve iki şirkette konferanslar verdi.

Türkiye Kimya Derneği Şeref üyesi, Türk Kimya Sanayiciler Derneği ve American Chemical Society üyesidir. 1996 yılında Türkiye Bilimler Akademisi (TÜBA) ya seçilmiş halen Şeref Üyesidir. 2000 yılında İ.T.Ü.den emekli olan Bekaroğlu, davet üzerine değişik Üniversitelerde araştırmacılarla çalışmalarına ve bilimsel yayımlara devam etmekte olup, Türkiye'de 80' i aşkın üniversitede 150 nin üzerinde konferanslar vermiş ve vermeğe devam etmektedir. 2010 yılında davet üzerine bölümünü yazdığı kitap Almanya'da yayımlanmıştır.

Web of Science'a göre şu anda h faktörü 43 olup, Türkiye deki kimyacılar arasında en yüksek değere sahiptir.

YRD. DOÇ. DR. ŞAMİL ÖÇAL

1965 yılında Yozgat'da doğdu. İlk ve orta öğretimini burada tamamladıktan sonra, 1989 yılında girmiş olduğu Ankara İlahiyat Fakültesinden mezun oldu, aynı üniversitede hem yüksek lisansını (1999), hem de doktorasını (2007) tamamladı. 1994 yılına kadar, Çorum ve Ankara'nın çeşitli okullarında Din ve Ahlak Bilgisi derslerine girdi. 1994-2004 yılları arasında Araştırma Görevlisi olarak Kırıkkale Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Felsefe Bölümü, Türk İslam Düşüncesi Tarihi Anabilim Dalında çalıştı ve 2004 yılında Öğretmen olarak Bakırköy İmam Hatip Lisesinde çalıştı. 2004-2008 Amerika'da New York Başkonsolosluğu York Eğitim Ataşeliğini yürüttükten sonra, 2008-2009 Milli Eğitim Bakanlığı Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü Avrupa Konseyi ve UNESCO Şube Md. Olarak çalıştı. Tekrar akademiye dönerek 2009-2010 yılları arasında Yrd. Doç. Dr. olarak Çankırı Karatekin Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi, Felsefe Bölümü, Türk İslam Düşüncesi Tarihi Anabilim Dalı ve 2010 yılından itibaren de tekrar Kırıkkale Üniversitesinde aynı ana bilim dalında görevine başlamıştır.

Üç telif eserinin yanı sıra, onun üzerinde hakemli dergilerde, ulusal ve uluslar arası kongre ve sempozyumlarda makale ve bildirileri yayınlanmıştır. İngilizce, Arapça, Farsça bilen Öçal'ın bir çok çevirisi de bulunmaktadır.

DOÇ. DR. MUSTAFA ORÇAN

K. Maraş'ta doğdu, ilk ve ortaöğretimini burada tamamladı. 1992'de Hacettepe Üniversitesi Sosyoloji Bölümünden mezun olduktan sonra, yüksek lisansını Kırıkkale'de, doktorasını ise İstanbul Üniversitesi Sosyoloji Anabilim Dalında tamamladı. Yaptığı akademik görevleri, 1993'te Kırıkkale Üniversitesine araştırma görevlisi olarak girdi ve 1999-2003 yıllarında İstanbul Üniversitesinde aynı görevi sürdürdükten sonra, 2004 yılında Kırıkkale Üniversitesinde yardımcı doçent olarak atandı ve 2010 yılından itibaren ise halen bu üniversitede doçentlik görevini sürdürmektedir.

Akademik görevlerin yanı sıra yaptığı bir takım idari görev ve üyelikleri de bulunmaktadır. 2010-2011 yılları arasında Kırıkkale Üniversitesi (KÜ) Fen Edebiyat Fakültesi Dekan Yardımcılığı, DPT Ahi Kalkınma Ajansı Projelerinde Üst Kurul Üyeliği (2011), KÜ'nde Sosyoloji Bölüm Başkan Yardımcılığı (2005 – 2008), aynı bölümde Erasmus Koordinatörlüğü (2006- 2008), Kırıkkale Bağımsız Cezaevleri Komisyon Üyesi (2009-) görevini ve 2011'de Kırıkkale Kent Konseyi Danışma Meclisi Başkanlığını yürütmüştür.

Yaptığı bilimsel faaliyetler olarak, Osmanlıdan Günümüze Modern Türk Tüketim Kültürü(2004) ve Kır ve Kent Hayatında Kadın Profili – Kırıkkale Araştırması (2008) adıyla basılmış iki kitabı ve beş de kitap makalesinin yanı sıra;

hakemli dergilerde yayınlanan makaleleri, uluslar arası ve ulusal düzeyde yapılan kongre ve sempozyum katımları ve bildirimleri bulunmaktadır. Çeşitli dergilerde hakemliği de bulunan Orçan, AB projesi ve bazı ulusal projelerde de görev almıştır.

Çalışma alanları: İktisat Sosyolojisi, Kent ve Kırsal Alanlar Sosyolojisi ve Sosyal Politika ve Uygulamaları ve Eğitimidir.

PROF. DR. RAMAZAN KAPLAN

Prof. Dr. Ramazan KAPLAN, 1951 (1952'den tashih) yılında Isparta/Yalvaç'ta doğdu. Ankara Erkek İlk Öğretmen Okulu'ndan 1970'te mezun oldu. 1970-1974 arasında ilk okul öğretmenliği yaptı. Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'nde yüksek öğrenimini bitirdi (1974). Aynı fakültenin Yeni Türk Edebiyatı Kürsüsü'ne asistan olarak atandı (1979). Öğrenci iken Çalışma Bakanlığı Yurtdışı İşçi Sorunları Genel Müdürlüğü'nde Şube Müdürlüğü'nde çalıştı.

1988'de Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Yeni Türk Edebiyatı Ana Bilim Dalı'nda yardımcı doçent, 1993 yılında doçent, 2000 yılında da profesör oldu.

Kültür Bakanlığı'nda Bakan Danışmanı olarak görevlendirildi (1996-1997). "Kültür ve Sanat Eserleri Yayın Danışma Kurulu" ile "Kaynak Eserler Yayın Danışma Kurulu" üyeliklerinde bulundu. Yurt içi ve yurt dışı üniversitelerde lisans ve yüksek lisans derlerine girdi. Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı'nın sorumluluğunda yürütülen "Türk Dünyası Edebiyatı" projesi kapsamındaki "Türk Dünyası Edebiyat Terimleri ve Kavramları Ansiklopedik Sözlüğü" proje alt grubunun çalışmalarına başkan yardımcısı olarak katıldı. Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü öğrencilerince kurulan (19 Mart 1999) "Edebiyat Topluluğu" nun akademik danışmanlığını yürüttü. 2001 yılından beri Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi fakülte yönetim kurulu üyeliği yapmaktadır. Kültür ve Turizm Bakanlığı "Kültür ve Edebiyat Eserleri Yayın Danışma Kurulu" ile Milli Eğitim Bakanlığı "Danışma ve Yayın Kurulu" üyesidir. TİKA tarafından, Arnavutluk Tiran Üniversitesi Türkojji Bölümünün müfredat programının hazırlanması amacıyla 1-9 Mart 2005 tarihleri arasında Tiran Üniversitesine gönderildi. Milli Eğitim Bakanlığı, Milli Eğitim Akademisi başkanı oldu.

2008'den beri halen Bartın Üniversitesi Rektörü olarak görevine devam etmektedir.

YRD. DOÇ. DR. BEKİR GÜR

Orta Doğu Teknik Üniversitesi Matematik Öğretmenliği Bölümünden mezun oldu. Bir süre öğretmenlik yaptıktan sonra, yüksek lisansını Florida State Üniversitesinde öğretim sistemleri üzerine tamamladı. Doktorasını, Utah State Üniversitesinde öğretim teknolojisi alanında yaptı. Halen Yıldırım Beyazıt Üniversitesinde öğretim üyesi olarak çalışmaktadır. Çeşitli dergi ve kitaplarda makaleleri yayınlanmıştır. *Türkiye’de Yükseköğretim: Karşılaştırmalı Bir Analiz* (SETA, 2009) ve *Yükseköğretimde Kalite Güvencesi* (SETA, 2010) adlı kitapların ortak yazarıdır. Ayrıca, *Matematik Felsefesi* (Kadim, 2011) ve *2000’li Yıllar: Türkiye’de Eğitim* (Meydan, 2011) başlıklı derlemeleri yayınlanmıştır.

AHMET ÖZER

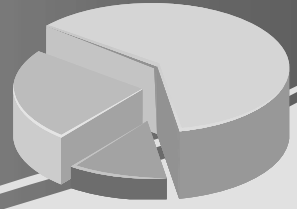
1961 Kayseri doğumludur. İlk ve orta tahsilini Tomarza’da, lise tahsilini Develi İmam Hatip Lisesinde tamamladı. Bir süre Diyanet İşleri Başkanlığında çalıştı. 1989’da Erciyes Üniversitesi İlahiyat Fakültesini bitirdikten sonra Doğu-bayazıt İHL’de, Kayseri Pınarbaşı Lisesinde ve Kayseri merkezde değişik okullarda öğretmen ve yönetici olarak görev yaptı.

Gençlik yıllarından itibaren çeşitli sosyal ve kültürel faaliyetler içinde bulunmuştur. Bunlar arasında; lise yıllarında Tomarza “Fikir Ocağı”nın kurulması, Milli Türk Talebe Birliği Develi İlçe Başkanlığı ve yönetim kurulu üyeliği sayılabilir. Ayrıca, özel bir kolejde eğitim koordinatörlüğü, radyo programcılığı, değişik televizyonlarda eğitim programcılığı ve sunuculuğunun yanı sıra; çeşitli gazete ve dergilerde köşe yazarlığı yapmış ve MEB tarafından yayımlanan “İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi” kitabını da hazırlamıştır. 2001 yılında Eğitim-Bir-Sen Kayseri Şube Başkanlığı ve Memur-Sen İl Temsilciliği görevini yürütmek üzere yönetime gelmiş ve 2008 tarihinde yapılan III. Olağan Kongrede Genel Mali Sekreter olarak seçilmiştir. 2011 yılından itibaren halen Eğitim-Bir-Sen’in Genel Sekreterliği görevini sürdürmektedir. Özer, evli ve dört çocuk babasıdır.

ARAŞTIRMALARI

Yeni Öğretim Programlarının Uygulanmasının Değerlendirilmesi Araştırması Şubat 2009

Web sitesinde yapılan bu araştırma, Türkiye genelinde bin 652 öğretmenin katılımıyla gerçekleştirilmiştir. Öğretmenler, Yeni Öğretim Programlarının Uygulanması sonucunda, uygulamanın nasıl bir etki oluşturduğunu ve sonuçlarının nasıl olduğunu değerlendirmişlerdir.

Yabancı Dil Öğretim Programlarının Etkinliği Araştırması / Şubat 2009

Araştırma, 22 ilde 318 öğretmenle yüz yüze anket tekniği uygulanarak yapılmıştır. Günümüzde yabancı dil öğretimi, okul öncesi eğitimden itibaren verilmesi için çalışmalar başlatılmış bulunmaktadır. Bu süreç, ilk ve ortaöğretimde devam etmektedir. Araştırmayla, "Ortaöğretimden mezun olan veya yükseköğretime geçen bir öğrenci, söz konusu yabancı dilin ne kadarını bilmekte ve ne kadarını kullanabilmektedir? Bu süreçte eksiklikler ve hatalar var mıdır?" sorularına cevap aranmıştır.

İLKSAN'ın Değerlendirilmesi Araştırması / Mart 2009

Web sitesinde yapılan bu araştırma, Türkiye genelinde İLKSAN'a üye bin 163 öğretmenin katılımıyla gerçekleştirilmiştir. Öğretmenlerden, İLKSAN'ın yönetimini, seçimlerini ve sosyal yardımlarını değerlendirmeleri istenmiştir.

Öğrenme Ortamlarının Değerlendirilmesi Araştırması / Nisan 2009

Web sitesinde yapılan bu araştırmaya 78 ilden bin 918 ilk ve ortaöğretim öğretmeni katılmıştır. Öğretmenlerden, kendi okullarındaki öğrenme ortamlarının yeterliliğini ve önemini değerlendirmeleri istenmiştir.

Öğretmenlik Kariyer Basamaklarında Yükselme Uygulamasının Değerlendirilmesi Araştırması / Mayıs 2009

Araştırma, Türkiye'yi temsilen NUTS II düzeyinde 26 ilde 400 öğretmenle yüz yüze anket tekniği uygulanarak yapılmıştır. Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı kurumlarda görev yapan öğretmenlerin öğretmenlik kariyer basamaklarında yükselme uygulamasındaki görüşlerine ilişkin genel bir tutum belirlemek, mağduriyetlerini tespit etmek ve yeni düzenlemede sendika olarak Bakanlığa tespit ve önerilerde bulunmak amaçlanmıştır.

Seviye Belirleme Sınavı'nın (SBS) Değerlendirilmesi Araştırması / Mayıs 2009

Web sitesinde yapılan araştırmaya bin 103 ilköğretim öğretmeni katılmıştır. SBS'nin yeni bir uygulama olmasından dolayı, ilköğretim öğretmenleri gözüyle bu sınava nasıl bakıldığı ve hangi sorunları beraberinde getirdiği tespit edilmeye çalışılmıştır.

Yükseköğretime Geçişin Değerlendirilmesi Araştırması Haziran 2009

Web sitesinde yapılan bu araştırmaya 504 ortaöğretim öğretmeni katılmıştır. ÖSS'nin 2009 yılında son kez yapılması ve 2010 yılında iki aşamalı yeni bir sınav uygulamasına geçilmesi nedeniyle, yükseköğretime geçiş sistemine, ortaöğretim öğretmenlerinin nasıl baktığı ve hangi sorunları beslediği tespit edilmeye çalışılmıştır.

Öğretmenlerin Tatil Alışkanlıkları Araştırması Haziran 2009

Araştırma, 12 ilde 157 okulda 599 ilk ve ortaöğretimdeki öğretmenlerle yüz yüze anket tekniği uygulanarak yapılmıştır. Bu çalışma ile öğretmenlerin tatil alışkanlıklarının neler olduğu tespit edilerek, tatil profilleri ile tatil haritalarının ortaya çıkarılması ve Türkiye'deki tatil yerlerinin öğretmenler tarafından tercih edilme nedenlerinin ortaya çıkarılması amaçlanmıştır.

Öğretmen Adaylarının KPSS'ye Bakış Açıları, Sorunları ve Beklentileri Araştırması Haziran-Temmuz 2009

Araştırma, 27 Haziran'da 12 ilde 15 üniversite giriş ve bahçesinde KPSS'ye girecek/giren 599 öğretmen adayıyla yüz yüze anket tekniği uygulanarak yapılmıştır. Bu araştırma ile, her yıl artan öğretmen adaylarının, atanabilmeleri için önlere konulan KPSS engeline bakış açıları, sorunları, beklentileri ve çözüm önerileri saptanmaya çalışılmıştır.

Kademeler Arası Geçiş ve Yönlendirme Araştırması / Haziran-Ağustos 2009

Araştırma, 12 ilde 157 okulda 599 ilk ve ortaöğretimdeki öğretmenlerle yüz yüze anket tekniği uygulanarak yapılmıştır. Bu çalışmayla, eğitim sisteminde kademeler arası geçiş ve yönlendirme uygulamalarına yönelik sorunların tespit edilmesi, öğretmenlerin bu uygulamalar hakkında bilgi, tutum ve davranışlarının ortaya çıkarılması amaçlanmıştır.

Türkiye'de Ortak Bir Kimlik Olarak Ötekilik Araştırması / Nisan 2009-Şubat 2010

Araştırma iki aşamalı yapılmıştır. Birincisi, 14 ilde 78 kanaat önderiyle derinlemesine görüşmeden oluşurken; ikincisi ise Türkiye'yi temsilen NUTS I düzeyinden 16 ilde 2 bin 190 kişiyle yüz yüze anket tekniği uygulanarak yapılmıştır. İçinde barındırdığı etnik, dini ve kültürel grupların çeşitliliği nedeniyle bir "mozaik" olarak tanımlanan Türkiye, bu çok kültürlü yapısından kaynaklanan birtakım avantaj ve dezavantajlarla karşı karşıya bulunmaktadır. Günümüz Türkiye'sinde insanlar geçmişte hiç olmadığı kadar birbirleri ile iç içe yaşamakta, ötekiyle her an yüz yüze gelme risk ve imkânı ile baş başa bir hayat sürmektedir. Söz konusu riskleri en aza indirmek, bir arada yaşama imkânını artırmak ve farklı kimlikler arasındaki sosyal birlikteliği güçlendirmek için, bu kimliklerin hem birbirlerine hem devlete yönelik hem de eğitime bakış açıları objektif bir biçimde ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır.

Sözleşmeli Öğretmenlerin Kadro Sorunu Araştırması / Ocak-Şubat 2010

Web sitesinde yapılan bu çalışmayla; sözleşmeli öğretmenlerin kadro sorunları ele alınarak, hangi şartlarda ve nasıl kadroya geçmeleri gerektiği, kendilerinden öğrenilip, sonuçlarının Milli Eğitim Bakanlığı, hükümet ve Meclis gündemine taşınarak acilen çözüme ulaştırılması amaçlanmıştır. Ankete 81 ilde 2 bin 500 sözleşmeli öğretmen katılmıştır.

Sınıf Yönetimi ve Yapılandırıcı Yaklaşım Araştırması / Şubat 2010

Araştırma, 12 ilde bin 532 ilk ve ortaöğretim öğretmeniyle yüz yüze anket tekniği uygulanarak yapılmıştır. Bu çalışmada, eğitim sisteminde sınıf yönetimi ve yapılandırıcı yaklaşımın nasıl işlediği ve sonuçlarının nasıl olduğu ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır.

Okul Ortamının Güven ve Sağlık Yönünden Değerlendirilmesi Araştırması Haziran-Eylül 2010

Araştırma, 12 ilde, 300 okulda, 600 öğretmen ve bin 200 öğrenci ile yüz yüze anket tekniği uygulanarak yapılmıştır. Türkiye'deki okul ortamlarının güven ve sağlık yönünden hangi durumda olduğu; okul ortamının güvenliği, okulların temizliği, okul kantinleri ve okul servis araçları olarak dört alt ana başlık altında ele alınmış olup sorunlu olan uygulama ve yöntemlerin neler olduğu ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır.

Öğrencilerin Meslek Seçimini Etkileyen Faktörler Araştırması / Haziran 2011

Araştırma, 12 ilde, bin 200 ortaöğretim son sınıf öğrencisi ile yüz yüze anket tekniği uygulanarak yapılmıştır. Lisans Yerleştirme Sınavı (LYS) arifesinde öğrenciler, mesleki alanlarını belirleme konusunda en yoğun dönemlerini yaşamaktadır. LYS'ye ilk kez girecek öğrencilerin, meslek seçiminde nelere önem verdiği ve nelere dikkat ettiği tespit edilmeye çalışılmıştır.

Öğretmen ve Yöneticilerin Gündeme ve Gündelik Hayata İlişkin Değerlendirmeleri Araştırması / Kasım 2011

Araştırma, 12 ilde, 200 okulda, 1200 öğretmen ve yöneticiyle yüz yüze anket tekniği uygulanarak yapılmıştır. Türkiye'nin geleceğini inşa eden ve en önemli meslek grubuna sahip olan öğretmen ve yöneticilerin, gündeme ve gündelik hayata ilişkin görüşleri, fikirleri ve önerileri, hem kamuoyunu aydınlatma açısından hem de eğitim camiasının görüşlerinin neler olduğunun bilinmesi açısından tespit edilmeye çalışılmıştır.

4+4+4 Yeni Eğitim Sistemine İlişkin Öğretmen Ve Veli Algısı Araştırması / Mayıs 2012

Araştırma, 12 ilde, 1200 ilk ve ortaöğretim öğretmeni ile 1200 veliyle yüz yüze anket tekniği uygulanarak yapılmıştır. Yeni eğitim sisteminin hem öğretmenler hem de veliler tarafından nasıl algılandığı, bu sistemde nelerin olması, nelerin olmaması gerektiği tespit edilmeye çalışılmıştır.

21.

Yüzyılda TÜRKİYE'nin Eğitim ve Bilim Politikaları Sempozyumu

10-11 Aralık 2011 / Ankara / Başkent Öğretmenevi

Bu kitap, “21. yüzyılda Türkiye'nin Eğitim ve Bilim Politikaları Sempozyumu 2011” deki bildiri metinlerini ve tartışmalarını içermektedir.

Yeni bir yüzyıla girerken Türkiye, Dünyadaki gelişmeler ekseninde eğitim ve bilim politikalarıyla rekabet edebilmek ve kendisini yenilemek için eğitim ve bilim politikasını güncellemesi gerekmektedir. Bu amaçla Eğitim-Bir-Sen ilgili kurumları ve uzmanları bir araya getirerek konuyu ele almaya ve tartışmaya açmaktadır.

MEMUR-SEN KONFEDERASYONU
EĞİTİM-BİR-SEN
EĞİTİMCİLER BİRLİĞİ SENDİKASI

